

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

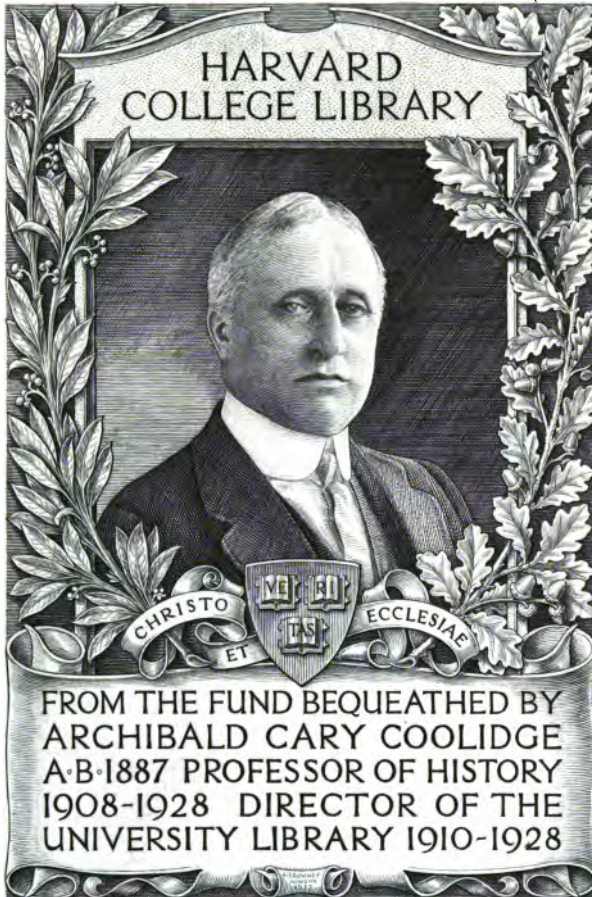
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

КАРПАТО-РУСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО

XVII—XVIII ВВ.

Написав

Др. Іван Франко.

У ЛЬВОВІ, 1900.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Slaw 5050.50
✓

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND

Apr 17, 1934

Карпаторуська література XVII—XVIII віків.

Подав Др. ІВАН ФРАНКО.

Дослід історії літератури по територіям у нас доси майже не початий, хоча приклад дослідів політичної і соціальної історії різних територій нашого краю, з такими гарними успіхами ведений в остатніх десятиках літ, повинен би був заохотити до аналогічної праці і на історично-літературному полі. Правда, досліді над історією української літератури, особливо давніших віків, на українськім ґрунті доси загалом не дуже широкі. Маємо цінні монографії, але одинока проба цілоти, зроблена пок. Огоновським, не сповняє навіть задач порядної бібліографії. Та при тім в часі, коли пок. Огоновський писав перший том свого компендіюма, справа дослідів територіяльних відмін і течій літературного руху і де інде (прим. у Поляків) тільки що дискутувалась і від тоді, можна сказати, майже й не поступила наперед по за деякі надто апріорні і невдатні проби.

У нас поставив справу на широкім науковім ґрунті у перше Драгоманов у своїх статях про галицьку й українську літературу, хоч і він не встеріг ся в тій праці від надто поспішних і наскрізь ненаукових розрізньень (прим. розриваючи Тургенева на російського і великоруського, Гоголя на південно- і обще-руського писателя і т. д.). Виразнійше підчеркнено принцип студіювання писателя в звязку з територією, на якій і для якої він працював, у його статях про Квітку і Шевченка (Громада т. IV). Але публіцистична і полемічно-тенденційна закрутка шкодила тим статтям, так що тільки в звітній рецензії проф. Дашкевича на „Очерки“ Петрова ми одержали перший широкий і строго мето-

дольоґічно виконаний огляд української літературної історії від Котляревського аж до 60-тих років. Розвій укр. літератури в зв'язку з суспільним життям, місцевими традиціями і інтересами показаний тут дуже гарно і широко; укр. література являєть ся впливом дійсних духових потреб, впливом історії і розвою даної території.

Від часу видання праці проф. Дашкевича зроблено дуже мало для того, щоб провести далі, розширити і поглибити його досліді. Певна річ, матеріялів прибула й прибуває раз у раз велика сила, але брак тямущої руки, що зміла-б визискати їх. Особливо соті роковини видання Енеїди і початку нової укр. літератури оживили на ново питанє про перші незначні початки тої літератури, тих язикових і літературних форм, у яких вилила ся талановита діяльність Котляревського. Звернено увагу на попередників Енеїди — гумористичні вірші, інтермедії, драми; в цілім ряді монографій Дашкевича, Грушевського, Житецького, Сумцова і иньших освітлювано чи то поодинокі питання, чи більші їх комплекси, а проф. Петров, і в остатнім році Житецький дають проби огляду всего письменського дорібку України в XVIII в. Та коли праця Петрова своїм обсягом занадто тісна і обмежаєть ся майже на самий Київ з його „Академією“, в праці Житецького видно вже бажанє розвинути ріжні центри письменської праці і ріжні її форми — православні й уніятські, то-б то східні й західні.

Правда, і ся найновіша праця, при всіх її добрих прикметах, не може вичерпати теми. Одно тому, що автор обмежив себе на дослідженє ієнезіса Енеїди, а друге тому, що великі обшири досліду, великі території, де була своєрідна духова і літературна робота, лишають ся д. Житецькому невідомі задля браку опублікованого матеріялу. Одною з таких неведомих досі територій я вважаю нашу Карпатську Русь, то-б то весь обшир Карпатських гір заселений Русинами починаючи від Спішу на заході і доходячи до Кімполюнта на Буковині, разом з досить широкими підгір'ями на північ і на південь Карпат, по Перемишль, горішній Дністер, Прут і Черемош з одного, над Угом, Лаборцою і горішньою Тисою з другого боку. Етноґрафічно се (з виємком найдальших західніх осад) територія найчистіше заселена Русинами, з найменшим процентом чужинців, найменше винародовлювана і найконсервативніша в захованю свого типа, своєї мови, звичаїв і способу життя. Історично се територія найменше шарпана чужими наїздами, найзатишнійша; хвилі історичних

катастроф, що потрясали інші частини нашої вітчизни, сюди доходили в дуже ослабленій формі: козацькі рухи 1648—49, шведські напади, на Угорщині боротьба Куруців з Лабанцями — от і все. Та рівночасно суспільний побут народу був тут не такий тяжкий, як де інде. Країна переважно лісиста, бідна на хліб, робила неможливим заведення панщиняного гнету, давала багато поля до кочового, пастирського або й розбійницького життя. Часті неврожаї змушували з давна гірняків періодично шукати заробітків по долах; відси їх цікавість до новинок, до авантур і смілих вандрівок. Освіта в тих сторонах з давна була мінімальна, держала ся в селі звичайно в якійсь попівській родині. Се мало той добрий бік, що релігійна пропаганда, протестантська, уніятська чи католицька, не горячила тут нікого. На прості обставини життя вистарчала проста етика, а для догматичних тонкостей не було зрозуміння.

Про спеціальне письменство, яке могло істнувати на тій території в XVII—XVIII в., доси не було мови. Воно спочивало в рукописах розсипаних по курних мужицьких хатах, дяківках або парафіяльних горищах; маса пам'яток без сумніву затратилась, нераз на наших очах, а те, що було звісне, прим. невеличка публікація дра Ом. Калитовського, могло вважати ся якимсь спорадичним, виємковим явищем. Люди, що мали в руках більше число рукописних пам'яток сего письменства, прим. о. Петрушевич, дивили ся на них з погордою за їх буцім то попсовану польсько-руську мову, або публікували в них (тай то некритично) тільки дрібні шматочки (вказу на томи Петрушевичевої „Сводной Лѣтописи“). Тільки в остатніх роках, по часті рядом щасливих випадків удало ся розшукати значнійше число рукописів, із яких ми можемо хоч у приближеню виробити собі образ духового життя і писменських інтересів на тій території. Видані мною два томи „Пам'яток українсько-руської мови і літератури“ подали вже досить значне число текстів і дозволяють робити деякі висновки. Але те, що опубліковано в тих томах — тільки мала частина того рукописного матеріалу, який був доступний мені. От тим то я бажаю на основі рукописів, яких детальні описи подані в додатку до отсеї статі, показати хоч із дебільшого характер і розвій того Карпаторуського письменства, що по моїй думці в XVII—XVIII в. виявило до певної міри свою окрему фізіономію і повинно зайняти своє місце в загальній конструкції нашої літературної історії як один із її добре обрисованих типів.

Що наперед усього треба вважати характерною прикметою сего письменства, так се його популярність. На Карпато-руській території в XVII—XVIII в. не було руських значніших шкіл ані просвітних центрів, отже не було для кого писати по вченому, по церковному. За те тут, особливо в західній частині сеї території, в Перемищині, Сяніччині, Сандеччині і на Спішу, чи то через сусідство до Мазурів і Словаків, чи через які невідомі нам впливи, прим. протестантизму, вчасно виростає потреба проповідництва, навчання народа народньою мовою. Варто пригадати, що в тих сторонах ще в половині XVI в. дуже голосною і рухливою була купка людей, що хилили ся до протестантизму, в їх числі Станіслав Оріховський, син руського священника, що сам себе завсігди називав Русином і значно перед руськими полемістами написав книжку в обороні руського обряду, особливо-ж права священників на женячку. В Сандецьких горах якийсь час був центр соцініянства, були школи, проповіді — певно по латині, для панів, але дещо з того могло дійти й до руських священників. Пригадаю, що й таємниче доси послання Половця Смери до Володимира якимось робом вважать ся в Перемишлем, де його мав знайти по церковному і перекласти на руську, то-б то близьку до народньої, мову Андрій Колодинський, дякон із Вітебська¹⁾. Чи Колодинський був автором сего апокріфічного послання, як догадуєть ся Малишевський, чи ні, в усякім разі вказівка на Перемишль як на місце, де буцім то заховав ся старий його оригінал і де зладжений був переклад на новітшу мову, має деяке значінє. Як певного рода противділанє протестантській пропаганді в тих сторонах можна би вважати „Другий лист небесний“, апокріф, що буцім то був доповненєм до першого листа, то-б то звісної „Епистоліи о недѣли“. Сей другий лист небесний, на мові досить близькій до народньої, був зложений при кінці XVI в. десь у Перемищині (див. Додаток I) і визначаєть головню тим, що з великим натиском підносить конечність заховування постів, проти котрих виступали протестанти. Відгук антипротестантської полеміки бачимо ще в половині XVIII в. в рукописі о. Іллі Яремецького-Білахевича (дод. XVI).

Та про те, полемізуючи з протестантами на таких пунктах, як пости або шанованє образів, руське духовенство могло від них

¹⁾ Малышевскій, Подложное письмо Половца Ивана Смеры (Труды III археологического съезда, Киевъ, 1878, т. II), ст. 307 — 316.

брати собі приклад проповідницького запалу. Правда, те духовенство було невчене, і йому треба було дати в руки підручники, готові проповіді. Поки їх не було на руській мові, духовні, особливо по селах, хапали польські „Postylle“, протестантські і католицькі. І так біографи польського письменника Миколи Рея (родив ся і жив у Журавні над Дністром) подають — не знати чи факт, чи анекдоту, що руські духовні відчитували в церквах замість власних проповідей казаня із його „Postylli“, а один навіть звик був говорити, забираючи ся до такого читаня: „Послушайте, християне, казаня сьвятого Рея“¹⁾. А який міг бути вплив сего оригінального сьвятого, легко зрозуміти, коли пригадаємо, що його „Postylla“ найжена злобними нападами на католицьке духовенство, а між ілюстраціями поміщеними в ній знаходимо прим. образки папи, латинських єпископів і кардиналів у зв'язках шкурах і з вовчими мордами, або Єзуїтів як злодіїв, що по ночі по драбині лізуть у вікно дому, коли тимчасом папа і єпископи вилазять із нутра тогож дому на дах дірами проломаними в даці (див. Postylla, вид. 1571 р. ч. II, к. 187 і ч. III, к. 344). От тим то не диво, що для противділаня таким впливам православні ще в кінці XVI в. приступили до виданя т. зв. Учительного євангелія, то-б то коротких проповідей на всі неділі і сьвята цілого року. Перше таке „Євангеліє тольковое“, зложено мовою близькою до народньої української, вийшло в Вільні 1595 р. Як дуже на часі була ся книга, видно з того, що швидко треба було нових видань. І так 1606 р. видає Бодобан у Кридосі в церковно-славянськім перекладі „Учительное Євангеліє“ Калдіста „въ шестую ползу великоминитомъ російскомъ родѣ“; сю саму книгу передруковано 1616 р. в Вільні, а вже 1619 р. виходить у Рохманові „Учительное Євангеліє“ Кирила Транквіліона Стравроецкого, що було потім передруковане 1668 і 1696 р. в Уневі. Того самого 1619 р. вийшло якесь Учительне євангеліє в Могилеві, а 1643 в Яссах (Каратаєвъ, Описаніє 357, 358, 504). Що однак і сї друквані виданя не вистарчали для потреб церкви, се бачимо з великого числа писаних екземплярів, які заховали ся до наших часів. Лишаючи на боці иньші околиці України-Руси я згадаю тут тільки про ті Учительні євангелія, що були списані на Карпаторуській території. І так у нинішнім Жидачівськім повіті, в с.

¹⁾ Bronisław Zawadzki, Mikołaj Rej z Nagłowic. Lwów. 1875, стор. 63.

Човганах була списана в р. 1603 „Книга Євангеліє выкладное“ (Петрушевичъ, Сводная Лѣтопись в Литератур. Сборн. Матицы 1872—73, стор. 21); ся книга була до недавна в посіданю пок. Миколи Устїяновича. В р. 1635 списав сьвященик Тимофій у Височанах, теперішнього Сяніцького пов., Учительне євангеліє „малорусскимъ нарѣчіємъ“, як подає о. Петрушевич (ор. cit. 75), що бачив сю книгу в бібліотеці Народного Дому. В бібліотеці капітульній у Перемишлі маємо аж 9 копій Учительних євангелій із XVII в., а з них бодай деякі на народній мові. До таких належить євангеліє сьвящ. Яворського, писане також десь у Сяніцьких горах і євангеліє Стефана Рихвальського, писане 1666 р. у Рихвалті; о Петрушевич (ор. cit. 147) твердить, що се копія виданя Печерської Лаври з р. 1637, але в тім році ані загалом у Печерській Лаврі ніяке Учительне євангеліє не було видане. З половини XVII в. походить також Угроруське Учительне євангеліє, писане в Данилові, віднайдене д. Гїядором Стрипським; із сего євангелія були проби тексту опубліковані в моїй збірці апокріфів (Памятки II, 98—100, 101—102, 112—116, 220—221); опис рукопису подаю в додатку II. На угорській Русі списане було й те Учительне євангеліє о. Теодора Дулишковича з р. 1673, про яке подав звістку др. В. Охримович (Записки XIX, Misc. 4—6).

Щоб зрозуміти важність докладного простудіюваня всіх Учительних євангелій, як друкованих (особливо вид. з 1595 і Транквіліонового) так і писаних, не завадить додати, що майже ані одна копія не передає докладно оригіналу, а в писаних Учит. єванг., навіть там, де в титулі виставлено якогось сьвятого отця, можна здібати вставки самого переписувача, черпані з найріжніших жерел, не виключаючи й народніх традицій та вірувань, як ось прим. бачимо і в Данилівськїм Учит. євангелію. Не маючи змоги присьвятити сій темі докладнійшій праці, я рад би бодай заохотити до неї декого з наших молодших учених.

До типу Учительних євангелій прийдеть ся мабуть зачислити і той рукопис, що описаний у додатку під III jako „Староміський рукопис“. Се властиво уривок якоїсь більшої цілости, знайдений недавно одним нашим товаришем — у виходку одного сьвященника в Староміськїм повіті. До сім'ї Учительних євангелій можна зачислити сей рукопис тому, бо подає мовою близькою до народньої переклади уступів євангелій на всі неділі в році і дає до них декуди короткі нученя; але по над се він дає дещо таке, чого нема звичайно в Учительних євангеліях, а власне

переклади перікоп апостольських писемь на тіж неділі і навіть на поодинокі дні кожного тижня, а в відділі празників господських і богородичних дає також ширші оповідання та легенди, що дотикають ся тих празників, і переклади деяких церковних гимнів та стихир, що співають ся в ті празники. Для якої ціли міг бути зложений сей рукопис? Перша часть очевидно має на меті уживанє його в церкві, звісно, не для відправи, а для проповіді та поучень, але яку мету мала друга часть? Ми бачимо в ній перехід від типу старших Учительних евангелий до пізнійшого типу популярних „Соборників“, про які зараз буде мова, заповнених оповіданнями, апокріфами, життями святих, легендами та притчами. Новістю треба вважати поученя держані в лірично-риторичнім тоні і зложені в значній части з церковних стихир та гимнів. На якийсь посторонній, може латинсько-католицький вплив при складаню сего рукопису вказують систематичні при кожній неділі вказівки на польське евангелиє. Автор покликає ся також на явесь Учительне евангелиє, з якого черпає свої поученя. Особливо варті уваги дві перші картки рукопису, на жаль, не вповні заховані, де знаходить ся переклад „Вірую“ і „Десятьох божих заповідей“, переклад законаний мабуть із якогось польського взірця, на що крім польонізмів у мові вказує також латинський, зглядно уніятський додаток *filioque* у Вірую.

Політичні і громадські інтереси в житю Русинів тої території займали дуже мале місце. І не диво. Ті Русини, що полишали нам свої письменні памятки з того часу, були люде вбогі, прості, неповноправні — селяне, дяки, духовні, висемково може дрібні шляхтичі. Значнійша шляхта, навіть коли вона признавала ся до Русинів і держала ся руської церкви, писала по польськи або по латині. Вузкість політичних інтересів видно найліпше з тих літописних записок, які роблено в тих сторонах у XVII і XVIII в. Таких записок дійшло до нас декілька. Найстарша з них — Добромильська, частками опублікована кр. Петрушевичем у його Сводній літописи, а в цілости В. Б. Антоновичем¹⁾. Вона ведена від 1648 до 1700 р. Семеоном Коростенським, деканом добромильським; її історична вартість майже ніяка, але як характеристика того, чим цікавив ся автор, вона цінна. Елементарні нещастя, фамілійні події місцевих панів

¹⁾ Сборникъ лѣтописей относящихся къ исторіи Южной и Западной Руси. Киевъ 1888, стор. 239—240.

і тільки в ряди-годи скупі вісти про далекі війни та напади — ось що заносить він у свою „літопись“. Вкладні Страшевицької Минеї з 1578 р. (дод. I) виявляє далеко ширший політичний кругозір. З язикового погляду Добромильська літопись має деякий інтерес; особливо цікаві тут такі форми, як: „по вшисткуй Польще“, „вуйна“ зам. война, „Подулски“ зам. Подолски, „рукъ“ зам. рокъ, „люпъшую“ зам. лѣпшую, „Ільвувъ“ зам. Львовъ, „дорогутня“ зам. дороготня, „для панувъ Полякувъ“, „вувторка“, „огномъ“ зам. огньомъ і т. и. Роком 1660-тим починаєть ся Гукливська літопись, писана в с. Гукливе на північній Угорщині; виривки з неї опублікував Е. Сабов¹⁾. І тут обік деяких мадаризмів (марга) знаходимо такі форми, як „на пудгорю“, „зимивлѣ“. Подібним характером визначають ся літописні записки Солотвинські і Лаврівські, опубліковані о. Петрушевичем (Свод. лѣтоп., див. стор. 34, 252—253), на жаль не повно і без докладного опису оригіналів.

Далеко більший інтерес мають пам'ятки поетичного письменства, що зберегли ся з тих часів. Може найстарша з них, захована з датою, се уривок рождественської вірші, списаний на маргінесах Комарнянського Прольота. Дата, покладена коло того уривка і написана тим самим скорописом, що й сам уривок, стверджує, що писано його 1 цвітня 1655 р. На жаль при пізнійшій оправі рукопис обрізано і через се пропав дальший текст нашої вірші. Ось те, що заховало ся з неї:

Панове братя, що то за рада?
Або коли тежъ меже вами якая звада,
послушайте но вы мене,
услышите щоколевекъ от мене.
Слышалаемъ, же ангели сиѣвають,
„Слава во вышнихъ“ оновѣдають.
„На земли покой, добрая воля!“
котрая то пѣснь заgrimѣла с поля.
Ово сно ся мѣ....
котрый то повѣсть нам речет певную.

Є се найстарший, скільки можна зміркувати, певний слід істнованя на галицькім Підгір'ю духовної вірші, держаної в легкім, гумористичнім тоні. В XVIII в. таких віршів складало ся багато на Україні, але в Галичині їх майже нема. Далеким важнішою пам'яткою треба вважати віднайдену о. Петрушевичем

¹⁾ Евменій Сабовъ, Христоматія церковно-славянскихъ и Угрусскихъ лит. памятниковъ. Унгварь, 1893, стор 2—3.

пісню про події 1683 р., хоча на жаль, текст її, опублікований сим ученим¹⁾, дуже далекий від коректності і дійшов до нас у досить попсованій копії. Відсилаючи цікавих до публікації о. Петрушевича і його уваг доданих до неї, передаю сю пісню гражданським письмом і з такими поправками, які мені видають ся рести-туцією (де можна) первісного тексту, та з зазначенем прогалин там, де їх не зазначив о. Петрушевич (дод. X). Пісня зложена, як видно зі змісту, безпосередно по оповіданих у ній подіях, а оповідане приточено до факту спаленя церкви в Клокочі, Уніського комітату, і перенесена з того села образа Божої Матери до Мукачова.

Ся пісня, зложена якимось досить письменним і зі станом подій обізнаним чоловіком, уводить нас в осередок бажань та симпатій тодішніх осьвічених Русинів. Її автор, як і слід було ждати, противник малярської самостійної, чи малярсько-турецької держави, а прихильник Німців. Він рад би, щоб Турків вигнано не тільки з Угорщини, але і зі Стамбула і ся евентуальність по побіді 1683 р. видасть ся йому досить близькою. Про польську поміч під Віднем він згадує симпатично, але не признає їй такого рішучого впливу на побіду, як се чинять Поляки. Віденський терен від него далекий; за те про утяжливу роботу очищуваня Угорщини від Турків він знає більше, а тут виступають уже самі Німці.

При кінці XVII в. бачимо на території, про яку говоримо в нашім огляді, певну зміну в смаку і в духових вимогах письменних людей. Ми не знаходимо вже нових копій Учительних евангелій, так улюблених недавно; правда, форма „Слова“ або „Казаня“ лишаєть ся, але зміст її розшираєть ся. Зі сходу і з заходу нане-сено вже перед тим велику силу ріжних творів, апокріфів, легенд, апольогів, сьвітських оповідань, і ось тепер на ріжних точках нашої території (подібне діяло ся зрештою й по иньших сторонах) іде популяризація сего материялу. Початок зробили звісні укр. писа-телі, автори проповідей та збірок, як ось Ставровецкий зі своїм „Пер-ломъ многоцѣннымъ“, Галатовський і иньші. Їх твори здобувають собі на нашій території велику популяриність, якої подекуди не стражили й доси. Уступи в Перла многоцѣнного, в Ключа разумѣнія і т. и. переписують ся і заводять ся до рукописних збірників, а оповідані там „прикладі“ та чуда переходять в уста народа, вплітають ся в канву давнійших оповідань, пісень, колядок. Прикладом може служити колядка записана о. М. Зубрицьким у с. Мшанци

¹⁾ А. С. Петрушевичъ, Историческая пѣснь Карпаторуссовъ изъ 1683 г. (Литерат. Сборн. Матицы 1886, стор. 190—198).

староміського пов., де знаходимо оповіданє про те, як з наказу
Божої Матери сорок ремісників будувало

святю Софію в святім Кійові,
що на ній било сімдесять верхів,
сімдесять верхів, сімдесять крижів,
семеро дверей, а одні підлоги.

Далі оповідаєть ся ось яка пригода :

Тамтуди лежить в давну стежєйка,
стежкою іде польська вінойка,
меже ними йде полковничейко.
Стала вінойка в крижі стріляти.
Рече словейко полковничейко :
„А не стріляйте ж в святіи крижі,
бо спустит Господь огняний дожджик,
огаяний дожджик, громові кулі,
затопит Господь польську вінойку“.
Вни не слухали, в крижі стріляли ;
а й так ся стало, як він говорив :
іспустив Господь огняний дожджик,
огняний дожджик, громові кулі,
затопив Господь польську вінойку,
хиба лиш зістав полковничейко¹⁾.

В „Кіевской Старинѣ“ 1891 р. (кн. XII, ст. 476) я вказав
безпосереднє, по моїй думці, жерело сего уступа колядки в однім
„чуді“, яке оповідає Галятовський у додатку до свого „Ключа
разумѣнія“. Читаємо там (львівське вид. к. 138) : „Чудо пѣ. Року
1630. Гды одного часу войско полское приступило подъ
монастырь Печерскій и хотѣло его збурити, чуючи, же тамъ
Шулга полковникъ з рицертвомъ запорожкимъ знайдуется, в той
часъ Пресвятая Богородица монастырь свой отъ небезпеченства
оборонила, бо за ей предстателствомъ огнистый дождъ спалъ
в неба на войско полское и одогнал его от монастыря Печер-
ского, що потымъ сами Ляхове и Нѣмцы, которыи были зъ ними,
повѣдали. Надъ тымъ войскомъ Бутлеръ и Жолтовскій были пре-
ложоными“²⁾.

¹⁾ Повний текст сеї колядки з моїми увагами див. Кіевская Ста-
рина 1889, янв. ст. 231—233.

²⁾ Подібний мотив, тільки ще в більше чудесним підмальованєм,
перенесено в XVIII в. і на Почаївську ікону Божої Матери. Тут Турки
і Татари облагають Почаїв і стріляють до монастыря, але, як каже в поль-
ській пісні апост. нотарій Каспрович :

Nazad leciały puszczone tu strzały,
Co widząc zgraie Otomańskie drżały,

На живе чуте спільности з Київом, на добру пам'ять про його св'ятощі вказує також віднайдений дром Охримовичем на окладці угроруського Учительного евангелія уривок пісні „київського печарського монастиря“, буцімто „виложеної в Києвѣ градѣ пресвятой Богородици“ (Записки XIX, Misc. 6). Ся цісня, так як вона записана в угроруській рукописі, не має нічого спільного з Київом; є се невдатний переклад звісного польського гимну „Panno chógu anielskiego“, переклад dokonаний правдоподібно таки на нашій Карпаторуській території, повний польонізмів. Для нас цікавий тільки його титул, а власне факт, що перекладачеви захотіло ся конче припишити сей гимн до Київського Печерського монастиря; він силкував ся для сеї цілі робити вставки і в сам текст гимну і так повстав двостих:

Високо лѣтают орлове,
 Киевъскихъ печар отцове —

що ані розміром, ані змістом не вяжеть ся з рештою гимну, але відповідав патріотичному намірови перекладача.

З якогось книжного жерела, подібного до „Ключа разумѣнія“, пішла також „Киевская“ пісня, захована в Кам'янській рукописній Богогласнику з 1734 р. (дод. XIX). Хоча зложена твердою церковною мовою, вона варта нашої уваги вже тим, що й доси не перестала служити до церковного вжитку в однім із найдалше на захід висунених закутків нашого краю, не перестала піддержувати там пам'яті про Київ.

Текст пісні сильно попсований, декуди майже незрозумілий; топографія неясна; так і видно, що складав пісню хтось, що не мав ясного поняття про місцевість, а користував ся тільки книжковими ремінісценціями. Про ті жерела, з яких черпав автор пісні і про сам факт, що творить її основу, поки що не вмію сказати нічого. Та чи була ся пісня зложена в західніх Карпатах, чи ні, в усякім разі вже те, що вона там співала ся і співаєть ся й доси, в зв'язку з мшанецькою колядкою, де говорить ся також про Київ, показує, що зацікавлене навіть тодіш-

Kiedy się na nich broń ich obróciła
 I trupem zaraz poległo ich siła.

(Богогласникъ 1790).

А в звісній руській пісні читасмо:

Турки Татари смѣло ступають,
 На гору стрѣлы якъ дощ пускають,
 Ихже всѣ стрѣлы
 Назадъ летѣли.

нім, ніби то мертвим та схолястичним письменством, будило і піддержувало серед народа ширші національні інтереси, тямку про далекі центри національного життя, свідомість про його ворогів.

При кінці XVII і в початку XVIII в. в нашій території йде досить живий письменський рух, про який ми поки що знаємо дуже мало. При страшнім браку освіти, при упадку громадського життя і національної свідомости сей рух варт ближшої уваги. Він проявляє себе в різних рукописних збірниках, у яких кривь зверхню хаотичність і ріжнородність тем проглядає бажане — обняти як найширший круг відомостей, знайти відповідь на масу фізіографічних, історичних та моральних питань — і передати те все широкій масі, мовою доступною для неї, в формі легкій і привичній — проповіді, коротенького оповідання, вірші. Правда, відомости се застарілі супроти тодішньої європейської науки, відповіді не виходять із круга традиційної византийщини або середньовікової схоластики, але сама форма — нова, стиль простий, виклад приладжений до потреб невчених читачів і слухачів.

Сей енциклопедичний характер мають рукописні збірники, яких доси звісно нам кілька, а яких певно мусіло бути далеко більше. Такі збірники складано у нас церковною мовою в давніх давен; ще один із давніх індексів заборонених книг говорить про „толстые сборники обрѣтающіе ся по попомъ“ і начинені всякими неправовірними річами. Маємо в руках один такий збірник із XVII в., прозваний мною відповідно до підпису його власника (а може й складача) збірником о. Теодора з Дубівця, але я вважаю зайвим подавати тут його опис, бо він вложений ще весь церковною мовою і правдоподібно в місцевости досить далекій від обнятої нашими увагами території. Завважу тільки, що окрім численних статей апокріфічного змісту тут переписано чимало житий, легенд, проповідей, цілий Апокаліпсис св. Івана, Византєву книжечку про Антихриста і староруське „Хождение“ Данила Паломника.

Одним із найстарших рукописних збірників нового типу, тоб то в нар. мові був мабуть той самбірський рукопис із кінця XVII в., про який згадує Жеґота Паулі (*Ż. Pauli, Pieśni ludu guskiego w Galicyi I, 134*). Сей рукопис, у 8-ці, писаний на замку Старосамбірським якимсь Юриєм ковалем Грушатицьким містив, як подає Ж. Павлі „крім кількох набожних пісень молитви відмовлювані в часі татарських нападів, ріжні легенди, в тім числі жите Володимира Великого, вложено укр.-руською

мовою“, а також звісну, передруковану в збірці Ж. Павлі пісню про здобуте козаками Варни 1605 р. Де подів ся сей рукопис — не звісно; правдоподібно знайдець ся в музеї Чарторийських у Кракові.

Що житие свв. Володимира в перекладі на народню мову в XVII в. не було унікатом, на се маємо доказ у однім Прольозі, що знаходить ся в Перемиській капітульній бібліотеці (LII, В. 5) і був написаний у XVII в. церковною мовою; тільки одно житие, а власне житие Евстахія Плакиди написано мовою близькою до народньої.

До нас дійшли чотири збірники, зложені або виключно або переважно народньою мовою при кінці XVII або в початку XVIII в. і то всі чотири в північній Угорщині, а три подібні збірники в Галичині, зложені або в самих горах або на Підгір'ю. Се збірники: Ст. Теслевцьового (додаток IV), Уніварський (дод. V), два рукописи з с. Літманової на Спішу (дод. VI і VII), Теодора Поповича Тухлянського (дод. VIII) і Кузкевича (дод. IX). Отсі збірники дозволяють сказати декілька слів загальної характеристики. Їх автори очевидно сільські духовні, а їх рукописи — або готові проповіді, або материяли прилагоджені для визисканя в проповідях. Але якжеж далеко відбігли ті проповіді від типа Учительних евангелій! Коли там переважав простий виклад евангелія і головних точок віри та моралізація, тут найголовніше місце займають оповіданя. Авторі рукописей стягають для сеї ціли материял із усяких можливих жерел, із житий сввятих, із збірок середньовікових легенд і прикладів, із сввїтських новель та казок або моралізаційних аполюїв, не гордують навіть оповіданями зачутими з народніх уст, народніми віруванями та традициями. Все те подиктоване ширим і горячим бажанєм — просвїтити нарід, напутити темних. Але при тім якже зворушує нас вид тих просвїтителїв! Вони-ж самі темні! Хоч уміють читати і писати, володіють крім руської ще церковною, польською чи може й ще якою мовою, та про те від дійсної науки, тої, що була тоді в Европі, вони стоять майже так само далеко, як і їх неписьменні слухачі. Що може бути наївнїше частих упізнень тих проповідників: „Прислухай ся добре отьому мойому казаню, а будеш знати“ се й те! Що може бути забавнїше, як їх вияснюване природних явищ, як їх мітольоїчні коментарії про метеори, „єродия“ і т. и. (див. Памятки I, 326 — 328; II, 105 — 106). На якім допотопнім рівні стоїть їх полеміка з недовірками! Сих наших проповідників не ці-

кавлять ніякі догматичні тонкості ані диялектичні докази; їх теологія груба, антропоморфічна, примітивна, хоч і порушається в рамках „православної“ церкви. Унії бачимо хіба сліди, але не чуємо найменшого подиху тої боротьби, що велася довкола неї. Авторів і їх слухачів цікавлять найбільше оповідана, чудеса; по за се їх моралізація обертає ся в тіснім кружі конвенціональної моралі, можна сказати, в кружі десятиох заповідей, а пастирське богословіє зводить ся до давання „постраху християнського“ і до упімнень, щоб люди не жалували давати духовному приносів. Але що є справді нове і цінне в тих оповіданнях і поученнях, так се їх мова — проста, народня, з мадяризмами і польонізмами вживаними в даній місцевості, з закраскою місцевого диялекту, декуди з невеличкою примішкою церковщини, не більшою, як її можна було чути в устах дяків і сільських грамотіїв. А надто спосіб оповідання! Автори наших рукописних збірок ніде не перекладають дословно своїх жерел, не перепишують дословно своїх взірців. Кождий із них бере зі свого взірця тільки основу і перероблює, переповідає її по своєму, один з меншим, другий з більшим талантом. Хоча автори збірок Унітарської, Теслевцьового і Тухлянської по части черпають із спільних жерел, подають спільні оповідання, то про те ані одно оповідане не згоджує ся з другим дословно, а звичайно перерібка сягає далеко дальше по за стилістичні відміни, модифікує й саму річ. Видно, що автори трактують свої теми зовсім не як якісь сьвятощі, а по просту як літературні теми і оброблюють їх свобідно, силкуючи ся поперед усього надати їм по змові яркий місцевий кольорит. Старі патріархи і пророки, Греки і Римляне, царі і сьвяті говорять тут зовсім так як Карпаторуські гірняки, уживають їх характерних зворотів і поведінок. Пригадаю поведжене Йосифових братів у Єгипті (Памятки I, 168—172) і їх характерну промову: „ми сини патріарха Якова — може-сте чували про него“. Пригадаю епізод із Валаамом, де в однім рукописі сказано по просту, що Мадияніти покликали його на поміч, а в другім уже скомпоновано лист до него від короля (Пам. I, 258, 260) на взір численної в тім самім роді дипломатичної переписки поданої в популярній „Александрії“.

Бо й „Александрія“ належала до тих творів, що в тім самім часі, в кінці XVII і на початку XVIII в. мали широку популярність на нашій території; і вона була перероблювана таким самим методом. Ми маємо під рукою дві такі перерібки: одну в північній Угорщини (див. додаток XI), а другу поміщену

в Хитарських рукописі, описанім мною і д. Гнатюком (Записки т. X, Misc. ст. 7—14). Про третю перерібку, що була dokonana на Покуттю над Прутом в с Ілинцях Коломийського пов., подав коротку звістку о. Петрушевич (Сводная літопись 1700—1772 г. стор. 102). Вона була списана 1726 р. Андрієм Помяковим „на малорусскому нарѣччі“; рукопис знаходить ся в бібліотеці о. Петрушевича. Надіючи ся з часом опублікувати ті перерібки, я поки що даю тільки невеличкі проби їх текстів, вибираючи для сего один розділ, який подаю в обох перерібках, а надто випис розділів, на які поділено текст повісти в обох перерібках і вставлений у оповіданє виклад космографії (додаток XI).

Сімнадцятий вік був у нас загалом героїчним часом, а тим самим і часом, коли люди, самі переживаючи найрізномордніші пригоди, любували ся в оповіданях таких пригод. Бачимо се і на нашій території, де те саме замилене від міської інтелігенції звільна переходить і на села і стає ся мотивом до перероблюваня, перекладаня різних романтичних повістей та легенд на народню мову. „Александрія“ була найяркішим, але не самотнім прикладом. Ще в половині XVII в., як уже згадано, в однім перемиськім Прольові (ЛП, В, 5) вложенім церковною мовою, знаходимо (стор. 116—130) „Житіє Евстафія Плакида стратилата и Феописты жоны его и чадъ его Феописта и Агапія“ перекладене на народню мову з відтінками гірського діалекту. Житє сьв. Володимира і инші легенди бачили ми в Старосамбірськім рукописі, збірку легенд у Хитарських рукописі (дод. XI), оповіданє про чистилище сьв. Патрікія додав о. Прислопский до свого перекладу коментованої Псалтирі з 1760 р. (дод. XIII), а в рукописі Степана Самборини (додаток XII) знаходимо крім збірки апокріфічних оповідань про життя апостолів та про загробне житє також переклад звісної книжки *Gesta Romanorum*, dokonаний із польського. Переклад, що правда, не блискучий; він вповні підходить під ту характеристику руських перекладаних повістей XVII—XVIII в., яку подав др. Мурко¹⁾, — але видно, що була тоді потреба таких перекладів, і то потреба серед кругів, для яких незрозумілою була стара, книжна церковщина. Правда, ся потреба неосвітєних селян, далеких від цивілізаційного руху, не була широка. Вони мали свої казки і пісні, свою устню словесність; письменство доповнювало її, подаючи їм легенди та притчі, приладжені

¹⁾ M. Murko, Die ersten Schritte des russischen Romanes, Wien, 1897, стор. 12—14.

для моралізації, а іноді й не зовсім приладжені для неї, як ось прим. оповідане про Большевича і Волотовича в рукописі Унітарськiм і Теслевцьового, про бражника в Калузькiм (дод. XIV); про Соломона і чортів у бочці в Іспаськiм (дод. XV), про Елеферія в збірці Кузиковича (дод. IX). Цікаво, що дуже пильну увагу звертано на есхатологію. Сюди належать не тільки широкі перерібки оповідань про Антихриста і страшний суд (у рукоп. Теслевцьового, Поповича), але також збірки перекладених статей про митарства і загробне жите в рукописі Самборини і ширші або коротші перерібки старого апокрифа про вандрівку Богородиці по муках; у наших рукописах маємо дві такі перерібки: в збірці Кузиковича і в рукописі о. Яремецького Білашевича (дод. XVI, друковано в Житю і Слові II, 81—88, 224—237). Сюди належить також переклад польського твору „Пекельная вѣчність“, що заховав ся нам у двох нецвонних копіях, у кожній з додатком цілого ряду легенд, що також мають темою загробне жите (дод. XVII і XVIII). Ми маємо свідощтва, що власне загробне жите і пекельні кари були улюбленими темами руських проповідників старої дати при кінці XVIII в. і що ті проповідники помагали собі при проповідях не тільки драстичними упiмненнями, легендами і притчами, але також малюнками страшного суду, що часто переходили всякі границі „чемної подоби“, так що аж церковні власти мусіли виступати против них (Записки Наук. тов. ім. Шевченка, т. XXVII, Misc. 10—11).

Нам лишає ся ще сказати декілька слів про вірші і пісні, які в XVIII в. були зложені або розширені на нашій території. Головну увагу треба тут звернути на цікаву пробу, зроблену 1734 р. далеко на заході в Карпатських горах, на угорськiм чи на польськiм боці — сего не можемо сказати напевно, — зложити великий Богогласник, себ то збірку духовних віршів на всі неділі і свята цілого року, на ріжні чудовні образи і на ріжні пригоди людського жита. О скілько можемо догадувати ся, ся збірка складала са в трьох а може й більше частей. Із першої з них, яку мав у руках о. Петрушевич і про котру каже (Литературный Сборникъ Матицы 1886, ст. 190), що вона знаходить ся при церкві в Малім Липнику, Попрадського деканату, Шариського комітату, ми привели пісню про Клокочівський образ. Із с. Камяної в грибівськiм повіті ми одержали недавно третю часть тої самої збірки (дод. XIX), відки також подаємо пісню про Київобратську ікону Божої матери. Маючи в руках тільки сю одну частину сего Карпаторуського Богогласника з 1734 р. ми можемо

сказати, що загалом його вартість дуже невелика. Пісні зложені переважно (з невеликими виїмками) церковною мовою, без теплового чуття і без поетичного таланту; вони сухі і шаблонні, а коли перекладені з польського, то переклад слабкий. Виїмків не багато, та до них треба зачислити пісню про Новосамбірську ікону Божої Матери; ця пісня зложена популярним розміром, мовою досить близькою до народньої і визначає ся простотою і ясністю вислову і щирим чуттям; як звісно, вона ввійшла й до почаївського Богогласника в 1790 р., а на Угорській Русі була в невеличкій зміні в тексті приложена до Повчанської ікони Божої Матери (див. дод. XXI, 35).

До віршів нецерковного змісту, зложених, а бодай тільки розповсюджених на нашій території в XVIII в., належить „Піснь о свѣтѣ“, як вона названа в рукописі о. Теодора Поповича, або „Піснь о плачливомъ житіи бѣдного студента“, як вона називаєть ся в рукописній збірці пісень і віршів, списаній 1759 р. Дмитром Левковським; ця збірка, як подає о. Петрушевич (ор. cit. 211), тепер в капітульній бібліотеці в Перемислі. Автор нашої вірші в акростику називає себе Александром Падальським. Що його вірша була розповсюджена широко в наших горах, се доказує ще одна її копія, яку семи днями надіслав мені о. Зубрицький із Мшанця Староміського пов., копія цікава тим, що текст вірші тут далеко сильніше, ніж у копії Поповича, закрашений признаками гірського діалекту (дод. VIII, варіанти).

Загалом треба сказати, що в XVIII в. чим далі до його кінця, тим більше переводить ся мода списувати збірки оповідань, житий і т. и., а бере перевагу охота до списування пісень і віршів. До нас дійшло велике число сьпіванників, з разу майже виключно духовних, між якими найстарші поки що ті, що були зложені в 1734 р. в західніх Карпатах, а далі з чим раз більшим числом сьвітських пісень. До таких належить мабуть той рукописний збірник, який бачив о. Петрушевич у с. Добрянах коло Стрия і з якого він цитує віршу про війну Москалів з Турками під Хотином 1739 р. (Свод. лѣтоп. 1700—1772 г. стор. 146), хоч на жаль учений автор нічогосінько не сказав про дальший зміст сьпіванника ані про те, коли і де він був списаний; саму віршу зложено правдоподібно в Тернопільщині, бо вона згадує про Буцнівську ікону Матери Божої. З нашої території походить мабуть иньший сьпіванник із XVIII в., що його має о. Петрушевич і з якого він (також не подавши нічого близького

про рукопис) цитує (ор. cit. 226—227) цікаву „Пісень свѣцку о Ляхахъ въ Москалями“, себ то про бійку російського війська з польськими конфедератами в Станіславові 1764 р. Я вже при иньшій нагоді передрукував сю пісню (Житє і Слово II, 274—275), а тут наводжу її ще раз як характерне для нашої території свѣдоцтво про настрій Русинів супроти Поляків перед розбором Польщі.

Гей чи чувавъ хто о Ляховскої [славѣ],
котрон достали въ мѣстѣ Станѣславѣ:
якъ почали були мѣсто рабувати,
передъ Москалями муѣли втѣкати.

Якъ въ кошару вѣвцѣ, такъ ихъ запудили,
а въ Станиславовѣ южъ ихъ осочили.
Москалѣ на жаргу почали стридати,
а Ляхи зо страху почали виирати.

Ударили з гармать, ажъ баня упала
зъ певного костела, тамъ ментрога стала;
выходять Ляхи, абы не пустити,
Москаловъ отъ мѣста не могли отбити.

Лечъ не доказали, бо не годни [того]
Москаловъ отбити, хоць ихъ [и] не много;
дали собѣ палоръ на середу рано,
а другимъ Москаломъ въ той часъ знати дано,

Абы на всю ноцъ ишли на ратунокъ:
въ той часъ упавъ на нихъ великій фрасунокъ!
Гденъ каже: біймо! десять: утѣкаймо!
а сто каже: всѣ ся Москаломъ поддаймо!

Били ся отъ раня ажъ [мали до] волѣ,
а въ вечеръ zostали въ Москаловъ въ неволѣ.
Любилисте Ляхи ѣсти курій, гусій много,
Седѣтъ же въ неволѣ, не иджете вѣчого.

Такъ Москалѣ вмѣють Ляховъ частовати,
бы ся зарекли больше рабувати:
дають мало ѣсти, а ще меньше пити,
щоб ся зарекли больше бунтовъ чинити.

Не забуваймо, що сю віршу складав підданий Польської держави, в якій Москалі в ту пору господарювали *per nefas*, були простими наїздниками. А тимчасом із вірші виходить, що Поляки грабують своє власне місто, а Москалі приводять їх до порядку, карають їх за ворохобню. Як до дна мусів польський режим перевернути всі правні почутя у своїх підданих, коли на його ґрунті могла вирости вірша з таким основним поглядом! І не можна сказати, щоб автор вірші був який свідомий моска-

льофіл. Ні з чого сего не видно, але йому подобаєть ся очевидно в Москалях той елемент дисципліни, енергії і порядку, якого не звик бачити в своїх найближших зверхниках — Поляках.

Нарешті зазначу, що від самого кінця XVII в. на нашій території стрічаємо проби записування народніх або напівнародніх (дворацьких) пісень. Першу таку пробу ми бачили в Старосамбірській рукописі, з якого Жеґота Павлі виняв текст пісні про здобуте козаками Варни. Коло половини XVIII в. знаходимо одну коротеньку пісеньку записану на мартінесі Дрогобицького рукописного збірника, зложеного в значній мірі церковною мовою (дод. XIX), а в Калуського пов. маємо уривок більшої рукописної збірки пісень і віршів (дод. XXIII), на жаль уривок дуже дрібний і не повний. Анальоґічні явища бачимо також у північній Угорщині, де Клокочівська пісня певно не була першою, а в XVIII в. бачимо дальші проби співанників (дод. XXI і XXII), складаних по части ориґінально, по части на взір Почаївського Богогласника.

І ще одно явище варто уваги в Карпаторуських рукописах XVIII в. Разом з зацікавленем до есхатольогії, до повістей про загробне жите і кінець світа, до чудес і легенд — росте також серед простого народа охота до ворожби, примівок і т. и. штук, і духовні силкують ся заспокоїти й сю „інтелектуальну“ потребу. В рукописі Т. Поповича бачимо перероблені по народньому молитви та вірування про бжолі; тамже знаходять ся й иньші пам'ятки старої матічної літератури, як ось: „Книга зв'яздочетства“, себ то стара „остронумія“, ворожба при хорих і т. и. В рукописі Яремецького-Білашевича знаходимо (правда, по церковному) старі апокріфічні твори: Громникъ, Рождественникъ, Путникъ і т. и., хоч також досить змодернізовані що до змісту. А російський учений Петров знайшов на Угорській Русі богату збірку апокріфічних молитов і замовлянь, зложених народньою мовою і списаних ще в початку XVIII в., бо коло 1707 р.¹⁾ Крім чародійських молитов і примівок знаходимо тут також „Върожку святыхъ апостоль“, те, що над Черемошем називало ся Раздакъ (у мене є копія з рукопису зладженого кутським міщанином Рендітевичем у 1842 р.), а в Московщині Рафлі. Крил. Петрушевич догадуєть ся, що сей рукопис — копія з якоїсь збірки зло-

¹⁾ Вони опубліковані в „Журналъ минист. нар. просвѣщенія“ 1892 р. Тільки відтам довідались про сю пам'ятку Угросуси і передрукували її в ч. 21—24 „Угроср. Листка“ 1892 р.

женої в Галицькій Русі і додає, що подібна рукописна збірка, якою в прикарпатських сторонах користувалися наші малоосвічені священники, знаходить ся також у митрополітальній бібліотеці у Львові.

На цьому я міг би й скінчити свої уваги. Але тут насуває ся питання: який був кінець цього письменства? Чи підготовило воно терен для нової народної літератури, чи перетворило ся органічно в нові, висші форми? В тім то й наше нещасте, що від довгих сот літ усі гарні початки нашого розвитку рвалися і нові покоління завсїгда мусїли зачинати на ново, мусїли боєм здобувати терени завойовані вже давно їх предками, а потім знов утрачені Бог зна яким фаталїзмом. Так було й сим разом. Оце досить широке і досить живе письменство, якого істнованє посвідчують описані тут рукописи, та яке правдоподібно було далеко багатше і різнороднїше, ніж ми можемо міркувати з тих шматочків, що дійшли до нас, — при кінці XVIII в. вже було в такім упадку, що майже зовсім не заважило на вазі нашого розвитку, коли приходило ся шукати для него нових доріг. Як звісно, в ту пору з волі австрійського цїсаря повстають для Русинів висші школи, волею цїсаря Русини повинні просвічатися *lingua patria*; але серед свїтлїйших Русинів затратило ся розумінє, що се таке та *lingua patria*, затратила ся тямка про ту довгу письменську діяльність, що з кінця XVI в. силкувала ся ввести в письменство живу мову простого люду. І хоча ще 1790 р. Ставропігійське Братство в своїм Букварі подає „Свїтську політику“ майже чистою народною мовою, то вчені професори на львівськїм „руськїм“ університеті мучать ся викладаючи важкою церковщиною, пишуть по польськи, по латині, по німецьки, навіть по французьки, але по своїмусь не вміють. Вихованці того університету силкують ся внести церковщину навіть у елементарне навчанє по селах, як прим. о. Н. Щавінський, котрий у р. 1814 складає „Букварь славінскаго языка роду Россїаномъ“, або як пише докладнїше в другім титулі „Букварь славінскаго языка, чтенїя ѿ писанїа, въ вѣгопотребноѿ повчанїѿ ѿ полезноѿ рѣковожденїѿ оучащим ся дѣтїмъ своимъ ѿ парохїанъ, ѿзданъ ѿ іеремъ Шавѣнскаго Николаа, пароха Колоховецкѿ, питающаго во Академіи Львовской составленной ѿ Іѿсїфа II імператора“. Сей буквар не був друкований, рукопис тепер у мене.

Фатальним способом висша просвіта замісь зблизити Русинів до живого жерела розвитку — народа і його мови, відда-

лила їх від нього, поведла інтелігенцію в обійми Німців, Поляків, Мадяр, а простий народ лишила в темряві, або що найбільше — лишила йому ті старі пам'ятки своєї письменської роботи, які ми оглянули висше і які він зберіг і зберігає й доси. Тільки менше освічені, або виемково зорганізовані одиниці з поміж тої інтелігенції не порвали звязків з простим народом і його мовою. До таких належав мабуть той Пастелій, мукачівський канонік з кінця XVIII в., що зложив сатиричну віршу на попа, яка заховала ся в відписах у єспіванниках з додатками иньших дяківських або селянських рук (див. дод. XXII, 36). Який контраст до него творить иньший церковний угроруський достойник, Гр. Таркович, що 1805 р. складає віршу на честь палятина архикнязя Йосифа і в ній виризно відрікає ся простої мови, простого віршованя:

Во где рыкъ,
бечъ, бунчъ, крикъ,
звукъ, квакъ, кликъ,
тамъ не милъ ликъ;
за Ладу, Коляду, Лелію, Русалки
тамъ гнусны пѣсенки и просты пишалки —

і вказує новій поезії одиноко гідні теми — або „Невску нимфу плакати“, або „колѣномъ и сердцемъ дати поклон глубокой“ будапештенському князеві¹⁾).

Запізнені екземпляри старомодніх віршарів бачимо ще в XIX в. не тільки серед селян і сільських дяків (приміри їх віршів див. Жите і Слово II, стор. 222 — 224), але й серед євщасенників таких, як ось о. Ферлеєвич у Товтрах на Буковині, котрого Пѣсни и псалмы (дод. XXIV) були навіть друковані, або як Степан Шепедій у скільських горах, котрого „Історієстїх“ і иньші вірші були опубліковані мною (Записки XI, Misc. 3—14).

Але такі проби в XIX в. були ще менше популярні, ніж уперед і не мали ніякого впливу на суспільність. Обхідною дорогою через польський романтизм і єсцький панєславїзм дійшли деякі талановиті Русини до нового зближеня з рідним народом, покладали в 30-их роках основи нової народньої літератури. Карпатська територія дала тому новому рухови талановитого співробітника в особі Вагилевича, потім иньших у Миколі Устияновичу, Антоні Могильницькім, Йосафаті Кобринськім, а в другій половині XIX в. видала Юрія Федьковича, поета і новелїста,

¹⁾ Див. Жите і Слово III, 462 — 463. Початок вірші Тарковича, надрукованої тут із паперів Осипа Левіцького, був надрукований ним у його Граматиці 1834, ст. 190.

першого в Карпаторусів, у котрого писанях такий Европеець як Турґенєв міг добачити справжнє „жерело живої води“¹⁾).

Забуті і погорджені письменними Русинами памятки старого Карпаторуського письменства знайшли захист під стріхами простих селян, убогих дяків та стародавніх сільських учителів; там і доси вони читають ся і будять у вбогих душах небуденні думки, часом висші, чистійші пориви. Але від початку XIX в. і тут ґрунт для розвою сего письменства був підкопаний. Доля пхнула всю масу нашого народа на нові шляхи, якими вона мусить іти наперед, чи хоче чи не хоче. Появили ся для простого люду такі перспективи, такі можности, про які вперед нікому й не снило ся. Можність забезпеченого правного становища супроти пана, можність оєвїти і сполучених з нею ширших прав, можність економічної незалежности, національної рівноправности, громадської автономії, соціальної рівности — все се величезні поля діяльности і сама присутність їх мусїла зробити великий вплив на народню душу, на весь склад її ідей. Тим новим ідеям, новим потребам те старе письменство зовсїм не відповідало і ми не без зачудуваня бачимо, як часом нові народні змаганя мов у старій масці виступають у формах вироблених сим старим письменством, як ось приміром ся писана кирилицею з титлами просьба селян покутського села Залуча „над Черемшов“ в 1840 р. (дод. XXV), котрої автори з таким притиском допрошують ся, „аби наша наука в школї для наших дїтей на завше була“. *Pium desiderium* Русинів і до нинї!

¹⁾ Див. лист Турґенєва до Драгоманова, Зоря 1885, стор. 248.

ДОДАТОК.

I. Другий лист небесний.

Отсей рідкий апокріф заховав ся і в иньших рукописах (пор. Архим. Леонидъ, Описаніе рукописей гр. Уварова IV, 254), але у нас був пізнійше зовсім забутий. Я віднайшов його на маргінесах старої празничної Минеї, писаної в рр. 1570—1571 у с. Страшевичах, внншнього Самбірського пов. для перемиського єпископа Антона Радловського, як довідуємо ся із вкладної записки на маргінесах кількох початкових карток, передрукованої далі в додатку до сього тексту. Загалом сей рукопис варт ближшої уваги, бо, як бачимо з тої вкладної, крім минейних відправ у ньому подано також короткі поученя на відповідні празники, значить, була би се проба зробити щось посереднє між Минеєю і Учительним євангелиєм. Оправа сеї книги дуже стара, правдоподібно зладжена ще в XVI в.; отже важно те, що написаний на маргінесі незугарним полууставом апокріф багато потерпів підчас оправлюваня, бо деякі рядки зовсім пообрізувано, иньші втратили кінець. Значить, апокріф був написаний ще заким книгу дано до оправы. Пізнійше, коли рукопис був уживаний у церкві, якась благочестива рука повишкрябувала тут і там букви і цілі слова, а бачучи, що не може впорати ся з цілістю, яку рада була зовсім звівечити, позаліплювала обрізками паперу ті маргінеси, де був апокріф. У такім стані рукопис дістав ся до бібліотеки Оссолінських (ркіс. ч. 3617) і мені прийшло ся відмочуючи наклеєний папір відкрити схований під ним апокріф.

Во Іма Ѡца ѿ Г҃а ѿ с҃лаго Д҃ха аминь.

С҃ла с҃лаа епистол҃а Г҃да Б҃га ѿ Спас[а] нашего по законѣ
владчнемъ поданнаа. Ѡ нѣсь на землю упалъ камень малий во
градѣ с҃том Іерс[алимѣ] во с҃томъ С҃ионѣ. Оупалъ камень съ нѣсь,
малъ выст[ъ] виднѣмъ, ѿ не выстѣ такового ч҃ка, аби его мѣлѣ
Ѡ земля воздвигнути. Въ тои [sic!] час с҃тѣи патрїарха бл҃же-
ныи Іѡаникїи во с҃томъ градѣ Іерсалимѣ ѿ во всей Палестинстѣи
странѣ, собравши сѧ митрополити ѿ епискпи ѿ вса священники [ѿ]
дїакони оучинили молѣбъ великѣю ко Г҃дѣ Б҃гѣ съ всенощ[ни]мъ
[вдѣ]нѣмъ три дни ѿ три ноци. ѿ ко третїи день снїде голо[с]
съ нѣсь надъ камень сїи ѿ тогда патрїа[р]ха взалъ [sic!] камень
[рѣк]ою своєю ѿ швачиль в немъ такое писанїе, слова с҃тѣи [мо]вачи:
„Възъ есмь вамъ послалъ ѡстерѣгаючи вас, [дл]а покаанїа
вашего, хр҃тіане, ѿ дрѣвѣю епистол҃ю, [пон]еже ѡ першой не покаж-
листе сѧ, якѣ повеленїю выстѣ. [пр]иказано, ѿ не хотѣли есте
слѣхати слова мой ежествѣны[и]. [и] длѧ того послалъ на вас
карности: ѿзики поганїи [ва]с поплѣнати, поважѣть, в неволю
поверѣть [и по]провадѣть. ѿ не ѡвернѣлисте сѧ Ѡ злихъ оучинковъ
своихъ ѿ не пошли есте дорогою правою, ѿ слова с҃тїи [ев]ѣанїи
[ѡб. евангелскїи] не хотѣли есте слѣхати. шкомъ самъ мо-
вилъ: [нѣо ѿ] земля [sic!] мимондет, а слова мой не мимондѣтъ
[до] вѣка. ничтоже повеленїи моихъ не радите ѿ тѣю [епистол҃]ю
не читите, не с҃тите. ѿ за то пѣшѣ на васъ зими ѿ вѣтри силнїи
ѿ громи страшнїи, гради, метѣл[ни]ци великїи, води поточи [sic!]
выпѣшѣ из мат[р]ки земной, [. . .] на васъ голодъ ѿ смерть лю-
тѣю, ѿ на все имѣнїе [ваше], трасенѧ ѿ многог знаменїе ѿ скрѣвъ,
не познали [. . .] якого лица моего. гнѣвъ мой на васъ вс[ѣ]тъ
за злїи [оучин]ки ваша ѿ за с҃тѣю ндлю. ѿ не вѣсте, смртнїи
[чл]ци, иже дахъ вамъ на землю всего добра, хлѣба, [вин]а,
медъ ѿ ѡвоци, всего до ситости вашихъ, а ви все [. . .] тѧ
вашихъ прѣстѣпаете, Б҃га не читите ѿ не держите [въ чис]лотѣ
ѿ в навоженствѣ црковномъ, але впалястѣсѧ [в сѣтъ] дїаволскѣю
ѿ в дѣла его сквернїи, ѡсквернили есте [. . .]. ѿ за то восхотѣхъ
погубити всю землю [. . . .] земнїи, и дрѣва ваша посѣшѣ
и шимъ Ѡ васъ водъ ѿ не вѣдете м[али] что пити. и вездѣ [sic!]
на васъ все злое, ѿж не храните повеленїи моихъ, ѡчества моего вѣч-
наго не стережете. Ѡ нен[. . .] шливїи чловец[и] и многопохот-
лив[їи] ѿ лживїи! ненави[дите], един дрѣгомъ пригодѣ радѣ[ете]
сѧ и един дрѣг[ого] ѡклеветѣете. [. . .] васъ ждѣтъ мѣк[а] вѣч-
наа ѿ оу[. . .] не вспомага[ете] ѿ не жалѣете и млсти на ни-
[шихъ] не маєте, си[ротам] кривдѣ чинит[е], горшї есте Ѡ поган.,

и ж н[е мають] закона, и то[. . .] по законѣ свом[ѣ] мѣсть чинати. а и вам' зак[онѣ] дадь, а ви е[го] не держите, але ѡсквер[нени] есте нечестьми [ѣ] вашими [тан]ними, и нез[наете] бжгвинни и прещении [ико] азь въ стѣю ндлю послах архайгла Гавриіла въ Назаредѣ баговѣстити мѣри мои пречистио ѡ народженіи моемъ, в ндлю рождество мое было, [в ндлю воскресіе] [к. 356 г.] из мертвыхъ, и Йдама ѡ даа извед[охъ], в ндлю вознес[еніе] мое на нбо бысть, в ндлю дахъ вам закон пророком Моусеом на горѣ синайской [. . гор]шї есте ѡ поган. не вѣсте, окалїи, и ж ндлю вѣдѣ сѣди[ти жи]вими и мертвими, и весь свѣтъ, и воздам комуждо [по д]ѣлом его: як кто заслужитъ, такъ и заплачѣ возметъ. [кот]орїи добрїи по законѣ моемъ, и за то ихъ вѣдѣ звати [на п]равицѣ мою и во црство ихъ прїемъ, а которїи чинїли [sic!] [злїи] дѣла, и ѡженъ ихъ ѡ себе, коли оуслишат глас мой великїи [и ст]рашнии во уши всѣмъ: ѡтнѣте ѡ мене [нер]адїви во мѣкѣ вѣчнїю, ко мѣсто дїаволе, тамъ житїе [ваше] во градѣ дїаволском съ погани творашими [зл]а. азь же кленѣ сѣ вам десницею мою вѣчною [кис]окою и прѣолом моим пречѣтим: аще не оставите сѣ [злос]ти вашихъ, пошлю на васъ страх и трепет великїи. [в ст]ѣю неделю аще которїи члѣкъ вѣпамамливи [. . .] юни не ѡставит дѣло свое в свѣотѣ ѡ деватаго часа до понеделка восходѣ сннца, да вѣдетъ проклѣтъ. [Кт]о оучинитъ безаконство и грѣ[х]ъ законопрестѣпнии [во] стѣм дни, в ндлю, в средѣ и в пѣтокъ, [в к]оторїи стїа днї претерпѣлем распѣтїа и смрть [лют]ю, таковїи вѣдетъ проклѣтъ. Глїю вам: чтите ндлю, пѣтницѣ и средѣ в чистотѣ и в добром хотѣнїи, [моа]лите сѣ и в мѣтвѣхъ навѣне пребивайте. тими во [мѣтвѣми] вневните сѣ ѡ даа и дам вам радость на дїи [и на] тѣлѣ, и землю во сладкїю пицѣ, всѣхъ блгѣ [земних] до ситостїи вашихъ. Глїю вам: в средѣ и в пѣтокъ [рыбы] да не ѣсте, а мѣнок[и]те во постїи стѣм взаконниим [. . .] им в празнїки гѣскїа и прѣѣтѣм Бїа. аще кто [ѣст в ср]едѣ и пѣтокъ рыбы, разорѣтъ црковъ [. . . .] анадема ѡ оїа моего нѣснаго [. . .] мѣре моемъ [попаленъ] вѣдетъ ѡгнемъ несогараемимъ. да развѣмете, коли би ви днї стѣм взаконнии и празнїки блгословенїи молитвами и пѣнїем црковнимъ препровождате тїи днї ст[. . .], глїю вамъ, и клѣнѣ сѣ престо[лом] мойм стѣм, же юж ѡ сего [дне] не пошлю вам третїю епистолю таковю, [ко сїю]. аще не покает[е сѣ], ѡтверзѣ нбо и пролине на [вас] дождѣ съ к[. . .] навалным[. . .] фѣбрала. и сожжѣ всѣк[. . .] земнїи. и пак[и] погнїю на вас дождѣ съ кро[вїю] и ѡгнемъ, и пож[ж]ет ѡгнѣ

О ли[ца] всея земля. и пакы пошлю на вас звѣрен [. . . .]
 и живих вас пойдуть. и Симъ О вас лѣча солнечная свѣта сего,
 и вѣдет темность вели[кам] и не вѣдете видѣти [.]. по-
 шлю на вас громи страшнїи со нѣсъ и висканицкѣ, [а]би есте по-
 горѣли. тогда вѣдете Откопавати гроби мертвымъ и плакати
 начнете: востаните, [оу]мерли, видите [. . .]реше не може
 [.] терпѣти [.]ощениа Гдѣна [.]ими мы
 [. . .] гробы ваша [. . .] тамо погребем [. . .] юж не можем
 [. . те]рпѣти [. . .]сти и преци[нїа] Гдѣна [. . .] посла Гдѣ
 [за] злость нашъ [. . . .]омо учинїан [.] да плачемъ
 [вели]кимъ и горкимъ [.]тъ ридати [. . . .]ла нѣбо
 [? sic] [. . .] тогда Овернъ [лиц]е свое О вас [. . .] вѣдъ васъ
 [ка]рати до вѣка [. . .] же оучинїли [. . .] а зми и лживїи
 и строптивїи, не любите [еди]нъ дрѣгаго. загвѣлю вас на вѣки
 и прийдете [.] и погибели и в' чѣжоложнїки и чѣжол[ож]-
 ницкѣ. о горе вам! Злимъ нѣтем есте пошлы шкъ [. . .] дом-
 лане ол[. . .] вас ждет [. . .] пѣнавѣ да[. . .] и такъ [. . .]
 чѣжолжство [. . .] навиваете [. . го]ре вамъ, оскв[ерни]ли есте
 з[акон] вѣжи и црѣк[. . .] бвин загвѣ [. . .] заплачѣ и [. . .]
 оубогих ли[шаете,] сиротѣ не ж[алѣ]те и крив[ди] имъ чинит[е . . .]
 зотов[. . .] мѣ [. . .] закон [. . .] дахъ. II [. . .] црѣкви
 [. . .] а ви его [. . .] црѣков [. . .] стѣ [. . .] на омите
 грѣховъ вашихъ, слѣха[. . .] един дрѣгомъ. [. .] до бконъ,
 и все есте на ворожкахъ и волухахъ и все [си]ла дѣвол[с]кам
 [. . .]нїте лѣнше [ви] са такоком[мѣ] члѣкѣ [не ро]дити. О го-
 [ре] вам, безако[нни]и! чѣмъ [не ст]рахаєте са [. . .]са не роса-
 [дет]ъ земля [и по]жрет васъ [.] непоздержанїа
 вашего, недобрїи, хитлланїи, нищи[. . .] гордий, неблгодарнїи.
 видите тихаго члѣка и правого срѣца и про[ста]го, а вы его оуизв-
 лаете и з него си насмѣваете и шидите, един на дрѣгого при-
 [сага]ете име[нем] момл, [кле]нете са [ак] старїи т[акъ] моло-
 дїи [не]престанно. Злостїи вашихъ [. . .] црѣкви [. . .] стѣм
 оз[. . .]шанте [. . .] и рано д[. . .] оуставанте на мѣтѣв,
 на оубогихъ мѣсть манте и жалите ихъ. о горе томъ, иж [.]
 злословить или оукараеть чернца. О горе то[м]ъ, иже [зло]словить
 гѣдна своего дѣховнаго! шкъ са емъ [. . .]еста незапа[. . .] шни
 во свѣтъ [. . .]нїи Гдѣи [. . .]кдѣ стѣаго [. . .]она повк[. . .]тъ
 не попу[. . .]лет [. . .]ко но [. . .]ца Хѣ [. . црѣ]ковъ стѣю
 [ш] горѣ томъ [. . .] Осаждает [. . .]ниши [. . .]ши волшаго,
 [ст]аршаго, [. . .]сокаго [. . .] всадѣ са [.] гроба [. . .]
 звѣ[ра] лѣутаго, и не вѣрнтъ во стѣю црѣковъ и Троицѣ [. . .]ого

томъ [. . .] ж..лими [. . . .] или крѣстнымъ сномъ своимъ и кривими сонми.

Не менше цікава з язикового погляду, а важна для означеня часу і місця написаня сеї Минеї вкладна́, написана гарним курсивом на марі. над текстом на картах 2—13, по обох боках кожної картки, всюди по одному рядкови; на жаль у однім місці бракує одної або двох карток, так що і вкладна дійшла до нас неповна. Ось що читаємо в ній:

Исписаны бы сны книги в селѣ ѿ в дворѣ епископском в Страшевичеху при Антонии Радловском епископѣ премиском и самборском, на имя Минеи избранныи обѣ воукатѣ. септеврыи мѣцѣ, в немже 6 ѿ мѣцѣ и в каждой слоужбѣ на седмой пѣсни на Гдѣская праздник повченїа дшѣполезнаа, а на памяти стѣх оугодникъ бжїихъ житїа ихъ. И другаа воуката мѣцѣ февруар, въ немже 6 3-мь мѣцѣ ѿ на седмой пѣсни повченїа яко ѿ въ першени, ѿ шкцина на зади книги. И тыж в' тыи часы ѿ роки ѿко по въпльщени снѣа Бжїа из прѣчтыа его Бгѣмтрѣ тисача пат соть седмь десатого и седмьдесать прѣвого бы гладъ велкыи по всен тои земли, а в третии годѣ покѣтрѣа моровы немалы. И в томже роцѣ 1485. престави сѣа Жигмонть Ягвоустъ велкыи крал полскыи ѿ не бы крала цѣлыи год, ажъ былъ вчинен сени велкыи на шквирана крала в Баршавѣ ѿ там сѣа зезволили вишитци пнове едносталне на французского Индриха княжа Индегавенске ѿ послы по него выправили, лви его на крѣлев [далѣ бракує картки рукоп.] Хѣа Димитрїа а также аky тыа книги вышше писанык не были вдалены в том цѣве стѣхъ. И кто бы ѿхъ малъ вдалити ѿким колвекъ шквчѣем, то хочѣ соуд с ним ѿмати предъ Гдѣемъ Бгѣм въ денъ страшнаго Сг[о] соудница, ѿ на нем да бѣдетъ клятва стѣхъ вщѣ тнї. ѿже въ Никни.

II. Данилівське (угроруське) Учительне евангеліє.

Рукопис сего твору, писаний у XVII в. на грубим, тривкім папері in folio, переважно одною рукою, тільки деякі прогалини доповнила якась друга рука, гарним, грубим полууставом, з киноварними титулами і декуди з орнаментами на чолі уступів. Книга складає ся нині з 233 карт, переважно дуже добре захованих, з широкими маргінесами, що почорніли по краях. На одній стороні

пересічно 29 рядків, на горі жива пагінація, кустодів нема. Початок рукопису затратив ся; бракує, як видно з нумерації кватерніонів, з переду 16 карток; декілька карток бракує також у середині і при кінці. Оправа і пагінація нові. Книжка належала, як видно із вкладної, що буде наведена далі, від 1723 р. до церкви в Давиліві, у північній Угорщині, Ось її зміст:

1. Не́дѣла ѿ вѣждном сѣѣ (стор. 1—5), без початку і кінця.

2. Не́дѣла сыропоуст. (стор. 5—7), без початку.

3. Не́дѣла первам сѣаго поста, еѵліѣ ѿ Ішана зач. ѣ. (стор. 7—12).

4. Не́дѣла вѣ-м сѣаго поста, еѵліѣ ѿ Марка зач. з. (стор. 12—16).

5. Б не́дѣлю г. крестопоклоннѣю, еѵліѣ ѿ Марка зачало лѣ. (стор. 17—24), оповіданє про старозавітні події, що означали хрест (Мойсєєва палиця, вода з каменя, мідяна гадюка, дерево в водах Мерри), далі згадано про хрестове видіне Константина. Хрест названо гербом Сина божого.

6. Б не́дѣлю д. сѣаго поста, еѵліѣ ѿ Марка зач. м. (стор. 25—34). Вривок із сєго казаня про те, як диявол спокушував апостолів, щоб зрадили Ісуса, був надрукований (Памятки II, 220—221).

7. Не́дѣла ѣ.-сѣаго пвста, еѵліѣ ѿ Мар. зач. мѣ. (стор. 34—40).

8. Б сѣботѣ Лазоревѣ сѣаго поста, еѵліѣ ѿ Ішана зачало лѣ. (стор. 40—46). Вривок із сєго казаня про Лазареве єпископство в Кипрі був надрукований (Памятки II, 348—349).

9. Б не́дѣлю цѣкѣтнѣ на сеѣханіє Г'а нашєго Іс Х'а, еѵліѣ ѿ Ішана зач. м. (стор. 47—54).

10. Б не́дѣ. свѣтлѣю пасѣи ѣченіє православынмѣ хрѣтїаным (стор. 54—63). Знаходимо тут між иньшим ось яєній цѣкавий уступ: „Боуди вѣдомо всѣмѣ православынмѣ хрѣтїаном, ѣже сєса свѣтлаа не́дѣла днѣ великій ѣ сѣый ѣ, понеже ѿ вѣскрѣні Г'дні сѣнце зышло з-ї години к ночи ѣ столѣ на востоцѣ два днѣ, на полѣдні столѣо г. днѣ, а над вечеромѣ стало [sic!] два днѣ, и про то зовєт сѣ великій днѣ ѣ не годит сѣ нам хрѣтїаном нїакого дѣла дѣлати в тотѣ не́дѣлю сѣою. а кто бы важилѣ сѣ квал'тити тотѣ днѣ сѣый, да боудєтѣ проклатѣ в сѣй вѣкѣ ѣ во боудѣщій. Так' же сѣ жєнами не сѣвокѣплати сѣ, аѣе з радостію ѣ в чистости ѣ оу' на-

вѣн'ствѣ приквати". Далі оповідаєть ся тут про Іеусів прихід до пекла ось якими словами: „Въскрѣсь Хѣ и до ада пришола, а передъ его стѣю млтїю ишан два аггелы, Михайла и Гавріила, іако л'вы ко противным силамъ, великим голосомъ [зовѣчи]: „возмѣте са врата вѣчнаа, встѣпите всѣ съпротивный власти, съкрѣшите са врата вѣчнаа, засоромѣйте са всѣ съпротивный съпостаты, се бо иде на вас црѣ славный и сил'ный, который васъ побѣдит и раздрѣшитъ пан'ство ваше до кон'ца". Егго ради и страхъ пришола на дѣвола Ѡ црѣ моц'ного Хѣ. Таковое было пришествїе Хѣо до ада съ страхомъ и оужасомъ и блистанїемъ великимъ. Тогда аггели спѣкали: „възмыте са врата вѣчнаа и возмѣте кнаси врата ваша и ис корене подвигнѣтѣ, цюви істѣ не заткорили николи". Тогда агглом спѣкаюцимъ врата желѣзнаа взаша са и дѣволи засмоутили са, и верѣа сътрѣша са и вса ѡснованїа темничнаа подвизаша са и всѣ слоуги пекел'ный застѣпѣкли. и выпол'нило са слово прѣрка Іивакѣма, которое написа [на шарѣ. гл. г.]: „съсѣкла іси оужасомъ главы сил'ныхъ". Тогда дѣволи Ѡврѣзоша оуста свои и ричали: „кто тамъ црѣ славный, цю раздрѣшилъ нашѣ дрѣжавѣ?" говорили до нихъ вса аггел'скїа силы: „хочете ли оувѣдати црѣ славы? вѣдайте, Гѣ крипокъ и силенъ, который вас извергъ съ нѣсъ до ада во безднѣ. Гѣ главы ваша съкрѣшилъ въ Іурдани. юж ваша моц на вѣки загинжала, юж ваше моучительство оупало". сїа глїши аггелы и взяли ихъ самого пекел'ного моучителя Беззавла и ведѣт его къ Хрѣтоу нѣномѣ црю. и зѣвазала его Гѣ оузами нерѣшимыми и с нимъ Юдоу Екарїѡского, цю продалъ Гѣа Іс Хѣ. Идам же найпер'шїй члѣкъ оуслишала, іако Гѣ Епѣсъ идетъ, которого Ѡ вѣка ѡжидали оу мѣжахъ, высвободити ихъ всѣхъ тамъ воудѣщихъ въ адѣ, началъ повѣдати всѣмъ связаннымъ сїе. Идам оу повѣдающе а Гѣ Хѣ юж к нему приходитъ, а в рѣкахъ неситъ повѣдноі ѡрѣжїе крѣтъ. Идам же оузрѣвши Гѣа прослезил са и жалосно заплакала и рече всѣмъ сѣдѣщимъ тамо Ѡ вѣка: „ѡто южъ Гѣ с нами!" Тогда рече Гѣ къ Идамоу: „съ дхѣмъ твоимъ! въскрѣшаю тѣ, встанѣ Ѡ тмы, ѡсвѣтилъ тѣ Хѣ. и всѣмъ моваю вамъ: изыйдѣте живоуции во тмѣ". и рече Хѣ Идаму: „не дла того създаа імъ тѣ, цюбы зѣ адѣ звязанъ іси былъ. Тебе ради Идаме сънїидѣ съ нѣсъ и тѣло члѣвче взяла імъ на себе. Тебе ради Идаме кров свою проліахъ, да тѣ ѡблекѣ въ прѣвою ѡдежда. и роукописанїе твоѣ раздрала імъ. Биждѣ Идаме гвоздїе, роукъ и ногъ моихъ прибитїе и жел'чію напоенїе, да извергоу время грѣха твоего из тебе и да разорю лютѣю смерти

твоїа чашоу. На крѣтк оумрѣхъ и копѣмъ проведѣнъ быхъ в ребра, ико да твоє ребро иецклю, ѿ негоже ти създахъ женоу. Востани Идаме ѿсюдоу ѿ смерѣти во живѣтъ, ѿ тмы во свѣтъ, ѿ ровѣства оу слободоу, ѿ темности въ кышній Іерусалимъ, ѿ пекла оу райскій пожитокъ, ѿ землѣ на нѣко. И ѡмъ Гѣ Бѣ твой, Идаме, смѣрть прѣмъ ѣмъ была за тебе и кѣскоро ѣмъ ѿ мѣртвыхъ, да ѡбладаю живыми и мѣртвыми“. Ѣць нѣбный ждѣтъ ѡвѣчате погнѣшого, чини аггастій ждоутъ Идама съ радостію, коли прѣйдегъ и возыйдегъ къ Бѣ. Чомъ? коли Идама сгрѣшила в рай, и тогда выгналъ ѣго Гѣ Бѣ ивъ рай, и выгнавши ѣго поставилъ ѡгнаного Херувима на воротѣхъ райскихъ, и там не поущано никого ажъ до воскресѣнїа Хѣа. Возвратилъ самъ Херувимъ славы, прѣтлѣ готове, врашно готово, житіе готово, иже ѡко не видѣло и оухо не слышало и на срдце члѣкоу не кѣзыиде, иже оуготова Бѣ любещимъ ѣго. Тогда Хѣ Идама за роукѣхъ взалъ и вывѣлъ ѣго ивъ ада, и кшиткѣ вышли съ Хрѣтомъ, толко самого премоудраго Соломона лишилъ оу пеклѣ. рече Соломонъ: „Гї, чомоу ма тоут лишаиш?“ И рече Хѣ: „далемъ ти моудрѣсть и кыйдеш ты моудрѣстью своєю, и лѣпше вкрѣтити вѣдеш, иж ѿ мене мѣдрѣ имаишъ“. Потомъ рече Лоуцѣперъ царъ Дѣвельскій: „Чемоу ты не идеш ѡтол?“ и рече Соломонъ: „Гѣ прѣйде дрѣгій разъ по мене“. рече Лоуцѣперъ: „южъ досыт ми горкой вѣдѣи начинив, царство моє раздрѣшивъ и всю силу мою стер. а коли еше кы и малъ прѣти тоут дрѣгій разъ, то юж до конча [sic!] мене погочувитъ и срдце моє расторгнет“. и мнѣши Соломона и кыпхалъ конъ с пекла. Тогда почалъ Соломонъ спѣвати: „Прѣвѣнена еси Бѣе Дѣо [и] воплотивый самъ ис тебе! адъ плѣни самъ, Идама прѣзика самъ, клатка потреби самъ и Ѣвѣа слободи самъ и смѣрть оумертви самъ“. а мы тѣмъ поуще възопѣмъ: „блѣвѣнъ Бѣ иже ивъоликый тако!“

11. В не дѣлю свѣтлѣю Пасхи на литѣргїи, евлѣе ѿ Іѡанна за ч. ѡ. (стор. 63—79). Перекладъ евангелїа — досыть вільный и скорочений, далѣ оповѣдане про вихідъ Жидѣв изъ Египту, про перехідъ черезъ Червѣное море, про Авраамову жертву, про вибухъ воды в каменя, доконанийъ Мойсеемъ, про 40-денный пістъ (першій такъ постивъ Адамъ зъ Ѣвоу: „Идамъ и Ѣвѣа прѣвозданный за прѣстѣплѣнїемъ заповѣди Бѣей постили самъ и покоутовали м. дїи и м. ношїи оу рѣцѣхъ Іордани голый стоаши на каменї, а дрѣгїи каменъ на головѣхъ дрѣжали“, стор. 72, потїмъ Мойсей на Синаї), далѣ про мідяного вужа, про чудо Ісуса Навина зъ сонцемъ, по чїмъ сказано: И кды ивъаикитель нашъ Хѣ на крѣткѣ былъ, была тма на вштокъ свѣтъ за 7. години, ѿ 8-и години 9-и сѣнце не дало

скітлости, за чимъ той великий днь называет ся Ѡ латини велика ноць“ (стор. 72). Далі згадано про Йову, приведено пророцтва Даниїла і Йосїа про Ісусову смерть, наведено евангельське оповіданє про воскресєнє Ісусове, повторєно приведєнє в попереднїм казаню вясненє назви „великдень“ (стор. 77) і закінчено упімненєм: „варокати ся всакого грѣха, то ест оубїйства, блочда, чарокъ, потвора, вѣзмѣрнаго панїства, понеже панїство вшиткимъ грѣхом естъ матица“.

12. **Б не длю Ѡ о минѣ, вѣлїе Іwannа зач. ї.** (стор. 79—84). Оповіданє про сьв. Тому переплїтанє науками в роді отсеї: „И вѣроуючи выни єсмо добрый оучники чинити, прнѣглаючи зо хотю [sic! у теперїшній нар мові „зо хітю“] до домоу вѣжего їзъ ѡфѣроу, с подароункомъ Гоу Боу избавителєви своємюу за Ѡпщїнїе грѣхокъ своихъ, то ест проскоуров и свѣчїю и з ладаном и з алмжнєю оубогимъ, іакъ ти сила заноситъ“.

13. **Б не дла ї. по пасцѣ стїхъ мироносиц, вѣлїе Ѡ Марка зач. ѡд.** (стор. 84—89).

14. **Б не длю д. по пасцѣ о розслабленом, вѣлїе Ѡ Іwannа зачало дї.** (стор. 89—97). Між иньшим упоминає: „Не надѣи ся на бїи ани на корожки, ани тижъ на иншїи розмаїтїи богинѣ“ і вказуючи, що одних Бог „каретъ хворотою, кєрами, фрасоунком“, а иньших пробує, згадує про праведного Йова, що „хотъ былъ праведный, напоушалъ на него жєры, оубство, коросты, ветегн, але ѡнъ пракедный не ходилъ по корожилахъ, не вѣрилъ бїїламъ“. На стор. 95 читаємо: „Чом видишь, казда ѡ дерево садовое и маєть старана, ѡкопоуетъ єго, ѡвѣроуетъ, нахилатъ, цюбы право росло, и пакъ присажоує, солодкоє стокпа до него покладает, цюбы хоснако кыло и цюбы оуброжай добрый принесло“ — интересне свїдоцтво про замилюванє угорських Русинів того часу в садівництві.

15. **Б не длю ї. по пасцѣ ѡ Самаряннѣ, вѣлїе Іwannа зач. вї.** (стор. 98—102). Пять мужів, яких мала Самарянка, що про неї мова в евангелию, то пять книг Мойсєєвих, а шестий муж, то Ісус.

16. **Б не дла с-а ѡ слѣпци, вѣлїе Іwannа зач. лд.** (стор. 102—107). Про початок Силоамської купелї знаходимо тут ось яке оповіданє: „Оу тот час, коли найхали поганїи Сарацины на Ієрлїмъ хотачи єго звокати, але не могли, понеже пламен ѡгненный ѡветочив Ієрлїмъ и бороннѣ, и такъ жаденъ тых поганъ не могли ся приелижити к немюу, єднакже водоу Ѡнали Ѡ нихъ были. Ієрлїмляне не маючі воды варзо жалосны и смютны“.

были. Тогда прѣкъ Іезекииль вышедши на свое предверіе помолися сѧ ГС Боѹ, авы ѡмѧ водоу далъ, ѡ почалъ копати стоудникъ. ѡ тамъ Бжїимъ повеленїемъ швилѧ ѡмъ вода. ѡ тоты погане ѡворотъ оучинили ѡ Іерлїма: едины сами сѧ постѣкли, ѡ другїхъ ѡгнь попаливъ, ѡ ни ѡдин не зостав живъ“ (стор. 104). Автор вясняе, відки у людей бере ся слїшота, і твердить, що вона бував двояка: одна ѡде з того, що люди не съвяткують ведїль і съвят, не постыть, пють, „на патницѣ ѡ на недѣлѣ из женами съвокоупают сѧ, и про такое беззаконство родать сѧ дѣти нестаточный, нездоровый, слѣпый, нѣмый, нерозжмный. Бтерал слѣпота, що оу родѣк послагают сѧ, оу крѣви, оу близкости, ѡ котрый по заходѣ сѧнца слювь вѣрѣт, ѡ таковых непослушных людїи родят сѧ ѡмъ дѣти злодѣе, разбойници, лотри, блоданици, чаровници“ (стор. 105—106).

17. В четѣк ѡ. недѣ. по пасцѣ, вознесенїе Гнѣ, еѡлїе ѡ Лѣк. злч. ѡдї. по оученїе (стор. 107—111).

18. Недѣлѣ ѡ. по пасцѣ, еѡлїе Мѣ. гл. нѣ. (стор. 111—114). Тї двї картки переписанї ишьою рукою і вставленї в книжку так, що конецъ попереднього слова знаходить ся на стор. 115, але там перечеркнений і на стор 111 переписаний ще раз, очевидно для того, бо першай копіст пропустив одну проповідь (на 7 недѣлю), даючи на стор. 115 по закїнченю слова на Вознесение зараз проповідь на нед. 8.

19. В недѣ. нѣца поѣченїе, еѡлїе Іѡ. злч. кѣ. (стор 115—125). В сю недѣлю автор має нагоду розвинути науку про съв. Духа і розвивае їу в православнїм дусї: „Дхъ сѣый ѡ ѡца исходить, а на снѣк почивает“. На 125 стор. в низу на маргінесї підписано старим скорописом: „Во Лукачока Краѣ. град (8) юл дї. рок. ѡхмѣ (1646) — правдоподобно дата написаня книги.

20. Недѣ. ѡ. всѣх сѣых еѡлїе Мѣд. гл. чн. (стор. 126—133).

21. Недѣлѣ ѡ. по всѣх сѣых еѡлїе Мѣд. гл. д. (стор. 133—138).

22. Недѣлѣ ѡ. по всѣх сѣых, еѡлїе ѡ Мѣд. злчло нї. (стор. 138—141). І тут автор між етичними упїненнями майже найвисше ставить: „подакѡ мѣтныю сѣбогим, до цркви сѣої ѡфкрѣ справедливѣ ѡдакѡ ГС Бжї, то есть десатиноу з вѣрной працы своей, пресекрѣ, скѣчѣ ѡ ладанъ за ѡпоущенїе грѣхов своих“ (стор. 141).

23. Недѣ. д. по всѣх сѣых, еѡлїе Мѣд. гл. кн. (стор. 142—148), оповїдаеть ся про вѡйство Авеля і про Авраамову жер-

тву як приклади сильної віри в Бога. Автор пише між іншими: „Ищи никоторый человекъ е̄ такий, що из своего ймана шкодає дати проскѣрѣ, скѣчѣ ѿ кадила, нежели бы далъ иное што болшеѣ. а хотѣ рекома про люди дашто мало дасть, а вѣры до того не маєт, то неприятна вѣдет ѡфѣра его“ (стор. 145).

24. Не д̄. ѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе М̄ а д̄. зач. кй̄. (стор. 149—155).

25. Не д̄. ѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе М̄ д̄. зач. к д̄. (стор. 155—159).

26. Не д̄. ѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе М̄ д̄. зач. лг̄. (стор. 159—165). Автор завважує, що багато людей у неділю, „егда зконы црковный клнчотъ до до домоу вѣжего“ — „вѣжат по коуплахъ, по дѣзѣхъ, по ворожкахъ“ (стор. 163).

27. Не д̄. й̄. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе М̄ д̄. гл. лй̄. (стор. 166—171).

28. Не д̄ л̄ а д̄. по всѣхъ святыхъ, вѣліе Ѡ М̄ а д̄. зачло н̄ д̄. (стор. 171—176) Починаючи від стор. 173 на марг. в низу на стор. 173, 175, 177, 179, 180 і на марг. з лівого боку здовж сторони 181 і 183 знаходить ся написана курсивом ось яка вєладна: „Вѣдомо чинимо комѣ ѡ томъ вѣда. належитъ акъ дх̄овноммѣ [sic!] станѣ, такъ і свѣцккммѣ. рабѣ Басилый Романнѣвѣ Басилъ і жонокѣ своєвѣ Ѡленов і сыномъ своємъ Гавриломъ і зъ сыномъ Штефаномъ і сыномъ Симономъ, Іваномъ і зъ Лѣкомъ, і придали єї до храмѣ сѣго (перечеркнено: Прхистратига) до архієрєя Николы. даєт ѣмъ за ню вѣ. золотыхъ, зовемѣю євангєліє 8читьланое, до церкви Данильскої. І х̄то бы єї мав Ѡдалити Ѡ тої церкви, да вѣдет проклат. Інадема Іінамарафтѣ. рокѣ „д̄ψк̄т̄“. (1723).

29. Не д̄. ї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе М̄ д̄. зач. оѣ. (стор. 177—183). Автор остєрїгає: „І гдѣ вѣры ѿ сѣобливыхъ оучинковъ не вѣсть, то тамъ ѿ Дх̄а сѣго не є, лишє дѣволъскоє жидло. І мы х̄р̄не повинѣмы посты сѣый постити и покоутѣ чинити за грѣхи нашѣ, а не слоухати тыхъ, котрыхъ Ѡстѣпили Ѡ православной х̄р̄тїанской вѣры, яко то сѣтъ Лютры, Калвинны, Римляне, Оугѣровє, котрыхъ Ѡщєпили сѣ Ѡ сѣой вѣры грєчєской“. (сторона 178).

30. Не д̄ л̄ а л̄. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе Ѡ М̄ а д̄. зач. о ѣ. (стор. 183—190). На марг. в низу на стор. 184—185 знаходять ся писанє одна курсивом а друга полууставом рїжними руками ось якє проби пера: 1) Ласкавыи чителникѣ, чити а не клни, ко паперѣ оудалѣ сѣ барзо змыи недокрый“. 2) „Не виненѣ папѣрѣ

ничого, але чернило було злое недоброє, кьпир'васоу треба було болш' до него придати“.

31. Не́дла по всѣх стѣх вї. еѵліе Ѡ Маѣ. зач. оѣ. (стор. 190—206). Подано 10 заповідей божих, оповідано історію про Давида і Зуанну, далі про вирізанє племене Венияминового за зневажену жінку, при чім автор покликає ся невірнo на жерело: кн. Юдит гл. к., хоча се оповіданє знаходить ся в кн. Судий гл. XIX—XXI. Звісне євангельське місце автор толкує: „подокмѣши покорозови скрѣзѣ и҃гланое оѣше пройтн“, а на стор. 203 на марг. остерігас перед „хѣлою гєретическою“ що до нешанованя образів і покликає ся на Маргарит мѣ.

32. Не́дла гї. по всѣх стѣх, еѵліе Маѣ. зач. нѣ. (стор. 206—216). Автор згадує про зруйнованє Жидів Титом і їх розсипанє по свѣті, „такъ што ни мѣста своєго, ани городѣ, ани кмєтїи своєх межи нами хрѣтіаны не могѣт и҃мати на вѣки“ (стор. 210—211); нарікає далі, „що ни к' єдном народѣ такого безчєстїа не бє, як межи нашим рѣскимъ народом, що на свої бѣчителѣ ш их чєсти никоує не смотрат; хот бы межи ними аг҃ла з неба был, ещє бы им не догодилъ“ (стор. 212). По думцї автора „за що юж и҃ нас Гѣ Бѣ покорталъ и҃ карєт, то єсть злыми панами и҃ неоурожам полн и҃ и҃ншими розманитыми карнєстами“ (стор. 213). „Можеш то кождый зрозѣмѣти — говорять він далі — кнѣачи, што сѣ дѣєтъ межи нашимъ народом рѣским, и҃ж Гѣ Бѣ оузал оу них црѣво и҃ пан'єство, а придал латинѣ, котрый своєх бѣчителєи чєстѣют и҃ и҃мъ потрєкности и҃ заслѣги платат и҃ко бѣчителєи и҃ слоугам єжїимъ“ (стор. 213). Як бачимо, автор уміє вдарити навіть у патріотичну струну, коли йому того треба і очевидно числить на симпатичний відгук у серцях слухачів.

33. Не́дла дї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Маѣ. зач. гл. пѣ. (стор. 217—224).

34. Не́дла єї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Маѣ. зач. ло гл. сѣ. (стор. 229—231). Цікавий тут отсей уступ: „Коли прїйдєт не́дла и҃ли празник и҃ншїи єжїї, то мы іго не перепровадимо на єжїї хвалѣ, але май мыслимо, и҃къ бы єдин дрѣгого дѣякъ споткарити, правотити, ал'бо оу карты грати а на том вшиток днѣ стратити“ (стор. 227). Здаєть ся, що гра в карти вже тоді була розповсюджена по угро-руських селах, бо проповідник вступав проти неї и҃ далі: „И дїавол з давна сѣ наоучилъ и҃ оучит сѣ, и҃къ бы хвалѣ єжїю зничити, и҃ так-жєй вымыслєнѣ против чєтырєх єѵангєлєстєк своєю єѵлією чєтырєой

масти, то і вінъх проклатыхъ кар'товъ, штобы такъ же люди ловили й до своего панства приводили, до пекла вѣчного. Може то кождый видѣти, що колше такихъ, котрый вшиток днѣ тот сѣй недѣлный стравати при напискѣ шатан'скомъ, нѣж при словкѣ вжоум" (стор. 228).

35. Не́дла ѕї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Маѣ. зач. гл. єї. (стор. 231—238).

36. Не́дла зї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Маѣ. гл. зѣ. (стор. 239—242).

37. Не́дла иї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе Луц. гл. зї. (стор. 243—247).

38. Не́дла дї, по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лѣк. зач. кѣ. (стор. 247—250).

39. Не́д. кї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Луц. зач. лї. (стор. 251—254).

40. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуц. глав. лї. (стор. 254—258).

41. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Луки зач. пї. (стор. 258—262).

42. Не́дла кї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуки зач. лї. (стор. 262—265).

43. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лѣк. зачло лѣ. (266—269).

44. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуки глав. нї. (стор. 269—274).

45. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуки гл. зѣ. (стор. 275—280).

46. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуц. зач. о лї. (стор. 280—284).

47. Не́дла кї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуц. зач. гл. ії. (стор. 284—293).

48. Не́дла кѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуки глав. пї. (стор. 294—300). Подано 20 причинъ съвятеюваня неділі; упоминае „не вдаючи са оу свѣцькій каснкѣ“ ходити в неділю до церкви „изъ ѿфѣроу ведлѣгъ можности своей, изъ свѣчью и проскѣроу и зъ ладаномъ и ал'мж'ною оубогим за свое ѿпжцине грѣховѣ“ (стор. 297).

49. Не́дла лї. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуки зачло сї. глав. ії. (стор. 301—303).

50. Не́дла лѣ. по всѣхъ сѣыхъ, вѣліе ѿ Лоуки зач. чї. (стор. 304—308).

51. Не́дѣла лѣ. по ксѣх сѣмх, вѣліе Лук. зач. сѣ. (стор. 308—311).

52. Не́дѣла лѣ. вѣліе Лук. зач. чѣ. (стор. 312—316).

53. Мѣ́а ссптеврїа на рождество прѣтѣа Бѣа по оученїе ко православным хрѣтіаном. Гѣ вѣли ѿче (стор. 317—322), апокрїф, друковано, див. Памятки II, 98—100.

54. Мѣ́а тогож дї. къздвиженїе чѣнаго крѣта Гѣа (стор. 322—327), оповїданє про віднайденє сѣв. хреста Єленою.

55. Мѣ́а ѡктоврїа кѣ. стрѣть сѣго мѣ́ка Дом[и]трїа (стор. 327—329), по церковному.

56. Мѣ́а тогож вѣ кї. стрѣть ѣ оумѣченїе сѣон Парасковей. Гѣ вѣли ѿче (стор. 330—344), по церковному.

57. Мѣ́а новє. ѣ. сѣбор архуаггла Муханла (стор. 338—343), по церковному, оповїдано мїж иньшим чудо в Ховї (тут се мїсце названо Єрихоном).

58. Мѣ́а тогож кѣ. Оуведенїе прѣтѣа Бѣа, вѣли ѿче (стор. 343—346), друковано Памятки II, 101—102.

59. Мѣ́а декврїа, стрѣть сѣой мѣ́ницѣ Барвары (стор. 346—350), по церковному.

60. Мѣ́а тогож в дѣнь ѣ. чѣдо сѣго Николы (стор. 350—352), по церковному, оповїдано чудо про Димитрия уратованого з моря і про трьох мужїв уратованих від меча.

61. Мѣ́а декврїа вѣ кѣ. дѣнь на рождество Гѣа нашѣго Іѣ Хѣ, вѣліе, которое рачил ѡзнайти Гѣа наш Іѣ Хѣ сѣм вѣлістомъ Маѣ. зач. ѣ. (стор. 353—373). Уступї сеї проповїди друкованї, див. Памятки II, 112—116.

62. На дѣнь крещенїа великого Гѣа нашѣго Іѣ Хѣ на оу́ка православным хрѣтіаном мочачи (стор. 373—384).

63. Мѣ́а февралїа ѣ. дѣнь стрѣтенїе Гѣа нашѣго Іѣ Хѣ, по оученїе къ православным хрѣтіаном (стор. 384—387).

64. На дѣнь сѣго веселого благовѣщенїа сѣой прѣчѣтой Бѣи на оу́ка ѣ ѡписана хрѣтіаном, чти вѣліе, хочеш ли в тетрѣ (стор. 387—395).

65. Мѣ́а апр. кѣ. стрѣть сѣго мѣ́ка Хѣа Георгїа ѿ црѣа Деклїтіана (стор. 396—405).

66. Повченїе на дѣнь сѣмх верховных апѣлъ Петра ѣ Павла ко православным хрѣтіаном. Вѣли ѿче (стор. 405—412).

67. На дѣнь сѣго прѣ́ка Ілїи слово ѣ къ на оученїю хрѣтіаном (412—416).

68. На днь стго преокраженна великаго Гѣ Бѣ и сѣса ишого Іѵ Хѣ, наука правосл. хртіаном (стор. 416—425).

69. Повченіє на днь ѡспеніѣ пртой Кладѣца нашеѣ Бѣца і прно дѣѣ Мрїи ко православному хртіаном (стор. 425—435).

70. Мѣца августа кѣ. наука ѡ вѣли. стго на оустьк-новеніє чтіной главы Ішана прѣтчѣ, ѡписана през вѣлиста Мар. гл. кѣ. (стор. 435—444).

Част втораѣ поученіѣ [ѡ] Ішаниѣ стом, тѣлко прошѣ дѣѣсте послухали (стор. 445—450).

71. Поѡченіє ко православному хртіаном во той час, аще кто преставит са ѡ хртіанѣ къ Гѣѣѣ (стор. 451—466).

III. Староміський рукопис.

Рукопис, а властиво фрагмент рукопису, має 110 більше або менше цілих карток меншого folio, з деяких карток є тільки малі шматочки. Розуміється, що кінця ані початку нема, а і в середині багато карток повидирано. Рукопис писаний гарним і стараним полууставним письмом XVII в.; що не давніше, показують сліди уніятської або католицької догматики. На кожній стороні звичайно 26 рядків; початкові букви кожного зачала писані кинноваром, тає само титулики в тексті. Кустодів ані живої пагінації нема, так само нема ніяких приписок на маргінесах.

Оправа нова, нумерація сторін -- моя.

1. Слов[о] в нѣлю. Десят членков закона и запо-вѣдѣй, которых сам Гѣ Бѣ мовил и приказал и дал прѣркж Моисѣѡви на горѣ Сингаи, написавши мѣзи-ным своим палцем на двоух таблицах. Рик Гѣ так, чѣче. (стор. 1—4). Подаю сей интересный текст в цѣлости, т. зн. скѣлько його лишило ся:

Мовилъ Гѣ Бѣ вшиткы твѣи слова: им ѡ Гѣ Бѣ трѡй, ко-торыи ѡмъ вывелъ тебе зъ землѣ египской з' домоу неколѣ.

Ѧ. Милоуи Бѣ твоѣго зо вшиткнх моцѣи твоих над вшитко створѣна.

Ѧ. Не иман вѣъ чюжих пред множ. Быбѣла чорнаа.

Ѧ. Ивѣ. ѡсѣ ии'ших чюжих вѣъ не хвалил, ани чаром ни ко-рож'кам не вѣрил.

Ѣ. Не чини собѣ образю, ани в'сакого подобинства, которое ѣ на нѣѣ горѣ, и которое на зѣман низ'ко, ани тых котори сѣт въ водѣ, под зѣмлеж, не вѣдѣш са им кланал ани их хвалил. Им ѣ ГѢ БѢ твои моц'ныи, закис'ныи в мѣти, мѣстачи са неправости Щѣцьской к' снѣхъ к' третюм и тых, котори мене (далі видерто. Стор. 2) ѣго надѣремно вѣрет.

Д. Милоуи ближ'него твоѣго ѣко себе самого, и каждого чѣка.

Д. Паматан, аки сѣ ден недел'ныи стѣль, през' шѣ дѣи вѣдѣш рѣна, и выконавши роботы твоѣи, але седмого дѣа дѣи стѣи ГѢ БѢ твоѣго, не чини оу'чин'кж жад'ного вон. Ты и снѣ твои и цор'ка твоа, слоуга твои и сажже'ница твоа, вѣд'ло твоѣ и гостѣ, котори ѣ в домоу твоѣм. леокѣм в' шестих дѣих створил ГѢ БѢ нѣо и зѣмаю, море и ш'то в' нихъ ѣ, и в'починоула дѣа седмого. прѣтож бѣвналъ дѣи недел'ныи ГѢ БѢ и по'стѣль ѣго.

Ѣ. Не вѣи никого ни вѣржѣм, ни изыком.

Ѣ. Чти Щѣа твоѣго и маткоу твою, авѣ сѣ долго живѣ был на зѣман, котороуж ГѢ БѢ твои дастѣ тѣбѣ.

Ѣ. Не рѣз'вѣвал ани кради, и не вѣри ни в' кого ни'чог[о] невѣи'наго.

Ѣ. Не вѣдѣш закѣ . . . (Далі брак. Стор. 3).

и. Не вѣдѣш крадь.

д. Не присѣган на крико прѣ БѢ твоѣго.

д. Не мовѣ протѣе ближ'немоу твоѣмоу фѣл'шиного скѣдоцѣства.

ї. Не вѣри дар'мо въ оу'ста своа и мѣне вѣїа.

ї. Не пождѣан домоу ближ'него твоѣго, ани пождѣан жѣны ѣго, ани слоугы, ани дѣккы, ани вѣлж, ани вѣсла, ани вшиткыхъ рѣчин, котори сѣт ѣго.

На пер'вон таблицѣ сѣт четверо, котори належат кѣ самомоу Боу. Вѣдѣш миловал ГѢ БѢ твоѣ зо в'шиткого сѣдѣа твоѣго, зо в'шиткой дѣи т[воѣи], зо в'шиткого з'мысла твоѣго и зо в'шиткыхъ [сна] твоихъ. На дрѣгон таблицѣ сѣт шестѣро [. . .], [ко]тори належат кѣ ближ'немоу наше [.] миловал ближ'него твоѣго ѣко [.] Ктѣ выполнит тых десѣт члѣнок [.] прѣимѣт заперво вѣч'ноѣ [.]

Бѣкроуж кѣ єдинаго БѢ [.]

Створитѣл нѣа и [.]

Бѣдомыхъ в'сѣхъ [.]

И въ єдинаго [.]

їзъ Щца [.] Нежній рік картки видертій так що пропало в низу кілька цілих рядків тексту і більші або менші часті горішніх рядків. На обороті читаємо далі:

й. Котори дла нас люді и дла нашего з'бав'лєна з'стж'пила з њба.

д. И к'тєла са ѣ з'дѣа стго, з Мрїи дѣцк, и члком з'стал са ѣ.

ї. Оукрїжован тых: дла нас под понтейскимъ Пилатом, оумж'ченъ и погребенъ ѣ.

лї И в'стал з' мртвух третего дна ведлоуѣ писмь.

вї. И в'стжпиль на њба.

гї. И сѣдит на правици Ща.

[дї]. И заса прїдет з' славою сждити живых и змрлых.

[в]. Которого крблєкства не бждет кбнець.

[сї]. И в' дѣа стго, га шживляющго.

[зї] [. . .] орын зъ Щца и з' сна походит.

[нї]. [.] їзъ Щцемь и з' сном сполоу велєюнь [.] хвалюнь, котори мовил ѣ през прѣкь.

[дї]. И єдин]оуж пов'сєдїєк'ноуж з'ворокоуж и . . . [цр]к]овє.

[к]. [.] ть на Фпжцинїє грѣхон.

[ка]. [.] їр'льхь.

[кв]. [.] амин.

[.] и зоставил

(Конецъ видертій).

2. [Слово кд. В недлю д], стор. 5—7 без початку.

3. Слово л. В недлю ї. котора зокєт са ш вар'зо хвором члцк, которого Хс оуздравила и шатана з него выгнал, ѣє Мт. гл. оѣ. оу полском гл. зї. (стор. 7—12), без кінця.

4. [Слово лд. в недлю лї], стор. 13—18, без початку.

5. Слово лѣ. В недлю вї. котораа зокєт са ш вогатом члцк, там же ємоу Хс назначил дѣк заповѣди закона євѣлєє к Матден гл. оѣ., оу полском гл. дї. (стор. 18—26). Подаю тут деякі виписки, щоб дати понятє про уклад такого „Слова“.

„Бъ время часоу шного. Члкъ нѣкатори єдинь молодєць пришедши къ Ісоу рік ємоу: „Мистрж добрын, што доброго їмаємь чинити, абыхъ їмал живот вѣчныи?“ И онь ємоу реклє: „чємоу ма зокєшь добрым? никто не ѣ добрым хыєл єдин Бж“ і т. д. По скінченю перїєкопи (Ѧ члкъ то невѣзможно є, але Ѧ Бж вшиткы рѣчи вѣзможны сжт) автор книги додає: „То є єв-“

ліе дїшнїе. Іко Хс̄ понждадѣ ѡного младенца, абы ѡфрѡвалѣ маѣт'ность свою оубогым ѡ абы за ним пошол, але ѡн не хотѣлъ, але смоутно ѡшол, бо мал маѣтности мнѡго". Далї ѡде евангелїе на понедѣлок (Марка гл. 11), на вївторок (Марка гл. 12), на середу (Марка гл. 13), на четвер (Марка гл. 14), на пятницю (Марка гл. 15), на суботу (Матвія гл. 90), з кождої по кїлькѣ рядкїв письма. Далї ѡдуть перїкопи з апостола, отже в недѣлю з ап. Павла до Коринтян гл. 158 (очевидно якоїсь загальної нумерацїї): „Где тыж ѡзнаймоужь вам бѣліе, котороужь емь вам проповѣдал, которою есте тыж прїали. В которой тыж стоїте, презь которою тыж звакаѣна ѡмаѣте. А ласка єго, которою ѡказал напротивко м'нѣ, не є порожня, але емь колѣше вшиткыхъ працювал з' нихъ". Так само і на дальші днї тїжня складач рукопису звичайно не дав цїлих перїкоп, тїлько обмежаєть ся на однім або кїлькох реченях. Кїнчить ся вїбїрка ось якимь поученїем: „А мы, брѣа, ѡкїртаймо сѣ ѡ злыхъ мыслїи, а накїртаймо сѣ къ Боу створителю своїмоу, который сѣ нами в'сѣма ѡп'ккоує ѡ троцїт ѡ даєть покар'мь ѡ шѡрок на кождїи рок, наполнаєть до сытости в' вѣлїи срдца наша. Тот є всакому влгоподателю ѡ всакому покар'моу ѡ цр'твоу нѣному подателю. Тым которїи в' вѣр'кѣ ѡ в' прав'дѣ ѡ в' чїстыхъ мыслехъ ѡ в' оучин'кахъ добрыхъ трѣвают, тїи цр'тво нѣное ѡтрїмають. Подокаєть братїа къ сѣако богатство ѡложити ведале апла Павла, ѡ оутон'чїтї кол'ною нищетою, іко в' в'з'моцїи оубогымь поутемь в'вїнїтї в' цр'тво нѣное. оубок ѡ прїскор'бнїи пѣт ведачїи в' жикот, ѡ мало ѡхъ є, которїи гладяють єго. Прото ѡ Дѣдѣ прр'кы рек: іак роз'множилї сѣ немощїи, ѡ хворобы ѡхъ, то є грѣхы! Апла Павла глеть: бывшїи нам хворым, то є грѣш'ным, Хс̄ за нечїстївыхъ ѡ злыхъ оумер'ль. Бгогласнїи Григорїи рекль: початек злости еж[е] не д'вати ѡ зац'нїхъ ѡ добрыхъ рѣчехъ. прїстаїнїе добра злом початок є. можеть вса Гл' гды хоцїет, ѡ злаа ѡ добра ѡкажет. Протож брѣа къ могощїемоу Боу хвори бывше прїстѣпнїи, оубо здрав'ленїа ѡ спїсїнїа жадаїмо, покор'нымь срдцемь ѡ оумысломь прїпадѣмь, оубо зїи ѡ назїи ѡ грѣха іакимь сѣ. А так ѡбогатївшї в' рѣжкы ежїа маѣт'ност свою ѡдаваїмо, презь рѣжкы оубогыхъ складаїмо, на нѣсѣхъ скар'вы собѣ зкїраїмо ѡ хокаїмо. Тогда запевно іакимь сѣ в' прїш'лымь в'кѣь богатїи трѣвалою богатства ѡ скар'боу влгого, з' которого покар'мь ѡ наслажденїе пожит'ковь в'спрїнемь в' цр'тв'кѣ нѣномь презь Хс̄ Іса Гл' нашого з' кыбранымь єго, котероуму в' Трїци х'вала на в'кїи амин (стор. 24—27).

6. Слово л҃҃. З о҃учителного є҃҃ліа. Б не҃длю г҃҃. котораа зовет' сѧ ѿ чѣтет сѧ шк Х҃ пор҃жчал виницѧ свою винаром, ѿко шни в'загр'дили пожитками з' виницѧ ѿ забили дѣдича цр҃ства ѿ страгали шѣктницюу. Є҃҃ліе М҃҃. гл. пз. о҃у полском гл. кѧ. (стор. 26—32), в середиві брав картки.

7. Слово л҃҃. З о҃учителного є҃҃ліа. Б не҃длю д҃҃. которю Г҃ презь подовинства ш вєслю цр҃тва вж҃іго назначил. Є҃҃ліе в М҃҃. гл. пд. о҃у полском гл. кѧ. (стор. 32—38).

8. Слово л҃҃. З о҃учителного є҃҃ліа. Б не҃длю є҃҃. ѿко Х҃ с҃укавал вшиток закон презь д'ва члонки заповѣдей є҃го, є҃҃е в М҃҃. гл. чѣ. о҃у полском гл. кѧ. (стор. 38—45).

9. Слово л҃҃. З о҃учителного є҃҃ліа. Б не҃д. с҃҃. ѿко Х҃ давал маєтностъ ѿ скар'єь свои хр҃тіаном розмантѧ, ѿє М҃҃. гл. рѣ. о҃у пол. гл. кѧ. (стор. 45—53), без кінця.

10. Слово лз. Б не҃длю з҃҃. Б которою чѣтет сѧ зь о҃учителного є҃҃ліа ш нектстѧ Ханани, шк Х҃ през' вкр҃ж цор'коу є҃ї о҃уздоровил. Б є҃҃е Мд. гл. зѣ. о҃у пол. гл. є҃. (стор. 54—60).

11. Слово л҃҃. Б не҃длю л. [sic?], ѿко Х҃ з' рывнт'єлами розмовлал, є҃҃е в Луц. гл. з҃҃. о҃у пол. гл. є҃. (стор. 60—67).

12. Слово лд. Б не҃длю в [?] а пта д҃҃. котораа чѣтет сѧ, ѿко Х҃ о҃учил народ, а там значиль, што за заплаата добрым, є҃҃е в Луц. гл. кз. о҃у полс. з. (стор. 67—70), кінця нема.

13. [Слово м. Б не҃длю к.], без початку (стор. 73—77).

14. Слово ма. Б не҃длю д. а пта кѧ. зь о҃учителного є҃҃ліа, ѿко Х҃ рачил шзнайти ш наскню ѿ ш пожит'коу швоцов злых ѿ добрых, є҃҃е в Луц. гл. лѣ. о҃у пол. ѿ. (стор. 77—82).

15. Слово мѣ. в не҃длю є. [поста], кѧ. котораа зовет' сѧ ш богатом члцѧ ѿ о҃убогом члцѧ, ѿко Авраам роз'мовлал сѧ з ними, є҃҃е в Луц. гл. пѣ. о҃у пол. гл. с҃҃. (стор. 82—88).

16. Слово м҃҃. Б не҃длю з. кѧ. котораа чѣтет сѧ ш Х҃, ѿко Х҃ выгнал шатана з' чл҃ка ѿ здоровым о҃учинил є҃го, є҃҃е в Луц. гл. л҃҃. о҃у пол. ѿ. (стор. 88—96).

17. Слово ма. Б не҃длю з. котораа чѣтет сѧ, ѿко Х҃ нектстѧ хворою, з которѧ кров плынжла, о҃установил ѿ о҃уздоровил през' вкр҃ш, ѿ преложеного чл҃ка дочкоу шживил, є҃҃е в Луц. лд. о҃у пол. ѿ. (стор. 96—103).

18. Слово мѣ. Б недлю ѣ. зь оучителного вѣла, ѣко сѣ Хѣ розмовлал з' докт[ором ѡ . . .]ннхъ заповѣдехъ, ѣ ѡ члѣцѣ, который, еѣле к Лѣц. гл. нѣ. оу пол. ї. (стор. 103—111), на стор. 103—104 пропалена велика діра, з карток 105—110 лшили ся тилько невелички шматочки, решту повидирано.

19. Слово мѣ. Б недлю д. кѣ. котораа чѣтет сѣ ѡ богачи, ѣко іго Бѣ внет ѡстрофовал ѣ карал его смертеѣнымъ часомъ, еѣе к Лѣц. гл. дѣ. оу пол. вї. (стор. 112—118).

20. Слово мѣ. Б недлю ї. кѣ. котораа зовет сѣ ѣ чѣтет сѣ ѡ хворой неѣстѣ ѡ шатана скорченѣю, которою Хѣ оуздоровиль в днѣ недлнны, вѣлає Лѣц. оѣ. оу пол. гї. (стор. 119—125).

21. Слово мѣ. Б нед. аї. котораа зовет сѣ ѣ ѡ Хѣѣ вѣѣри вѣ цѣтвѣ вѣчномъ ѣ ѡ кѣпцехъ розмайтыхъ, которіє не хотѣли прїйти до вѣѣри цѣтвѣ, еѣлає к Лѣц. гл. оѣ. оу пол. гл. дї. (стор. 125—134). Картка 127—128 так само в більшій части видерта і лшив ся з неї тилько клаптик.

22. Слово мѣ. Б недлю вї. в котороуж Хѣ оуздоровиль десѣт трѣдоватыхъ ѡ хворовѣ нхъ, еѣе к Лѣц. гл. пѣ. оу пол. зї. (стор. 134—141).

23. Слово ѣ. Б недлю гї. ѡ члѣцѣ, з которымъ Хѣ розмовлал ѡ члонікахъ закона ѣ богатствахъ ѣ ѡ скарѣѣ цѣтвѣ, еѣе к Лѣц. чѣ. оу рим. кї. (стор. 141—147).

24. Слов. нѣ. Б нед. дї. котораа зовет сѣ ѡ слѣпци, которого Хѣ оуздоровиль презъ вѣроу іго, еѣе к Лѣц. гл. чг. оу пол. кї. (стор. 147—155).

25. Слов. нѣ. в недлю еї. ѡ члѣцѣ зацномъ Закхѣѣ, который пришол къ зѣвѣкнѣю зовсею челѣдїю презъ вѣрж ѣ мысль чистѣю к' Боу, еѣе к Лѣц. гл. чд. оу пол. кд. (стор. 156—164).

Далі ѣде друга часть, що має загальний титул „Поѣченїа на Гѣскыѣ празникы“, та на жалѣ власне ся часть, дуже важна для пізнаня характеру і композиціѣ рукопису, утерпіла найбільше, так що з неї лшив ся тилько малий шматок.

26. Мѣа сѣпт. ѣ. на рождѣство Бѣѣ, ѣко к' повѣстехъ розличныхъ ѡ рождѣствѣ Бїа найдоует' сѣ, ѣко ѡ плодж чистого ѡ Янны к' старости родї (стор. 165—172). Маємо тут популярний переповід першихъ главъ апокри-

фічного Первовангелія, а потім додано: „Днѣ, братїа, оучинѣм ѿ справмо праз'ник ѿ рождѣстѣк Бѣа глѣше“ і далі йдуть церковні пісні на честь св. Анни і рїздва Марїї, подані або в церковнім оригіналі, або в перекладі, прим. „Присагль Гѣ Дѣдоу ѿ не за пр'кл' сѧ бѣ: ѿ ѿвоцѣ жикота твоѣго посажѣ на столци твоєм. Слѣши дочко и виж ѿ нахили оухо твоє, ѿ забѣди люди твоѧ ѿ дом ѿца твоѣго, ѿ вѣсхоцет црѣ добротѣ твоєй“. Усе се мабуть було частиною проповіді на се свѣято, хоча властивого поученя ѿ нема.

27. Мѣа сеп. дѣ. На вѣздвѣженїє чѣнаго ѿ животова шого крѣта Гѣа, на котором Хсѣ терпѣл ѿ прѣла ѿ Жидов ганѣбноу ж смерть, євѣ Іѡан. гл. 3. (стор. 171—181). Насамперед подано уступ із євангелія про роспѣте і смерть Ієсусову, а потім оповіданє про віднайденє хреста царицею Єленою. Кінчить ся ось як: „Так ѿ мы, братїа, варжѣмо сѧ прежде ѿ не бѣдѣмо вѣ злых оучин'ках. вѣ вѣсѣх рѣчях мѣш'каймо так, ѿко оугодно є Боу, ѿ вѣдно покланїєм ѿ роскланїєм злостїи зкрѣш'кѣм сѣдѣа ѿ трѣзв'кѣм сѧ, на первоє достойнѣство ѿ бѣвенїє привѣгаєм. Крѣть чѣны ѿ живѣлающїи Хѣѣ, вѣсемоу мирѣ оутвер'жданїє, хрѣтоимитѣ црѣкви нероспрошенѣи склѣбѣ, православыѣ ѿ хѣлюбивѣх црѣи нашѣх незвѣтаженое ѿржѣїє ѿ нержшїмоє ѿграждѣнїє вѣр'но покланяющїи сѧ ємоу. ѿ стрѣлы розож'женѣи вражїа, противнѣи, шатанскѣи летѣла на нас вѣ днѣ оугасит ѿ ѿженет. Краснѣи ѿ свѣтлѣи днѣ сїи праздноуєм вѣ вѣлїи и радостї дѣа глѣше: Єсїи Гѣ люди твоѧ ѿ бѣви достойнѣство своє, звѣтажѣство црѣи нашїи на Тѣтары ѿ неприѣтелѣ ддрѣи, заховал єси ѿ оуваровал крѣтом люди своѧ. томуоу вѣ Трѣци хвала ѿ моц на вѣкѣи. амин.“

28. Мѣа ноемберїа кѣ. Вѣвведенїє в' церьков прѣч'тѣи влѣдѣца наша Бѣа ѿ прѣно дѣца Мрїа (стор. 181—189). І тут з разу йде оповіданє на основї апокрїфічного Первовангелія, від введеня Марїї в храм (гл. VII—IX) аж до її заручин з Іосифом; до сего додано оповіданє з св. Луки про відвідини Марїї у Єлїсавети, при чїм Єлїсаветинє поздоровленє передано словами майже живцем узятими з польського („ѿ сѣдѣ же то мнѣ, иж пришла матка Гѣ моего до мене“), а далі йде поученє, зложене знов переважно із церковних пісень і псалмів, по части народньою, по части церковною мовою.

29. Слово в нѣдѣлю прѣд рождѣством Хѣѣ мстѣх праѡцѣвѣ ѿ ѿцѣ нашнѣх, євѣ Мѣ. гл. 3. (стор. 189—195). Уступ євангелія і виклад його.

30. Мѣа дек. кѣ. Слово в днѣ рождѣства Хѣа, еѵаѣ в Мѣ. гл. ѣ. оѵ Полаков гл. ѣ. (стор 195—197). Між стор. 196 і 197 бракує кілька карток.

31. Мѣа авржѣ. еѣ. Слово в днѣ премѣненїа й кнѣ о-к'зата й оѵсненїа прѣтѣа Бѣа, еѵе в Луц. гл. нѣ. (стор. 197—203), а разу уступ із євангелїа, потім оповїдане зложено на основї апокрїфа (надруковане Памятки II, 389—390), далї виривки з псалмїв.

32. Мѣа авгжста кѣ. Слово в днѣ оѵсѣкновенїа стѣго прѣка Івана, еѵе в Мѣ. гл. кѣ. (стор. 203—208). Дальше, стор. 207—218, се картки, чи радше шматочки карток, що захо-вали ся з якихсь частей рукопису, але так, що не творять нїякої цїлости. На марг. стор. 203 знаходимо шматок якоїсь вірші про усѣкновение сѣв. Івана :

Іваннѣ виселит сѣ,
Іродншда смѣтит сѣ;
Іваннѣ главѣ наставляет,
Іродншда допекни сѣ [?]

IV. Рукопис Ст. Теслевцьового.

Се показана рукописна збірка, що числить 329 карток зви-чайного 4-го, записаних досить дрібним заокругленим полууставом, троха зближеним до скорописї. Увесь рукопис писаний одною ру-кою. В теперїшнїм станї він не має нї початку нї кінця, тай у се-рединї є чимало прогалн; загалом увесь рукопис дуже потерпів від частого читаня і непошанївку. Писар любить уживати ки-новар і розписує ним не тїлько титули, але й поодинокї рядки в текстї. Тому, що майже всї картки рукопису зотлїли по всїх краях і не держали ся купи, то не вважаючи на кустоди покла-денї в низу кожної сторїнки, не всюди було можливо впорядкувати картки як слїд, так що нова пагінація і порядок, у якому йдуть тепер поодинокї статї, не всюди такі, як могли бути первїсно. Я називаю сей рукопис рукописом Ст. Теслевцьового на основї маргінесових записок. І так на стор. 92—97 в низу написано по-черком і чорнилом відмінним і новїшим, нїж пїсьмо самого руко-пису: Ко има Ѡѣа й сина н стѣго дѣха амѣн. Си сѣборникѣ Теслевцьового попа Стефана. Й кто би си мак Ѡдалити Ѡ то цѣкви, еѣде проклат, анадема. Подїбний напис, але дуже виблїд-лим, декуди зовсїм нечитким пїсьмом (скорописом), знаходимо в:

горішнім маргінесі на стор. 336—339. Виразно видно тут „Іерея Стефана“. В рукописі маємо в цілості або в більших чи менших уривках 69 статей. Подаємо тут їх заголовки в такому порядку, як наступають по собі тепер, долучуючи декуди ширші вивски.

1. Уривок оповідання про чуда св. Михайла (стор. 1—2), а власне оповідання про три київські чуда, перше, на жаль, не повне. З огляду на спеціальний інтерес сего текстика подаємо його тут у цілості.

. . . знов єк привели моцно. На другій днь же на том мѣсцѣ сѣвидѣли дѣрѣ на цркви, и тѣю блахѣ еше далей вѣрѣло ѿ цркви. Чудовали са томѣ вшитки. Зновѣ еше моцнѣйше прието, а третей ночи зновѣ єк ѡдорѣвало, и знайшли тѣю блахѣ за цвинтаром конѣ, на дворѣ того мѣщанина, чия блаха была и ѿ котрей дѣвѣки, и тогды вшитки ѡпознали, иж то зажалована там была ѡфѣра и неприатна бгѣ и стѣомѣ Прѣхистратигѣ Михаилѣ. И тотѣ дѣрѣ до кѣкс запракити не можѣтъ на знак и на паматкѣ, през цю то са такѣ стало. И другѣе са блахи свѣтат' ѣко сѣнце, и потомѣ то са называѣтъ той стѣ. монастырѣ Золотоверѣхій Михайло.

Бѣ том же бгѣспасающомѣ городѣ Киевѣ хотѣла Москва добывати и раковати Печарскій монастыр Оуспеніа прѣстон Бѣи. Першій раз коли пришли, то слѣпали; другій раз такѣ же; третій раз коли их бгѣ простивѣ ѿ слѣпоти, ѡни са не покпали и пришли раковати [sic!] той монастыр Мѣки Бѣи. И коли пришли против столпа Володимирока, там стѣи Михаил ѣк не са им на ѡчи показавѣ на кони оу золотой брончаной сорочцѣ, оу панцири самых войновѣ не разикѣ конем их, мечем своимѣ ноги им поподтинавѣ. Тое оуvidѣвши Москва перестали своего дѣла.

Б том же Киевѣ оу единого мѣщанина богатога волѣла дѣвѣка на збю тажкѣю хоробѣ, оу котрей волести лежачи ѡслахла. И много єк ѡцѣ лѣкаром наложил, и не могли єк излѣчити. Цю теж єк ѡиѣ оучинил? оудал са до монастыра Золотоверѣхаго Михайла, гдѣ теж лежит тѣло стѣи великомѣчѣницѣ Барѣвары, просив ігѣмена, абы то казалѣ молебнѣ слѣжити над гробомѣ стѣи великомѣчѣницѣ Барѣвары. И там привели готѣ дѣвѣкѣ. И по молебнѣк просна той мѣщанин ігѣмена, абы ѣбмыкѣ намѣснѣи ѡбраз стѣога Михаила сѣщѣною водою, абы то зновѣ ѡбмыли хорѣю дѣвѣкѣ тобою то водою. И сам с плачем і со слезами припадаѣтъ до ѡбраза стѣога Михаила ѡбѣцаючи

са юж каждого рокѣ два разы празникѣ давати на чѣда стѣго архистратига Хѣа Мухайла, мѣа септєврѣа 5-го днѣа, зновѣ на соборѣ архистратига Хѣа Мухайла, мѣа новєбрѣа 11-го днѣа. И скоро ѡбраз оумыли, и промыли . . . тою водою дѣвцѣ ѡчи призы-ваючи на помоч стѣа Барварѣа и стѣго Мухайла. И скоро ѡчи дѣвцѣа промыли третїй разѣ, к том часѣк заразѣ [прозрѣла] дѣвцѣа, и там зараз прославили нѣснаго Бѣа и стѣго Архистра-тига Хѣа Мухайла, воеводѣ силѣ нѣных. И той мѣщанин до своей смѣрти пополнѣмѣ стѣомѣ Мухайла ѡбѣтницю свою, а над гробом стѣой Барвары каждого рокѣ свѣщѣ поставлѣмѣ и моле-бен ѡправлѣмѣ за вѣк причинѣ, иж то са причинила до стѣго Мухайла за его дѣвцѣою. Претож прошѣ васѣ православныє хрѣти-ане, и мы грѣшныє просѣмѣ стѣго Архистратига Хѣа Муха-йла, которого ѣ и црковѣ на има его стѣе. Почѣтѣмѣ стѣо его правѣдивое, припадѣмѣ з вѣкрою горячою перед стѣбю иконѣ, при-носѣмѣ емѣ ѡфѣрѣ, влѣгаѣмѣ его ѡко патрона своєго, лєвы са причинил за нами грѣшными до Гѣа Бѣа црѣа нѣнаго, лєвы нам рачил [его] стѣа мѣтѣ грѣхѣ ишѣк ѡпѣстити и до роскоши рай-скої пѣстити, до цѣтка нѣнаго, за причиню и худотѣйством стѣго и достойно хвалнаго Архистратига Мухайла. Бѣ же нѣшѣомѣ слава ко вѣкѣи вѣком аминѣ.

Не маючи під рукою збірок київських місцевих легенд я не можу сказати, відки взяв автор отсего уривка основу своїх опові-дань. В усякім разі важний культурно-історичний факт сей, що київські місцеві легенди були з початку XVIII в. популяризовані в північній Угорщині і піддержували серед народу почуте спіль-ности бодай на полі церковнім. Сей факт набирає ще більшого зна-чіння, коли поставимо його обіє указаних висше фактів мшанецької колядки про київєу свв. Софію і пісні Кам'яньського Богогласника про ікону Братського монастиря (Дод. XX, 38). Можна догадувати ся, що зацікавлене київськими легендами на Карпаторуській тери-торії було досить живе, коли в ріжних і далеких від себе місцях полишало літературні і устні сліди.

2. Мѣа септєврѣа 11. днѣа, и рождєство прєстѣой Бѣи, иж са ѡна народила (стор. 4—15), проповідь на апо-кріфічні теми, передрукована мною (Памятки II, 65—71).

3. Казанѣа на Воздвиженіє чѣнаго и животворѣа-щого крєста Гѣа. Гѣа Бѣа прошѣ о помочѣ, а вашихѣ мѣтѣй ѣ пилаєє выслѣхана (стор. 15—24). Автор показує свое жерело в „книзѣ Прологѣа“, але черпав мабутѣ із якогось

польського жерела. На се вказує той уступ оповідання, де говорять ся, що Константинови приснив ся хрест, а довкола него був напше „полскими лѣтерами“, а в иньшій місці до слова „кшит'ки“ в тексті він додає на маргінесі зовсім зайве „ѡм'несь“.

4. Мѣа септєврѣа кї. днѣи. Мѹченїє стѣго великаго мѹченника Никиты, вѣлєи ѡчє прочитати (стор. 25—37), популярна перерібка апокріфічного життя сѣв. Никити, якого церковно-слов. текст опублікував Тіхонравов (Памятники отреченной русской литературы II, 112—120).

5. Мѣа септєврѣи кѣ. днѣи. Преставленїє стѣго Іоана Бѣослова вѣлєнста ѣ апєстола Хѣа, казана ѣзвранное (стор. 37—48), оповіданє основанє на звїснїм апокріфічнїм „дїянїю“ ап. Івана, написанїм псевдо-Прохором.

6. Казана на покровѣ престѣой Бѣїи ѣ прѣсно дѣи Марыа (стор. 48—58). Автор показує своє жерело дуже неясно: „книга богославска“. З разу йде оповіданє про Андрїя Юродивого і звїсне візантійське чудо, а далї оповїдаєть ся про чудо Богородиці в Книві за Ізяслава, про иньше чудо в Візантії, що подає цїкаву версію легенди про печену дитяну, а в кінці оповіданє про Романа Простака, що пізнійше зробив ся Романом Півцем.

7. Мѣа ѡктєврѣа во зї. [sic!] днѣи. Стѣго [дїла Ѧомы] (стор. 59—71). Звїсне апокріфічне „дїянїє“.

8. Мѣи октєврѣа кѣ. днѣи. Стѣго великомѹченника Дмитрыа Солѹньскаго, вѣлєи ѡчє прочитати (стор. 72—78).

9. Мѣа октєврѣи кї. днѣи. Жытїє ѣ страсть стїа великомѹченницѣ Параскевїї нареченной по престѣ Пат'ки і ѡ вї жытїї стѣомѣ і якого родѹ была (стор. 79—82), без кінця.

10. [Слово на собор сѣв. Михайла], (стор. 83—91). Початку сеї статї нема, титул подаю після живої патїнації. Є се оповіданє про сотворенє і бунт ангелів, разом з оригінальним поясненєм падушых звїзд і метеорів, надрукованє в моїй збірці старозавїтних апокріфів (Памятки I, стор. 325—330).

11. Мѣа нєкѣрѣа кѣ. днѣи, на Бєвєденїє престѣон Бѣїи (стор. 92—97), оповіданє основанє на апокріфах і надрукованє мною в збірці новозавїтних апокріфів (Памятки II, 71—74).

12. Мѣи дєкєврѣи д. днѣи. Житїє и мѹченїє стѣой великомѹченницы Кар'вары ѣ Шлианны, сенаторско-го родѹ (стор. 98—102), кінця нема.

13. [Життє с҃го Іоанна Дамаскина], (стор. 103—107), початку нема, оповідаєть ся про відрубанє і вздоровленє руки с҃в. Івана.

14. Мѣся декев'рѣя с. днѣ. Чудеса алко дѣйствл ѣже во с҃тѣх Ѡца и ш҃го Николая архіеѣпа Мирѣ-ликійского и чудотворца великаго (стор. 108 — 165). Оповідано тілько чуда с҃в. Николая, без житвѣя. Збірка чудес сего с҃вятого з давна була дуже популярна на Русї і в XVII та XVIII в. була багато разів друкована в Каїві. Ся колекція в київських друках (бодай у тїм, що є в мене в руках, на жаль без початкового аркуша) має 20 чудес, а надто чотири чуда вставлені в само житвѣя. Автор нашого рукопису не держить ся київського друку, як се видно з ось якого порівняня.

1) Чудо про Агрикового сина Василя — також перше і в київськїм друку.

2) Другое дѣйство с҃го Ѡца Николая, ѡписанное Ѡ с҃го Макарія пѣстыи'ножителѣ — апокріфічна легенда про змаганє с҃в. Николая з чортом, досї, здаєть ся, не друкована, маєть ся у мене ще в одній копїї в церковно-словянськїм текстї.

3) Чудо про трьох моряків, подібне до друкованого в київськїй колекції під ч. 17 „Чудо о трех купцахъ потопляемыхъ отъ погань“.

4) Чудо про трьох воевод визволених із темницї, виняте із Житвѣя с҃в. Николая (київськїй друк к. 64 в. — 68 в.). Зрештою в нашїм рукописї текст неповний.

5) Чудо про князя Андрияна. Із сего чуда лишило ся тілько закінченє (10 рядків); паралелї між друкованими чудами не знаходжу.

6) Чудо про попа Христофора, в друку під ч. 2. Текст неповний, бракує що найменше одной картки.

7) Чудо про ковер, подібне і в друку під ч. 14, тут редакція відмінна: місце — Антіохія.

8) Чудо про три ікони, пор. друк під ч. 4.

9) Чудо про пана і слугу виратуваних із моря, пор. друк під ч. 6.

10) Чудо про три вбогі панни, виняте із Житвѣя, пор. друк к. 52 в. — 55 г.

11) Чудо про купця обграбованого на морї а потїм знов збогаченого с҃в. Николаєм, паралелї в київськїй збірцї не знаходж

12) Чудо про воскресеного парубка і запоможенного бідаря, в друку паралелі не знаходжу.

13) Чудо про дівчину в Римі, з котрої сьв. Николай вигнав демона, паралелі в друку нема.

14) Чудо про обграбований і знов збогачений монастир, не подібне до того, яке масть ся в київськiм друку під ч. 18.

15) Чудо про дитину втоплену в Дніпрі, пор. київськiй друк ч. 7.

16) Чудо про Половчина (тут Татарина), пор. київськiй друк ч. 11.

Як бачимо, колекція в значній частині згідна що до матеріялу з київською, але виявляє редакцію геть відмінну, а деякі чуда ваяті з інших, правдоподібно західних жерел (чудо в Римі!).

15. Мѣцѣ декѣвръи зѣ дѣи. Сѣтѣхъ трѣхъ Фрокѣ ѿ сѣго прѣрка Даниїла (стор. 165—178), оповідане в значній частині основане на апокріфах, надруковане мною (Памятки I, стор. 312—319).

16. Казаня на рождѣство Гѣ Бѣ ѿ Сѣса нѣго Іса Хѣ (стор. 178—197). Часть перша сего казаня, оповідане про Валаама, надруковане мною в збірці старозавітних апокріфів (Памятки I, 257—260), часть друга — Памятки II, 123—131.

17. Казаня на соборѣ прѣстоѣ Бѣи (стор. 197—205), надруковано Памятки II, 153—154.

18. Покѣсть настѣго Насилѣм ѿ Сладію мѣдницѣ, якъ сѣ записалъ дѣволю Корасѣи ради панѣны, цѣркоѣ дѣвѣки, Іакѣ Сладію сѣсѣ сѣтѣмъ Насилію Великію (стор. 205—218). Церковно-словянськiй текст сеї повісти і її перерібку на Лрницькiй кант надрукував я в „Житю і Слові“ 1895, т. III, стор. 307—312.

19. Казаня на Бѣомѣленіе Гѣ Бѣа нѣго Іса Хѣ (стор. 219—234), надруковано Памятки II, 174—184.

20. Мѣцѣ тогожъ во седмѣи дѣи. На соборѣ сѣго ѿ славѣного прѣрка предитѣчи крѣтитѣла Іоана (стор. 234—237). Оповідане про те, якъ рука сьв. Івана виратувала християнську дитину від дракона.

21. Казаня на Стрѣтеніе Гѣа нѣго Іса Хѣ (стор. 238—244), надруковано Памятки II, 132—136.

22. Мѣцѣ августѣ во ѿ дѣи. Іже во сѣтѣхъ ѿцѣицѣхъ вселенѣскѣхъ трѣхъ сѣтитѣлей Насилію Великію, Грыгорію Бѣослова, Іоана Златовстаго (стор. 245—252). Яко жерело покликане Євсевію Житие сьвятихъ.

23. Починаєт сѧ сѣмъ чѣтырдѣсѧтницѧ сѣго великаго поста. Іже во сѣмъхъ Ѡдѧншего ІѠанна архиепископа Константина града Златоустаго нѣлю причѣта ѡ мытары і ѡ фарысей (стор. 252—260). З разу переклад евангельського тексту притчі, а потім поученє, аложене мабуть зовсім незалежно від тексту сѣв. Івана Золотоустого; сѣй текст цитуєть ся на маргінесі як одно з жерел проповіді, але обік него цитуєть ся ще якась книга „Быллад звѣрѣцало рздѣл' Ѡ.“

24. Поученіє в нѣлю Ѡ сѣго еѠліѧ ѡ вѣдном' сѣмъ, дшѣе полезное і сѣснтелное вѣсѣм хрѣтїаномъ (стор. 260—268), переклад притчі і поученє без подана жерел.

25. Б нѣлю масопѣстнѣю еѠліє Мѣ. зачало рѣ. (стор. 269—276), про страшный суд.

26. Б нѣлю сыропѣстнѣю еѠліє Ѡ Мѣ зачало зі. (стор. 277—282), про відпущенє грїхїв і пїст, з цитатами із старозавїтних книг. Із кустода на кінці стор. 282 бачимо, що далі мало йти поученє „Б свѣотѣ“, але його тепер нема.

27. О Θεодорѣ Тиронѣ (стор. 283—284), без початку.

28. Б нѣлю перѣвѣю сѣго поста поученіє іже во сѣмъхъ Ѡдѧншего ІѠана Златоустаго (стор. 284—290), здаєть ся, що взяте із Перла Многоцїнного, яке й цитуєть ся на початку на маргінесі.

29. Б нѣлю бѣю сѣго поста поученіє ко хрѣтїаномъ іже во сѣмъхъ Ѡдѧншего ІѠана Златоустаго (стор. 290—293), жерела жадного не цитовано.

30. Поученіє в нѣлю крѣтопоклоннѣю до хрѣтїан вѣрныхъ. вѣкви Ѡчѣ (стор. 293—302), збірка оповїдань про хрестове дерево перед Хрїстом; виврївки з сего „Поученія“ надруковані, див. Памятки I, 251—254.

31. Б нѣлю чѣтвертѣю сѣго великаго поста, поученіє сѣго ІѠана Златоустаго ѡ пощенїї до людїй, вѣкви Ѡчѣ прочитати (стор. 303—304), без кінця.

32. [Б свѣотѣ Лазарєвѣ], (стор. 305—308), оповїданє про Лазарєве воскресєнє на основі евангелія. Кінчить ся ось яким уступом: „И много тогда Жыдовѣ оуѣкрыло оуѣ Хѣ ЕѠна Бжѣго. И ѡнѣшїе закамѣлыє мали своѣ срдца, пошали зѣ вѣстыдом сѣрдачи сѧ на Хѣ ЕѠна Бжѣго, и радили сѧ, як бы могли Хѣ его сѣю [sic!] мѣть оуѣбити. И не шѣкы Хѣ, але и Лазарѣ хотѣли завити, що для него много Жыдовѣ тогда оуѣкрыло во Хѣ ЕѠна Бжѣмъ. Лазарѣ же Ѡтол шѣтыйшолъ во Кипрѣскїй ѡстровъ, и тамъ его Хрѣтѣсѣ епископомъ оуѣчинивъ. И зновѣ потомѣ жыи“

Лазарь сѣмъдесать лѣтъ, якъ его Хс̄ ѿс̄ прѣсподненъ вырѣкъ, якъ то южъ лежавъ мѣтвѣн чотыры днѣ. И потомъ зновѣ штыи-шолъ ко Гд̄у во цр̄тво нѣсногъ“. Иньшій варіант сеї легенди з Данилівського Учительного евангелія див. Памятки II, 348—349.

33. Къ недѣлю цвѣтнѣю вѣлїе ѿ Марїа зачало пѣ. а в' глав. кѣ. повченїе до хр̄тїанъ (стор. 309—315). Текст евангелія і виклад, потроха полемічний проти Жидів.

34. Во ст̄ый великій четвертокъ. Слово ст̄ого Ѡца нш̄его Ѣсєвїа ѿ сошествїи ко Ядъ ст̄ого Ішана предитечи. Можеш то повѣдати еси не вѣдет пасыи ѿ в' патокъ на страсти Хѣы, можеш то повѣдати ѿ на оуѣсѣкновенїе главы ст̄ого Ішана предитечи, можеш то повѣдати и на якомъ погребѣкъ дла пострахъ хр̄тїанъского (стор. 316—346), надруковано Памятки II, 317—327.

35. Казаня на Воскресенїе Хѣо (стор. 336—343), надруковано Памятки II, 327—331.

36. Казаня на Вознесенїе Гнѣ, якъ Хс̄ пошол на нѣса со плотїю и со славою ко Ѡц̄у (стор. 344—345); заховав ся тїлько початоу і конецъ; цїлість із Унгварського рукоп. надрукована Памятки II, 331—334.

37. Казаня на сокоръ ст̄ыхъ Ѡтець в недѣлю седмѣю по пасцк̄ (стор. 345—352), переробка минейної статї про першій Нікейський собор.

38. Казаня на рождество ст̄ого Ішана кр̄стителя дла предитечи, мѣа Іюна днѣ кд̄-го (стор. 353—362), надруковано Памятки II, 103—109.

39. Мѣа Іюла д̄-го на ст̄ыхъ вер'хов'ныхъ Петра и Павла повксть выбраннаа (стор. 362—372), основане на апокрїфах.

40. На сошествїе ст̄ого Дх̄а. Утѣшителный параклите, прїиди дїсь ѿ помози ми Ѡворити оуѣста моа, нехай іа возвѣщъ хвалъ твою (стор. 374—384), пор. те, що сказано далї про казане на сю тему помічене в Унгварськїм ркп., дод. V, 30.

41. Слово ѿ ст̄ой Тройци, якъ сѣ Явраамъ Бг̄ъ показавъ на пѣти оуѣдѣа Маврїйского (стор. 384—390), без кінця, надруковано Памятки I, 330—333.

42. [О Изманли], (стор. 391—392), без початку, надруковано Памятки I, 333—335.

43. Слово на стѣхъ четырьдесат мѣченниковъ (стор. 392—401), із Миней.

44. Мѣа марта зї. днѣ. Жытыє стого плѣдѣа члѣв. Бож. (стор. 401—410).

45. Мѣа априла днѣ . . . Жытїє ѿ мѣченїє стого великомѣченника ѿ повѣдоносца Гдѣа Геѡргїа (стор. 411—419).

46. По тойже днѣ чѣдо преславноє стого великаго мѣченника Геѡргїа ѿ шаркани і ѿ царевнѣк (стор. 420—425).

47. Мѣа іюліа во ѿ. днѣ. Жытїє ѿ мѣченїє стого великаго мѣченника Прокопїа. Блѣви Ѣче прочитати (стор. 425—429).

48. Мѣа іюліа к. днѣ. Стого славнога пророка Ілїи (стор. 430—444), надруковано Памятки I, 296—303.

49. Мѣа іюліа кз. днѣ. Стого великаго Пантїелей мона (стор. 444—446), без кїнца.

50. Казанїа ш Іосифѣ прекрасном о сїѣ Іакова патрїархи старозаконнаго (стор. 447—478), без кїнца, надруковано Памятки I, 157—173.

51. Сказанїє ѿ Мойсей, якъ сѣ родивъ и въ іакое время іакѣса годовалъ и шкѣ Жыдовъ вывѣлъ изъ Єгипта и былъ имъ воеводою м. лѣт (стор. 479—491), з прогалиною в серединї, надруковано Памятки I, 245—251.

52. Жытїє Іѡва праведнаго, из жыток стѣхъ описанный ѿ Семїѡна Метафраста, якъ малъ терпѣти напасти ѿ карности из доущена Бжого (стор. 491—498), надруковано Памятки I, 264—267.

53. Сказанїє ѿ милосердію дрѣгъ ко дрѣгѣ и ѿ вѣрѣ доброй. Повѣсть предивнаѣ ѿ единомъ кѣпци і ѿ жебракѣ оубогомъ, якъ былъ шбогатѣвъ, якъ вєть написано въ книзѣ оу Пролїодзѣ (стор. 498—506).

54. Мѣа августѣа въ д. днѣ. Сказанїє ѿ седми Фрокахъ, которїє во Єфесѣ спали лѣтъ і. ѿ знокѣ оѣстали. Прикладъ слышный доводъ противко невѣрниковъ, которїє то не вѣрат же то мѣртыи мѣютъ воскреснѣти. Изъ жыток стѣхъ ѿписанный Семїѡна Метафраста. Можеш о повѣстїна погрѣвѣ (стор. 506—508), у середнї велика прогалина. Пор. Арх. Леонидъ, Опис. ркпс. гр. Уварова IV, 28, 428 і инш.

55. [Ѓ кролю Помиронѣ], (стор. 509—520), без початку. Інтересна переробка початкових глав Варлаама і Йоасафа, а власне притчі про побожного царя, що кланявся аскетам, і злученої з нею притчі про дві скриньки, пор. мою книжку „Варлаам і Йоасаф“ стор. 17—18.
56. [Ѓ смерті ї ѿ рыцеры], (стор. 521—525), без початку.
57. Повѣст' ѿ Тазиштѣ, марта кѣ. Може т сѧ повѣдати при погребѣ (стор. 526—530), оповідане про візю загробного сьвіта. Пор. Арх. Леонидъ, IV, 170, 219, 245 і д.
58. Повѣсть ѿ сповѣди, як ѿна ѣ важна хрѣтіаном (стор. 531—534), оповідане мабуть із „Великого Зерцала“.
59. Ѓ Удонѣ единомъ влѣцѣ: над не ѿмѣнѣтны м ласка Прѣст. Бѣи, ѿ кар'юность зароспѣстыи [sic!] влѣдѣ (стор. 535—538), без кінця, пор. Арх. Леонидъ, IV, 154, 217, 449; Владиміровъ, Великое Зерцало, Приложение, ст. 47, ч. 1665.
60. [Ѓ малыхъ дѣточкахъ], стор. 539—544, поучене без оповіданя, без початку і кінця.
61. [Слово ѿ татѣ и гробкопатели], (стор. 545—549), без початку, із „Великого Зерцала“.
62. Слово ѿ дръгомъ гробном прокопатели, на погребѣ дѣичом ѿли когда хошеши (стор. 559—552), із Вел. Зерцала.
63. Слово на погребѣ дѣвичом ѿ Ѣдай кролы, который то был оубогій (стор. 553—558), надруковано Памятки I, 335—338.
64. [Книга ѿ послѣднихъ днейхъ], (стор. 559—622), без початку. Се популярна перерібка грецьких ревелаций Іпполїта, Кирила Єрусалимського і Мефодія Патарського про приход Антихриста і страшний суд. У нашій старій літературі ті грецькі твори були дуже люблені; їх перекладано, переписувано, перероблювано і друковано. Найстаршої друкованої перерібки автором був Зизаній, котрого книжка „Казань стѣго Кирилла Патріарѣхи ієрлїмського ѿ антихристѣ и знакухъ его“ вийшла 1596 р. в Вільні. З Зизанієм полемізував Транквілїон у своїм Євангелїю Учительнім, оповідаючи також про Антихриста. Та коли ті полемічно заострені писаня, хоч і зацікавлювали людей, але власне задля своєї тенденції чисто теологічної мусли бути обмежені на тїснійшу публіку і в часом втрачали інтерес, то апокріфічна повість Мефодія Патарського ліпше відповідала смакови широкого загалу і послужила канвою для отсеї „книги“. Вона була зложена на Карпаторуській території і ми

знаходимо другу її воію, а властво часть у рукописі о. Теодора Тухлянського. В нашім рукописі ми маємо ось які розділи твору:

1) [О зачатю Антихриста], стор. 559—561 (у Поповича вас.).
2) **Г** жанк Мандонк црѣци поганой и невѣрной (стор. 561—564), у Попов. розд. 1.

3) **О** трех юношах црѣхъ братѣлахъ рожоныхъ і ѿ страшной и кривавой войнѣ і ѿ погибли люцѣкой (стор. 565—569), у Попов. розд. 2.

4) **Г** Мнхалѣ црѣ греческом і ѿ его побожности (стор. 569—574), у Попов. розд. 3.

5) **Г** црѣтѣк Антихристовѣк (стор. 574—578), без кінця, у Попов. розд. 4 і конець.

6) **Г** власти и моци Антѣхристовой (стор. 579—581).

7) **О** пришествію Ілїи і Єноха [і] Івана Бгослова і ѿ смрті ихъ (стор. 581—583).

8) **Г** кар'ностиах Бжїихъ на самого Антихриста и слугъ его пат'нованыхъ през седми аггловъ Бжїихъ (стор. 583—588).

9) **Г** запаленю землѣк и згорѣнню всѣхъ стѣхъ и элементовъ свѣта сего дочасного (588—593).

10) **Г** пришествіи Хрѣтовѣк на сдѣ прѣданный (стор. 593—599).

11) **Г** востанію нашемъ на сдѣ, ѣкъ маютъ мрѣтвий и живий всѣк востати (стор. 599—607).

12) **Г** собраню всѣхъ народовъ на сдѣ Бжїий (стор. 608—610), кінця брае.

13) [Про засуджене грїшників у пекло], браеуе майже цїлої статї, тїлько лишив ся на стор. 611 кінчик 6 рядків.

14) **Г** призванію праведныхъ во црѣтво нѣное і ѿ блаженной жизни вѣдѣщаго вѣка (стор. 611—615).

15) **Г** хвалєбныхъ тѣлахъ стѣхъ, иковы вѣдѣтъ по воскресїнїи нїшемъ ѿвѣдем і ѿ новомъ свѣтѣк і ѿ новыхъ нѣсєхъ і ѿ новой землїи (стор. 615—618).

16) **Г** свѣтѣк ѣковъ вѣдет нижний и земля и що на ней за люде жити вѣдѣтъ (стор. 618—622). Кінчить ся заставкою з написом: „Конецъ книзѣ сей ѿ послѣднихъ днѣхъ“. Увесь текст буде надрукований у четвертїм томї Памяток.

65. Пасѣж алѣо повѣсть дшїеспаситєлнаѣ ѿ мѣцѣ Хѣ Бгѣ нїего, велми сѣтѣшнаѣ и жалоснаѣ, ик Жыдове зловѣрныѣ Хрѣста мѣчили (стор. 622—650), без кінця, надруковано Памятки II, 222—236.

66. Слово и причта стѣого Бар'лаама скитника. Йсафони, приклад ѿ лакомствѣ люцѣком глава гї.

При пострєтк (стор. 651—652), без кінця, звісна притча про пташника.

67. Уривок оповідання, без початку і кінця, про чоловіка, що за намовою жінки давав гроші бідним з тим, що позичає їх християнському Богу, а потім ходив до церкви допоминати ся свого довгу, пор. Арх. Леонидъ IV, 193, 246.

68. Уривок викладу до Варлаамової притчі про чоловіка в балці (стор. 655—655), без початку і кінця.

69. **Патерикъ Екитскомъ** (стор. 657—658) уривок без початку, візья св. Павла Простого.

У. Унгварський рукопис.

Сей рукопис писаний полууставом у XVIII віці, мале folio, без початку і кінця, лишило ся 205 карток, з котрих одна видерта так, що лишила ся лише перша половина. Зрештою рукопис захований добре. Папір сїрий, не гладжений, текст у подовжних краях обведений лінійками, зверху т. зв. жива пагінація, в низу вустоди. Титули і початкові букви до стор. 174 писані киноваром, зрештою дуже блідим, далі киновару не вживано. Текст писаний кількома руками, не дуже старанно, численні писарські помилки не поправлені. Оправи нема, хоча рукопис очевидячки був оправлений і то не швидко по написаню, бо при оправі значно обрізано маргінеси і ушкоджено майже всюди біжучі титулики над текстом. Письмо досить велике, на стороні звичайно 22—25 рядків письма. Рукопис належить до бібліотеки василіяньського монастиря в Унгварі; за його удїленя складаю щиру подяку проф. дру О. Колесю. Рукопис містить:

1. Конець слова на усїкновеніе глави св. Івана Хрестителя (стор. 1—4), додано при кінці оповіданє про чотирьох Іродів і про смерть їх і їх рідних; се оповіданє поміщенє в другім томі „Памяток“ стор. 339—340.

2. Казаня на соборъ архистратига Мїханла вєскоди силъ некєсных (стор. 4—16), оповіданє про сотворенє десятиох полків ангелів і про бунт Луципера, про випадок збутованих ангелів і про їх розміщенє, про падучі звїзди і про наданє старшанства над ангелами Михайлови. Картка, що містить стор. 13—14, видерта до половини. Оповіданє, і змістом і висловом майже тотожнє з отсим, надрукованє мною в першім томі Памяток, (стор. 325—329) із дефектного в тім місці рукопису Ст. Теслевцьового.

Інтересне тут упізнане проповідника: „Тутъ каждый май уха слышати, а кто умѣет писати, а ти сокѣ переписи“ (стор. 5), вказівка на те, що казаня в родї поміщених у отчїй збірці і в подібній до неї збірці Ст. Теслевцьового, не тільки були виглошувані в церквах, але також переписувані не тільки съвщениками, але також їх парафіянами.

3. Казаня на стѣго Николаа, з епіграфом із єв. Матв. гл. 6: Ищѣте прежде цѣтвѣа Бжїа ѿ правди єго, и сїа вса приложатъ сѣ вам (стор. 17—29). Починаєть ся старозавітною приповідкою про те, як дерева вибирали собі короля і викладом тої приповідки (стор. 17—19), потім іде риторично підкрашене оповіданє про житє єв. Николая.

4. Казаня на Рождество Хѣо (стор. 29—41). У вступі (стор. 29—31) порівнанє людської натури з ангельською, а далі виклад про гріхи против єв. Духа і про старозавітні подїї, що були „фігурами“ Христового Рїадва.

5. Казаня на шѣрѣзанїє Гѣне (стор. 42—53), ціле паренетичного змісту.

6. Казанїє шѣ трєх кролєх, яко прїишоша (стор. 54—60), оповіданє подібне до того, яке надруковано мною в другім томі Памяток, стор. 11—13 із Львівського рукопису XVII в. При кінці під окремими титулами короткі оповіданя: Слово шѣ Иродѣ цѣрѣ, яко хотѣлъ забити Хѣа (стор. 58—59) і Слово шѣ Ишсифѣ стѣомѣ (стор. 59—60), що належать до тої самої цілости.

7. Казаня на рождество прѣтой Бѣи з епіграфом: Прѣдрость созда себѣ храм и оутверди столпѣ седмѣ. Попереду йде довгий виклад сеї притчі з толкованем тих стовпів (стор. 61—69), потім подано деякі деталї про рід єв. Богородицї. Автор на кождім кроцї губить ся в символїзованю. Інтересне хіба апокріфічне пророцтво Сибїлі Тибуртїни: Пророковала шѣ тим Сїеїла Тїевѣртина, же пречистаа дѣа мѣла Хѣа породити не нарѣшивши своего дѣитѣства. Бо гди поганє в Римѣ зєвѣдали кожницю Ишсовѣ вѣови своемѣ фалшикомѣ, на тѣ-чась питали Сїеїлѣк Тїевѣртини, поки ви мѣла тѣа кожницѣа столати? Сїеїла Тїевѣртина: „Покї дѣца сїа не породить“. Так же сѣ ѿ стало, бо поти Ишсова кожницѣа стошла, поки пречистаа Дѣа Хѣа не породила; а скоро зредила Хѣа, заразѣ тѣа кожницѣа во Римѣ на землю шпала“. Те саме оповіданє з иньшого рукопису дав. Памятки II, 21.

8. Казаніє на воздвиженіє чѣтнаго крѣта (стор. 64—92). Виклад про чотири причини всего сьвіта а потім про префігурацію хреста в старім заповіті. З півнійших легенд узято тільки отсе коротеньке оповіданє: Сѣый Ге[оргій] єпкопъ Геліѡпольскій крѣтомъ ѡ ѡгню ѡбороняль сѧ, ко прежегнавши сѧ крѣтомъ кшоль оу ѡгон ѣ там пол' години стоаль, еднакь нѣ сам не з'горѣль, нѣ волоси, нѣ сѣкна ѡгнемя не нарѣшила сѧ. Дла того ѣ ми сѣдаючи до столѧ жегнаємо крѣтомъ хлѣбъ ѣ вшлѧкѣи потрави ѣ напоѣ, жебисьмо в' ѣденю ѣ в' питю без'печнѣи были ѡ всего злого; дла того лѣгаючи спати жегнаємо крѣтомъ себе самнхъ" (стор. 91—92).

9. Житіє преподобнаго ѡца нѣшего Семіѡна стол'пника (стор. 93—99), звісне оповіданє із Четї Минеї.

10. Казаніє на сѣтого мѣника Хѣа Никиты (стор. 100—108). Се підкрашене троха народньою мовою апокріфічне „Никитино мѣченіє“, надруковане з рукопису Румянцівського музея ХУІ в. Тіхонравовим (Памятники отреченной русской литературы, т. II, стор. 112—120). Пор. дод. IV, ч. 4.

11. Казаніє на сѣое Бѣомвленіє егда Бѣ восино-вляше Іса Хѣ (стор. 109—115). Згадуєть ся тут про те, що Каїн уродивши ся мав сѣм гадючих голов, а щоб позбути ся їх, Адам записав себе і сѣвій рід дияволовѣ, сѣй залляв той запис у олово і разом із гадючими головами сховав у Йорданї в глибокім вирї під каменем, а Ісус ідучи хрестити ся спалив той запис і ті голови. Докладнїйше ті оповіданя див. Памятки II, 176—180 і 187—189.

12. Казаніє на Богомвленіє Хѣо (стор. 116—125). Те саме оповіданє, але докладнїйше нїж у попереднїм казаню, при кінці знов символїчний виклад поодиноких деталїв.

13. Казаніє на Стрѣтеніє Хѣо (стор. 125—134). Майже дословно згідне з тим, що надруковане мною в другім томї Памяток, стор. 132—135.

14. Казаніє на трєхъ сѣтителїх: Басилїа Беликаго, Грегорїа Бѣослова, Іѡана Златоустаго (стор. 134—143). Коротко розповідано про житє сих трєох сьвятых і про встановленє їх празника. При кінці під лїнїєю додано ось яке оповіданє: Покрѣствєет' сѧ ѡ древннх ѡ Иѡанѣ Златоустѣ, почомѧ сѧ називаетъ Златоустом, а то такаж причина. Коли вилъ заточенъ ѧ ар'менски Кукѣси ѡстровѣ, бѣвши там писавъ єпистолю до Кирика заточеннаго, стѣшляючи єго ѧ трафѣнѣх. И гди пышѣчи оуставѣ ѣ ѡишовъ ѡ того мѣсца, гдє сѧ сѧзавѣ ѡрєль, налетѣвши ѧхватилѧ каламаръ єго ѣ пюр-

ко й полетѣвъ пречъ. Іванъ сѣй мислив совѣт, що бы то было такового й Фкѣдѣ ми са стала пакостъ страпленномѣ члѣкѣ? Справивши пищокъ ис тростини, не ймаше каламарѣ стал пищокъ мачати во уста свой. Й гди писалъ, ано стали н[з] слани его золотѣи лѣтери на хар'тѣи бар'зо краснѣи, й написалъ листъ до Киринаѣ, й Фтолъ са наз'валъ Златоустомъ. Пор. дод. IV, ч.

15. Казаніє в недѣлю ш митарѣи и фарисеѣи (стор. 143—153). Підмальований народньою мовою переклад одного слова свв. Івана Златоуста.

16. Казаніє в недѣлю ш владном сѣѣ, (стор. 153—164), даєть ся, тогож Ів. Златоуста.

17. Казаніє в недѣлю масопустнѣю (стор. 164—174), вивлад євангельського оповіданя про страшный суд, без апокріфічних деталѣв.

18. Казаніє в недѣлю сиропустнѣю (стор. 174—183), про значіє посту.

19. Є свѣотѣ пер'вѣю сѣ. поста памѣт творим сѣгаго Фѣшдора Тирона (стор. 183—191), звієне апокріфічне оповіданє про свв. Теодора Тирона і змня, надрукованє Тіхонравовим з рукопису Троїцько-Сергієвої Лаври XVI в. (Памятники II, 93—99), пор. дод. IV, ч. 27.

20. Є недѣлю пер'вѣю сѣгаго поста повчєніє нже во сѣых Фѣла ншєго Іоана Златоустаго (стор. 191—199), про значіє посту.

21. Є недѣлю ѣ. поста повчєніє ко христинном нже во сѣых Фѣла ншєго Івана Златоустаго (стор. 200—205), про пієт і стоянє в церкві, пор. дод. IV, ч. 29.

22. Повчєніє в недѣлю крѣтопоклон'нѣю (стор. 205—216), про значіє і силу хреста, оповіданє про перехід Жидів через Червонє морє і дальші пригоди в пустинї, подібнє до того, яке надрукованє з рукопису Ст. Теслевцьового в першѣм томѣ Памяток, стор. 251—254. Тут оповіданє повнїше, нжє у дефектнѣм рукописѣ Теслевцьового, пор. дод. IV, ч. 30.

23. Є недѣлю четвер'тѣю сѣгого поста (стор. 217—220) про значіє посту і покути. Між нвншѣм читаємо тут: Нинє-вїтанє са постили сами й дѣти не сали ї. дни пер'сїѣ мѣтѣрїѣи своих, й скотомъ пасти не давали. Коли са мѣсто их хотѣло запасти из ными за их великїѣ грѣхѣх, Ісѣна пророкт проповѣдалъ им погивєлѣ их. Й почѣв'ни сам црѣк Ныневиц'кїѣ. разорєніє вкч'ноє, оусталъ сам со престола своего црѣского, изверѣ шати дорогїи ис тѣкла своего й взавѣ верєтѣ на себе и сѣкѣ н

пеп'якъ ѿ сѣдѣвъ молачи са Бгѣм нѣснома. Там выкъ крикъ великій а плачь ревнїй, ѿ Фпвстникъ им Бгѣм грѣхн ихъ, видачи ихъ покораѡ доврѣю.

24. Б недѣлю ѣ. сѣго поста повченїе (стор. 221 - 224), приготоване до страстей Христових.

25. Слово в суботѣ Лазаревѣ (стор. 224—230), про воскресеня Лазаря, без апокріфічних додатків.

26. Б недѣлю цвѣтнѣю, вѣлїе ѡ Мадѣм зачало пѣ. (стор. 230—239), символічний виклад Ісусового вїзду до Брусалима і проповідь против недовірства, пор. дод. IV, ч. 33.

27. Ко сѣй великій четверѣтокъ. Слово сѣго ѡдѣа нїего Євсєвіа ѡ сошествїи ко адѣ Іѡана Предитєчи (стор. 240—265), надруковане мною з копїї майже дословно згїдної, з рукопису Ст. Теслевцьового, в другім томї Памяток, стор. 317—327. Один уступ із отсеї копїї, про покараня Жидів за Ісусову кров, передрукований мною тамже стор. 338—339.

28. Казанїа на Воскресенїе Хѣо (стор. 265—263), із згїдної копїї Ст. Теслевцьового надруковано мною в другім томї Памяток, стор. 327—331.

29. Казанїа на Вознесенїе Хѣо (стор. 273—281), надруковано мною із отсего рукопису тамже стор. 331—334.

30. Казанїа на сошествїе сѣго Дхѣа. Дуже близький до сєго текст є також у Ст. Теслевцьового, дод. IV, ч. 40. Характерне в обох сих казанях вставлене оповїдане про лицарів Григория Болшевича і Габрієля Волотовича і про душу одного з них, що підчас сну в видї миши вибігає у него з рота, бігає по лїсї і в дуплї одного дерева знаходить скарб. Се оповїдане взяте з якоїсь західно-європейської версії і в середніх віках вїйшло в склад епоса про Карла Великого.

31. Казанїа ѡ сѣой Тройци, яко са Бгѣм Явраамѣ показаѡ дѣба Ямаврїйского (стор. 296—312), оповїдане про гостинність Авраамову, про трьох подорожнїх, про зарїзане теля, що ожило по обїдї, про знівеченя Содоми, про Лота, його грїх і покуту, в кінці про Агару і Ісаїла та їх потомків. Текст дуже близький до сєго надрукований мною з рукопису Ст. Теслевцьового в першім томї Памяток, стор. 330—334, пор. дод. IV, 41.

32. Казанїа на рождѣство сѣго Іѡана Предитєчи ѿ Креститєлѣ Гдѣа (стор. 312—323). Оповїдане згїдне майже дословно з тим, що надруковане з рукопису Ст. Теслевцьового в другім томї Памяток, стор. 103—108, пор. дод. IV, 38.

33. **Казани на стѣхъ верховныхъ апѣлъ Петра и Павла** (стор. 323—341). Основа взята майже виключно з апостольських Діяньй, з виємком оповіданя про боротьбу Петра з Симоном волхвом, основаного на апокріфічнім оповіданю про сю тему. Майже такий самий текст є і в рукописі Ст. Теслевцьового, дод. IV, ч. 39.

34. **Казани на стѣго пророка Ілїї** (стор. 341—358), основане в переважній часті на святїм письмі, з деякими апокріфічними додатками (про ниву, що одного дня засїяна, тогож дня зїйшла і дозріла, про смерть Єзабелї); текст майже дословно такий самий з рукопису Ст. Теслевцьового надруковано в першїм томї Памяток, стор. 296—303, пор. дод. IV, 48.

35. **Казани на стѣго великомѣчника Пантелимона** (стор. 359—363), популярний переповід минейної статї, пор. дод. IV, ч. 49; долїшня часть картки 359—360, яких 7 рядків, видерта.

36. **Казани на Прешраженїє Гїнїшого Ісї Христїа** (стор. 333—373), паренетично-догматичного змісту.

37. **Єказанїє шъ Мойсею, ка[ко] сїа родилъ ѣвѣ котореє время ѣ якоє сїа годокалъ ѣ якъ кнѣзѣ Жиди ѣзъ Єгиптѣ** (стор. 373—391). Оповідане в головному згїднє з тим, яке з дефектного рукопису Ст. Теслевцьового надруковано мною в першїм томї Памяток, стор. 245—251, пор. дод. IV, 51.

38. **Єслово ш стѣомъ Івраамѣ, єгда ѣви сї ємє архистратигъ Михаилъ** (стор. 392—401). Се звїсний апокріф про смерть Авраама, надрукований Тїхонравовим з рукопису Троїцько-Сергієвої Лаври, XVI в. (Памятники I, стор. 79—90), тїлько в отсїй копїї він значно вкорочений.

39. **Казани на вєспенїє прѣстїа Богородица** (стор. 402—410), популярно переповіджений апокріф про смерть Богородицї, приписаного святому Іванови Богослову, надрукований із отсего рукопису в другім томї Памяток, стор. 390—394. Кїнця бракує.

Що до мови сего рукопису, то вона, як показують поданї проби, в головному народня, з невеликими примїшками церковницня; примїшки угро-руського дїялекту рїдші, нїж у рукописі Ст. Теслевцьового, ще рїдші мадарські слова; натомїсь є декуди польонїзми, знак, що автор тих писань черпав із польських жерел, котрих він зрештою нїде не цитує. Що до правопису, то він принципїально фонетичний. Хоча писець і вживає ы, ѣ, але звичайно неправильно особливо ы; рїжниця між ы, и, і у него зовсїм не їстнує, хибї тїлько, що ы нїде не кладеть ся на початку слова. Інтересна прѣдїлекция нашого писця вживати ы пїсля и, чи треба, чи не треба,—анальогїчна до прѣдїлекциї писця рукопису Ст. Теслевцьового, вжи

вати ы після ж і р. З ь і ь бачимо в отьому рукописі дивні переверти. Один писець (пригадую, що рукопис писаний кількома руками) уживав тільки одного, а другий тільки другого знака; коли в одних статях ми читавмо звичайно есть, милость, пишеть і т. и., то в иньших знаходимо не тільки есть, тьлько, але також даль, просиль, просать, вечерь, ѡнь і т. и. Як бачимо, і тут живе почуте вартости тих знаків затратило ся і писарі вживали їх по якому власному правилу.

VI. Рукопис із с. Літманової А.

Рукопис писаний на сірім, гладкім папері в початку XVIII в. в 4-ку, одною рукою, без киноварі, з захованою старою пагінацією, що числить картки і йде з деякими прогалинами від 1—218. Деякі картки, повиривані з середини, з пообриваними рогами заховали ся і по троха заповнюють прогалини. Рукопис належав у 1847 р., як видно з приписів на маргінесі оловцем, до селянина Глиньского в селі Літмановій на Спішу, в західній часті північної Угорщини і заховав ся в його сім'ї до тепер. Де які статі в тім рукописі писані церковною мовою, переважна часть народньою з невеличкими слідами діалекту. Ось його зміст:

1. Житіє й мчєніє стьхъ вєзсєрєникъ и чєдотко-
рець Хєьхъ Козьмы й Дамїана (стор. 1—7).

2. На днь сокорє стого архайгла Михїла каза-
нл (стор. 7—17), пор. дод. IV, ч. 10.

3. На днь вєкєдєній вь црков прєсв. Блдчци на-
шєл Бцїи (стор. 17—20).

4. Житіє стго айла Яндрєл перєвозваннаго (стор.
21—30). Тут у рукописі прогалина. По картї 15 йде 25 з закінче-
нем якоїсь статї.

5. Житіє стго Ялєжєл чїлка Бжїл (стор. 31—48), пор.
дод. IV, ч. 44.

6. Слово вь днь стьх' мїднєць гдї. Ѡїродацїл
вь Бидлєшмк' извєннєхъ (стор. 49—55), пор. дод. IV, ч. 17.

7. Житіє йже вь стьхъ Ѡцл нїєго Басилїл Бє-
ликаго (стор. 55—62), без кінця. Далї прогалина, по к. 49 старої
тум. наступав правдоподїбно 44.

8. [Єтьхъ м. мчїникъ], без початку і кінця (стор. 63—70),
пор. дод. IV, ч. 43.

9. Житіє и мученіє сѣои великомученицы Барвары (стор. 70—73), пор. дод. II, ч. 59; IV, ч. 12.

10. Житіє преподѣнаго Ѡца нѣаго Саввы ѡбще-мѣ житію наставника (стор. 73—79).

11. Приповѣсти розмаитыи ѡ сѣыхъ (стор. 80), без кінця. Між стор. 80 і 81 нової пагінації бракує картки рукопису.

12. На спасеннѣю страсть Гѣа Бѣа Сїса нѣаго (стор. 81—97), пор. дод. IV, ч. 65.

13. На праздики самого Сїсителя Хѣ йли прѣтой Бѣи то в такій сенсь можешъ прѣдмовѣ оучинити (стор. 98).

14. На праздики вѣскрѣнїа Іс Хѣа (стор. 99—105).

15. Приповѣсть або й пооученіє ѡ зрадкѣ й ѡ насилїю йако панове дѣють й оукраджають подданныхъ своихъ и людей оубогихъ (стор. 105—111), оповіданє про старосту Мисимаха і підданого Гвідона, що терпів від старости ріжні кривди, доки в кінці цар не довідав ся про все і не покарав старосту; оповіданє досить безбарвне, виглядає як поспішно зроблений витяг із якоїсь більшої цілости. Стор. 112 порожня.

16. Извѣстїє ѡ чтичѣмъ древѣ крѣта сѣго, на немъ же Хс распятъ вѣсть (стор. 113—121), авїсна лѣада про хрестове дерево (пор. Памятки II, 242—246), церковною мовою.

17. С Мойсеи прѣроцѣ (стор. 122—186), коротко переповїджена бїблїйна історїа від уродження Мойсея до кінця книги Судїїв, головню на основї бїблїйних книг, але і з деякими апокрїфїчними додатками. Особливої уваги заслуговує остатнїй уступ, де говорить ся про вигубленє племени Венїамїнового із за знасильованої жївкї (Суд. XIX—XXI) і кінчать ся ось як: „тыхъ всѣхъ до наименшого вывели, толко дѣвокъ ихъ зоставили, авы сѣмѣ Венїамїново, если би гдѣ зостал який потомокъ его, потомъ воскресили. которыхъ знайшло ся по немаломъ часѣ х. тымъ иж не доставало на с. дѣвокъ, позволили имъ в свята на танцѣхъ дѣвки хапати й за жены мѣти. того звичаю й горнаци наоучили ся; треба ихъ йако Венїамїновыхъ потомковъ карати“.

18. С прѣмудромъ Саломѣмъ (стор. 186—196), на основї Бїблїї.

19. Приклад ѡ пожиткахъ й ѡпатрности вшиткихъ рѣчахъ (стор. 197—200). Варлаамова прїтча про одно річного царя в досить цїкавій редакції, з викладом.

20. Притчи різнихъ бытій: притча ѿ неспитыхъ житопродавцяхъ (стор. 201—203), із життя св. Спіридона, по церковному.

21. Притча ѿ мѣтвни црѣм Іракліа (стор. 203—204), по церковному.

22. Притча ѿ трѣхъ дръгахъ (стор. 204—207), із Варлаама і Йоасафа, по церковному.

23. Притча ѿ двоухъ рабѣхъ (стор. 207—212). Зміст притчі такий: два раби розгнівали пана і він вислав їх геть від себе на кілька літ. Один відійшовши на чужину збудував дім, заложив хозаяство і розбогатів, другий, наняв ся у золотаря з тим, що коли пан пришеде по него, аби за його роботу дав йому золотий вінець. По кількох роках пан посилав по своїх рабів: той, що був богачем, покидав все і йде голіруч, другий несе на голові золотий вінець і знаходить ласку у пана. Далі йде проповідницький вислід притчі.

24. Притча ѿ кѣпкѣ съ Бгѣомъ (стор. 212—214). Муж „єлннѣ“ за намовою жінки християнки давав милостину вбогим з тим, що дав се християнському Богу. Колиж їм не стало що їсти, іде до церкви, щоб Бог їм віддав, знаходить срібну монету, за неї купує рибу, а в ній знаходить дорогий камінь. Се очевидно та сама притча, якої закінчене заховало ся в рукописі Ст. Теслевцьового, пор. дод. IV, ч. 67.

25. Притча ѿ Патерика ѿ пѣкнїи црѣковномъ (стор. 214—217), звісна тема Шіллерової балади „der Gang in den Eisenhammer“, паралелі див. Oesterley, Gesta Roman. ч. 283 і стор. 749.

26. Притча ѿ Євсєвіа ѿ кѣпцѣ бгѣокомзлнкомъ (стор. 218—220). Купець сидить у тюрмі за довги; якийсь богач хоче взяти його жінку на блуд і обіцює ся за се викупити його, але купець не пристає. Се бачучи розбійник, що сидів у тюрмі разом з купцем, відкриває йому, де має закопане золото і купець сплачує свій довг.

27. Притча ѿ правдѣ и ѿ кривдѣ (стор. 221—225), в формі притчі оповіdana казка про те, як товариш товаришеви в дорозі за шматок хлїба вибрав очи, як сліпий підслухав розмову чортів і прийшов до здоровля і великого маєтку, а другий через звою захланність пропав, (пор. Етнографічний збірник I, 69—76.

28. Історіа ѿ Мелхиседеци иже є неродословенъ (стор. 228—229), між стор. 228 і 229 брак картки.

29. Приповѣсть ѿ скаволахъ людехъ (стор. 229—231), на марі. приписано: „Ілєѣандеръ вѣпѣ въ традиціахъ своихъ“.

30. Притча ѡ невинникѣ на смѣртъ ѡсѣжденномъ (стор. 231—233), на марг. дописано: „Люцій Маринис Пин[еро] ѡ рѣчахъ испанскихъ глава остатна“.

31. Ѣ невинности стѣго Іѡанна Дамаскина (стор. 233), на марг. приписано: „Іѡанъ патріархъ Іерусал. в житїи его“.

32. Ѣ созданїи мирстѣмъ, ѡ бытїа главы ѡ-вѣа (стор. 233—250), без кінця, церковною мовою.

33. Кроники розличныхъ бытїи, и ж[е] бысть ѡ єсть Бѣгомъ созданна на всемъ свѣтѣ. Ѣ рю земномъ (стор. 241—253), — переповїджена уся перша частива кн. Битїа аж до збудованя вавилонської вежі, з апокріфічними додатками, народньою мовою.

34. Ѣ дивныхъ народѣхъ людїи (стор. 254—257), із якоїсь середньовікової космографїї.

35. Ѣ Івралмѣ (стор. 257—278), оповїданє про Авраама і Ісаака на основї Бїблїї, нар. мовою.

36. Ѣ Івсифѣ сїѣ Іаковомъ (стор. 278—294).

37. Поученїє стѣго Іѡанна Златоустого къ вѣрнымъ (стор. 295—299), нар. мовою.

38. Слово стѣго Василиѣ ѡ дѣлателехъ добрыхъ и ѡ лѣннихъ (стор. 299—303), по церковному.

39. Слово стѣхъ ѡцѣ ѡ пїмницахъ (стор. 303—306), по церковному.

40. Слово стѣхъ аплѣ ѡ стѣомъ постѣ (стор. 306—311), нар. мовою, змїст не має нічого спільного зо сѣв. апостолами. Між стор. 310 і 311 брак двох карток.

41. Слово стѣго Іѡана Златоустого ѡ глїющихъ яко нѣсть грѣшнымъ мѣки (стор. 311—316), нар. мовою.

42. Слово стѣго Іѡанна Златоустого ѡ собирающихъ многаѣ богатства (стор. 317—325), нар. мовою.

43. Слово стѣго Генадїа патріархи вселенского дїїєполезное (стор. 325—330), церковною мовою.

44. Слово стѣго Іѡанна Златоустого ѡ млѣтїи дїїєполезное (стор. 331—332), без кінця, церковною мовою.

VII. Рукопис із с. Літманової Б.

Притулений до попереднього і разом з ним дістав ся до на другий рукопис, а властиво шматок рукопису, писаний у XVIII в в 4-ку, на відміннїм від попереднього, сїрим бібулястїм паперї, від-

мінним, також одним почерком, заокругленим полууставом троха зближеним до скорописі. Рукопис заховав ся дуже лихо, роги карток зотліли, пообдирані, в середині прогалини, декуди вирізано части карток. Рукопис мав також стару (арабську) пагінацію, що числила картки, але з неї лиш де-де лишвили ся сліди; остатня з захованих тепер карток мав ч. 83, але всіх захованих карток маємо тепер лише 36. Рукопис зложений увесь народньою мовою. Ось його зміст:

1. [Глово на Отрѣтеніе Хѣо], стор. 1—4, без початку.

2. Мѣа мѣрта дни кѣ. на Бѣговѣше Прѣ Блѣдѣа мѣей Бѣни прѣно дѣм Мрѣи. ЄѢ. Лѣк. зач. г. (стор. 4—10); по стороні 4 і по стор. 8 бракує мб. по одній картці.

3. Житіе ѿ мѣченіе стѣго великомѣченника ѿ побѣдоносца Хѣа Георгіа, ѿже пострада въ црѣтво Дѣоклитіана въ лѣтѣ сѣ. мѣа апрѣли кѣ. дни (стор. 10—17), пор. IV, 45.

4. Чѣдо кѣвѣшеі стѣго мѣнника Хѣа Георгіа ѿ дѣци юже ѿзѣави ѿ смѣа въ житїи своѣмъ (стор. 17—19), в середині брак картки. Пор. IV, 46.

5. Мѣи анѣаріа кѣ. дѣа. Казаніе ѿ житїи чѣнаго прѣка ѿ прѣтчи ѿ крѣтла Гѣа Іѣанна (ст. 19—25).

6. Мѣи іѣнїа кѣ. дѣа. Житіе стѣху верховнѣху дѣтлѣ Петра ѿ Павла, пострадавших в Рѣмѣ в времѣ Нерона црѣа въ лѣтѣ ѣѣ. (ст. 25—42).

7. О Тибетѣ ѿли ѿ новознайденѣом свѣтѣ въ Ізѣн, западней части свѣта (стор. 42—50). Се не реляція про дійсне географічне відкритє, а тилько перерібка дуже популярної в західній Европі від XIII в. легенди про Попа Івана і його ідеальну державу.

8. Бѣдѣлю пѣтѣ стѣго велик. поста, єѢ Мар. стѣго зач. мѣ. (стор. 51—57), проповідь, без кінця.

9. Глово ѿ Рождѣствѣ Іс Хѣк (стор. 57—62), надруковано Памятки II, 415—417.

10. Глово стѣкѣшогу патрїарѣхи Терентїа в Цариградѣ (стор. 62—68), оповіданє про Жїда, що хотѣв отруїти патрїарха Терентїа і про чудо, яке стало ся при тїм.

11. Гловѣ патрїарѣхи ѿ покѣтѣ, ѿкѣ єсть члѣкквн грѣшномѣ покѣта по жытѣчїнаѣ (ст. 68—72), оповіданє про свѣ. Антонїа пустинника, без кінця.

Найважнїше в тїм рукописї, те, що вже піднесено в увазі до передрукованого відса тексту (Памятки II, 417—418) і що видно

особливо за статї під ч. 7, се його перехідне становище між східними й західними, польськими а може й словацькими жерелами. Із сього погляду сей рукопис варт цильної уваги.

VIII. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського.

Так називаю сей рукопис на основі підпису його власителя а може й автора, що знаходить ся на маргінесі. Рукопис, що знаходить ся в бібліотеці Оссолінських у Львові під ч. 2189, написаний коло 1750 р. Се книжечка в новійшій оправі, малої 8-ки, добре захована, писана в головній часті одною рукою; кілька лиш карток писано двома иньшими руками. Письмо дрібне, полууставне, але заокруглене і дуже близьке до скорописі; киноварі не вживано ніде, так само нема ніяких оздоб ані рисунків. На сей рукопис звернув увагу у-перве проф. Макушев, що 1881 р. описав його і передрукував більшу часть його змісту в „Журналъ Министерства нар. просвѣщенія“. В 1884 р. др. Ом. Калитовський подав його опис, хоч і недокладний, у „Зорі“ (ст. 65), де й передрукував одну статью з него тзв. „Книгу звѣздочетства“, а деякі иньші части в „Бібліотеці Зорі“ пз. „Матеріалы до рускои літературы апокрифичной“. Частину того материялу передрукував потім я в обох томах Памяток, а віршу пз. „Пѣсьн о свѣтѣ“ видав я з невеличким поясненем 1889 р. в „Кіевській Старині“ (за март, стор. 741 — 744). Подаю тут докладний опис змісту сего рукопису:

1. Книга звѣздочетства (ст. 1—11), надрукована д-ром Калитовским з невеличкою студією у „Зорѣ“ 1884, ст. 66, 73—75.

2. Проразмѣніє ѿ колезний (стор. 11 — 14), статья окрема від попередньої, не надрукована д-ром Калитовским і навіть якось не завважена ним.

3. Пѣсьн о свѣтѣ (стор. 15—18). О. Петрушевич (Сводная лѣтопись съ 1772 до 1800 года, Львов 1889, ст. 103) звернув увагу на те, що початкові букви кожної строфи сеї вірші творять акростих, що дає назву її автора — Александер Падалскій. О. Петрушевич бачив сю віршу в збірці пісень і віршів, списаній у Львові 1777—78 Дмитром Левковським, автором кількох церковних пісень поміщених у почаївськѣм Богогласнику. Рукопис Левковського має бути в капітульній бібліотеці в Перемишлї, а вірша Падалського має там титул „Пѣсьн о плачливомъ станѣ нищаго студента“ Уважаючи сю віршу одною з кращих памяток нашого віршованя:

в XVIII в., особливо на нашій території, а надто з огляду на її популярність у наших горах, я друкую її тут у цілості. Про її популярність свідчить факт, що до нас дійшло кілька її копій. Крім згаданої копії Левковського з р. 1778 і копії Т. Поповича з 1751 р. я одержав від о. М. Зубрицького ще одну її копію, зроблену, судячи по папері і письмі, також іще в XVIII в. десь у горах коло Турки і знайдену у одного селянина в Мшанци староміського пов. (близше до Турки, ніж до Старого міста). Ця копія передає не всю віршу, але вона цікава тим, що надала їй більше закрески місцевого гірського діалекту, ніж копія Поповича. Друкую тут віршу на основі Тухольської копії, поправляючи в тексті ті початкові слова строф, де з вини копістів попсовано акростих і подаючи в нотах відміни з мшанецької копії. Титул даю з копії Левковського.

Піснь о плачливомъ станѣ нищаго студента ¹⁾).

1. А хтож на сем свѣтѣ без долѣ вродил ся ²⁾,
тому свѣтѣ марне ³⁾ як колом ⁴⁾ точил ся;
лѣта плинут марне ⁵⁾, як бистрие рѣки,
часи молодие як з дожджу потоки,
все то ⁶⁾ марне минаеть.
2. Луче ⁶⁾ би ся било в свѣтѣ ⁸⁾ не родити,
нѣжели на свѣтѣ бездолному жити;
албо вродивши ся скоро в землю гнити, ⁹⁾
жеби ¹⁰⁾ недолго в свѣтѣ бездолному жити,
нехай жалю не буде.
3. Ой доле ¹¹⁾ моя, где ти в той часѣ била,
коли моя мати мене породила,
же мя тепер в свѣтѣ ¹²⁾ нѣ в чѣм не ратуеш,
а ти гуляеш, кому но ти служиш, ¹³⁾
а я бѣднѣй на свѣтѣ.
4. Куди оберну ся, не маю радости,
тільки в очах слези, а в серцу жалости;
вийду межи люди ¹⁴⁾, стану та думаю,
що люде гуляють, як риби в Дунаю, —
ой ¹⁵⁾ тяжкий мой жалю!
5. Сам же я не знаю, що маю чинити,
як мѣнѣ на свѣтѣ бездолному ¹⁶⁾ жити.

¹⁾ Мшан. титул: Піснь о марности свѣта. ²⁾ родив ся ³⁾ марнѣ ⁴⁾ коло ⁵⁾ плинуть ⁶⁾ ся ⁷⁾ лѣтше ⁸⁾ нагдѣ ⁹⁾ пѣти ¹⁰⁾ аби ¹¹⁾ Ахъ доложѣ ¹²⁾ нагдѣ ¹³⁾ тилко той гуляеть, кому ти годуешъ ¹⁴⁾ межде людѣй ¹⁵⁾ ахъ ¹⁶⁾ нѣзерному

- Коли би мнѣ крила орловіє¹⁾ мати,
полетѣл би я где своей долѣ шукати²⁾
а в чужие сторони³⁾.
6. А⁴⁾ свѣтеж мой красний, ти щастом [sic !] голдуеш,
однаго минаеш⁵⁾, другому даруеш;
иніхъ людей садиш в дороге шати⁶⁾,
а иніхъ садиш в пошерпанѣ лати,⁷⁾
рани сердцу завдаешъ.
7. Нѣхто чоловѣка в нещастю не знае,
як на собѣ сукней богатих⁸⁾ не мае;
хотяи би йонъ бил⁹⁾ и чесного рода,
як не маш в кишени, то певна неагода,
хоч би бил намудрѣшшии.
8. Де¹⁰⁾ ся чоловѣку в нещастю подѣти,
до кого он маєт главу приклоніти?¹¹⁾
хто собѣ¹²⁾ панует, а не поратует,
не тилко чужина, але и родина
в нещасной годинѣ.
9. Ест¹³⁾ такии люде, що нендзи не знают,
вродивши ся в щастю, в щасцю¹⁴⁾ умирают,
а инші й з роду фортуни не мають,
хоч найбільше живут, роскошей не знают
ажъ до смерти своей.
10. Рожние люди мови о мѣзернѣмъ мають,
которые нендзи на свѣтѣ не знают:¹⁵⁾
коли прийде убогий где меже богатѣ,¹⁶⁾
зараз еден з другим почнут ся зглядати,
в кождом словѣ осуждати.
11. Пишов бим мѣзерний¹⁷⁾ фортуни шукати,
а в якій она сторонѣ, коли би ей¹⁸⁾ знати!
Ачейже коли у мене фортуна буде,¹⁹⁾
в той час мене знати всюгда будут люде,
где тилко ся поверну.
12. Ах долеж моя, доле, чем мя ти минаеш,
а иніхъ людей в свѣтѣ спомагаеш?
Тилко мене мѣзерного в свѣтѣ не ратуеш,
мѣсяца едного [мѣнѣ] не послужиш?
За вѣк би мѣнѣ стало.²⁰⁾

¹⁾ орловыѣ ²⁾ полетѣл бымъ долѣ где своей шукати ³⁾ а въ чужинѣхъ сто-
ронѣ ⁴⁾ Ахъ ⁵⁾ минаешъ ⁶⁾ въ дорогихъ палацахъ ⁷⁾ въ старейшии лѣта ⁸⁾ мѣзернихъ;
⁹⁾ а хочій же бы былъ ¹⁰⁾ Поп. і Мшан. Где, але акростихъ вимагае: де ¹¹⁾ сво-
жаль уносити ¹²⁾ Хочъ инний ¹³⁾ Поп. і Мшан. суть ¹⁴⁾ въ томже ¹⁵⁾ которые въ свѣтѣ
въ щасцю опльвають ¹⁶⁾ меже богатихъ, ¹⁷⁾ Пѣду я бѣдний ¹⁸⁾ мнѣ ¹⁹⁾ Якъ въ мен
фортуна мѣзерного буде ²⁰⁾ Сеі строфи в Мшан. нема.

13. Да вшиткож тое¹⁾ фортуна справует:
кому она служить, той завше панует;
кто фортуну маєт, в каждого бивает,²⁾
а на мѣзерного як звѣр поглядаєт,
в каждом словѣ осуждаєт.³⁾
14. А⁴⁾ szczoż za uticha w switi czelowiku,
Коли марне тратит лѣта сего свѣта?⁵⁾
Ачей же коли сам Бог що ударует,⁶⁾
же ся надомною коли измилует⁷⁾
в нещасной годинѣ.⁸⁾
15. Ласка то все Бога⁹⁾ усѣм тим верує,
же¹⁰⁾ ся надомною коли так¹¹⁾ змилує;
коли мѣнѣ схоче и сам Бог що дати,¹²⁾
не даст надомною такъ барзо згаржати¹³⁾
в нещасливой годинѣ.
16. Смутне мое сердце нѣгди ся не втѣшит,
тільки нѣби все жал тяжкий барзо зносит;¹⁴⁾
немаш жадной хвилѣ, жеб мнѣ послужило,
жеб ся мое сердце хоч на час втѣшило, —
за¹⁵⁾ вѣк би мѣнѣ стало.
17. Кирравне слези з очей моих текут,
хоч би на еденъ часъ, [и] то не престанут;
плачуть мои очи, сердцем моимъ тужу,
же я нѣ вѣд кого щирости не вижу...
Як мѣнѣ не тужити?¹⁶⁾
18. И одного немаш, жеби бил мнѣ щирый,¹⁷⁾
жеби мя потѣшил¹⁸⁾ в нещасной годинѣ;
сам же я не знаю, що чинити¹⁹⁾ маю?
Жаль свой износити,²⁰⁾ би мя мог втѣшити
в нещасливой годинѣ.
19. Измилуй ся Боже, до тебе волаю,
тільки в тобѣ одном всю надѣю маю.
Боже з високости. не дай . . . жалости
мѣнѣ мѣзерному, в свѣтѣ нещасному,
на вѣкъ тя будем хвалити. Амен.

Мшанецька копія, з якої виписано варіанти, се великий пів-
аркуш сірого, грубого паперу, записаний з одного боку зовсім по-

¹⁾ А! всеж бо тое ²⁾ кожди го витает ³⁾ еще наругает ся ⁴⁾ Да ⁵⁾ вѣну ⁶⁾ Чи то
инѣ то самъ Богъ взирає ⁷⁾ такъ великъ здиваєть ⁸⁾ нещаслива година. Далі в Мш.
(де стр. 18 ⁹⁾ Ласкавий єсть Богъ въ небѣ ¹⁰⁾ Чей ¹¹⁾ Богъ ¹²⁾ Ах! мнѣ Господь и хо-
щеть что дати ¹³⁾ великъ здивати ¹⁴⁾ тилько на собѣ все жаль тяжкий носитъ, ¹⁵⁾ за
чесь ¹⁶⁾ Са строфа у Мшан. вас. ¹⁷⁾ що бы мнѣ вичливый ¹⁸⁾ порадивъ ¹⁹⁾ до кого я
²⁰⁾ вѣносити.

лууставним виразним письмом; вірші йдуть per extensum, тільки кожда строфа починає ся а capite і має порядкове число (кирильське). Всіх строф 16. В низу на оборотній стороні підпис: Coram me Elias Demianoski mp. Administrator woystostwa Groziowskiego, candydant Groziowski. Грозьова, село сусідне з Мшанцем, але що значить отся урядова корамізація на вірші — не розумію. Зрештою Мшанецька копія, як бачимо, в многих місцях краще заховала первісний текст, ніж Тухляцька.

4. **Казани на Рождество Хѣо** (стор. 19 — 51). Казане зложено з трьох частей, а поодинокі части мають ще менші відділи під окремими титулами. І так на стор. 26 маємо: **Часть втораа тогожъ казани ѡ мвшеи сѧ звѣздѣ і ѡ чвдѣ вившеи в Персидѣ**; стор. 27: **Зде позоставивши повѣсть персидскою і тѣхъ трехъ кролей начнемъ казани ѡ предѣвномъ і невѣомномъ рождествѣ Хѣомъ**; стор. 40: **Ѡ звѣздѣ, которю маєт присватаа Бѣа на секѣ и что сѧ на ней значат три звѣзды**; стор. 44: **часть третаяа тогожъ казани ѡ той звѣздѣ, котораа привела трехъ кролей из перскон далекон крайнѣ на поклоненіе Хрѣтѣ новорожденномѣ црю и ѡ богинѣ перскон Оўриі**; стор. 47: **Ѡходѣ ѡннихъ трехъ кроулен ѡ Персиды до Іероусалимоу**. Див. Калитовскій стор. 9 — 21; Памятки I, 260 — 263; Памятки II, 13 — 18, 117 — 123, 337 — 338.

5. **Казани на соборъ прѣстой Борці или по рождествѣ Хѣѣ в недѣлю и на сѣтѣхъ младенецъ и звѣеннихъ ѡ Ірода црѣ** (стор. 51 — 57), друковано Калитовскій, Матеріали 22 — 25; Памятки II, 143 — 146.

6. **Казани на Богомвленіе Господне** (стор. 57 — 72), друковано Калитовскій 25—32; Памятки II, 184 — 191.

7. **История ѡ женѣ Мандонѣ црци везкожной и вестимной** (стор. 72 — 79), друковано Калитовскій, 35—38.

8. **Повѣсть ѡ трехъ юношахъ црѣхъ, братнихъ роднихъ** (стор. 80—84), друковано Калитовскій, 39—41.

9. **Рациы ѡ царі Мнхайлѣ, како боудеть царемъ трицѣт лѣтъ** (стор. 84 — 90), друковано Калитовскій, 41—44.

10. **Ѡ црствѣ Антихристовѣ и днѣхъ послѣднихъ** (стор. 90—94), друковано Калитовскій, 44—46.

11. **Слово ѡ единой дѣвици поустинножителниці, котораа была оў пѣстины чотиридѣсѣт лѣтъ, родемъ была ѡ ке латинской землѣ из села Бнома, дочка Ѡвѣдера селанин**

(стор. 94—102), без кінця, перерібка оповідання про Марію Єгипетську.

12. *Modlitwy nabożne z roznych mieysc u Książek dla pożytku zbawienego skompendiowane* (стор. 103—148).

13. *Покѣст' ѡ чловеци ѡ смерти* (стор. 149—161).

14. *Pieśń nabożna polska* (стор. 162), inc. *Zniewalasz moy Jezu do żalu*.

15. *Oratia nativitatis Christi* (стор. 163—164), inc. *Wesoły to dzień, wesola to nowina*.

16. *Pieśń wielkopostna* (стор. 164), inc. *Stala matka boleściwa, bez кінця*.

17. *Наоўка ѡ пчелах сѣгого Зесима, кто нхъ хошет плодити, такъ чинити потрека* (стор. 165—167), надруковано Калитовській, 49—50.

18. *Nauka o szczupaci* (стор. 167—170), надруковано Калитовській, 50—53.

19. *Modlitwa iehda roiewe vtikaiut* (стор. 171—172), надруковано Калитовській, 53—54.

20. *Молитва ѡ оўрокок над пчелами* (стор. 172), надруковано Калитовській, 54.

21. Без окремого титулу ще одна статейка про пчоли (стор. 173), надруковано Калитовській, 54.

22. *Nayszliachetnieysza, Nauprzenaydostoynieysza* (стор. 174), під сим польським титулом подана руська вірша, (з акростихом Яков Я); переддрукову ю її в цілости:

І́ко Богом' предизверани́ю
матер дѣв' прекраснѣю,
Хервѣм' слави́шишю,
Герафим' чеснѣи́шю,
прѣви́шишю а́ггль
і́ встѣхъ и архангѣль
достѣмно бѣ всгда славити,
бы нас могла избежити
ѡ наглои смерти.

Ко ній ко кто приѣ́глет,
а на помощь еи признает',
той вѣдет' збавленний
ѡ вѣчнои гонни,
ѡ всякаго стѣда
в день божого сѣда;
не взыскаешъ,
не взыскаешъ, —

нескончена
є неѣ корона
во горнім' Сивнѣ.

Она ко ѣ воєвода
хришчянскаго народа,
красна црца,
мати владичица;
оусим' даєть прѣно
дари независно,
исцѣлюєть,
просвѣщуеть
неомилно,
леч изовилно
всѣм' благодарствуеть.

Б ден' пришествия Хѣа
предстати тогда готова,
чесним' си покровом',
сконм омофором'
люди покривати,
ш вѣжам' мати!
Бо с' вѣранны
чистаи пан'на,
дѣо, мати
благодати,
даждъ нам' взирати

Иственна Сѣа твоєго,
пана и Бѣа нашего,
во тронци слави,
всѣм' непостижима,
и Ѧ арханѣлъ всегда слави.
Где сѣт сѣих' ангѣ собори
и архангелскіе хорн,
нама возиграйте!

На стор. 19 під титулом підписано: W roku 1756 miesionca marca d. 18. На стор. 50 на бічнім марґ. підпис адовж сторінки: Syia kionteczka Teodora Popowicza Tuchliąskiego, d. 20 augustis 1751; такий же підпис, тільки без дати, є й на стор. 66.

ІХ. Рукопис Павла Кузиневича.

Сей рукопис, зладжений коло половини XVIII в., називаю таї по його властителю, що підписав ся на марґінесі. Се книжечка: малої 8-ви сїрого паперу, значно зачитана і декуди пошарпана, бе

початку і кінця тай з прогалинами в середині. Заховало ся доси 180 карток у старій, трухлявій, шкурній оправі, яку тепер заступлено новою, тривкішою. До недавна рукопис зберігав ся в селянській хаті в с. Грушові самбірського пов., відки учитель Горуцький прислав його в дарі до бібліотеки „Просьвіти“ у Львові. Текст писаний одною рукою, досить старанно, полууставом, без енноварі. Рукопис містять :

1. Конець оповідання про Антихриста і конець світа (стор. 1—16).

2. Глава ѿ. ѿ ѡтверженіи себе (стор. 16 — 32). Між стор. 20 і 21 брак двох карток, так само між 24 і 25 і брак кінця статі, що дав виклад на євангельські слова: Яци кто хоцетъ по мнѣ йти, да ѡвержет са себе, писаний церковною мовою.

3. Част' ѿ. ѿ крѣтк Гѣниѣ, — казанє, де з разу згадано про смерть Ісуса, потім подано виклад символіки хреста.

Част' ѿ. ѿко крѣтк ѣ гла҃ство [и демо]ном погнѣлный (стор. 42—54), полеміка з тими, що вважають хрест знаком гавѣби, і оповіданє про війну Константина з Максентієм.

Част' ѿ. ѿ крѣтк гѣни ѿко ѡ Персиды принесе са (стор. 53—70), про війну Гераклія з Персами. На стор. 53 на марг. в низу підпис: Jan Bielecki, на стор. 63: Paweł Kuzikiewicz, на стор. 64: ta książka Pawła Kuzikiewicza, на стор. 65: Kto tę książkę ukradnie, temu ręka odpadnie.

4. Пѡученіє на прѣставленіє сѣго євангелиста Іѡанна Богослова ѡзбранію ѡ житію єго (стор. 71—102), оповіданє в початку основанє на євангелію, а далі на псевдо-Прохорі. На стор. 97—102 на марг. в низу йде ось який запис: Ja jestem dobrze uczony człowiek u mnie wszyscy xięża kochaia, ciebie Jendrzeiu Łusyku nicht nie kocha, poniewaъ ty iesteś głуpy bardzo u nie chcesz się uczyć u iesteś bardzo chytry iak lis. Chodz ze mną do szkoły zawsze, to nie będziesz takim. Skonczyło się.

4. Пѡученіє на рѡждѣство прѣстон Бѣи (стор. 103—122), друковано Памятки II, 53—57. На стор. 103—104 в низу на марг. підпис: Jan Bielecki tę książkę pisał roku 1821; на стор. 107—110: I tak to powiadam: kto tę książkę wkradnie, temu ręka odpadnie; u ieszcze to mało ręka, ale takъe u noga, to surowo nakazuie, bo narzecie u głowa odpadnie.

6 Част' ѿ. ѿ смѣрти Іѡанновѣ, ѿко велики грѣхъ цѣзолостко і ѿ злѡсти женской (стор. 123—133), оповідано на основі євангелія про смерть Івана Хрестителя.

7. **О** жєнахъ злыхъ (стор. 133 — 142), здасть ся, часть друга попереднього казаня, але подана під окремим титулом як окрема цілість. На стор. 142 під текстом ось який запис: Roku 1809 w iesieni pszenica była po zł. pol. 72, żyto po zł. 56, jęczmień po zł. 40, owies po zł. 28.

8. **П**овченіє в нед. ѿ сѣлїє Лѣк. зач. чд. (стор. 143—151), проповідь без оповіданя.

9. **П**овченіє в нед. сьропѣснѣю, сѣлїє Мѣ. зач. зї. наѣлка (стор. 152—160). На стор. 160 в низу знов підпис пізнішого властителя: Jan Bielecki iego ta хіа́жка.

10. **С**лово ѿ Фкровенин мѣхъ, егда ходила прѣстѣла Бѣа з' Мнѣханом, где мѣчит сѣ род хрѣтіанскій (стор. 161—179). На стор. 179 під текстом дописано: в' рокѣ дни тѣ ѣ. а часокъ ѿи ѣ. 1790 godzin w roku. На стор. 180 написано иншою рукою зазначеня погоди в падолиствї і груднї, але не звісно якого року, по руськи латинськими буквами: Misiaca powwria dnia вї. snih perszyu raz napadaw u w horach snih upraw tohdy; гї. pohoda u moroz welyкуу wes den i т. д.

11. **Ч**ѣдо великомѣ. Георгїа. Слышите братїє ѿ дрѣгн, повѣмъ вамъ чѣдо сѣго Георгїа что сотвори во житїи своемъ (стор. 181 — 188). Пор. дод. IV, 46 і VII, 4. На стор. 183 в низу підписано: Та хіа́жка Pawła Kuzykiewicza.

12. **И**сповѣдь правокрномъ хрѣтіаном (стор. 189—192), формула сповїди, по церковному.

13. **С**трад[а]ніє сѣаго великомѣченика Івана новаго въ Бѣлградѣ мѣчичнаго сѣ ѿ старости Перѣса (стор. 193—219). На стор. 219 в низу підпис: Spisali sia siia muczeniia swiatego Jana soczawskiego R. P. 17ѣѣ (1761) miesiaca novembris die 28. Оповіданє списано церковною мовою. На стор. 220 написано уривок якоїсь молитви, пару проб пера, а потім ось яку літописну записку:

(1697) 113 Tatarę byly.

(1748) 62 Sarancza była.

(1776) 34 Hrom selo spaływ Medynyczi.

1848 Руского 3 а латинского 15 мая. Панщина и всѣ здирства даровано. Ся остатня записка додана пізнішою рукою, але та сама рука при повисших трьох записках зроблених старим польським курсивом подписувала, може на основї аналогічних записок знайдених у якій иньшій книжці, роки взятї нами в скобки. Що значать цифри 113, 62 і 34 покладенї перед тими записками — не знаю. Записка

з 1776 р. важна тим, що стверджує місцевість, де був написаний рукопис: Медичні або якийсь поблизьке село, може той сам Грушів, де заховав ся рукопис до наших часів.

14. Слово ѡ одной дѣци, житїи, како жила в' пѣстини лѣтъ мѣ. ѡ тамо скончила животъ свой (стор. 221—232), популярна переповідка життя Марїї Єгипетської, пор. дод. VIII, 11. На стор. 221 під текстом у низу записано: Памятка даной свободы для 3-го мая рокъ 1848, а на стор. 232 під текстом: Szugałow Łąka 1225, morgow 6, 375 sążni □.

15. Слово сѣаго Касіяна великаго (стор. 233—264), звісне оповіданє про те, як єв. Василий відібрав у чорта запис на душу Євладия, пор. дод. IV, 18.

16. Конецъ жартливого універсалу до паниць (стор. 265—266); подаємо його тут, може хто знайде цілість... високо мислять. Претто мон наимилшїи братъ выже специфїкованїи, такъ великїи ѡко ѡ малїи, прошѣ вас оуѣнѣжїи, зєвравши сѣ до кѣпы, то' мой оуѣнѣверсалъ в' слѣхъ всѣмъ часто прочитовати ѡ найбарзѣ при запѣстахъ, коли то много євбаєтъ респѣсти, ѡ коли в' живю [sic!] мене наслѣдѣючи, не кѣлѣшкомъ, ѡле квартодѣшнемъ на лопъ выхїлаючи, з' хмѣлю сѣ не просыпляючи, не под' чопѣ не виникають. До тыхъ бовѣм мока моя найбарзѣ належитъ, ѡки євдалїи, чимъ мають по смѣрти трактовати ѡ чимъ мають на похмѣле покрѣплати. Єжели прѣдто комѣ сѣ подобаетъ сѣи мой трактamentъ в' листѣ моемъ по части виражонїи, нехай сѣ з' рѣствѣ Бахѣсового не виписветъ. тїлкожъ ражѣ всѣмъ мѣти пїлное ѡко на пришлїи час и завше паматати ѡ томъ, що маетъ бити на потом.

17. Слово сѣаго Пѣфѣрїа єже єст' дшам хрѣтїмскимъ (стор. 267—280), звісний апокрїф, названий також оповіданєм про 12 паниць, див. про него А. Н. Веселовскїи, Опыты по исторїи развитїя хрїстіанской легенды. IV, 2 Сказанїя о 12-ти паницахъ (Журн. мин. нар. просвѣщ. 1876, июнь).

18. Предсловіє къ читателю бѣгочестивомѣ (стор. 280—284), апокрїф про пять болѣстей Богородицї, надрукований відєи Памятки II, 368—369. На стор. 283 в низу підписано: mialiem swoich hroszyi tymfow 200, 206 R. P. 17^g ѡ miesiaca pow., а на стор. 284 під текстом: Pawło Kuzikiewicz.'

19. Повѣнїє в' нед. в' кѣ. євѣліє выклад (стор. 285—295), выклад притчї про сѣвача. На стор. 295 під текстом між прозами пера також: Roku 1820. На стор. 296 між пробами пера записка: Roku 1800 Zima była bardzo wielka tak że snig domu porpy-

walał ze wszystkim, aż ludzie wciekali s chałup. Pszenica była po złotych 40, żyto po zł. 30, jenczmin pó zł. 24, owies po zł. 14. Pro mense Decembris.

20. **Повченіє в нед. а. поста, выклад євѣліє Іван зач. ї.** (стор. 297—311). На стор. 310 в низу записка: 1810 rb. w iesieni sloty wielkie byli aż do bożego narodzenia, w zimię sniegu mało było, alie wiosna bardzo pozna była przez niepo[go]dę, snieg w gurach wielki barzo upad i wszendy snieg był wielky, na same [далі на стор. 311] wniebowstompienie snieg był wielky, tak że wszystkie ziemię zapadł. Żyto juz kwitło w ten czas, jak snieg był; 13 dni był. Żyto było po zło. pol. 80, przenuca po złt. 100, jęczmien po zł. 64, owies po zł. 48. Paweł Kuzikiewicz [сеї підпис перечеркнено].

21. **Повченіє в нед. кд. євѣліє выклад' Лѣка зач. лд.** (стор. 312—321). На стор. 313 в низу підпис: Jan Bielecki w ten czas byłem y to pisałem, Bóg świadek temu. На 322 знов записка з р. 1810 така сама, як при ч. 20, а під нею підпис: Ja Paweł Kuzikiewicz w ten czas byłem i to pisałem, Bug świadek temu. Roku 1811 Zytą było po zł. 200, przenuca po zł. 258, jęczmień po zł. 60, owies po zł. 80 i bardzo pogoda wielka była, aż ziemia gorzała, w iesieni i w same żniwa sloty barzo wielkie были, tak że wszystkie zboża pozrastaly.

22. **Початок' служби сѣон, що то знак' єсть єдина поверховна некрвака ѡфѣра наскатѣйшого тѣла ѣ крове Гдѣ ниго под шобами хлѣба ѣ вина ѡстатній вечери ѡ Хста пана на паматке [sic!] мѣки своєї на мѣсце кшшткых' ѡфѣръ старого тестаментѣ ѣ постановкына** (стор. 323 — 334), выклад латыньскої служби божої, очевидно перекладений з польського і з богатьома польонїзмами. На стор. 323 в низу продовжене записки з попередньої сторони: żyto wtenczas było po złl pls. 224, przenuca po złl pol. 248, jęczmień po złl 180, owies po zł. 128. На стор. 334 по текстї дописано: Finis. Liaus tibi Deus, а в ньшим письмом: Dnia 15 decembra на прїд. **ѡца Спиридїона** snieg nawalny szedł z wielkym wiatrem przez dni 4, 5-ty i 6-ty dzień pogodny, а 7-my snieg. Była kurzawa wielka, а od 7-mego dnia pogoda była y mrozy jak dzień tak noc aż do dnia 22 decembra, а 22-go dnia wiatr z mrozem wielkym.

23. **Katechyzm nauki wiary ś. chrześcianskie katolickie rzymskiey krótko zebrane początki, które służyć mogo do przygotowania się na spowiedź święto sakramentalną, tak dla instrukcyi starszych iakoteż y młodszых** (стор. 335—350). Кінця нема. На овладці була приліплена карточка, тепер дуже пошарпана і зруйнована, на котрій читаємо: Chto tę książkę dostany, ten i niech zmowi trzy Oycze

nasz y trzy Zdrowaś Marya za zmarłego Bazyli... Czapowskiego śś. pamięćci, który umarł dnia 20 Stycznia Paweł Kuzikiewicz. На обороті сеї картки також було щось писано, але крім поодиноких слів (Дѣшиспачителнаа извєи і т. в.) годї дочитати ся якоїсь цілості.

Х. Пісня про Віденщину 1683 р.

Отсю пісню віднайшов і опублікував о. Петрушевич (Литерат. Сборн. Гал. Матяцы 1886, стор. 190—198); вона заховала ся в рукописній збірці віршів та пісень духовного змісту, зладженій 1734 р. в с. Камінці, Спішського комітату, в північно західній Угорщині. Докладного опису сеї збірки о. Петрушевич не подав, та про її зміст ми можемо мати понятє з поданого далі (дод. XVIII) опису збірки пісень із с. Камяної грибівського пов., що правдоподібно була третьою частиною тої самої збірки, якої першу (а може й не першу) мав у руках о. Петрушевич. Ми передруковуємо тут його текст із деякими своїми поправками (зазначеними в нотах) і поясненнями.

Піснь о образѣ Кло[ко]чевскомъ.

Прислухай ся кто из боку и присмотри ся
справам божскимъ великим, и зачуди ся,
что ся дѣе на семъ свѣтѣ
а въ угорскомъ повѣтѣ.

Плакаль образъ Пречистой въ Клокочевѣ,
котры взяты, поставлены въ Мукачево.
Гнѣвъ божій ся гутуєть,
образъ Панны ляментуєть.

Презъ Куруцовъ¹⁾ в Клокочеве церковъ спалена,
а угорска вшитка земля испустошена:
легко тов было знати,
же ся треба Бога бояти.

Ото Куруцы зъ Лабанцами²⁾ себе зганяють,
а лютцкѣв орсакв квалтом отбирають;
брат на брата наступаетъ,
сынъ отцеви смерть готуєть.

¹⁾ Куруцы — партія мадярських противників Австрії, якої головою в ту пору ув гр. Емерик Текелій. Ся партія надіяла ся при помочи Турції і Франції відірвати Угорщину від Австрії.

²⁾ Лабанці, мабуть попована німецька назва Lanzenknechte — прихильники Австрії і німецького панованя в Угорщині, непримирні вороги Куруців.

Хотай кто из боку прїйде, мусить признати,
же угерская земля добра была мати,
але злыя мала дѣти,
же не хотѣли в покою сѣдѣти.

Медомъ, млекомъ, достатками ся ослывали,
.¹⁾
а сынове своей волѣ
дочекали злой недолѣ.

На цесаря свои руки подняли,
изъ Текелимъ раду узяли:
отъ цесаря отступаютъ,
къ Турчинови присегаютъ.

Ото идуть до Будина примера брати²⁾
и хотять ся Турчинови приятелми стати;
Турчинъ ихъ к себѣ прїимуеъ,
а подѣ Видень ся стягуютъ.

Строго били, мордозали не як панове;
Текелего вармеде южь [стоятъ] готове;
а посполу съ нимъ,
якъ сами хотять, такъ плондруютъ.

Сплюндровали всю землю угерскую,
еще хотять сплюндровати и немецкую:
подѣ Пожономъ³⁾ южь ставають,
что ся стане, то не знають.

А таборы турецкы стали подѣ Вѣдень,
а не знають, же имъ прїйдеъ горко обѣдень.
Цесарь на то ничѣ не дбаеъ,
а надѣю въ Богу маеъ.

Богъ намъ с Пречистою вся оборона,
прїйде до насъ и Полская вшитка корона,
изберет ся христіянство,
отжене отъ насъ то поганство.

Кды ся стали Немци с Туркомъ смелѣ витати,
стали Турцѣ с подѣ Вѣдня якъ пилно утѣкати!
Нѣмцы хвалу Богу воздають,
за Турчиномъ угоняють.

¹⁾ Тут пропущено вірш, а замість него через помилку повторено знов два короткі вірші попередньої строфи.

²⁾ В р. 1682 Текелій присяг у Будині на вірність турецькому султанови і за те був іменованій князем (премієром) горішньої Угорщини.

³⁾ Пожон, з мад. Pozsony, лат. Posonium, нім. Pressburg. (Петрушевич).

Идутъ за нимъ з утѣхою ажъ до Будина.
Турци мовять: „Недобрая то у насъ есть новина!“
Єдны въ Будине zostали,
а другіє поутѣкали.

Небесковъ [помочю?] ¹⁾ Нѣмци Будинъ достали,
а в Будине великую кровь розлили,
а Турковъ всѣхъ мечемъ постинали,
а христіани осадили.

Идутъ Нѣмци ажъ под самый Нандоръ Феерваръ ²⁾,
Турчинови кровавы мечи указуютъ;
Турчинъ тов їды обачилъ,
изъ таборовъ утечи рачилъ.

Єтерскіє ³⁾ тов Турцы їды увидѣли,
свою раду заразъ отповидѣли.

.⁴⁾

Провадятъ ся черезъ Тису Нѣмци подъ Варадъ ⁵⁾,
а Варадскій тому баша [быль] барзо нерадъ:
въ єдну среду барзо рано
Ганзерови Варадъ дано.

Въ городъ при холодъ Турцы сидѣли,
отъ стрілянія гранатовъ свѣта не видѣли
пресъ Ганзера преславного,
єдворяля немецкого.

Но по волѣ Варадъ дали,
бо ся смерти въ немъ бояли.
Юже Турци отступуютъ,
а христіане триумфуютъ.

Провадять ся изъ Варада, —
дай Боже, жебы пошли ис Цареграда!
Дай то Боже дочекати
в Цареградъ пѣснь воспѣвати!
И Богъ з високого трону
нехай упокоить угорскую корону;
небесъ [?] зъ високого трону,
нехай радость дасть цесару,

¹⁾ В рукоп. Небескове; о. Петр. поправляє на: Не бес крове, хоча розмір ші вимагає ще трьох складів, а кон'ятура „не без крове“ — не зовсім щаслива.

²⁾ Біяград ³⁾ Ягер—Ерляв ⁴⁾ Пропуск.

⁵⁾ Варад або Варадин, по нїм. Grosswardein, колись сильна кріпость, у тепершій Бігарській повіті.

абы еще лѣта многа
 былъ превъытства
 абы ему слава просвѣтала
 и на вѣки все тревала.

Конець піснї очевидно попсований, із строф тільки де-де полишали ся довші, початкові рядки, але більшина їх пропала; полишали ся тільки коротші, що певно в співаню повтаряли ся по два рази і для того лїпше заховали ся в пам'ятї того, хто списував пісню.

XI. Дві карпаторуські перерібки „Александрії“ з XVІІІ в.

Відсилаючи до детального опису Хітарської рукописної збірки в Записках т. X, Misc. стор. 7—14, де були подані також титули поодиноких розділів Александрії поміщеної в тій збірці на 94 картках разом з коротким змістом кожного розділу, подаємо тут для порівняння титули розділів другої Александрії, надісланої нам о Жатковичем із північної Угорщини в рукописї (180 карток малої 8-ки, без початку і кінця), зладженім десь у початку XVІІІ в., що містить саму тільки сю повість тай то не всю.

Хітарська Александрія має, як видно з нашого опису, 20 розділів, хоча в рукописї є деякі прогалини; і угроруська має 20 розділів, хоча не має ні початку ні кінця, а деякі розділи зовсім відмінні від Хітарської.

1. Початокъ исторїи ѿ Александрї Македонскомъ, како сѧ почалъ и зачал. Ся глава в Хіт. оповідає про Нектанава царя Єгипту, про те, як околичні нарї не любили його за чари, і напали на Єгипет, про розмову Нектанава з одним філософом, якого цар вислав на вивіди, про те, як цар ворожбою довідує ся („лекомандію тир'ти началъ“) про впадок Єгипту, далї його втеку з Єгипту перед нападом Дарія і нивших царів, про вродженє Александра від Нектанава, про молодість Александра і про смерть Нектанава з руки Александрової, про їзду Александра на кони-людоїдї Буцефалї, про його побїду на олімпійських ігрищах і про розбитий Александром шлюб його батька з якоюсь нивною царівною. Із сего розділу в угроруській Александрії лишило ся тільки кілька обшарпаних карток, на котрих знаходимо як окремиї розділ: „Ѹ смерть Нектанава, Ѹ которого мѧдрости Александр'диръ оуѣчилъ сѧ и Ѹ которого сѧ страхъ зачавъ“. Подаємо тут сей уступ і відповідні уступ із Хітарської Александрії для характеристики обох оброблен

У хітарським рукописі оповідасть ся коротко розмову Александра з Нектанавом про найвишого Бога і далі кажеть ся:

„Алеґандер же рек: „О майстре, такъ многім хитрости оумѣкаешъ, [а] смерть свою вѣдаеш ли О кого маєт быти тобѣ?“ То емъ рекъ мнѣмаючи собѣ, аж бы он не вѣдал. Он же рек: „Смерть мнѣ имат быти О сына моего, а ты, Алеґандре, маєш оуенти Оца своего“. И рек емъ Алеґандер: „Мнѣ ли ты видиш милого ми Оца заквнти Филипа?“ И пухъа его з горы в ров на прикрый камѣнь, бо тогды мовил з нимъ на каменной горѣ столчи близко сѣдища царского. Нектанав же в ровъ спал ледва жив и рек: „Не оутайл са еси, иж синь мой еси ты, О мене бо рождень еси, азъ та зачах и мене Оца своего оубна еси, Алеґандре, и якъ емъ ти рек. И О том нихто не вѣдалъ, тилко мати Алѣмпіада. И се и юже, синь мой Алеґандре, Оходжъ къ темному адъ, во преисподнюю землю, гдѣ вси елипскіи царі мвчат са О великого Бѣа Савауда“. И то рекъ оумер.

И сіе слышавъ Алеґандер оустрашил са, велим того жало-вал, а Нектанавъ взем на плечи свои О землю и къ матери своей Алѣмпіадѣ принесе и рек: „Правда ли ест, мати моя, ижъ он ест ѡтиць мой?“

Алѣмпіада видачи сіе вярзо заплака са [и] Алеґандеръ все подостаткѣ сказала ѡ ѡбученій ихъ. Алеґандер же достатечне О матери своей оубѣдалъ и велим ѡ том жалокал, и з великою честію тѣло его поховали“.

А тепер подаю се саме оповіданє в угро-руським текстї:

О смерти Нектанавъ, О которого мѣрости Алеґандеръ оучилъ са и О которого са страхъ зачавъ.

И потомъ по килъхъ днїи пойшовъ Алеґандеръ гслати на единъ скалѣ славною великюю, оубавши нзъ собою Нектанавъ волхва, О которого са Алеґандеръ зачалъ во штробѣ матерней и котрый былъ першїи оучителъ Алек'сандровъ. И потомъ гслаючи собѣ на той скалѣ почнет емъ повѣдати ѡ его фортвнѣ и его звн'гаствѣ и его рицарствѣ и якъ маєт сей свѣтъ оузати подъ свою моцъ и повѣдати всѣхъ царей и королей, колко маєт лѣтъ жити на свѣтѣ и акал емъ смѣрът маєтъ эти и О кого и на іаком мѣсцѣ. И потомъ почнет до Нектанавъ Алек'сандеръ мовити: „оучителю мой драгїи, повѣчъ ты мнѣ, О зго тобѣ маєт смѣрът быти и на котором мѣсцѣ?“ Потомъ по-чотритъ Нектанавъ на вѣгы нѣсныи и ревне сплachtetъ и почнет

мовити ко Александръ: „а то ѿ власного моего сѣа млет ми смѣрть быти тѣ на той скалкѣ“. Рече к нему Александер: „Хтож ти тѣ ѿ сѣа? И мы то ѣсме сами тѣ два. И то виждѣ тѣ мантачѣ, же шалъ вѣрюшъ!“ И потомъ трѣтилъ ѣго с той скалы, и тѣ зараз скончалъ сѣ. Александръ зараз прѣйшовши до дома почалъ повѣдати ѿ Нектанавовой смѣрти, з аконъ при[чины] его за[внѣлъ]. „Мѣтко моя Плимпіадо, а то ѿ доврѣи ѣм сѣа часъ зачалъ и доврѣго ѣм сѣа часъ родилъ, аѣе злого часъ злогѣмъ дѣло оу[чинилъ], комъ оу[читилъ] своего Нектанава за[внѣлъ“. Рече к нему царица: „Ѣ сѣа мой Александре, а то се-сѣ власного своего Ѣца за[внѣлъ“. Рече зновѣ Александръ ко матери своей: „Матко моя, що томѣ ѣ за причина, аѣо ѿ тебе два мѣжѣ, а вѣ мене два вѣтѣцѣ?“ „И то, сѣа мой, Александре, скажѣ тебе, що томѣ ѣ за причина: а то ѣсме жили с твоимъ Ѣцемъ црѣмъ Филипомъ мѣ лѣтъ, а потомства ѣсме не мали. и хотѣлъ црѣ Филиппъ твой Ѣцѣ мене прогнати прѣч с царства своего. И потомъ Ѣходачи з дома Ѣцѣ твой црѣ Филиппъ на ѣ. роки ковати на Филимы и приказавъ мнѣ, аѣкимъ за тотѣ три роки пилно старана имѣла за дѣти, ко пак прѣйдѣ зѣ войны а не вѣдѣши матери дѣтей, то а тебе прѣч прожнѣ с царства своего. и такъ иа перѣчѣвши за вѣщѣка Нектанава, который то тебе прѣз старана свое и мѣдростѣ свою прѣз вѣгмы нѣснѣи оу[чинилъ]“...

И почнет Александръ мовити: „Ѣ мѣтко моя, чомѣ ты мѣнѣ ѣ томъ не ѡповѣдала прѣз такѣи долге часы?“ [тутъ бракуе картки].

Александръ выслѣхавши повѣсть тѣю ѿ матери своей пошолъ ѡпнати водъ тѣю скалкѣ и падаши на Нектанава [почавъ ревити] плакати и тѣи слова мовити: „Ѣчѣ Нектанаве, Ѣпѣсти мнѣ моего невидѣнѣ!“ И потомъ вѣзалъ его на рамена своей и принеслъ ѣго до славного города Македонѣи и погребѣ ѣго со славою и честѣю великою кѣгодарѣщи Бѣга Сакаѣда.

Якъ бачимо, Хітарський текст, се не прѣсте скорочене угоруського, але свѣбодна перерѣбка, хоча можна прийняти й навпаки, що угоруський був переробленемъ і беллетристичнимъ розширенемъ коротшого оригіналу в родѣ того, який маємо в Хітарськихъ рукописѣхъ.

До тексту, що відповідає першій главі Хітарської Александріи, належало такожъ оповѣдане, оброблене в угоруськихъ рукописѣхъ в окремії главі: „Мѣца іюнѣа зѣ. днѣа. Ѣходѣ Александръ до Плимпіады мѣста, хотѣачи иґрати на колѣ алима пѣйскомъ изъ иґнѣи панагы, гдѣ такѣи звѣчай иґхъ былъ“.

Із сего оповідання лишали ся лише 4 сторінки; далі прогалина, по ній іде закінчене сего оповідання (неповних 6 рядків), а далі висше наведене оповіданє про смерть Нектанава. Значить, не тільки текст, але й порядок епізодів у обох Александріях відмінний.

2. **Є** царн Ялтамнши н ш Кѣмлапхъ, сього епізоду в угрор. нема.

3. **Є** царн пелатгійском Янаѣархостъ, і сього епізоду в угрор. нема, а в тільки його закінчене, що тут має титул: **Є** смерти црѣ Филипа Ѡца Ялеѣandroва, оповіданє, з котрого зовсім не видно, щоб Филип умирав від рани одержаної в бою з Анаксархосом, так що годі й зміркувати, чи був сей епізод у угрор. Александрії.

4. **О** царн Дарїи перскомъ. Переписка Дарія з Александром, аж до першої війни. В угрор. сїй главї відповідають розділи: а) Починаєть ся цар'ство Ялеѣandroво цасанкє; б) Приходъ Марѣддрївѣ Ѡ Ялеѣandra з Македонїи до Перѣсиды до великостн єго црѣ пер'скаго Дарїа задѣнайскаго, помор'ського. В тїй главї знаходимо однак крім подїй оповіданих у Хітар. також історію першої війни Персїв під проводом Саркидона з Македонянами, про побите і смерть Саркидона, далі історію другої битви, де Александер стрічаєть ся з Дарїєм і розбиває його і в кінці епізод про рицаря Ляшка, що визвав ся зрадою вбитв Александра, але не осягнув сего — епізоди, яких нема в Хітарськїм рукописї. в) Повѣсть книги славнон Ялеѣандрѣки, како црѣ Дарїй пишеть до црѣ Пора инѣдийскаго просачи єго Ѡ помочъ на Ялеѣandra црѣ Македон'ського — нема в Хітарськїм рукописї. г) Повѣст славнон книги Ялеѣандрѣки, іакъ црѣ Ялеѣандръ сам ходивѣ посломъ до црѣ Дарїа Бѣа пер'ського — нема в Хітар. рукописї. д) Мѣдрость Ялеѣandroва — дальші пригоди в часї того посольства, нема в Хітар. рукописї.

5. **О** царн Ярхидонѣ селѣньскомъ, сього епізоду в угрор. Александрії нема, натомїсь зараз по скінченю оповідання про Александрове посольство, по відступї але без окремого титулу йде оповіданє про війну Александра з Дарїєм. Се оповіданє, якому в Хітар. ркп. відповідає розд. 10 (зовсім відмінний від него змістом), веде річ від виходу Александра з Македонїї, має далі окрему главу „Битва потѣжна“ і кінчить ся смертю Дарія і заручинами Александра з його дочкою Роксанною.

6. Похід Александра на Рим. Анальоґічний сьому епізод маємо в угрор. рукоп., але в иньшїм місці, а власне по завойованю Єрусалима, про що в Хітар. говорить ся в розд. 8.

7. **Є** пољуденныхъ странахъ и дневныхъ людехъ розмаитыхъ, сего епізоду в угрор. ркп. нема.

8. **Є** приходъ Ялехъандровомъ до Іерусалима, сей епізод в угрор. рукоп. иде зараз за оповіданем про смерть Дарія і має титул: **Є**ходъ Ялехъандровъ до Єрусалима вѣдѣти мощност' его и хотачи его взати.

9. **Є** Єгиптѣ великомъ како Ялехъандеръ в него вѣхалъ. В угрор. за попереднім розділом иде оповіданє: „Повѣсть славної книги Ялехъандрѣки како пошовъ црѣ Ялехъандеръ в Єрусалима до Рима на заходніе стороны“, — в тім самім розділі оповідасть ся також про завойованє Трої і Вавилона. Тільки потім иде розділ: „Єтоль пошовъ Ялехъандер до Єгипта“.

10. **О** царі Даріи перскомъ. Хітарсьвий рукопис тільки тут оповідає про війну Александра з Дарієм і про смерть Дарія, про що в угрор. ркп. уже давно була мова. В сьому місці угрор. ркп. має знов епізод, якого нема в Хітар.: **И** тѣтъ сѧ зновъ Першане ѣзевнтовали на Патоломехъ и на Ялехъандра, не хотачи сѧ поддати емъ, и Патоломехъ хотѣли с Персиды выгнати.

11. **Є** казаніє ш скотехъ и ш звѣрехъ дневныхъ челоковъ крѣковерзныхъ и ш жонахъ и ш мѣравахъ и птицахъ. Сього розділу в угрор. рукоп. в тім місці нема, але в вильшій місці, а власне за оповіданем про Александрів похід на Гога і Магога, додано детальне поученє про всякі „високі“ і невідомі речі, починаючи від небеснихъ кругівъ, а кінчачи дввними звѣрями, рибами і птахами.

12. **Є** казаніє ш Ракліи царіи и ш шесторѣчныхъ и ш шестоногахъ и дневныхъ людехъ — сього епізоду в угрор. рукоп. нема.

13. **Є** казаніє, якъ Ялехъандеръ на індійского цара Пора пойдѣтъ. Сей епізод оброблений в угрор. рукописі дуже широко і иде зараз за оповіданем про бунт Персів.

14. **Є** казаніє, якъ прѣйшли поганіє царѣ з дары — сего епізоду в угрор. ркп. нема.

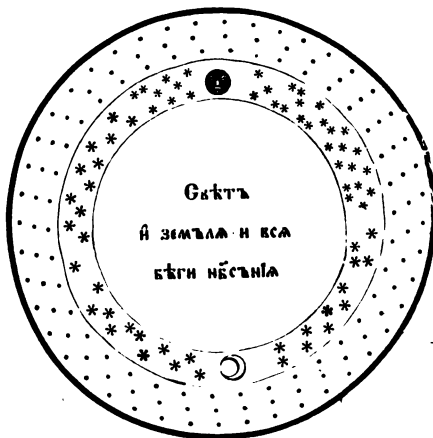
15. **Є**тходъ Ялехъандровъ на Мاستридонскіе стороны — епізод з такимъ самимъ титуломъ є і в угрор. ркп. зараз за оповіданем про побите Пора. Якъ звісно, в Хітар. ркп. сей епізод захований тільки в частині, в угрор. він увесь і до оповіданя прсбитву з мастридонськими жінками додано ще оповіданя про битви з ріжними дивоглядами.

16. **Є**ходъ Ялехъандровъ на сѣверній стороні, на югъ, сего епізоду в угрор. ркп. нема.

17. **Сходъ Александровъ на скверныя стороны** и на поганыхъ царевъ на Гога и Магога, аналогічне оповіданє і в угрор. ркп. пз. „Сходъ шасливый Александров на скверныя, далекіє стороны на царей поганыхъ на Гога и Магога и прочіи“. Про доданє до сего розділу в обох ркп. поученє про недовідомі речі ми згадували вже вище; тут подаємо сей уступ¹⁾, що тоном і способом викладу зовсім випадєє з рамок оповіданя, як причинок до пізнаня того погляду на свѣт і природу, який наші інтелітенти ще в XVIII в. вважали „висшою наукою“:

„Пишѣтъ бѣгословци ш сем свѣтѣк през Дѣла сѣаго. Если са хочешъ навчити, оучижъ са книгъ бѣгословскіхъ вышшєи науқы, вѣдешъ и ты знатіи высокыи ѿ мудрыи речіи справы боской. Знаи же ѿ ты нескѣ не глѣбокий оу нащѣк, ѿ ты простый члѣче, іаковъ ѣ крѣгъ того вѣдѣмого свѣта, іаковъ ѣ крѣгъ земный, іаковъ істъ крѣгъ небесный, іаковъ і крѣгъ слнечный, іаковъ ѣ крѣгъ мѣсяца со звѣздами, іаковъ істъ крѣгъ морской, іаковъ і крѣгъ²⁾ *кѣтранный, іаковаж ест под нами преисподняи сторона: чи она темнаа естъ, чи она ест свѣтлаа. Штоже знаи и навчи са, не вѣди нескѣжею простим, бо свѣтъ ест, іакъ ты видишъ, оувес крѣгъ власне іакъ шелоко або коло или шйце крѣглое.

Изображеніе таковое свѣта.

¹⁾ Подаємо текст колаціонований із обох рукописів, не зазначаючи дрібних відмін, а вибираючи ту, що по нашому являєть ся правильнішою. Важніші відмінні, датки або пропуски в одному або другім ркп. зазначаємо в нотах.

²⁾ Тут в угрор. ркп. прогалина, яку доповнюємо в Хігар. ркп, зазначаючи її звідками.

Свѣтъ, ѡкъ видиш тото колъце, такъ кругло естъ, чловеци, свѣтъ, а земла естъ оуца оу кръвкѣ и море шѣхѣодитъ оу коло свѣта, ѡкъ пише оу книзкѣ „Зерцалн“, иж то земла вса естъ оу серединѣ нѣка, такъ власне, ѡкъ лѣшпина оу ѡблицѣ и зерната, лео ѡкъ жолѣтокъ оу ийци, такъ земла оу небѣ. Шѣдѣржнт ко землаю нѣко и зверха и зи сподѣ, зо всѣхъ чотырохъ сторонѣ а кръгъ сего свѣта зображеніе такъ сѣ швертастъ, ѡкъ млинное колесо лео ѡкъ млинний каменъ. И тоє нѣко видимое, которое видаемо, влакитъное, носитъ на собѣ свѣтъ, носитъ на собѣ солнце на третемъ предѣлкѣ Богомъ сотворенно, ѡкъ пишетъ царь Давидъ черезъ Дѣа сѣго (Псал. нѣ.): „Нѣса повѣдають славу кожую, твореніе же рѣкѣ сего взѣвѣщаетъ твердъ“. Я твердъ сѣ называетъ нѣко. Мѣсѣць, звѣзды носитъ сн нижний предѣлкѣ, и такъ швероты и бѣги небесныи сѣ швертають, ѡко точно или колесо со солнцемъ и мѣсѣмъ и со звѣздами и планетамі нѣбнымі. И то собѣ читай и навчи сѣ з' богословіи. Коли тѣтъ днѣ, то под нами ношъ, а коли тѣ нош, а под нами чинитъ днѣ. И так сѣ швертаетъ коло свѣтвое и чинит ти, члѣче мѣзерный, и роки, лѣта, днѣ и часы: бо сѣт ѡдннадцатеры нѣсѣ, дисатеры кремъ сего трепредѣланого видимаго нѣка, ко и сѣ на трое оу горѣ роздѣлено. И на третемъ предѣлкѣ сѣнце поставилъ премѣдрий мѣштер Бѣъ Сававѣдъ. Бо коли бы сѣнце тѣ на семъ низкомъ предѣлкѣ [стало], то бы горячестю своєю вес свѣтъ выпалило и рѣкы бы высѣшило, ѡкъ пише оу бѣословіи. И так коли сѣнце идетъ черезъ море ал'ко понад моремъ ѡкіанскомъ, то много ѣго ѡсностю своєю и променами горячими вывиратъ. И дла того море ѡкіанское вшитки рѣкы, источники, потоки и кир'ницѣ оу себе пожиратъ. И еше естъ дивъная рѣчь инъшала, ѡкъ сѣ и томъ неоукѣ и ты прѣстакѣ еше не зачѣдѣшъ! ест оу мори ѡкіанскомъ така рыба Бѣомъ сотворинна на початкѣ свѣта, которая то лежитъ [головою]¹⁾ на сѣходѣ сѣнца и ѡсновала и ѡгорнула ѡколо всего свѣта з моремъ ѡкіанскимъ и зновѣ хвостомъ своимъ притѣлила до головы своей и накрила голову свою. Тота рыба естъ дѣла водная, а и мѣ ѣи Левіаданъ. Тоею то рыкою вода жива, а тота рыба жива вѣжимъ промысломъ, бо то все справила премѣдростъ небеснаго Бѣа Сававѣда, а не члѣчала и не инъшну бѣговъ поганыхъ, которымъ сѣ кланяютъ геретники зловѣрные.

Еше ти естъ рѣчь дивная, дла чого часомъ [выкат']²⁾ вода мала в рѣкахъ: знай и тото! И то такимъ способомъ: ест оу

¹⁾ Додаво із Хіт. ²⁾ дод. із Хіт.

мори шкѣанскомъ вѣ. вѣрѣпинъ, попростѣ дванадцатъ вѣкнѣ, вырѣкъ или пѣповъ, которые аж до самой прейсподней глѣбленною [сагають]. Я море передѣлаю ест пѣскомъ, ѣкъ пише: „Полглай морю предѣлаи пѣсокъ“. Щоже знай, ѣже то межн моремъ, то ест межн водами, ѣ межн вѣдною пренсподною передѣлаиетъ ѣ перигородивѣ Бгѣ пѣскомъ твердымъ ѣ т'мою под пѣскомъ, аеы то не вшитка вода ѣшла и оупала под земные стороны. Але то на початкѣ свѣта ѣ на зашнованню земли так оучникъ Панъ Бгѣ: оучникъ шкна до прейсподней стороны, и естъ при тыхъ шкнахъ вѣ. Келѣорыбов¹⁾, то ест кѣтовъ великихъ шкн початкѣ свѣта. Я по росказѣ ежомъ коли тоты кѣты рыбы мало шкнспат шкн тыхъ шкнѣ, тогды вода шкнретъ са в'днѣ во прейсподнаа страны наполняючи и там мѣсца черезъ росказъ ежѣй.

Я тымъ са чинатъ рѣкы малы ѣ сѣхое вылаетъ лѣто. Я коли тоты кѣтове залагѣтъ тоты шкна, тогды са море ѣ рѣки ѣ поточны ѣ кырницѣ до сытости са наполняють. Я зновѣ, члѣче, коли бы тоты кѣты шкнспали на досго шкн тыхъ шкнѣ, то бы са вшитка вода, мора, рѣки, потоки, кырницѣ, шкнрѣло бы са во прейсподнюю сторону, тѣ бы ѣ кроплѣ воды не было, ѣ все створенѣ на семъ свѣтѣ погубило ѣ люде. Але тотѣ рыба вѣдетъ и передъ кончиною свѣта. Тогды Бгѣ повелѣтъ шкнспити кѣтомъ тымъ шкн тыхъ шкнѣ, ѣ тогды мора высухнѣтъ ѣ рѣки ѣ кырницѣ [и] потоки.

Я зновѣ ѣ то: коли бы тоты велишорыбовѣ²⁾ то ест кѣтове вѣ. за росказомъ ежимъ залагли тыхъ вѣ. шкнѣ ѣ шкн нихъ не шкнспали долго, то бы такъ стало са, ѣко во дни Ноевы, коли потопъ быкъ, ѣкъ пише в Бштіахъ; шкнрѣла бы са вшитка вода на лице земли ѣ згубила бы вшитко створенѣ сего свѣта. Бо такъ са то чинило во дни потопа, коли Бгѣ невесный хотѣкъ погубити потопомъ людеа за грѣхн: тогды повелѣвъ тымъ кѣтомъ стражникомъ [заткати] тыхъ вѣ. шкнѣ, ѣ тогды легли моцно на тыхъ шкнахъ; ѣ шкнрѣла са вода всѣ на верхъ земли. Я до того еше шкнспити са былѣ хлѣбы невесный, ѣ илае са дождѣ прѣткѣй ѣ шкнвнннй мѣ. днѣй ѣ мѣ. ночѣй, ѣ затопило [было] всю вселеннѣю, аже была вода подѣ невеса. Я токмо то са спасло, що з Ноемъ было во ковчезѣ. Я столе потопъ на земли гѣ. мѣй, а коли зыстало гѣ. мѣй, тогды повелѣвъ Бгѣ тымъ кѣтомъ великимъ шкнспити шкн тыхъ шкнѣ, ѣ ходили сѣбѣ по своей воли поты, поки имъ Бгѣ не повелѣвѣ. Я коли имъ Бгѣ повелѣвъ зновѣ са

¹⁾ В Хіт. рыба великихъ ²⁾ В Хіт. порожня.

привернѣти ѣ ѡни коли лгали по потопѣ, то южѣ ѡстѣпают по розказѣ Бѣомѣ до дорого [sic! у обох реп. зам. второго] пришествїа вѣгого. Бо оуже дрѣгаго потопа водного не бѣдет, оуже бо пред страшнымъ сѣдом затопитъ Бѣъ свѣтъ потопомъ ѡгненнымъ, который то ѡгень называють католики, то ест Лахи, чистцемъ. И такъ пише письмо, ѣжѣ тотъ потопъ такъ бѣде завшыкы, покы был потопъ тот першїй водный. Тажко бо ѣ тогда звыти всакомѣ сътвореню, ѣ вшитко згоритъ. Бо ѣкъ пише, ѣж так тот ѡгень бѣдетъ горѣкти, ѣжѣ горы каменные бѣдѣтъ са розсыпати ѣ ростопапти ѣко коскъ ѣ ѡлово. И вода зновѣ всю земаю охоложаетъ.

И то знай совѣ, члѣче, ѣжѣ оу земли естѣ дѣрки власне ѣкъ оу человекѣкъ жиы кровю наполненыѣ, ѣ моцѣють члѣка; так ѣ вода скроз вшиткѣ земаю тыми ѡхланамн, тыми дѣрами протѣчет ѣ проходитъ [ѣ земаю прохоложаетъ ѣ фолгѣ ей чинитъ]¹⁾.

Знай ѣ того, члѣче мѣзерный: естѣ оу земли ѣккоторые называють са вѣлканы: тѣсные барзо мѣсца, ѣнѣше рѣдые, ѣнѣше солоные, ѣнѣше горкые, коначѣе, ѣнѣше квасные, скроз которѣе то проходитъ ѣко колвѣкъ вода са тиснѣчи силою, . . . такова бывлет: естѣ вода рѣдала, естѣ вода прикро солонала, ѣ вода горкала, естѣ вода вончала, смердчала, гничала, ѣ вода солодко солонала, естѣ вода прикро солодкала, естѣ вода вѣкала, естѣ вода синкала, ѣ вода жовтала, ѣ вода кваснала; скрозѣ которые вѣлканы, проходы са тисне ѣ проходитъ, ѣ такова ѣз земли на свѣтѣ выникаетъ. И то все справила премѣдрост нѣнаго Бѣа. Икъ же ты са, мѣзерный члѣче, не задивѣшь такокой вѣгой премѣдрости ѣ справѣ? И чомѣ са не хочеш навчити, абысѣ не был глашпым дрнѣмѣ, але абыс зналъ премѣдрость вѣюю? Бо лѣпше ѣ, члѣче, розвѣмѣ на свѣтѣ, премѣдрость над вшитки скарвы ѣ клеѣноты. Але то люде глашпый нѣ за цю ѣа совѣ важат ѣ оу простотѣ на тымѣ са свѣтѣ валаетъ, а ѡ справах коскнѣхъ нѣчого не знает ѣ ѡ своей дѣши не гадает.

Нѣжѣ еще простака, цю гадаешѣ ѡ некесной краинѣкѣ ѣ ѡ невидимом мирѣ? Знаеш ли ѣ навчилѣсь са, цю са там чинитъ? Знай же ѣ навчи са з писѣма стѣго; ѣ ѡ том бо са в писѣмѣ стѣом пише ѣ называетъ „видимый же миръ ѣ невидимый“. Чю знаешѣ же, цю то ѣ [„видимый миръ ѣ невидимый?“] Знай же

¹⁾ Дод із Хіт.

видимый миръ — на сем свѣтѣ, людє, члѣвци; а невидимый горѣ, то єсть въ небесахъ агглюке вжїи. Бо якъ на земан много є людей, так њ в небѣ є много агглюкѣ њ стѣхъ. И то єсть миръ невидимый, которого мы не видимє, бо десатери є небєс¹⁾, а еди-надцатое ємъпїрейское нѣо, гдє сам Бгъ починаєтъ, якъ пише Псалмѣста стѣи: „нѣо небєсє“, бо њ небєса маюг над собою нѣо, власнє якъ мы над собою, на которомъ Бгъ, Троица трисвѣт-лаа починаєт, Свѣцъ њ Свѣцъ њ Дхъ стѣи, там майстатъ є, тамъ шген' моцнїи ємъпїрейскїи, палаючїи непрестанно, тамъ не потреба снїца, там не потреба свѣта, там Бгъ сам снїце њ свѣтѣ, тамъ хєровими њ сєрафими шгнїстїи пламеннє, там не потреба днѣ анѣ ночи, бо все ровно закує свѣтлєстѣ вжїи. И верхъ того нѣа найвышшого нѣт там ничого њнѣшого, єдно вода, ш которой то водѣ пише Псалмїста: „њ вода ѡже прєкыше нѣсѣ“. Св той то водѣ пише, бо тотѣ водѣ там Бгъ положивъ на початкѣ свѣтл. Читай ш том Битїа њ навчи сѣ: „Ризы же кыша вѣлы ѡко свѣтѣ“. И мѣсѣць сотворєн' ш солнца третїи часѣти, а з'вѣз'ды ш сємой части, бо то єст все шгнїстал рєчѣ. Мцѣ со звѣз-дами положилъ Бгъ на сєм' видимом небѣ. И так не знаєт' них'то, ѡкока єст' глєбннѣа южъ подѣ прєисподнєю кранныю њ поки там' нєко шперло њ гдє нєкѣ край, томѣ то крѣгѣ нѣсномѣ, токмо сам' Бгъ ш том' знаєт', который то єго шновал' и оучнїл'.

По тїм поученю в обох рукописєх иде оповїданє про похїд Александра до гїр Сїмплєгадїв, єпїзод про рїбу, в якїй анайдено камїнь-самосєвїт званий „кормаколос“, про чоловіка, що знайшов золото і не хотїв брати і про вовводу Ярослава, що обголив собї бороду і за сє Александєр докоряв йому. На сьому оповїданє в угроруськїм рукописї уриваєтъ сѣ, хоча маємо щє кїлька обшарпаних карток.

18. Свѣходъ Александровъ на полѣдїн'нѣю сторонѣ до Капернаѣма и до Вифѣсанды и до Зина городовъ слакнѣхъ и до Тирѣ, до Єфєсѣ, до Ендонѣ, до Понта великаго, шкрѣжаючи оувєсь свѣтѣ. Сєй самїи єпїзод дословно схожий був і в угрор. ркп., та з него заховали сѣ тїлько двї карточки з титулом дословно згїдним з Хїтарськїм.

19. Приходъ Александровъ до Кандакїи царици морскон в посєлствѣк. Из сього роздїлу заховали сѣ двї картки в угрор. рукоп.

¹⁾ Хїт. десатери небєса сѣтѣ.

20. Поршненя Александрово на косточные стороны далекыє, знати, що ся чинить оу тыхъ сторонахъ восточныхъ, тут же оповідано і про смерть Александрову. В угрор. рукоп. сего закінчена нема.

Не вдаючи ся в детальне обговорюванє сих текстів, яким надію ся присвятити окрему розвідку, скажу тільки, що обі ті перерібки мають одно спільне жерело — Александрію так званої сорбської редакції, але автори їх користували ся сим жерелом не однаково, розширюючи, вкорочуючи, перемінюючи порядок епізодів або додаючи нові епізоди з якихсь иньших жерел. Варто уваги, що коли в початкових уступах наші тексти ріжнять ся дуже значно і формою і змістом, чим ближе до кінця, вони сходять ся чим раз ближе, так що кінцеві епізоди, як ось висше наведена космографія, мають текст в основі тотожний, де відміни лежать тільки в писарських помилках та недоглядах.

Подаю ще тут титули легенд, що знаходять ся в Хітарьскім рукописі обік Александрії, бо ними вяжуть ся сей рукопис із иньшими в одну сім'ю. Ті легенди були вже друквані д. Гнатюком у Записках т. XVI, 1—38.

1. Повѣсть о единомъ королѣ, который ходивъ со злодѣемъ в ночи красти; если бы был красти не пошел, то бы был изгинулъ злою смертію (Зап. стор. 4—8).

2. Слово от Патерика о покутѣ, якъ она чоловікови грѣшному вѣсть пожитечная, хто вѣя по правдѣ выдержитъ, хоч и не на велкы час, абы по правдѣ (стор. 9—13), пор. дод. VII, ч. 11.

3. Уважъ тебѣ, чоловіче, же мусимо муки претерпѣти албо на сем, албо на тамтом свѣтѣ; лѣьше еднат на сем, нѣж на тамтом покутовати (стор. 13).

4. Сказаніє о едномъ рыцери славномъ, который надѣяв ся на сілу свою и пробаловал щастя своего возвати из кождим, а на остаток из смертію (стор. 14—18), звісне оповіданє про лицаря (Аніку) і смерть.

5. Сказаніє о едномъ цесарі Ювианѣ, котрый был подиѣс пыху супротивко Богу, которого Богъ караль (стор. 20—27), пор. Gesta Romanorum, ed. Oesterley, 360 і паралелі 722.

6. Слово о Давидѣ разбойнику (стор. 27—29).

7. Слово о Флавианѣ разбойнику, который хотѣл розбити монастырь черніческий, але и сам спасе ся (стор. 29—31).

8. Слово о одном пустелніку, который хотѣлъ звѣдати судовъ божихъ, который у пуши сѣдѣвъ ѿ лѣтъ и на послѣдку хотѣвъ стратити свою покуту и душу, если бы ему ангелъ не повѣлъ (стор. 31—36), пор. Славяно-русскій Прологъ, изд. Пономарева, т. I, стор. 210.

9. Слово от путніка книги, како въ Цариградѣ святѣйший патріарха Терентій випил бил лютую трутизну из рук единого жида (стор. 36—38), пор. дод. VII, ч. 10. Деякі варіанти до сих легенд подав проф. Полівка, див. Narodopisny Sbornik českoslovanský, svazek III, 103—104.

XII. Рукопис Степана Самборини.

Так називаю сей рукопис, що переховує ся тепер у бібліотеці перемської капітули під сѣгн. LI, l. 8, від його колишнього властителя, що підписав ся на маргінесі. Се показна книжка, писана кількома руками в першій половині XVIII в. десь у західно-карпатських горах. Пиcьмо полууставне, папір грубий, зложений у 4-ку, книга крім титулу добре захована, в старій шкіряній оправі, має на хребті старий напис: „Исторіе розмаите зъ Римскихъ и тежъ иншихъ авторовъ коротко зєбранє“. Карток нєнумерованих 409, початку тексту і загального титулу нема. Ось докладний зміст рукопису.

1. Казанє над покійником, без титулу і без початку (сторона 1—13).

2. Частина євангелія сьв. Івана в перекладі на народню мову. Починаєть ся словами: „церкки, гдє сѣ вшитки жидове сѣожали, нє лобилєм по тихъ“; кінчить ся так: „запечатокали кам'єн и страж поставили. и ми, нам'кл'ши хрєстианє, страстєм' єго поклон'єм сѣ, лєы нам рачил живот в'єчный даровати, а по смєрти в лицѣ єго кролевати“ (стор. 15—22).

3. Оповіданє без титулу: убійця боячи ся кровавої пімєти від брата вбитого, в велику пятницю прилюдно покаяв ся перед тим братом і одержав від него прощу, а за те Ісус тому милосердному явив ся в сні і сповістив його, що за його добрий учинок виняв із пекла його брата і батька (стор. 22—24).

4. Повѣсть преподобнаго Ѡца нѣго Макарія про загробне житє і митарства (стор. 27—47).

5. Св. Василій а҃гловъ повѣсть казает (стор. 47—55), внято із Пролога під днем 19 октоврія.

6. Слово с҃го Ѡца нѣго Кирила ш исходѣ дїи и ѡ митарствахъ (стор. 55—71), внято із Пролога під д. 29 лютого.

7. Слово Иванны Златоустаго ш твари вжїи и ѡ кончинѣ смертнїи и ѡ покаїи (стор. 72—75), внято із якоїсь книги „Соборникъ“ глава 37.

8. Повченїє с҃го Василя. влїи Ѡче (стор. 75—80). Почин : „Нашчи см вкрннн члїкче влїгочестїю дклатель“ і т. д.

9. Казанїє на Богоявленїє Гдїне (стор. 80—104).

10. Слово с҃го Ѡца Кирила ш первозданнїем (стор. 104—108).

11. Житїє прїданаго Ѡца Дїда кывшаго прїжде разбойника (стор. 109—113), внято із Пролога під д. 6 вересня.

12. Гисторїє розманїте з' римскїхъ и тежъ иншихъ акторокъ [sic!] коротко зовраны (стор. 115—480). Се переклад звїсної збірки Gesta Romanorum, доконаний із польського. Подаю тут титули поодинокихъ роздїлів :

1) О пониженїю пороженн хлалы (стор. 115—121) і Быкладъ тогожъ швычаю (стор. 121—123).

2) О уважанїю вкчннсти (стор. 133—129) і Быкладъ того швычайннй (стор. 129—131).

3) Гисторїя ш Янолонѣ крвлю Тирским и Тарсиен кромвнѣ, на прикладъ, ижъ смѣтокъ перемкннлел см во радость (стор. 131—199).

4) Прикладъ ѡ хитрости дивелскеї, яко свды воски сѣт справедливи (стор. 199—207).

5) Прикладъ ш дивном радѣнїю Бжюмъ и ѡ початю с҃го Григорїя (стор. 207—236) і Быкладъ того швычайннй (стор. 236—242).

6) Прикладъ ш пышнымъ цезарю Ишваннѣ и ш его зннженїю, иже Гдѣ Бгѣ частокретъ пышннхъ понижа [sic!] а пакорннхъ подвыша [sic!] (стор. 242—257), і Быкладъ того швычайннй (стор. 258—263), пор дод. XI, ч. 5, стор. 90.

7) Прикладъ ш досконалости (стор. 263—269) і Быкладъ того швычайннй (стор. 269—274).

- 8) Прикладъ ѿ памати смерти, абы чловекъ не грѣшилъ (стор. 274—279) і Выкладъ т. шв. (стор. 279—282).
- 9) Прикладъ ѿ утратѣ дѣшней и ранахъ дѣшъ заклинающихъ (стор. 282—289) і Выкладъ (стор. 289—291).
- 10) Прикладъ ѿ ростропности, абы сме вшитко дсверімъ смы-
словом чинили (стор. 291—301).
- 11) Прикладъ ѿ хитрой зрадѣ невѣсткой и ѿ заслѣпленю
зрадченыхъ (стор. 301—311) і виклад (стор. 311—315).
- 12) Прикладъ ѿ невадчности чловеком з добродѣктивъ по-
вшехныхъ (стор. 315—329) і виклад (стор. 329—331).
- 13) Прикладъ, же не маме женамъ вѣрити, ани юмъ жадныхъ
таемницъ ѿповѣдати (стор. 326—329) і виклад (стор. 329—331).
- 14) Дрѣгий прикладъ, ако не маме женамъ жадныхъ таемницъ
вѣрити (стор. 331—333) і виклад (стор. 333—334).
- 15) Прикладъ ѿ несправѣдливости и лакоместѣк и караню за
не (стор. 334—339) і виклад (стор. 339—342).
- 16) Прикладъ ѿ сталости в дсверыхъ счинкахъ вѣрным
пожиточный (стор. 342—359) і виклад (стор. 359—362).
- 17) Прикладъ ѿ вѣрности и милости, же правда ѿ смерти
выбавлять (стор. 362—370) і виклад (стор. 370—372).
- 18) Прикладъ ѿ великои справѣдливости божен, иж сѣди его
скрыти сѣт (стор. 373—376).
- 19) Прикладъ ѿ пожиткѣ ѿпатрности ко вшиткихъ рѣчахъ
(стор. 376—379) і виклад (стор. 379—381).
- 20) Прикладъ, же кажды пастырѣ ма старати ся ѿ ѿвеч-
кахъ сконхъ (стор. 381—383) і виклад (стор. 383—385).
- 21) Прикладъ ѿ страшномъ сѣдѣ ѿстатнемъ для вшиткихъ
грѣшныхъ (стор. 385—389).
- 22) Прикладъ, же кто неѿкрещеный, не еде завленый (стор.
393—393) і виклад (стор. 393—394).
- 23) Прикладъ, абы сме чѣли ѿ зрадѣ дивелскен, абы насъ
злый дѣхъ не зрадилъ (стор. 394—397) і виклад (стор. 397—399).
- 24) Прикладъ, ако правды для преслѣдована не маме
ѿстаповати (стор. 399—400) і виклад (стор. 400—401).
- 25) Прикладъ хвалѣбный, же милосердными счинками маме
ѿфѣрѣ чинити Гдѣ Бгѣ (стор. 401—404) і виклад (стор. 404—405).
- 26) Прикладъ, же тылко сами справѣдливы кинидѣтъ до
дарства небесного (стор. 406—407) і виклад (стор. 408—409).
- 27) Прикладъ, же пороже естѣ кохана ко вшиткихъ рѣчахъ
свѣцкихъ (стор. 409—414) і виклад (стор. 414—416).

28) Прикладъ, абысьме сталость мали в добрыхъ счинкахъ (стор. 416—418) і виклад (стор. 418—420).

29) Прикладъ, абысьме чистость и вѣрность малженскъ любили (стор. 420—424) і виклад (стор. 424—425).

30) Прикладъ, же маме правдѣ визнавати аж до смерти (стор. 426—427) і виклад (стор. 427—428).

31) Прикладъ приводачный, абысьме были покорного и чистого и скрѣшенного сердца (стор. 429—432).

32) Прикладъ приводачный, абысьме сѣ невдачности варовали (стор. 432—434) і виклад (стор. 435—436).

33) Прикладъ, же лакомство вного [sic! зам. много] людин заслѣпат, абы правды не знавали (стор. 436—439) і виклад (стор. 439).

34) Прикладъ [sic!], же каждый грѣхъ безъ розпачи не вѣде ѿпущенныи (стор. 439—442) і виклад (стор. 442—444).

35) Прикладъ, абысьме паматали на добродѣйство намъ счинено (стор. 444—445) і виклад (стор. 446)

36) Прикладъ напаминяючи, абысьме ѿгѣтницѣ иншимъ выполнили (стор. 446—450) і виклад (стор. 450—451).

37) Прикладныи животъ сватого Ілѣѣна, абысьме роскошамы тогосвѣтныими вгарадныи (стор. 451—460), пор. дод. IV, ч. 44; VI, ч. 5.

38) Прикладныи животъ сватого Євстафія къ навернѣню вѣдѣщихъ (стор. 460—476).

39) Прикладъ, же презрѣню божемъ жадені сѣ противити не можетъ (стор. 476—480). Кінчить ся словами: „Бѣсѣ нашамъ слава на вѣки вѣкомъ Іаминь“. Далі на тій стороні проба пера: „Покѣшлю карамарю, ци добрыи“. Подібні проби пера, рисунки, написи і т. п. знаходимо також на стор. 481—485. Між иньшим маємо тут підпис: Stefan Samboryna 1766 roku, та в иньшій місці ще раніша дата: Anno Domini 1742. На стор. 481 поміщено початок жартовливої статі: „Бѣ нѣккал вѣщъ низѣ главѣ носати. Разгнѣва сѣ на сїю вѣщъ домѣ вѣдка, вѣсади ю в темницѣ, по мнозкѣ же времени выведе ю с темници и заклати ю копѣлемъ проб ризы же сѣ ѿгнемъ шжегоша сѣ, сама же бысть распата на древѣ“.

Отсей переклад „Gesta Romanorum“ доковано з польськѣ друкованої книжки; про се можна впевнити ся порівнюючи подає тут титули оповідань з польськими (див. *Historie rzymskie*, wyd. Dr. Jan Bystroń, Bibliot. pisarzyw polskich, Kraków, 1894). Переклад держить ся невільничо польського оригіналу, так що декуди мож-

його розуміти тільки при помочі польського тексту, прим. коли польське *logrowie* перекладає на лютрове і т. и.

Далі йде ввищою рукою писана збірка житий святих, особливо интересна тим, що подано тут систематичну збірку житий апостолів — розуміть ся, апокріфічних. Ось зміст сеї дальшої частини рукопису:

13. Житие сѣго Семіуна столпника мѣа септєкрїа д. ѿ (стор. 486—495), пор. дод. V, ч. 9.

14. Чѣдо сѣго Семіуна. Сѣмій Семіуна столпникъ выгналъ вѣкса изъ вѣлокловы (стор. 495—497).

15. Казаня на рождество прѣстои и славнои Владѣнци ншїа Бѣи и прѣсно Дѣи Марїи (стор. 498—505), надруковано Памятки II, 57—59.

16. Житїа сѣмьх праведныхъ Бѣоѡцѣ Іѡакима и Іинны (стор. 506—407), надруковано Памятки II, 110.

17. Казаня на воздвуженїе чѣтнаго крѣта мѣа септ. д. дї. (стор. 508—521), пор. дод. IV, ч. 3; V, ч. 8.

18. Сѣмьчєніи сѣго мѣнка Хѣа Никїта мѣа тогж д. еї. (стор. 521—532), пор. дод. IV, ч. 4; V, ч. 10.

19. Житїи сѣго Іѡанна Бѣослова наперсника Хрѣтѡваго (стор. 533—542), пор. дод. IV, ч. 5.

20. Казаня на покров прѣстои и славнои Владѣнци ншїа Бѣи (стор. 553—557), пор. дод. IV, ч. 6.

21. Житїи сѣго айла Ѳомы, мѣа шктоврїа д. ѿ. (стор. 558—559), пор. дод. IV, ч. 7.

22. Житїи сѣмьх айлъ Барѣдоломєи и Барнавы, мѣа їюна дїа лї. (стор. 560—562).

23. Житїи сѣго Іѡды айсла Хѣа сородника, мѣа їюна д. дї. (стор. 563).

24. Мѣа шктоврїа д. кї. Памать алко житїа сѣго еѡлисты Хѣа Лѡкы (стор. 564—566).

25. Житїа сѣго апла Іакова брата Гѣна (стор. 566—572).

26. Сѣмьчєніи Зєведѣшвѣхъ Клеѡпѣи Іакова (стор. 573—575).

27. Сѣмьчєніи Зєведѣшвѣхъ сѣго айла Іакова брата Іѡаннова (стор. 576—582).

28. Житїи сѣго Іандрєи айла, брата сѣго айла Тєтра (стор. 583—589), пор. дод. IV, ч. 4.

29. Каталогъ сѣмьх айловъ (стор. 590—594).

30. Казани на сѣхъ аѣлѣ верховныхъ Петра и Павла (стор. 595—630), пор. дод. IV, ч. 39; V, ч. 33; VII, ч. 6.

31. Ѡ мѣченїи сѣго Демитрія казана (стор. 631—642), пор. дод. IV, ч. 2.

32. Казани Ѡ страшномъ трѣсѣ на Демитрія (стор. 642—646), безъ кінця.

Далі йде третя часть рукопису, писана зновъ иншою рукою і містить:

33. Наука сповѣди зъ разныхъ изъ многихъ свѣдѣній цѣрковныхъ зображенъ (стор. 647—787). Се тѣв. псїтєнциаръ або підручникъ для сповѣдниківъ, якихъ було багато в середньовіковій Европї. В грецькій цѣрквї сю тему трактовано докладно в Номоканонахъ. Нашъ трактатъ має 13 роздѣлівъ і правдоподїбно уложений на підставі латинськихъ звїрцїв.

34. Ѡ цнотахъ тєшлогичныхъ (стор. 788—801).

35. Ѡ раздрѣшеню грѣхѣв, которого грѣхѣв не можетъ сѣїеникъ раздрѣшити (стор. 801—804). Далі одна сторїнка порожня.

36. Ѡ свѣтѣхъ сакраментѣвъ сѣхъ (стор. 806—810).

37. Повѣсть Ѡ дїаволѣ, како прїїде ко великомъ Антонїю въ шбразѣкъ члѣвечестѣ хотѣ каати сѣ (стор. 810—819).

38. На стор. 820 ще одна статейка безъ титулу про сповїдь.

XIII. Рукопис о. Івана Прислопського.

Сей рукопис, писаний одною рукою і докінчений, якъ видно зъ записки на остатній сторони, в 1760 році о. Іваномъ Прислопськимъ, парохомъ с. Камяної в теперїшнїмъ грибївськїмъ повітї, то спора книга in folio в новїйшїй оправї зъ дощѣкъ оббитихъ шкїрою зъ витисками (оправа зроблена, якъ посвѣдчує написъ на першїй чистїй картцї, в р. 1851). Первісно має рукописъ 330 картокъ, якъ свѣдѣнять їхъ стара нумерація, але теперъ кїлькохъ картокъ не ставъ. В текстї і в титулахъ ужито декуди киновар, знаходять сѣ такожъ ручнї немудрї рисунки; текстъ обведений усюди подвійною лїнійною рамкою, в якїй містять сѣ частї приписки та відсилачї. На горї йде жива пагінація, в низу на кождїй сторони кустоди.

Змістъ рукопису складає сѣ зъ двохъ частей: Псалтирї зъ толкованємъ до кожного стиха і зъ оповїданя про Чистилище св. Патрікїя. Псалтиръ йде відъ к. 1 до 314, решту займає оповїданє. Приглянемо

ся головно Псалтирі. Вона не ціла. З початку бракує 2 карток, (к. 3 вставлена між 5 і 6), а при кінці також трьох. Тепер маємо тільки кінець 2 псалма; перша катизма йде до кінця к. 11. Вона визначається тим, що кожний стих тексту писаний більшими літерами, а зараз під ним йде коментарий, писаний дрібнійше і киваром. Подаю пробу тексту і коментаря :

Д. Псаломъ Дѣдъ, в'негда Ѡбѣгаше Ѡ лица Яке-салома сѣа ѣго, Г.

Псаломъ Дѣдъ Дѣдомъ сѣми вст в написан'є азвѣщен'имъ, в немъже содержит ся глас Христовъ къ Бѣсѣ Ѡцѣ найпаче в' рѣчѣхъ страстныхъ Ѡ множествахъ враговъ, и вопль цркви сѣми къ преслѣданимъ гонителямъ ея, просиши помощь Бж.

Е. Гдѣ что сѣтъ размножены тѣи котры ма фрасвѣютъ : веле йхъ повстае противко ма.

Глас Христовъ ко Бѣсѣ Ѡцѣ под час мѣки, яко за милосамость и добротамость его . . . арцикислѣпн и писемници, фарисеи, Иудеи, сѣди жидовстѣи и розмантѣи народи докѣчали спасеніи скѣтѣхъ рокашомъ.

Г. Веле йхъ мовит дѣи мой : нема тотъ з'бавлѣна в' Бѣсѣ своімъ.

Мояни непобожны Жиди на Хѣ Гдѣ : „грѣшникъ не, яко свѣтѣмъ хранимъ, не выкавит ѣго Бѣсѣ, далеко ко Ѡ грѣшнымъ збавлѣна“. Не знали габпы, же Бѣсѣ Ѡцѣ емалъ съ Христомъ справдѣчи збавлѣна нѣше.

Д. Я ты ѣднакъ, Пане, шборонца мой ѣтѣсь й хвала мой й кинситель глакы мой.

Тѣже я глас йдамовъ къ Христвѣ Господѣ : гды ко Хрѣтѣхъ Господѣ на гори трѣпѣхъ глас на крестѣ поднесъ сѣ прѣклонъ глакѣхъ свою Ѡдалъ дѣа, тогда вознесѣ падѣншю глакѣхъ йдамовѣ до перш го достоѣнїа.

Е. Гласомъ до Пана колалем моймъ, й выслухалъ ма з' горы стѣи своей.

Козопи Хѣсѣ на крестѣ на гори стѣи Голгодѣ, на ней же збавлѣна оучинилъ я выслуханъ емалъ Ѡ Бѣсѣ Ѡцѣ слыши, же во третій дѣи воскресна его Ѡ мртѣхъ'.

Приведу ще деякі характерні вислови з перекладу иньших псалмів сеї катизми : Пс. III, 3 : Расторгни ме зъяскы йхъ, а зощмарме з' секи шрмо йхъ. На марі. пояснено : расторгни — розорви. Пс. III, 5 : над Сїиномъ горевъ стѣокъ ѣге. Пс. V, 8 : мужомъ кыркакым ; ст. 9 : проирокадъ ма пре неприятели мой, справлай предъ ѣбличностью твоювъ дорогѣ мою ; стор. 12 : вѣчинѣ сѣ радокати вѣдѣтъ й ты вѣдѣш мешкалъ меджи ними. Пс. VI, 11 : нехътововъ глалтовнѣ трѣжатъ вшиткы неприятели мон. Пс. VII, 2 : Ѡ всѣхъ преслѣдовниковъ ; ст. 5 : котры мѣ чинили злост ; ст. 10 : і нигочъ сѣ шѣрне ; ст. 12 ; Бѣ мюцный й терпикый ; ст. 15 і 17 : икладаеть ся на Юду :

єі. Ѡто родитъ несправедливост', почалъ болезнь й поронилъ неправость.

Іуда почала колѣзѣмъ, за помышлѣнѣмъ, и передна неправостъ, на срукѣхъ Блѣхъ продааъ; заны ко члѣкѣ прежде оумисантѣ злостѣ, потомъ оучинитѣ.

зї. Шерне са колезня ѣго на глѣкѣ ѣго, ѣ выстѣпитѣ злостѣ ѣго на верхъ глѣкы ѣго.

Заочистившій Іуда за глѣкѣ цѣрке Хї свою глѣкѣ покѣшнѣмъ погѣни; неправда Іудина на верхъ ѣго снѣде ѣ погребзи ѣго ко дно тѣмности.

Клѣсма втораѣ (Пс. 9—16, к. 12—24 г.). На початку і на кінці по рисункови: на початковім Ісус з кулею сѣвѣта в руці, на кінці ангел держить у рукахъ образ Ісусового лица на обрусі. Титул і початкові букви Псалмів писані киноваром, зрештою все чорним атраментом. Із язикових форм нотуємо з тексту псалмів сеї катизми: крѣк' сѣвогыхъ, оунижїна мое, Ѡ ворюгъ смѣрти, позастравлѣн народомъ к' затрачнїю, сило = sidlo, рамено = рамя, мыслѣкѣ = myslal, корова = wróbel, наготовили стрѣлы ко сайдакѣ, алы пострѣлили з' тѣни (в гірських дїялектах: стрѣляти зам. стрѣляти); Панѣ пытатѣ са; кто са ко злостѣ кычатѣ; нѣдза = nędza; вѣдѣтъ радн, выхъ вылѣ парѣшнѣннѣй; пѣтѣшїна; ѣ прѣстернгалѣ дорогѣ твердыхъ; стѣречи ѣко зрннїцѣ ко шїцѣ; под тѣкнїоу крѣмѣ ткоу; лннкѣ млѣднѣ = скимнѣ.

Клѣсма третѣѣ (Пс. зї.—кї., к. 24 v.—42 г.). Малюнок на початку; Благовїщенѣ; тїлько першихъ 5 рядкѣв і першїй ініціал писані киноваром. З характерныхъ язиковихъ появ нотую: вѣдѣме в'зываети; во-с' го оупередилѣ; прѣдолжїна днїй; пѣцѣ шгнїстѣй; к' гнѣкн своѣм'; выслѣводилѣсь нхъ; хрѣвачокѣ; кѣкѣм' го хце; скарѣпа подѣнкѣмнѣ = пїднѣбїня. В поясненїю до Пс. XXI, 19 (Дѣлили мѣдзи са шдѣна мое, а ш шатѣ моеї металн жрївїй) сказано: „Шдѣна Хрѣтово жолнѣре дѣлили на чтыри части, поневаж чтыри жолнѣре были, котры распинали Хї, а ш нашнѣой сѣкнцѣ кюсткы металн“; з рѣкн псѣой = пѣсѣой; з пацѣкы лѣтѣой; прѣнїюс' шчнма; прѣд тварю тыхъ; вшнткы табѣстохоке зѣмн; выкѣл' ма на дорогѣ; дла їмена своего. Цїкаво, що Пс. XXIII, 7—10, рядкн дословно цитованї в Нїкодимовїмъ евангелїю, тут не прикладають ся до Ісусового походу на пекло, а лише до Вознесенїя, пѣдїбно, як в оповїданїю Унтварьского рукоп. (Памятки II, 333).

Клѣсма четвѣртѣѣ (Пс. 24—31, к. 42 v.—62 v.). На початку малюнок — погрудѣ Богородицї, на кінці ангел з гилькамъ в обохъ рукахъ. Титул і першїй ініціал писані киноваром. З язиковихъ появ нотую: покаж' мѣ; стѣйжокѣ ткоухъ; котры са вадютѣ ш тѣстамѣнтѣ егш; кыркакымы; Ѡ когож мѣ вѣдѣ страхѣднѣ вы; голосѣ мой, которымъ крѣчал; фалѣчны сѣдѣкоке заквнтло тѣлаш мое; дѣдѣцтво; загыр мѣлѣ Панѣ; мюць = мїѣ

кыюль еси; дюм' оутѣчки=dom usieczki; дла ймена твоего; к' гнѣви=в гніві; збѣго ѡ мѣ; злоречїна; рюкѣмъ=gzeklem; стрвожїна; ѡмъ рюкѣ; Ѡшмарїнный встѣмъ; над-до мною; в нѣдѣѣ; гды ма терїна коло.

Кадїсма пята (Пс. 32—36, к. 63—82 v.). Рисунок на початку: Ісус з розтвореною книгою, на кінці явїльсь орнамент; киновар тїлько в титулі і в першїм івїціалї.

Кадїсма шеста (Пс. 37—45, к. 82 v. — 97 v.). Малюнок на початку: якась сьвята держить у руках модель вежі. Киновар ut supra, Пс. 37 і 38 без коментарїя, тїлько з дрібними увагами на марґі. Дальші пс. сеї катїзма крім ширших пояснень під титулами або при кінці мають також тїлько декуди коротенькі поясненя під стихами або на марґі.

Кадїсма седма (Пс. 46—54, к. 97 v. — 110 v.). На початку рисунок: Ісус з книгою, киновар ut supra, коментарїїв дуже мало і тїлько під деякими стихами. Таким самим робом перекладено і пояснено дальші катїзми до 16-ої влючно, тоб то до Пс. 117 (к. 214 v.).

Кадїсма сїмнадцатма. Яллилѣм. рїї. Хвалїнїе Бѣѣ Ѡ закона его. Ся катїзма зложена з одного 118-го псалма (к. 241 v. — 260 г.), що поданий тут і в церковнїм ориґїналї і в перекладї так, що кожда сторона в довжину подїлена подвійною лїнїєю на двї шпальти і кождий стпх псалма написаний en regard у обох текстах, а під ним через цїлу сторону підписано коментарїй. У вступї (к. 241 v.) пояснено, чому сеї псалом такий довгий: бо був уложений до спїваня по дорозї в часї перенесеня кивота, а пізнійше для спїваня Жидам в часї щорїчного походу на празник до Єрусалима. „Разложенъ же ѣ — кажесть ся далї — оу Єврей по алфавитѣ, сї есть по азбѣчнымъ словамъ; всаческое же слово содержитъ во себѣ ѡсмерїцѣ стїховѣ со своимъ толкомъ; паче же разположенїе то сочинї сѣ ради лѣчшаго всѣмъ посовїа паматї, ико да азбѣчнымъ словеса паматїю содержацие послѣдѣющаѣ ѡмъ стїхї оудобїе возмогѣть себѣ прїпомянати и всь тако ѡсломомъ совершати на паматъ“. При кінці мїшаною мовою подано ось яке оповїданє: „Блґженный Явгѣстин размышлалъ кдѣсь ѡ таковомъ разположенїи стїховѣ ѡсломма сего по кѣ. словесемъ азбѣкї еврейской ѡ ѡ всакаго слова содержациї ѡсмерїцы стїховѣ, паче же ѡ различномъ ѡменованїи закона по всакиѣ стїхѣхъ многажды воспоминаемаго. ѡ ѡтѣ знагла оузри древо прекрасное со дванадцетма голѣсками, ѡ каждая голѣска мала в собѣ ѡсемъ голѣзокъ малыхъ, ѡ ѡ галѣзокъ вшнткихъ барзъ сладкы

капельки истѣкали. Подивижте ся толикомъ видѣнію древа прекраснаго ѿ разумѣ, яко чудное изображеніе вѣше Фаллама того пресладкаго^а.

Катівми 18, 19 і 20 подані в церковнім тексті з звичайним коментарієм під кождим стихом: текст отатнього 150 го псалма і коментарий кінчать ся на к. 293 г., котрої долішня часть разом з 5 рядками коментария вирізана. Оборотна сторона сеї картки порожня, а на к. 297 г. іде **Г**оставшам сѧ кадїсми толкованиѧ [Ф] ѿ языка славѣнскаго, себ то переклад кат. 18, 19 і 20 на мову зближену до народньої, таку, якою перекладено вѣ попереднї. Зазначаю деякі язиковї появи: рѣчи котры мѣ повѣдѣино; сѣдили сѣдїове на сѣдѣ; **В**каль мѣ прииошѣ рѣтѣнокѣ; снад бы нас были живыхѣ похланѣли; сѣтѣ сѧ пюрвала, а мы выбавлени естесме; по прожницї=ро gróznicy; не вѣде стѣрюгѣ; ктож томѣ кытырѣват; сѣдлостѣ=осїдок; позавывалѣ кроле мюцны (rozabijał króle mocne); людіомѣ своимѣ; не машѣ тхѣ вѣ оуѣстахѣ; доброречѣ Пѧнѣ; мюцѣ над днїом; мюцѣ над ночѣ; кывюлѣ рѣковѣ мюцновѣ ѿ раменом высокым; червѣне море; извюргѣ фаравна и моцѣ его; цорко кавулонѧ нѣдзѣницѣ; карзѣ велка хвала панска; вѣстїю на ѿбо; вѣнжовый ѣдѣ; во мѣ естѣ; рюкемѣ до Пѧна; праца коргѣ ихѣ (трѣдѣ оуѣстенѣ ихѣ); положѣ стрюжѣ оуѣстамѣ моим, а дверѣ в коло ѿгороджени коргам моим; не зрювнают сѧ; покаре ма; толца земли розкыршитѣ сѧ.

Краткоє описанїє ѿ чыстцѣ свѣтого Патрїкїѧ, котрого Момбрикїѧ ѿ Баронїѧ Стѣдїов зовѣт, з животовѣ свѣтыхѣ вынатѣ (к. 315—330), буде надруковане в Памятках, т. IV. На кінці під текстом підпис: Сїю Історїю переписалъ Фїѣѣ Іванъ Прислопскый, прѣзвѣтѣр Камѧнскый, з полскої книжницї дрѣвокованой рокѣ 1793. Ще низше вѣншим письмом підписано: Teodozy Przesłopski sołtys Kamieński. Фѣвдосїн Прислопскый солтис Камѧнскый. Ще вѣншою рукою списанї початковї слова і порядковї числа в Псалтирї сїмох покутних псалмїв.

Про сеї рукопис першу звістку подав пок. о. Ниворович у Шематязї перемиської епархїї з р. 1879 стор. 272 додаючи звістку, що той сам Иван Прислопскый переписав також кирилицею Літургїкон, Ірмологїон і Піснї церковнї, якї в Камяній досї вживають ся при богослуженю. Кїлька разів я надармо старав ся дістати ті книги для перегляду і тїлько перед роком менї удалось одержати отсе Псалтир при помочи Впов. д. Лївинського і його Впов. дружин котрим за се щиро дякую. Так само складаю подяку о. Прислопскому з Білцареви, у котрого зберїгає ся сеї рукопис як родиннє пам'ятка, за його ласкаве визиченє.

XIV. Калуський збірник.

Так називаю невеличкий рукописний збірник, одержаний мною від д. Івана Ем. Левіцького, який знайшов його між паперами свого батька, що довгі роки був парохом у Берлогах Калуського пов. Збірничок писаний на сірим папері полууставом XVIII в., сильно зачитаний, має формат малої 8-ки і на жаль заховав ся тільки в відривках, усього 32 картки. Хоча на маргінесах знаходимо багато проб пера, то про те нема підпису ані копіста ані давнього властителя, ані не зазначено місцевости, де писано збірник. Ось його зміст:

1. Слово ш кра жникъ (стор. 1—10), звісне оповіданє, надруковане Костомаровим (Памятники старинной русской литературы издаваемые гр. Гр. Кушелевымъ Безбородко подъ редакцію Н. Костомарова, вып. второй, С. Петерб. 1860, стор. 477—480).

2. Вопросы стѣихъ ѡтецъ (стор. 10—16), апокріфічний катехізм, без кінця.

3. Повість про Юдиту (стор. 17—33), без початку.

4. Житіє стѣго Іѡана іже во Гочавѣ мученаго (стор. 33—47), пор. дод. IX, ч. 13.

5. Житіє и мѣненіє стѣои великомѣнцѣ Євфиміи (стор. 47—51). Стор. 52 заповнена пробами пера; між стор. 48 і 49 бракує карток.

6. Уривок Листа небесного (стор. 53—64), без початку і кінця, писаний скорописом XVIII в., мабуть тою самою рукою, що писала й попереднє. Подаю з него невеличку пробу тексту: ...„ї для того послалъ на вас карности: язики вас поплѣкнѣт, покаяжѣт ѣ в неволю ѣ в работѣ поверѣт ѣ запровадѣт. ѣ не ѡвернѣли есте сѣ ѡ злихъ оѣчниковъ своихъ ѣ не пошли есте дорогою правою ѣ словѣ моихъ вѣгласкихъ не хотѣли есте слѣхати, какъ емѣ самѣ мовилѣ: „неѣ ѣ земли мимо иде, а словеса мои не могут ѣти во вѣки“. ѣ ни в чомже повеленіи моихъ не радите и стѣую неделаю не чтите и не стѣите. ѣ за то пѣщѣ на вас зими злиѣ ѣ вѣтри силниѣ, зради ѣ метѣлицѣ ѣ снѣги великиѣ, води поточниѣ випѣщѣ ѣз матки земнои, дам на вас голод ѣ смерть лютѣю ѣ на все ѣмѣнїє ваши, и много знаменїѣ ѣ скорби. ѣ не покажѣлисте сѣ, ѣко ѡ лица моего гнѣвъ мой на вас вестѣ за злиѣ оѣчники вашѣ і за стѣую неделаю, ѣжѣ Бѣа не чтите и [не] держите в чистости і в набоженствѣ церковномѣ, але вопалисте сѣ во похот диявольскую ѣ в дѣла его скверниѣ, ѡсквернили есте стѣую землю і неделаю“.

XV. Іспаський рукопис.

Сей рукопис, одержаний мною від селянина Гулейчука з Іспаса над Черемошем на Буковині, писаний двома руками в XVIII в. крім початкових трьох карток, що списані відмінним почерком і вирвані з якогось иньшого рукопису. Рукопис має 39 карток 4-ки, писаний на сїрім, міцнім папері і з внемком остатньої сторони забруканой так, що її годї відчитати, захований досить добре. Розумієть ся, що анї початку анї кінця нема. З внемком перших трьох карток кіноварі не вживано, хоча на початку і при кінці поодиноких статей в декуди немудрі рисунки. Ось вміст сего рукопису:

1. Вірую з поясненями (стор. 1—6), без початку. Відривок якоїсь окремої цілости, писаний грубим полууставом так, що кожний „стих“ писано більшими буквами, а пояснене до него дрібнішими. Початку нема, бракує мабуть одной картки, бо теперішня стор. 1 починаєть ся в середині поясненя до стиха 3. Подаю для пробн пояснене до ст. 4 (Насъ ради члкъ — ѿ кочлвѣчша са): В семъ стихѣ Яполнаристовъ геретиковъ потоплаєть [з польського; poteria], которіє повѣдають Сїа Божого не быти досконалого члкъ и дши розвмноє не имѣжчого; самѣж толко матерію тѣла члчого взалъ, моватъ, а в мѣсто дши вѣство было, а для тогожъ не досконаліи [хлѣвъ], то ѣ без квасѣ ѿ соли на офѣрѣ оуѣйкомъ своимъ приносити казатъ. Прото таковихъ геретиковъ потаѣмлажчи црковъ Хѣа досконалимъ хлѣкомъ офѣрѣ стѣж чинить визнаважчи и скѣтком показжжчи, ижъ Сїѣ Божій досконалимъ члкомъ стал са, мажчимъ дшж розвмножж в соѣтѣ, ѿ которомъ самъ мовить Іѡаннѣ ап.: „Маж власт дшж мож положити ѿ маж власт засѣ ѣ взати“. Цікаве тут мовчане про латинників і їх оплаток, хоча автор коментаря стоїть на православному становищі, як се видно зо стиха 9 про сѣв. Духа, де сказано: „иже ѿ Сѣа нсходѣщаго“, та в коментарі знов показуєть ся тільки давні вресї без найменшого натяку на пізнїйші суперечки.

2. Житїє сїаго праведнаго Іѡсифа прекраснаго (стор. 7—12), без початку, надруковано Памятки I, 136—138.

3. Слово сїаго Іѡанна Бгослова (стор. 12—22), звїсний апокріфічний катехізіє, пор. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы, С. Петербургъ, т. II, 197—212.

4. Сказанїє дивное и живоносное ѡ рожденїи сїаго ѡца прпдвного Григорїа рицера (стор. 23—

38), звісне оповіданє про кровосумішку, вняте із Gesta Romanorum, пор. дод. XII, ч. 5.

5. Слово челоуѣческое ѿ мѣднствѣ Ісѣ Хрѣстовѣ црѣком (стор. 39—47), апокріфічне євангеліє Томи, надруковане Памятки II, 159—164.

6. Слово ѿ Патерика, ѿко не достойтъ ити съ црѣкви, вгда поютъ в' церкви пѣснь вжїю спѣват-моуѣ црѣствѣ [sic!], (стор. 48—51), оповіданє взяте із збірки „Великое Зерцало“, пор. Oesterley, Gesta Romanorum, 688—691 і паралелї 749.

7. Сказанїє и повѣствѣ о црѣ православному Яггеж (стор. 52—56), текст подібний до нашого надрукував А. Н. Веселовскій, Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ, N. V, стор. 147—150.

8. Притча о богатихъ ѿ книгъ ѿ болгарскихъ (стор. 57—60), надруковано мною в статї: „Притчата на єднорога и нейняте български вариантъ“ (Сборникъ за народни умотворенія т. XIII), пор. Яковлевъ, Опытъ изслѣдованія „Измарагда“, Одесса 1893, стор. 52.

9. Житїє сѣго Киктора пѣстелника. Слово оцѣ снѣ дхѣ сѣмї (стор. 61—66). В низу під текстом підпис старим курсивом: Powinię gospodarz na sam przod rano ustac a późno legac nie czekając nim słońko zaýdzie, wyszedszy na dwor pogładac, czy będzie pogoda lub nie. Jeżeli widząc, że pogoda miła, potrzeba ustac z miłeko łuzka у wczesnie czeliadz pobudzić. A ieże — далі урвано. На остатніх сторінках починаючи від 67 писано вьшою рукою, недбалим і невиробленим полууставом:

10. Сказанїє ѿ црѣ Голомонѣ, како закона вѣсико єдинной дельвѣтмами темъ, тисащами тисащѣ (стор. 67—72), надруковано мною: Житє і Слово I, 136—138 і Памятки I, 291—293.

11. Прикладъ о хитрости возской (стор. 72—77) звісне оповіданє про ангела і пустинника, пор. Oesterley, op. cit. 396—399 і 724—725 і дод. XII, ч. 4.

XVI. Рукопис о Іллї Яремецького Білахевича.

Отся богата рукописна збірка доставлена мені була перед ількама роками д. Дмитром Бидиком, годі нар. учителем у Зауинцях над Дністром, від старого дяка Морозевича. Писана в 4-ву,

одною рукою при кінці першої половини XVIII в. заокругленим полуустановом близьким до курсива, вона цікава тим, що подає деякі звістки про її писця, дає докладно поодинокі часті, коли і де були написані. Автор збірки, о. Ілля Яремецький Білахевич був, як можемо бачити з тих записок, православним попом, а може навіть монахом; на се вказує його побут у монастирі в Путні в р. 1749. Ми бачимо його в р. 1747 „на кондиції“, себ то на посадї в Вовчківцях „над Прутом водою при церкві Вознесення Ісусового“, 1749 р. він у Путні в монастирі, а 1755 ми полишаємо його на парохії в Хелмінцях Хотинського пов. Може бути зрештою, що його побут у монастирі в Путні мав яке дисциплінарне значінє, бо-ж православні монахи не сидїли на парохіях. Але яке значінє мав його побут у Вовчківцях, де від р. 1700 офіційально заведена була унія? Що се була за „кондиція“, задля якої він пробував тут? Що се не була парафія, се видаєть ся нам певним; слово „кондиція“ в польській мові тодішніх часів означало приватну лекцію або загалом якусь приватну посаду.

Рукопис о. Яремецького Білахевича дійшов до нас у досить сумнів станї, без початку і кінця, багато карток повидирано, пообшарпувано. Він писаний старанно, кожда сторона в лінійній рамці, заставки розмальовані фарбами зеленою, жовтою і червоною, прикрашені немудримм рисунками; так само рисовані і мальовані ініціали. Горою йде жива пагінація, кустодів нема, на одній сторінці маєть ся 24—26 рядків письма. Ось зміст сего рукопису.

1. **Жождєніє Богородицы по мѣсамъ** (стор. 1—22), без початку, надруковано мною див. Житє і Слово, т. III, стор. II, 81—88, 224—237. Пор. дод. IX, ч. 10. На стор. 22 по скінченю оповіданя підписано: *Eliasz Jaremecki Bilachiewicz napisal te xionzke, ktora nazwana czystec, ano Domini 1747, miesiaca oktombra dnia 2, natenczas bedoncy na kondycyi w Wolczkawkach nad Prutem wodo, pod tytulem cerkwi Wniebowstomplenia pana Jezusa, pod miastem Zablotowem.*

2. **Оселѣ починає ся книга Перла Многоцѣннаго.** Слово ѿ скончанїа вѣрка сего, о войнахъ Изманскихъ ѿ ѿ црѣ Муханлѣ ѿ Янтихристѣ ї в страшномъ сѣдѣ (стор. 23—78). На скілько вѣрно переписано Транквіліонове „казанє“, можемо сказати, не маючи під рукою „Перла многоцѣнного“. На сто 70 в низу підписано: *Anno Domini 1748 marta die 23 to sie pisal Eliasz Jaremecki Bilachiewicz.* Між стор. 74 і 75 не стає одної а кількох карток.

3. Слово ѿ главѣ Ядамовѣ, како в корени лежала (стор. 79), надруковано Киевская Старина т. XLVII, 1894, грудень, стор. 434—435 і Памятки I, 31.

4. Слово ѿ Сивидлѣ пророчици и ѿ Дѣдѣ царѣ (стор. 80—82), надруковано Житє і Слово т. III, 141—142 і Памятки I, стор. 277—279.

5. Слово ѿ Якраамѣ, вгда впроситѣ во домѣ свой стѣю Тройцѣ и поставиша трапезѣ под' двомѣ Ямаврїйскимѣ (стор. 82—86, докінч. на стор. 123), надруковано Памятки I, 86—90.

6. Ѡселѣ починает са книга Ѡ житїа стѣхъ, и нинїе слова повчителїе, ѿ вѣршахъ и ѿ іныхъ історїихъ дїшполєзнихъ. Слово ѿ покѣдѣ дїавола, како вєсѣдовахъ Іс Хс со дїаволом на горѣ (стор. 87—91), надруковано Памятки II, стор. 200—203.

7. Слово ѿ вї. патнїцахъ и ѿ градѣ Шпалѣ, рокѣ вїм глѣ., иже єсть на ползѣ христїаномѣ (стор. 92—97), пор. висше дод. IX, ч. 17.

8. Слово ѿ исходѣ дїш, вгда разрѣчат са Ѡ тѣла на шїн вѣкѣ (стор. 97—100), про штарєтва.

9. Слово ѿ Мелхиседець црїи Єалїмскомѣ иже во стѣхъ Ѡца Яданасїа архїєпископа Ялєксандрїйскаго (стор. 100—104), надруковано Памятки I, 97—101; пор. дод. VI, ч. 28.

10. Слово ст҃аго Григорїа Бг҃ослова о крѣтѣ Гїи, ѿ Ядамѣ и за два разбойники и проча (стор. 105—110), надруковано Памятки I, 29—30, 31; пор. II, 243—246.

11. Слово ѿ ст҃ой недєли сїє єсть Єпїстолїа, приказанїє Гїе, слова пожеи. (стор. 111—113). В назу підпис: Апо 1748 Е. I. В. Пор. дод. XIV, ч. 6.

12. Слово ѿ сматїю скрѣта тѣла Гда ишего Ісѣ Ха през Никодима и през Іѡсїфа, а при том лемєнтѣ лєо плач ирѣтон Бїи (стор. 114—122), надруковано Памятки II, 246—252.

13. Слово ѿ Ягарѣ и ѿ сїє вл Яемайла како вил са со Ісаакомѣ сїєм Якраамовим (стор. 123—124), надруковано Памятки I, 104—105.

14. Слово ст҃ла Єасїлїи Єеликаго архїєпа Керїи Каппадокїйскїа, како Ѡналѣ Євладїа Ѡ дїала (стор. 124—129), надруковано Житє і Слово III, 307—312, ч. дод. IV, ч. 18; VII, ч. 15.

15. Слово ѡ невидимихъ добродѣйствахъ воз-
кихъ, яко Бгѣ встѣ розній ѡ видимаго створена, невидимій
и непостижимій (стор. 129—131), проповідь.

16. Слово црѣс Дѣдѣ, како списа Псалтирѣ всѣхъ
псалмѣвъ. тѣс. (стор. 132—133), надруковано Памятки I,
272—273. Внизу під текстом підпис: Eliasz Jaremecki Bilachewicz
pisał marta die 16 ano 1748 sam sobie, w Wolczkowcach.

17. Слово ѡ Гдѣ ишемъ Іс Хтѣ, како иґраа сѣ
се дѣтми жидовскими и сотворив вѣ. птицѣ (стор.
134—137), надруковано Житє і Слово I, 227—230; Памятки II,
стор. 169—172.

18. Слово дшѣдивно и дшѣполєзно ѡ Флакїанѣ
разбойницѣ, иже разбой творашє в странахъ Єгип-
етскихъ (стор. 138—140).

19. Слово ѡ двохъ разбойникахъ ѡ Гестѣ и Днзмѣ,
яко са зачали и како зросли і како распато ихъ на шѣк странѣ
Гда ишего Іс Хта (стор. 141—142), надруковано К. Стар. 1894,
груд., стор. 443—444 і Памятки II, 342—343.

20. Слово ѡ стѣой великомѣныци Хѣой Параске-
вїи (стор. 142—145). Під текстом підпис: Ano 1748 marca die 29
E. I. B. D. Пор. дод. IV, ч. 9.

21. Слово ѡ честномъ крѣтѣ Гда ишего Іс Хта
(стор. 145—149), оповіданє про віднайденє хреста Єленою, пор.
дод. IV, ч. 3; V, ч. 8.

22. Слово ѡ сотвореню аґгль и архаґгль и ѡ
прочїихъ вєзплатныхъ силахъ (стор. 149—150), надруко-
вано Памятки I, 14.

23. Слово ѡ стѣомъ великомѣникѣ Геѡргїю, како
повѣднѣлъ змїѣ, дєвицѣ ѡбороннѣлъ црѣкнѣ (стор.
151—153), пор. дод. IV, ч. 46; VII, ч. 4; VIII, ч. 11.

24. Слово ѡ єдиномъ пѣстєлникѣ Ієсїю, како
гонимъ вѣ вѣсомъ не пѣстїнкѣ (стор. 154—156). Внизу
підпис: Ano Domini 1748 aprylis die 20. Eliasz Jaremecki Bilachewicz.

25. Слово ѡ смрті силномѣ и роскошномѣ коннѣ,
каторїи на свѣтѣ роскошнє жилѣ (стор. 157—162), звїсне
оповіданє про лицаря і смерть, пор. дод. IV, ч. 56; VIII, ч. 13.

26. Сказанїє илї навѣка снаднамъ хотѣщимъ раз-
мѣтн оучитєлємъ (стор. 163—165), показчикє хронольоїї, а п,
кївці реєстр канонїчнихъ книг. Під статею підписано: 1748 napisan

27. Преданїє ѡ громѣ Моусєа громовидца (ст.
165—166), надрук. Кїевская Старина, т. XXXVI, 1 92, марг, 482—48

28. Слово б всѣхъ дѣлахъ церковныхъ почтенное оучителемъ (стор 166—168), вияснене значіня всѣхъ церковнихъ приладів. Интересне пояснене свѣчки, яку підчас служби божої несуть передъ сьвященникомъ при великімъ вході: Євкѣтильникъ, вже грядетъ предъ Іереемъ, естъ корсѣръ, слѣга Пилатовъ, іже вѣ възможенный оу Пилата. Пилат ѿ Хѣк помисликъ і рече: „Корсѣре, пойді і приведи Хѣа“. Корсѣръ стоѣ предъ Пилатомъ і поклонне сѣ і поцѣловалъ землю ѿ рече: „ГДѣи, ГДѣи, Ісѣ Хѣе, грядіди, грядіди, зоветъ ти Пилатъ“. тогда Пилатъ почудилъ сѣ велими ѿ рече: „Корсѣре, что ти глѣшъ? Хѣе естъ не тутъ, не з нами, како учуетъ, что ти глѣшъ?“ Корсѣр рече: „Пане мой Пилате, ГДѣ все знаетъ і все дѣлаетъ, і тое видитъ, ѿ нѣк со аггали глѣтъ“. Тогда Пилатъ почудилъ сѣ велико, ігда ѿ Корсѣра оуслышалъ ѿнѣи гласъ і ѿжасенъ вѣ велими ѿ рече: „іако ти оуразумѣлесъ тое?“ Корсѣръ рече: „Пилате, пане мой, егда мене послалъ во Іерлѣмъ, тогда видѣлемъ, нж дѣти єврейскіе вѣтви постилахъ ѣмъ глѣюще: „ѿсанна во вишнихъ“. І все Корсѣръ Пилатъ по истиннѣ сказалъ. І рече Пилатъ: „Твори, брате, що разумѣшъ“. Егда же увидѣлъ Корсѣръ веденнаго Хѣта предъ Пилата, ѿ изійде [sic! зам. изійме] не постелъ платно глѣюще: „ГДѣи Ісѣ Хѣе, зде по платнѣ постѣпи“. І того ради свѣтильникъ грядетъ предъ іереемъ. Якъ бачимо, се досить недоладна перерібка першої главы Нѣкодимоваго євангелія (пор. Памятки II, 253—254, 274—275). Цікаво би знати, на якій основі Яремецький приточивъ її до поясненія літургичнаго обряду? Внизу під симъ текстомъ підписъ: napisano ano Domini 1748, maia die 4. E. I. V.

29. Єказаніє лѣннаго мѣа, во которій днѣ что добро творити ѿли во которій днѣ разколитъ сѣ или вѣдетъ живѣ или смретъ, в семъ чтенію значитъ ѿ шеращѣш (стор. 169—172).

30. Исторія ѿ патріарсехъ Іерлѣмскнхъ и ѿ папѣжехъ римскнхъ (стор. 172—174). Міжъ иньшимъ читаемо тутъ:

Папѣжъ Келестинъ, той ѿниль жени зѣндзамъ.

Папѣжъ Сагѣтансѣ, той шѣраній на папѣжство презъ голѣа, во емъ ізъ сѣа ѿдалъ.

Портонскій вѣксѣпъ найпервѣй латинскимъ ѣзикомъ виминлъ мшѣ ѿправовати.

Папѣжъ Оуранъ, той найперше вимисликъ зъ вожимъ тѣломъ, монстранцію по мѣстѣи ходити, іакъ и теразъ Римляне діятъ.

Папѣжъ Бутайлъ, той мѣзикъ, ѿргани і иньшіе ѿгри в колѣлахъ постановилъ.

Пап'єжъ Іїнъ, той не вѣста, жена вилъ, гди ѿ нем пишѣтъ латинници ѿ строни вѣоивленїи.

Пап'єжъ Сергїй той для ѿборони бресн пап'єжемъ зосталъ, того пап'єжа вѣїмъ повелїемъ 8ши зѣли.

В вѣзу підписано: Ano Domini 1748 maia die 7 napisano E. I. V. R. D.

31. В опроснть сѣїй Василїй, ѿповѣдає сѣїй Григорїй] Бѣословъ (стор. 174—177), апокрїфічний катехїзис на біблїйнї теми.

32. Рождественникъ сложенъ ѿ привеленїемъ аґгловим извран (стор. 178 - 179), ворожбитська статя. В вѣзу підпис: Eliasz Jaremecki Bilachewicz pisal te istorye ano Domini 1748, czerwca d. 5 we wsi Wolczkowcach pod Zablotowem.

33. Поджкованя на каждомъ влѣвѣщенїю сладкогѣива (стор. 180—181), риторична промова.

34. Поджкованя ѿ дѣовнаго при актѣ (стор. 181—182).

35. Поджкованя на сѣла Хѣа ѿца Николая (стор. 182—183).

36. Поджкованя на вѣговѣщенїє или на нїє прадникы прѣїа Бѣїи, премѣнаючи вважаючи (стор. 183—184).

37. Прологъ на рождество Гѣа нѣего Ісѣ Христа (стор. 184—185), вірша.

38. Ѣмпїлїогъ на рождество Гѣа нѣего Ісѣ Хѣа (стор. 185), вірша.

39. Прологъ на воскресенїє Ісѣ Христово (стор. 186), вірша. В вѣзу підписано: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus na wieki wieczne amen. 1748.

40. Житїє прѣдѣнаго Ялѣѣа члѣка вѣїа, мѣа марта дѣа дѣї. Гѣи вѣви (стор. 187—195), пор. дод. IV, ч. 44; VI, ч. 5; XII, 12, гл. 37.

41. Житїє сѣаго великомѣника Никити мѣа септєврїа дѣа єї. (стор. 196—202), пор. дод. IV, ч. 4; V, ч. 10; XII, ч. 18. В вѣзу під текстом: Ano Domini 1748, czerwca d. 14 napisano житїє Никити мѣ. Eliasz Jaremecki Bilachewicz.

42. Житїє прѣдѣнаго ѿца нѣего Ѣфрема Єврина (стор. 203—213).

43. Прѣдѣнаго ѿца нѣего Ѣфрема наказанїє ѿ 8миленїи ѿ сѣсенїи дѣши и ѿ ѿреченїи житїа (стор. 214—216), без кінця. Зрештою при оправї переплутано картке статей 42 і 43.

44. Єже Пѣтннкъ (стор. 217), статя без початку, виглядає як витяг із якоїсь подорожі на схід. Приводжу сей уривок вповні: **Ѡ** Єфіса на євлоє морє ї. миль, там юж недалече моря **Ѡ**тхлані пекелнай, ѡгнь тапнтъ аж под нѣса, нѣгда не згасаєть. **Ѡ** євлаго моріа до домѣ Дѣдоваго полтораста миль, где Дѣдъ родилъ сѣ. тамъ сѣдъ страшній маєть бити на **И**[са]фат долинкѣ. а **Ѡ** домѣ Дѣдоваго до города Голиадоваго р. миль. в том городѣ стонтъ конь на четирахъ ногахъ, ѡ палаш в палацахъ оу ѡдѣвѣрка виснтъ **Ѡ** полвднїа на стѣнкѣ, и двѣ стрѣли на столѣ лежать, ѡ клїшїа ракокаї виснтъ. в дванадцѣтєхъ лѣтєхъ хлопецъ прїидетъ ѡ сїдетъ на того коня, ѡ тоє ѡрѣжїє заберетъ з собою ѡ поїдет на войнѣ ѡ брань келїю сотворнтъ. За Іерлімомъ рѣка жидовская Сават течет под город Анванїю и Сидонїю, оу вєсь тиждень барзо кипнт ѡ каменїє ѡз себе аж мѣшет, а в пятницю **Ѡ** д. часѣ становнт сѣ, цѣлѣ ношъ стонтъ ѡ в свѣотѣ весь днѣ стонтъ; єно кѣпцѣ Грци, Ѡрмліане, Тѣрки переходат в свѣотѣ, а Жидам не можна. За тою рѣкою Саватом вєть города жидовскїє, землѣ их не барзо великаї, вєє жиди старшиною, ковводами, старостами ѡ ниними врїадами. **Ѡ** тои жидовскон землѣ **Ѡ** Саветѣ до горѣ Іраатскихъ а. миль. на горѣ Іраатскихъ стонтъ Ноєкѣ ковчїгѣ ї. лактїи сѣжнєвїхъ в долготѣ. ї. в широтѣ, ѡ висотѣ. **Ѡ** Іерліма до Єрихонѣ р. миль. ѡколо Єрихонѣ с. стѣнкѣ, сємой не маш. Внфлєшм **Ѡ** Іерліма полтора милѣ. Кѣпель Синаамская, два гони ннєвъ Єкѣдель село пѣд стѣною Іерлімскою, шо кѣплиннє за тїи сєкєннїкї, шо Ісда Хѣа продал. Галїлїа ї. мїли, Назарет с. миль **Ѡ** Іерліма. Єтїкїшїй патрїарха Ѡѡфанъ жилъ на свѣтѣ лѣтѣ с. а. з., прєставил сѣ рок. а. х. м. в. на сонєстрїє стѣго дѣа. Остатнѣ нотатка велїть нам догадувати сѣ, шо статя выдавала себе за витяг із якогєсь писаня єього патрїарха.

45. Искони сотвори Бѣъ (стор. 218), статя властиво без титулу, а сей титулєк написанїй над нею в живїй пагінації. Сє невєлїчкїй апокрїфічнїй катєхїзїс зо вєступом про недѣлю.

46. Статя без титулу (стор. 218—219), апокрїфічнїй „путнїк“, сєб то ворожбї про щаслїву подорож.

47. Статя без титулу (стор. 219), хронольоїчнї вєазївкї.

48. Ѡтроки на рождєствє Гѣа Бѣа нїєго Іс Хѣа (стор. 220—224), вїрші.

49. Ѡтроки на воскресєнїє Гѣа нїєго Іс Хѣа (стор. 224—225), вїрші, вїрївкї друковано Памятки II, стор. LVI.

50. Житіє прѣдвѣнаго Ѡца нѣшего Карлаама ѿгъмена вившаго в пещерѣ (стор. 226—231), внято із Патерика Печерського. В визу підпис: Eliasz Jaremecki pisał te xionge sam sobie ano Domini 1748 lipca d. 2.

51. Житіє прѣдвѣнаго Ѡца нѣшего Лаврентіа затворника Печерскаго, ѿже принѣди вѣса исповѣдати, колико ест в Печерском монастири стѣх могѣщихъ словом ѿгнати вѣси ѿ како вѣси воат са пищирѣ (стор. 232—234), внято а Патерика Печерського.

51. Житіє прѣдвѣнаго Ѡца нѣшего Іданасіа затворника Печерскаго, ѿже по смѣрти воскресъ і прѣживѣ в затворѣ дванадѣсать лѣтъ, і три полезная братіам сказа (стор. 235—237), із Патерика Печерського.

52. Ѡ Патерика єгипто-скитскаго слова їзбраннїе. Исторіа стѣхъ Ѡцѣ ѿ сказанїе, како претерпѣ Хсѣ Гдѣ нѣшего ради спасенїа (стор. 237—239), надруковано Памятки II, стор. 236—237.

53. Даже Ѡселѣ починает са книга Патерикъ єгипто-скитскій. Прѣдвѣнаго Ѡца нѣшего Моусеа къ Ѡцѣ Пиминѣ, ѣмоленнѣ вившѣ Ѡ него написати са емѣ, слоко кѣ. (стор. 239—245).

54. Ѡ нравахъ добрихъ и злихъ слово кї. (стор. 245—266), збірка рїзнихъ виписокъ з аскетичною тенденцією.

55. Ѡ Яльфавита слова їзбраннїе ѡ їже не поработити са бладними помисли ѿ скверними похотми. Яльфавитѣ дѣховнїй (стор. 267—272), збірка короткихъ поучень. При кінці запис: Ano Domini 1748 nowembra d. 3. Eliasz Jaremecki.

56. Ѡ еже блясты са смѣха, празднословїа же ѿ кошѣнствѣ (стор. 272—276).

57. Ѡ еже памѣтствокаты всегда смѣртъ (стор. 276—280).

58. Яльфавитѣ дѣховнїй сице зде положихом (стор. 280—284), азбучно впорядкованї сентенциї моралїзаторскї.

59. Ѡ еже возвѣждатисебе всегда въ ѣсердствоканїю і теплотѣ Гдѣней (стор. 284—286), короткі поученїа. При кінці підпис: Eliasz Jaremecki Bilachewicz pisał te xiege sam sobie.

60. Ѡселѣ починает са книга Студит (стор. 286—336), помїщено 21 поучень Студита і одно оповїдане „Ѡ Палладїн монастѣ, ѿже безъ страха бжїа поживе в непокорствѣ“.

61. **В**селѣ починаєт ся книга Прологъ [2] Слово прѣданаго **В**ѣдѣ ншѣго Касиана Римлянина иже не возносить са, априла дна дѣ. (стор. 337—339).

62. Слово сѣаго **А**настасіа нг҃умена гори **С**унайскіа, априла ї. (стор. 339—340).

63. **В** книги сѣаго Петра Дамаскина слово юла нї. дна, еже не вѣставляти молитви кѣждаго дна (стор. 341—344).

64. Повченїе сѣаго Касиалѣ Беликаго, како подобает дѣтїмъ читати родители своа, марта 5. дна (стор. 345—346).

65. Память сѣихъ седми вѣтрокъ спашихъ августѣ дѣ. н вѣктоврѣм дна кѣ. (стор. 346), без кінця, пор. дод. IV, ч. 54.

66. Сѣихъ **А**ндрѣя н **Є**пифанїа (стор. 347), без початку. Між стор. 346 і 347 брак карток.

67. Прологъ **В** Іванна Златовстаго в нграхъ н о пласанїихъ, скокахъ нечестивихъ, марта дна кѣ. (стор. 347—349).

68. **В** книгѣ Пролога, слово прѣданаго **Т**еоктиста **С**тудїйскаго, чтенїе мѣа априла дна дѣ. (стор. 349—351). В вѣзу: 1749 januaria jest napisany marta d. 2.

69. Слово **В** Пролога сѣихъ **В**ѣдѣ, аже не вѣидити вдовницъ н сиротъ, нищихъ, странныхъ, априла 5. (стор. 352—353), в вѣзу підпис: *Eliasz Jaremecki Bilachewicz pisal te xionge sam sobie.*

70. Повченїе **В** Патернка о нѣкоєм старци добродѣтели, мѣа іула во зѣ. днѣ (стор. 354—356).

71. Прологъ, слово **В** зломзичнѣм члѣвцѣ, мѣа іюла дна нї. (стор. 356—357).

72. Повченїе **В** Притчи в казняхъ чадъ, мѣа іула дна кѣ. В вѣзу підпис: *Ano Domini 1749, marta 5. napisal ten Proloh w manastyru w Putny Eliasz Jaremecki.*

73. **В** Пролога повѣсть прѣданаго Даниїла в **Є**влогїю каменостѣци, мѣа марта дна кѣ. (стор. 359—367).

74. Повченїе сѣа Касиалѣ Беликаго в лѣкнивихъ (стор. 368—369).

75. **В** Пролога слово сѣаго **А**нтивѣха в цркви **І**єсномъ н о мѣткѣ (стор. 369—371).

76. **В** Пролога слово сѣаго **І**вана Златовстаго, како не лѣкити са честн книги, априла дна дѣ. (стор. 371—372), при кінці підпис: 1749 marta.

77. **Ѓ** житїа с҃аго **Θ**еодора **Є**дескаго (стор. 374—376).

78. **Ѓ** арменской ереси глава тридцѣтай (стор. 375—376).

79. **Ѓ** постѣ арменскомъ **Я**рцивръцовѣ (стор. 377), обѣ статї винятї із південно-словянського життя Теодора Мо-
глевського.

80. Толкованїе како **А**ки сѣ **Б**гъ **Я**враамъ ко **Т**ро-
ици с҃ей (стор. 378—381), теологічний коментарій.

81. Книгы прѣпѣвнѣхъ ѿ вѣноснихъ **З**цѣхъ ѿшнѣхъ
(стор. 381—386), индеко книгъ правовірнихъ і апокріфічнихъ, надрук.
Памятки I, 1—7.

82. **О** томъ, когда ѿ якое время **Ѡ** самѣхъ хри-
стїанъ ѿконоборство востало ѿ которїи цр҃кѣ ѿко-
ноборци еиша ѿ на которомъ соборѣ зато проклати
(стор. 386—399), кївчить ся острымъ осужденїемъ Лютеран, Кальві-
ністївъ і Аріяв, між якими агадує Будного і Чеховича.

83. **Ѓ** образѣ с҃тїа **Т**ройци (стор. 389—390), полемїчна
статейка. Внизу підпис: *Ano Domini 1749, napisano marca d. 8.*

84. Починает сѣ книга **К**урналь **І**ерусалимскїй.
Иже во с҃тїхъ **Ѡ**ца нїшого **К**урнала **І**ерусалимскаго сказанїе на **Ѡ**с-
мїй вѣкѣхъ ѿ преданїе к познанїю вѣри. **Ѓ** пророка **Д**аниила про-
логъ на первѣю главу (стор. 391—392).

84. **О** **С**имеонѣ **Б**гѣопрїемци слово (стор. 392—393),
апокріф, надрук. *Памятки II, 137.*

85. **Ѓ** **Я**рїи треклатомъ, егда воста на цр҃ковѣ **Б**жїю
ѿ цр҃ю **К**онстантинѣ **В**еликомъ, акъ перкїи соборъ сотвори к по-
вознесїнїи **Х**ѣомъ рокѣ тїи. (стор. 393—394).

86. **С**казанїе **Ѡ** **І**ѡсифѣ **З**ервчникѣ прѣтїа **Б**ци
(стор. 394—395), надрук. *Памятки II, 103.*

87. **Р**едословїе прѣстїи **Б**ци **Ѡ** котораго колѣна
(стор. 395—396), надрук. *Памятки II, 102—103.*

88. **А**ко повелѣ **Б**гъ сотворити **М**оисею змїю
мѣдннѣ (стор. 396—397).

89. **Ѓ** образѣ распатїа **Г**да нїшого **І**с Хр҃та (стор.
397), легенда.

90. **О** цр҃ѣхъ перскѣхъ како прїйдоша со дари (стор.
398), надрук. *Памятки II, 18.*

91. **С**тїхъ ѿконахъ, ако ѿзначала бишавстар.
завѣтѣ (стор. 399), полемїчна статя.

92. **Ѓ** црю Константынъ (стор. 400), оповіданє про те, як К. видів хрест на небі, пор. дод. III, ч. 27; IV, ч. 3.

93. **О** Моусей како преведє Жиды (стор. 400—401), коротеньке оповіданє в Біблії.

94. **О** Моусейвухъ книгъ з витійскихъ (стор. 401), поученє про шлюби.

95. **Ѓ** елиинскихъ мѣдрѣцехъ, иже ѿ части пророчествовахъ ѿ превишнем Бжествѣ и ѿ рожествѣ Хѣѣ ѿ пречистїа Бѣи (стор. 401—404), надруковано Памятки II, 33—35.

96. Пророчество о Хрѣтѣ и прѣтой Бѣи в кѣмирницѣ елиинскаго кѣмира Яполона (стор. 404—405), надруковано Памятки II, 2—3.

97. **Ѓ** ѱерейстикѣ иже в стѣром законѣ (стор. 405—406). На горі напис: 1749, маїа d. 3.

98. Не требѣет Бѣѣ свѣдковъ на сѣдѣ своем (стор. 406) поученє, без кінця.

99. Житїе пѣпѣнаго Ісаакїа Затворника Печерскаго, иже прелѣщенъ еѣ ѿ дѣвола лѣвшаго сѣ во ѿбразѣ Іс Хрѣтѣ и пласанїем ѿ прелстившаго стѣрѣженъ много пострада, таже твораше юрод Хрѣта ради (стор. 407—409), в середині вартки ушкоджені, то ѣ текст не повний. Внято із Патерика Печерського.

100. Повѣсть ѿ мѣсцехъ стїихъ во кратцѣ во которихъ землахъ (стор. 409—410), початок статї, поданої під ч. 40, на жаль текст дефектний.

101. **Ѓ** тола починает' сѣ Книга Билѣи

а) **Ѓ** книгъ Моусейвухъ Битїа глава кѣ. (стор. 411—413).

б) В началѣ сотвори Бѣѣ нѣо ѣ землю (стор. 414—415).

в) **Ѓ** книгъ первихъ Моусейвухъ о Іѣсїѣѣ глава лѣ. (стор. 415—417). І далї переповідано аж до кінця Битвѣ на стор. 417—426. В визу підпис: 1749 маїа d. 28 napisal.

г) Вторыхъ книгъ Моусейвухъ о исходѣ сїовъ Іїлевихъ (стор. 427—434).

д) Книга Товїа зовемаѣ ѿ Билѣи взѣта (стор. 435—447). В визу підпис: Списѣ сѣ рабом кѣїїм Іїлемъ Іїремѣцким Бѣла-рѣвичем Дрѣвоицким, писалъ сам сѣѣѣ, во ѿбителї Пѣтної, земли Молдакской, апо Domini 1749, Маїа d. 30 дописѣхъ Тоїю книгѣ.

е) Книга Ремірось [мб. Премудрость] Ісѣса сїа Сирахова, Билѣи (стор. 448—456).

ж) Книги прорѣки Даниїла з Бѣлѣкѣи взятая (стор. 457—461).
 з) Ѡ книгѣ Маккавейскихъ слово взятѣе, августа во ѣднѣ (стор. 462—464).

и) Ѡ книгѣ Ездры слова ѡ црѣю Дарію Перскомѣ (стор. 464—467).

і) Ѡ книгѣ црѣвѣ третихъ ѡ Соломонѣ премудромѣ сѣб Дѣдов. (стор. 467—468).

к) Ѡ книги Еккліастѣ з Бѣлѣкѣи взато повчєніе (стор. 469—470).

л) Книги Пѣсны пѣсней, уважай читателю ѣ чты (стор. 470—471).

м) Ѡ книги Судей Іїлекихъ ѡ войнѣ Гедешновой со Младѣм. (стор. 471—473).

н) Псалѣ Іеремѣи прорѣка егда вистѣ по плѣненіи Іїлеке (стор. 473—474).

В низу підпис: Koniec xionzki Yieremiasza.

102. Из Номоканона нѣжданѣишихъ правилъ ѣзвлєніе (стор. 475—490). Під текстом дописка: Вскхѣ пунктовѣ есть Ѡ Номоканона тѣтѣ написанихъ рѣі. Списана сѣ раком Бѣжимѣ Іїемѣ Шремецким Бѣлаухевичемѣ во ѡбители Пѣтрянской в земли Молдавской при храмѣ оуспєніа Пр. Б. в лѣто Ѡ сотвореніа свѣта 7331, а Ѡ воплощеніа Бѣга Слова 7450. Pisal te xionge Eliasz Jaremecki Bilachiewicz sam sobie, ano Domini 1749. Тут же дописана оловцем назва передостатнього властителя рукопису: Морозевичъ, 1881.

103. Книга зовемаѣ Семіѡнѣ новѣи Бѣословѣ (стор. 491—498).

104. Бѣженаго Ныла черноризца посланіе ко Харикію презвитерю сѣроко нападающѣ на согрѣшающаѣ, глѣющѣ: не доважѣтѣ на покаяніе їсповѣданіе встєнѣ, аще ѣ дѣла постычскіа не вѣдѣтѣ (стор. 499—501).

105. Презвитера црѣкѣ Іерлїмскіа прѣданаго Ѡца нашєго Ісхрѣа словеса дѣшеполезная читателныком (стор. 502—503).

106. Прѣданаго Ѡца нашєго Іларіѡна великаго повчєніе къ їноческомѣ чинѣ (стор. 504—506).

107. Ѡ мисленіемѣ Ѡкровеніи дѣйствиа бѣжєственнаго свѣта (стор. 507—509).

108. Глѣтѣ къ нам сѣи Анастасіи Гвнайскіи како добро причащати сѣ сѣихъ тайнѣ Гѣихъ (стор. 509—512).

109. Слово повчательное въ сѣй великій четвертокъ ѿже во стѣхъ Ѡца нѣго Іѡана Златоуста (стор. 512—513).

110. Слово ѡ исповѣди Ѡ Патерика Єгипто-скытцкаго (стор. 514). На кінці дописка: Ano 1749 pisalowie to sierpnia d. 2. E. I. B. D. w Putny.

111. Мѣѡ шктоврѣѡ днѡ кѡ. житїе сѣѡго великомѣныка Дмитрѣѡ (сг. 515—521), пор. дод. IV, ч. 8; XII, ч. 31.

112. Мѣѡ апрѣлѡ днѡ кѣ. житїе сѣѡго великомѣныка Геѡргѣѡ (стор. 521—529). В нѣѡу допис: Ano Domini 1751, пор. дод. IV, ч. 45; VII, ч. 5.

113. Мѣѡ июлѡ днѡ еї. Житїе сѣѡго равноапостолнаго княза Владимѣра нареченнаго в сѣѡм крещен. Василѣѡ (стор. 530—548).

114. Єказанїе ѡчителѡ церковнаго Ієронима сѣѡго ѡ Іудѡк предателѡ Гѡда нѣго Иисѡ Христа (стор. 549—554), без кінця, надрук. Памятки II, 343—346.

115. [Чуда сѡв. Николая], без початку (стор. 555—585). Мѡѡмо тут осѡ якї чуда:

1) Про злодѣѡв, яким сѡв. Николай велѡв звернути покрадене (стор. 555), без початку, пор. кїѡвський друк ч. 15.

2) Чѡдо сѣѡго Николаѡ ѡ Євмѡнѡк (стор. 556—557), кїѡвський друк ч. 12.

3) Чѡдо сѣѡго Николаѡ ѡ коврѡк (стор. 558—565), кїѡв. друк ч. 14; дод. IV, ч. 14, гл. 7.

4) Чѡдо ѡ нѣкоємѡ дѣтци ѡтопшемѡ, єгоже сѣй Николай живѡ сохрани (стор. 565—569), к. др. ч. 7; дод. IV, ч. 14, гл. 15.

5) Чѡдо ѡ Петрѡк нѣкоємѡ военчальницѡк, єгоже сѣй Николаѡ из темници ѡзбѡвѡ (стор. 569—575), к. др. ч. 5.

6) Чѡдо ѡ трѡхъ ѡконахъ сѣѡго Ѡца Николаѡ чѡдотвор. (стор. 576—582), к. др. ч. 4.

7) Чѡдо ѡ Христофорѡк попѡк, како сѣй Николаѡ ѡзбѡвѡлѡ єго Ѡ посѡченїѡ мѡча (стор. 582—585), к. др. ч. 2; дод. IV, ч. 14, гл. 6.

116. Мѣѡ декемврѣѡ въ шестїѡ дѣнь. Житїе жизнь и Ѡ части єказанїе ѡ чѡдесѡхъ же въ стѣхъ ѣѡ нѣго Николаѡ архїєпѣѡкопа Мурѡ Ликїѡскнѡхъ дѡт. (стор. 585—591). К. др. к. 49—52. Під текстомъ підпис: Ano mini 1755. Te czuda pisal oyciec Elias z Jaremecki przez witer wsi lminiec w Хотѣнскомъ повѣтѡк.

117. Чѣдо стѣла Николаа ѡ Половчинѣ Татаринѣ сотворшимъ сѣмъ въ градѣ Кіевѣ (стор. 592—598), к. др. ч. 11; дод. IV, ч. 14, гл. 16.

118. Ѡ велицѣмъ Ѡци Николаѣ, како темницѣ прѣять ѡ многа зла претерпѣ Ѡ Хрѣтоменакистныхъ мѣчителей (стор. 599—601), к. др. в. 59—60.

119. Чѣдо стѣла Николаа ѡ гладѣ бывшемъ въ странѣ Лукійсткѣй (стор. 601—602). К. др. в. 62. На кінці дописе: Іерей Іліа Премецкѣй Бѣлауєвичъ написалъ сѣмъ чѣдо стѣла Николаа року Бжѣїа ѡцнѣ. мѣа июліа дописалъ дна ѣ. на той часть вѣдѣчи на парохѣи ко веси Хелминцахъ к покрѣтѣ Хотѣнском.

ХУІІ. Вѣчність пекелная.

В бібліотеці Перемиської гр. к. капітули знаходить ся під знаком L. С. 1 рукописний збірник із половини XVIII в., котрого зміст подаємо тут. Се книжочка зложена із 126 карток 4-ки, нумерованих, у старій оправі, писана кількома руками, скорописом XVIII в. На першій картці знаходимо титул: Вѣчність пекелная або казенїе і шгон людей потопленнихъ в пеклѣ. Твір під сим заголовком займав більшу часть рукопису, та на жалъ він не дійшов до нас цілий. Маємо тут лише :

1. Роздѣла а. (стор. 1—25).
2. Роздѣла втормый. Першля мѣка вѣчности пекелной темность (стор. 25—46).
3. Роздѣла третий. Другая мѣка пекелной вѣчности плачь (стор. 46—47). На стор. 47 писано иншою рукою, нїж доси, і перервано на кінці. Стор. 48 порожна.
4. Роздѣла д. третья мѣка вѣч[но]сти пекелной голодъ (стор. 49—94). Кінця бракує, далі велика часть рукопису видерта, а від стор. 95 писано иншою рукою.
5. Роздѣла десатїй. Вѣчность оуставичное людіи повожныхъ вздиханїе (стор. 95—102).
6. Роздѣла шдинадцатїй. Вѣчность сонъ страшнїхъ злыхъ людіи (стор. 103—112).
7. Роздѣла вї. Ѡ неказанномъ а завше новомъ каранїю людіи потопленнихъ (стор. 112—131).
8. Роздѣла гї. Ѣ. науки с прошлїхъ роздѣловъ винати (стор. 131—136).

9. Зображене або сьма того, що сьм ѡ вѣчности в той книзѣ повѣдало (стор. 156—167). На стор. 165 перерва, і тільки 9 радків, а далі порожнє місце; стор. 166 порожня, на стор. 167 зачинає ся остатнім словом якогось незвісного реченя.

10. Роздѣлъ чотирнадцатый. Котрии сѣть дрова ѡ котораа страва огна пекіаного, а вразѣ ѡ неслуханой тяжкосты грѣхѣ смертелнаго (стор. 167—198).

11. Роздѣлъ пятнадцатый. Чомѣ грѣхѣ смертелнымь одинѣ вѣчными биваетѣ мѣками каранній (стор. 198—211).

12. Роздѣлъ шеснадцатый. Неслуханнаа сѣпота и глѣпство народѣ людского такѣ вѣ уважаню грѣхувѣ, яко ѡ караня вѣчного, которе за грѣхи справедливостѣ возкам назначила (стор. 211—223).

13. Роздѣлъ седмнадцатый. Зображеня того всего, що ѡ вѣчности пекіаной повѣдало сь (стор. 224—245).

14. Замкнени вѣчности (стор. 245—248). Конєць видерто. Далі йде ряд легенд про загробнє житє, що мабуť належали до того самого твору, значить, узяті з того самого оригіналу, що ѡ „Вѣчность пекелная“.

15. Роскоши зевѣтѣной заживаючи жена до пекла погрѣжена, а мѣжѣ еи, животѣ працюити и управлении видѣчи зевалин, цорка иж з видени шєога [польське: obozga] ихѣ на добрыи животѣ встѣ накернена (стор. 249—252).

16. Жолиѣрѣ шден през двѣстѣ лѣтѣ небесной хвалы заживаючи, за шденѣ годинѣ розѣмѣлъ (стор. 252—254).

17. Законникѣ шденѣ слѣхаючи краснаго сѣфанни пташка шдного през тѣ лѣтѣ в пѣшитрвалѣ, а том сь емѣ за шденѣ годинѣ здало (стор. 254—256). Пор. устнє оповіданє нар. Житє і Слово II, 185—188.

18. Ѡ милосердію бѣжом, которе всѣ грѣхи людскимь переходитѣ (стор. 256).

19. Дѣвѣтка шдна Ѡца и маткѣ завила, яко мѣрдѣи бѣжого достѣпила (стор. 257—258).

20. Великии мѣки пекелныи оуготованы грѣшнымь, шновитѣ настоителєм церковным за непроповѣданнє людем слова бѣжого (стор. 258—259).

21. Страшноє виденіє потопленых панов великихъ шховныхъ яко сѣтѣцкихъ (стор. 259—261).

22. Хвалы неѣной и мѣкѣ пекелныхъ шгледанєм оводначальнымь в законѣ вытрвал (стор. 261—271).

23. Диявол шдеи з другого дїявола насмїкал ся, же стратѣ шднѣи дїшї жаловалъ, а мїкл би ся для затраченї чотырохъ дїшї шпекѣномъ веселити (стор. 271—273).

24. Прикладъ шсїѣ непослушномъ родичокъ (стор. 273—274).

Від стор. 1—47 одно письмо, відси до стор. 57 инше, дрібнїше та красше; відси до 94 перша рука, далї від 95—110 знов друга. Між стор. 110 і 111 прогалина, від 111 починає третя рука до 167, відси починає знов друга рука аж до 248, а відси четверта аж до кінця. В тїй остатнїй частї титули писанї кивоваром і скорописю; друга рука пише титули полуустановом, перша великими скорописними буквами. На стор. 95, 97, 101, 103 в низу вкладна: *Снї книга Пекелнаї вѣчностѣ* (на стор. 99 і 101 назву вишкрябано) и не может бити *Фтолѣ Флѣченнї вѣчнїмнї часнї*. *Рокѣ Бжї. мѣсїцї мїѣнї септєв. днї дї.* В низу сторїнї усюди кустоди, на бокових маргінесах декуди цитати з Письма св. Про сей рукопис згадує проф. Калужняцький у своїй праці „Обзоръ славянорусскихъ памятниковъ языка и письма находящихся въ бібліотекахъ и архивахъ львовскихъ“ (Труды III. археол. сѣзда, Кїєвъ, 1878, т. II, 237 і 290). Він називає книжку про „Пекелную вѣчностѣ“ „извѣстною“; кому і де вона звїсна, сего він не згадує. Що самому проф. К. вона мало звїсна, се видно з того, що він бачить у нїй „статїю о предметахъ народной пытливостн“, де буцїм то показанї „ужасы загробной жнзнн“. Тимчасом „Пекелная вѣчностѣ“ зовсїм не апокрїф і не оповїданє, а широка схолястична моралїзацїя, тїлько де-де оживлена коротенькими примїрами. Судячи по мовї і по укладї твору, се безсумнївнїй переклад із польського.

XVIII. Сокольський рукопис.

Отсей рукопис, писаний одною рукою з разу дрібним полуустановом, а в другїй половинї курсивом, у XVIII в., заховав ся у одного селянина в с. Сокола, Мостиського пов., від котрого я одержав його за ласкавим посередництвом д. Сїчинського. Рукопис без початку і кінця, зрештою досить добре захований, писаний на грубїм сїрїм паперї в 4-ку, на сторїнцї в першїй половинї 2 у другїй 29 рядкїв. Над кожною сторїнкою жива паїнацїя, в нї кустоди; титули і жива паїнацїя кивоварнї, так само й велїкї букви в текстї. На початку рукопису, на жалѣ знов з великї прогалинами, маємо другу, де в чому поправнїшу копію „Пеке

ної вічності⁶, якої опне подано в дод. XVII. Осъ зміст нашого рукопису :

1. Пекелнаи вѣчність, без початку, кінець другого розділу (стор. 1 - 3), пор. дод. XVII, ч. 2.
2. Роздѣлъ третій. Другаи мѣка пекелнои вѣчности плачь (стор. 3—14), пор. дод. XVII, ч. 3.
3. Роздѣлъ четвертый. Третьи мѣка вѣчности пекелное голод (стор. 14—26), пор. дод. XVII, ч. 4.
4. Роздѣлъ пятый. Четвертаи мѣка вѣчности пекелное смродѣ (стор. 26—44), без кінця.
5. [Роздѣлъ шестой. Седмаи мѣка вѣчности пекелнои ѡгонь] (стор. 45—53), без початку, між стор. 52 і 53 брак карток.
6. Роздѣлъ девятый. Ѡсмаи мѣка вѣчности пекелнои стогнаніе (стор. 54), кінця нема.
7. [Роздѣлъ ?—? мѣка вѣч. пек. робакѣ нж не оумре] (стор. 55—64), без початку і кінця.
8. [Роздѣлъ ?—? мѣка пек. вѣч. казине пекелное] (стор. 65—78), без початку і кінця.
9. [Роздѣлъ ?—? мѣка пек. вѣч. безнадѣйность] (стор. 79—90).
10. [Роздѣлъ десятый. Прагние вѣчности] (стор. 91—97), без початку, пор. дод. XVII ч. 5.
11. Роздѣлъ одинадцатый. Вѣчность сонѣ страшный замѣх людей (стор. 98—108), пор. дод. XVII, ч. 6.
12. Роздѣлъ вѣ. Ѡ неказанномѣ а заведе новомѣ караню людей потопленыхъ (стор. 108, 113—131), пор. дод. XVII, ч. 7. Стор. 109—112 належать до якогось иншого розділу. На стор. 120 у горі дописка: Senko Kidan ozeniony w roku 1826.
13. Роздѣлъ гї. Гї. навки с прошлыхъ роздѣловъ вынатыи (стор. 131—154), пор. дод. XVII, ч. 8.
14. Зовране ѡбо сѣмла того вѣсего, що сѣ ѡ вѣчности пекелной в той книзѣ повѣдило (стор. 155—163), пор. дод. XVII, ч. 9.
15. Роздѣлъ четырнадцатый: котрыи сѣтъ дроваи котораи страка ѡгна пекелного. Я заразе ѡ неслуханной тяжести грѣхѣ смертельного (стор. 163—199), пор. дод. XVII, ч. 10.
16. Чомѣ грѣхѣ смертельный ѡденѣ вѣчными вываеѣтѣ мѣми караный. Роздѣлъ еї. (стор. 199—212), пор. дод. XVII, 11.
17. Роздѣлъ шестнадцатый. Неслуханам чинность видеѣ такового родеѣ людского такѣ въ оубажаню грѣховѣ шко и ка-

рани вѣчного, которое за грѣхи справедливостъ возкамъ назначила (стор. 212—224), пор. дод. XVII, ч. 12.

18. Роздѣлъ семнадцатый. Зображене того всего, що ѡ вѣчности пекельной повѣдилося (стор. 224—225), пор. дод. XVII, ч. 13.

19. Замкнене вѣчности (стор. 225—229), пор. дод. XVII, ч. 14.

20. Докончене писма, але гдѣ ё конецъ карани вѣчного? (стор. 229).

21. Дочителника ласкакогѡ (стор. 230—235). Половина стор. 235 порожня і записана пробамъ пера. Стор. 236 також порожня. На горі дрібнимъ письмомъ написе: Roku Pańskiego Tysiąc siedm set dwudziestego pierwszego maia dnia 8. Під самъ ньшою, пізнійшою рукою: 1721, d. 8 maia ta książka spisana.

22. О вѣпкѣ Оудонкѣ (стор. 237—243), безъ початку, пор. дод. IV, ч. 59.

23. Прикладъ ѡ женѣ потопленой в пеклѣ, иждла встидѣ танла грѣхъ смертелный на сповѣди (стор. 244—246).

24. Прикладъ ѡ женѣ в звытнхъ шатахъ кохлючей си, якъ страшливе сѣ сїови показала ѣ якъ справедливе ѡсужена ѣ потоплена была (стор. 246—248).

25. Слово ѡ женѣ оутанвшой грѣхъ смертелный на сповѣди (стор. 248—251).

26. Небо мѡкою Хѣюю ѡтвореное зновѣ грѣшныи люде замыкаютъ ѣ яко болше ё жен для строек потопленыхъ, ниж самыхъ вѣсовъ (стор. 251—252).

27. Роскоши звытнои заживаючи жена до пекла погрѣжена, а мѡжъ ей, животъ працовитый ѣ оутрапленный вѣдѣчи збавленъ; цорка нѣ з виджена ѡ койга нѣ на добрый животъ ёсть навернена (стор. 253—256), пор. дод. XVII, ч. 15.

28. Слово ѡ томъ, который по смѣрти дозналъ мѡжъ пекельныхъ, а по змертвѣхъ своемъ встаню велми дивно покѣтовалъ (стор. 256—258).

29. Барзкѣ грѣхъ смердитъ передъ Бѣомъ ѣ агглы, ниж стерѣвъ всакій (стор. 258—259).

30. Пѣтамъ Бѣа жолнѣра ѡдного, который каждый днѣ мовилъ мѣтвѣ: Бѣе Дѣо радѣи сѣ, през дѣлѣтъ ѡ дѣивола стерѣгла (стор. 259—260).

31. За страннопріємство пастѣху кролем зостал, а кроль вигнанъ с королевства за неприштїе на ночь (стор. 260—261).

32. Члѣкъ ѡднѣхъ высповѣдавши смѣи похѣтъ приймаши за ѡднѣхъ ночь чтыри короны приймаъ (стор. 262—265).

33. Жолнѣръ ѡднѣхъ през дѣкѣтѣ лѣтъ небескон хвали заживаючи за ѡднѣхъ годнѣхъ розѣмѣлъ (стор. 265—267), пор. дод. XVII, ч. 16

34. Законникъ ѡднѣхъ слѣхуючи краснаго спѣквани пташка ѡднѣхъ през тѣ лѣтъ вѣщитрвалъ, а тоє смѣмъ за ѡднѣхъ годнѣхъ здало (стор. 267—268), пор. дод. XVII, ч. 17.

35. Великіи мѣки пекелныи оуотованы грѣшнымъ, меноките настоятелемъ црковнымъ, за непроповѣданє людемъ слока Бжого (стор. 269—270), пор. дод. XVII, ч. 20.

36. Страшноє видєнїє потопленыхъ панов великихъ такъ дѣховныхъ, ѡки скѣцкихъ (стор. 270—271), пор. дод. XVII, ч. 21.

37. Хвалы небеснои ѣ мѣкъ пекелныхъ ѡгладанемъ новоначальный в законѣ вытрвалъ (стор. 272—277), пор. дод. XVII, ч. 22.

38. Розмова ѡднѣхъ рыцера з дѣмволемъ ѡ дѣлахъ людей оумерлыхъ (стор. 277—279).

39. Дѣмволъ ѡднѣхъ з дрѣгого дѣмвола насмѣкал смѣ, же оуѣтраты ѡднѣхъ дѣши жаловаъ, ѣ мѣлъ вы смѣ для затрачени чотырохъ дѣшъ ѡпекѣновъ веселити (стор. 279—282), пор. дод. XVII, ч. 23.

40. Прикладъ ѡ смѣхъ непослѣшномъ родичомъ (стор. 282), пор. дод. XVII, ч. 24.

41. Ѡкрѣщенїи Жидовина пѣскомъ в немытїи воды (стор. 283—284).

42. Єказанїє ѡ першихъ книзєхъ Рускихъ ѣ о Кїєвѣ (стор. 284), із Гїзелевого Синописа, стор. 14—17.

43. Ѡкрѣщенїи Руси (стор. 284—287), *ibid.* стор. 62—65.

45. Ѡписменахъ рускихъ, когда ѣхъ знати поли (стор. 287).

46. Ѡ Мосохъ прародителю Московскомъ (стор. 7), *ibid.* стор. 11—12.

47. **Ѓ** звѣреню Києва ѿ Печерского монистыра през Батїа (стор. 288), *ibid.* стор. 150—159.

48. **Є**казанїє **Ѡ** житїа стїху **Ѡ**тець, како претерпїѣ **Г**дї наш **І**сї **Х**сї сїсенїа ради члвческаго (стор. 288—290), надрук. Памятки II, 236—237.

49. **Ѓ**птаствѣ **к** дивномъ (стор. 290). Приводжу першу половину сеї статейки: **В** сарацинской землї **ѣ**птаство названоє **Г**ороактїсь, которе **г**ды страстный тиждень прїидеть, **ан**к спїквають, **ан**к **ѣ**сть, **але** якъ мертвое на знакъ креста зложивши крыла, на деревахъ завѣснїши сѧ, **я**къ мертвіи до воскресенїа зостають. **а** **г**ды **Х**сїо воскресїе прїидет, то на свѣтаню прїшедши до себе спїквають.

50. **Ч**ѣда которыи сѧ стали, **г**ды **Х**сї перед **І**родом до **Є**гипта оуходилъ (стор. 291—292), без вїнца, надруковано Памятки II, 154—156.

51. **К**онецъ якогось катехїзіса (стор. 293).

52. **О**устанкъ **л**юдѣм **Ѡ** брацѣхъ (стор. 293—294), без вїнца, із Помоканова.

53. **С**лово **м**. **З**латоустово **Ѡ** посланїа **к**. ко **Т**имофею (стор. 295—297).

54. **Т**огожде **Ѡ** перкаго посланїа (стор. 297).

55. **С**лово **Ѡ** **Ѡ**ци **С**ерафїи **н**к, како сїси владницѣ (стор. 297—298). До сего слова додано кїлька дрібнихъ легенд.

56. **Є**казанїє оучителя церковнаго **Г**їеронима стлаго **Ѡ** **І**юдѣ предателѣ **Х**сїомъ (стор. 299—303), надруковано Памятки II, 343—346, пор. дод. XVI, ч. 114.

57. **Ѓ**покашнїи (стор. 303).

58. **С**ловеса ѿ збранныа (стор. 303). Подано ось яку загадку: **Ѓ**тець мїа роди, аз же родїхъ себе **ж**енѣ, жена же моя роди мнѣ дїта, дїти же мое роди **Ѡ**цѣ моємѣ матер **У** ввєладї сеї загадки сказано: **Ѓ**тець **ѣ** **Б**гъ, ѿже созда **А**дама, а вынявши **Ѡ** него ребро создалъ **ѣ**мѣ **ж**енѣ, **Ѡ** ней же рече: родїхъ себе **ж**енѣ. **а** жена моя роди дїти, из неяже роди сѧ **Б**цѣ. **Т**ое же, рече, дїти мое роди **Ѡ**цѣ моємѣ мїрѣ, то **ѣ** прїстѣю **Б**цѣ.

59. **Ч**ѣдо **Ѡ** намѣстникахъ, економахъ ѿ ігѣменахъ мертвыхъ, живымъ в ноши в трапѣзѣ показавшихъ сѧ (стор. 303—304).

60. **Ч**ѣдо **Ѡ** вїнкоюй **Ѡ**вїтели, ѿже ікони стїху **П**авла ѿ **Н**иколаа вєскдоваша со сокою ѿ **П**авлов мєчѣ кровавый **Ѡ**врѣте сѧ оу **Н**икола, ѿ крест **Н**иколин оу **П**авла (стор. 305—306).

61. Сентенці і поученя без особного титулу (стор. 306—308).

62. Слово ѡ вѣрніи ѡз мертвих Карина ѡ Левгина снѡвъ великаго Сумішна законника, иже сказа-ша, како Гдѣ до Ідѣ приде ѡ стѣх изведе, в Студитѣ написано (стор. 308—318), надрук. Памятки II, 305—314. В впау на стор. 318 підписано: Xiędz Borecki umar roku 1825.

63. Чудо Богородичине без початку (стор. 319—320), пор. Pfeifer, Marienlegenden, Stuttgart 1846, N. XX.

64. Слово ѡ волищем ѡ пред ѡбразом Гісовым ѡ сповѣдающемъ грѣху своѡ ѡ ѡсцѣлкшємъ по сповѣданіи (стор. 320—321).

65. Жена грѣшила пришедши сповѣдати сѡ ѡ не хотише грѣхов своихъ повѣдати ѡйде ѡ ѡкрѣте на пѣти колищаго ѡ вземши ѡговдом свой помазамиром ѡ ѡпущеніе грѣхов своихъ ѡ Бѣа пріять (стор. 321—322).

66. Слово ѡ прешедшой горѣ ѡ мѣста своего къ рѣкѣ Нилъ (стор. 323—325).

67. Слово како ѡскѣшаетъ дѣволъ мнѣху (стор. 325—326).

68. Биденіе дѣи малого дитяти през стѣю Іваннѣ, котора дѣа просила ѡй, жѣвы матцѣ ѡгов повѣдила, жѣвы карала дѣти своѡ, кѡ за злое выхокане стислѡй рахѡнок вѣдет Бѣ ѡдавати (стор. 327).

69. O widzeniach, objawieniach, zachwyceniach, pokazywaniu się anyołów dobrych y złych iako rozumieć (стор. 328—331).

70. O widzeniu duszy iedney z ognia wychodzącej nad słońce iaśniejszej (стор. 331—332).

71. Oszukanie pustelnika iednego przez czarta (стор. 332—333).

72. Dusza ktora naznaczona do nieba, będzie w nim chociaż by y zgrzeszyła, a ktora nie iest naznaczona do nieba, chociaż by y w dobrych uczynkach żyła, na koncu iednak odpada przez wysokie o sobie rozumienie y pychę (стор. 333—335). На кінці дописано: Roku 1826-go d. 7-a 9-ber snieg mały upadł i zaraz zginął, potem deszcz szedł do samego Bożego narodzenia polskiego, takie lato było, że nie można się było na świat wyjawić, a od polskiego Bożego narodzenia trocha był mroz, a od nowego roku ruskiego wiatr anował.

73. O postawie Jezusa Christusa. Czasow Oktawiana cesarza niektory Lentulus w stronach żydowskiej ziemi, Heroda króla urzędnik Senatowi u wszystkiej radzie rzymskiej tak napisał (стор. 337—338), надрук. Памятки II, 205—206.

74. Люцидар ѡзнаймучий ѡ речах сотворенных на нѣси ѿ на земли, з грєцкогo на рѹсский прєложен' (стор. 338—356), без кінця, писано курсивом.

75. Житіє прѣд. Ѡца Павла Фивейскаго Ѡ сѣ. Іеронима написано, жилъ рокѹ снѣ. (стор. 357—362).

76. Слово ѡ смиренїи, ѿже всю славу діаволю поєкждаєть (стор. 362).

77. Житіє сѣои Марини дѣци, ѿже в мужеском ѡбразѣ сїсе сам (стор. 363—369), пор. Н. А. Янчукъ, Юбилейный сборникъ въ честь Вс. Ф. Миллера, Москва 1900, ст. 365—366.

78. Житіє Євлогїа Александрїйскаго ѿ єдинаго ѡбтѣтаго (стор. 369—371).

79. Приклад ѡ незгодѣ кратерской ѿ ѡгнєвѣ, для которого діаволъ справилъ то, иж сїєникъ много мѹчен за Хѣ на концї Фрек сам єгѹ, не простив брата, а ѿже ѡ него прощенїя просив ѿ не получив, коронѹ мѹчкѹю в' мѣсто єгѹ получилъ (стор. 371—375).

80. Житіє сѣого Павлина єпїпа Поленскаго, которий себе в неколю за сїа вдовина замѣною ѡдалъ (стор. 375—376).

81. Житіє прѣдєнаго Ѡца Оўара чюдотворца, ѿже Фрочати триднєвномѹ прєглѣти сотвори ѿ капицѹ свою на промєню завѣси (стор. 377—384).

82. Житіє ѿ мѹчнїє сѣого Фєвдора стратилѣта, то є полковника (стор. 384—390).

83. Житіє ѿ мѹчнїє сѣоїє великомѹчнїци Єкатерины (стор. 390—399).

84. Єказанїє дѣглово сѣомѹ Макарію ѡ оўмершихъ дшѹх ѿ мѹках (стор. 399—404), без кінця, пор. дод. XII, ч. 4.

XIX. Дрогобицький збірникъ.

Про сей рукописний збірничок подав я відомість у - перше в „Зорї“ 1886 р. стор. 155—156. Пізнійше я передрукував із него дещо в „Кїевской Старинѣ“ і в Памятках (т. I, 23—26, 31—32, 255, 270—271, 273—274 і II, 50—65) Се властиво шматок більшого ру-

копсеу, 15 карток 4-ки, записаних досить дрібним письмом, без киніварі, що вжита тільки на однім рисунку. Ті картки я одержав від о. М. Зубрицького. Оповідання поміщені тут, списані переважно церковною мовою, хоч значно підмішаною народніми елементами; тільки декуди переважає народня мова. Ось зміст сего рукопису:

1. Конець оповідання про Самсона (стор. 1), без початку, надруковано в „Зорі“ 1886 стор. 156, і Памятки I, 270—271.

2. Ко н имѣ Ѡца ѿ сѣа н сѣо го Дѣла мни (стор. 2—4), звисний апокріф, „Епистолія о недѣли“, без кінця, списана мовою близькою до народньої, часть надруковано в „Зорі“ loc. cit. Перед текстом рисунок: хрест на Адамовій голові, над ним напис: **ІНЦІ**, а по боках бляше до хреста: **Іс. Хс̄. ни. ка. м. л. р. в. т. к;** дальше від хреста з правого боку буква під буквою: **Б. Ш. Г. Н. Р.**, а з лівого **Ї. З. М. Г. Х. Б.**

3. Вривки із Слова сьв. Григорія про хрестове дерево, з вини перешлетника порозкидані. І так маємо: **Ѓ** дрикѣ томже, иже изросте изъ вѣнца Ядамока (стор. 17—18), **Ѓ** третом дрикѣ, на немже распя сѣ разбойникъ некрникъ (стор. 18), конець оповідання про дерево, що принесли Солѣмонови демони (ст. 5) і **Ѓ** глѣкѣ Ядамовѣ, которю принесли дѣмони з древомъ (стор. 5). Ті відривки були опубліковані мною, двв. Памятки I, 31—32; II, 242—246.

4. Слово сѣаго Басиліа како ізгони вѣса из челоука, писало сѣ в 1743 г. (стор. 6—8), без кінця, пор. дод. XVI, ч. 14.

5. Житиє Пана Бѣа ншѣго Іс Хс̄ і мѣре его (стор. 9—14), опубліковано Памятки II, 50—65. Тамже вказано, що початок сего оповідання — дословний переклад першої глави Опецьової книги „Żywot Pana naszego Jezusa Chrystusa“.

6. Слово сѣаго Ѡца ншѣго Яданасіа патриархи алеѣандрийскаго ѿ Мелхиседецѣ, 1742 anno (стор. 14—16), пор. Памятки I, 97—100 і дод. XVI, ч. 9.

7. Житиє ѿ Ядамѣ і Ѡвѣ і ш согрѣшеніи ѿхъ ѿ ѿзгнанію ѿз рай ѿ яко кил по согрѣшенію (стор. 23—24, 19—22), друковано в „Кіевской Старинѣ“ і в вивітках Памятки I, 23—26.

8. Конець оповідання про те, як Давид писав псалтир (стор. 23), друковано Памятки I, 273—274.

9. Конець оповідання про те, як Сиф ходив до раю (стор. 17), пор. Памятки I, 35—36.

10. Між марта в 3. днѣ. Преподокнаго Щца нїе-го Ялѣжєа чловека БЖІА (стор. 25—30), пор. дод. XVI, ч. 40. остатні дві картки дуже пообдирані по рогах разом з текстом.

На стор. 3 на марг. на горі підпис: Kondratko Jawor, на стор. 4 Іван Kondratkow. На стор. 23 під текстом: Pisal Stanislaw Mi (решту вишкрябано). Писало ся 1743 anno. Pysalo sią przy petri Czorniewiczowi Mieszczanin Drohobucki.

На одній стороні на внутрішнім маргінесі здовж тексту була написана нар. пісенька:

Ой дай хоть трошечки,
Куплю тобѣ панчошечки;
Ой дай, почкшє ся,
І як не даш, почкшє ся.

На жаль при переплеті сей напис заліплено.

XX. Камянський Богогласник 1734 р.

Отсей рукопис, визичений мені за ласкавим посередництвом д. Карола Бандрівського, старшого комісара податкового в Грибові, з села Камяної грибівського пов.,— то книжечка в малу 4-ку, писана одною рукою, з внемом кількох карток вліплених пізнійше, досить старанно, полууставом, з киноварними титулами і грубо рисованими заставками. Книжечка в новійшій оправі, захована досить добре, хоч на картках (сірого, грубого паперу) видно сліди довгого і частого вживаня. Деякі картки пороздирані і позаєкльювані; де инде старе писанє заліплено картками і на них написано відповідний текст новим почерком. На кожній стороні пересічно 20 рядків тексту в лівійній рамці; на горішній лівійці на середині йде жива пагінація писана киноваром, а з боку кырільська пагінація, але ведена з помилками. Остатня сторінка має число 247; але по стор. 19, 20, 59, 60, 70, 89, 93, 153, 154, 155, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 179, 180, 181 лишено по одній стороні непагінованій, натомість числа 61, 70, 89, 93, 149, 153, 179 і 229 покладено по два рази. Бракує карток, що мали стояти як стор. 11—14, 100—148 і 182—183; натомість вставлено по дві картки пізнійше писані і непагіновані між стор. 205—206, 209—210, 223—224 і 227—228; ся остатня сторінка має однак замість 228 пагіну 229, що повторяєть ся зарі на дальшій сторінці. Таким робом виходить, що рукопис мав первісно 258 сторін або 129 карток, а тепер має їх лише 105 крім ненумерованої титулової карти. На тій карті, прикльєній до рук

пису пізнійше, бачимо серед орнаментів подовгасте колісце, а в ньому киноварний титул: Пѣсни третѣ четырдесатниці й йниці Ѡ нѣлѣ мытаревкой да же до патюнкы, списанный рокъ ѡ ѡлѣ. Сей титул, певна річ, належить тільки до одної часті збірки, а власне до тої, що має далі окремий титул „Компендіюмъ“. Але чи й верхній титул „Пѣсни третѣ“ стосується тільки до тої одної часті, чи до цілої книжки? Може бути, що в титулі виставлено спеціально пісні великопісні для того, бо ся часть була найважнійша в цілій збірці, а „Пѣсни третѣ“ належать до цілої книжечки, що була третьою частиною більшої збірки. Я склонюю ся до такої думки з огляду на те, що инші групи пісень у отсій книжці — а в їх, як побачимо — більше ніж три, не мають ніякої спеціальної нумерації; далі з огляду на те, що в тій самій околиці того самого року був списаний инший збірник духовних пісень, якого зміст, о скільки можна догадувати ся, доповнював зміст отсей збірки, так що міг бути першою або другою її частиною.

А. Начало съ Богомъ пѣсней на праздники Бѣо-родичныи (стор. 1—33).

1. На рождество прѣтой Блѣчници ишей Бѣи пѣснь ѡ. (стор. 1—3), поч. Сей днь Гѣнь ликуйте.

2. Пѣснь ѡ. под. Ярхаггли (стор. 3—5), поч. Радуйте ся вси людє, дѣла са раждаетъ.

3. Пѣснь ѡ. ѡ фамиліи Іс Хста (стор. 5—6), поч. Гамопата Янно ста.

4. На Покров прѣтой Бѣи пѣснь ѡ. под. Не плачь Рахили (стор. 6—10), поч. Бѣ на прѣтолѣ в' нѣсномъ колѣ.

5. Пѣснь ѡ. на той праз. (стор. 10), без кінця, поч. Ико Бгом' прїзкранию.

6. Конецъ піснѣ на Введение (стор. 15—16).

7. На зачатїе прѣтѣ Бѣа (стор. 16—18), поч. Слава вѣдѣ Бѣв к' Трїци ѡдномѣ.

8. Пѣснь ѡ. под. Бѣе вѣрнымъ (стор. 18—20), поч. Завнтай цорко Ѡца прѣдвѣчнаго.

9. На Благовѣщенїе прѣтѣ Бѣа пѣснь перва (стор. 20—22), поч. Да прїдетъ всимъ мѣрѣ радость, пор. Боголасникъ 1790, ч. 98.

10. Пѣснь ѡ. на той празник (стор. 22—24), поч. Прїде харгаля в Назаредѣ къ дѣк.

11. Пѣснь ѡ. на той же праз. под. Ярхаггли з неѣ. (стор. 24—25), поч. Послан вѣ агля Гаврїналь къ дѣк прѣтой.

12. На положеніє чѣтныхъ ризъ прѣтой Бѣи пѣсн на под. Завнтай цорко (стор. 26—27), поч. Ё преславнамъ дѣо прѣтамъ.

13. На вспеніє прѣтой Бѣи пѣсн' ѿ. под. Похвала (стор. 27—29), поч. Прійдѣте з' аґглы вси конци земный.

14. Пѣснь ѿ. на той праз. под. Послан въ (стор. 29—31), поч. Прухаґгли з' ѿка пришли до Бѣи.

15. На положеніє чѣтнаго помса прѣтой Бѣи пѣснь ѿ. подокен Глична ютринко. Иже в напастех' ѿ въ оклеветанїи свѣци да поют (стор. 32—33), поч. Иже ѿ срдца до тебе в'здыхаемъ. В виду: Концъ пѣснямъ на празники Бѣородичныхъ.

Б. Починают' сѧ пѣсни прѣтѣй Богородици всегда пѣваемъ (стор. 34—64).

16. Пѣснь ѿ прѣтой Бѣи ѿ. соложена в' року ѿѿла. (ст. 34—37), поч. Чѣла дѣо, нѣсна царице. Читаемо тут мїж иньшим :

Змиаѿ сѧ Паниш над пол'сковъ короншеъ,
всмираѿ звады, згодѧ мѣдзи паны
найспокойнѣша дай Панино над панны.
Гиретиковъ за сѣ срдца камен'ные
Змагчѣ и лютерске вѣды оуперты.
Которасъ славна в Сокал'скомъ ѿвразѣ
ѿ в Чен'стоховскомъ славнѣйша, гдѣ князѣ
Тобѣ покорный поклонъ ѿ царіе
ѿдають ѿ кѣк под ноги людїе
Твои падають, чѣдами вславїона.
З Жировницкого малого икона
вѣлны ласки просщанимъ роздаешъ,
и в Борѣнскої сѧ цркви величашъ,
Борки кохашъ, гды сѧ тамъ завила,
и Йрославскѣ полѣ збогатила
своими ласками, котрыми пред вѣки
Бѣѣ тѧ оубѣвѣилъ мѣдже челоуѣки.
Львовска каплица кроваѣ слезы знае
твоя, коли Львовъ моръ тѣжкїй чекае.
И Почаївска тебе славить скала,
ѿ в Подкаменю в' вѣлкой-сѣ славѣ стала.

Судячи по мові, се виглядає на переклад із польського. Ви- числені тут чудотворні ікони Сокальська, Ченстоховська, Борецька (коло Ряшова), Ярославська, Львівська і Підкаменецька — латинські, а Жировицька, Борувська і Почаївська — руські, пор. Ks. Sadok

Вагаґсз, Cudowne obrazy Matki najświętszej w Polsce. Lwów 1891, під відповідними назвами.

17. Пѣснь ѳ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 37--37), поч. Звѣздо морскя, тѣ Гѣа, переклад з польського.

18. Пѣснь ґ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 38—39), поч. Радѣи сѧ Маткѡ Бѣа предъ вѣки.

19. Пѣснь д. Бѣи, под. Прѣчтал панно (стор. 39), поч. Сѡ Мѣе чѣла.

20. Пѣснь ѳ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 39—41), поч. Бѣо-ѳзбранна Мѣи ѡтроковице.

21. Пѣснь з. Бѣи, под. Чѣтал Бѣе (стор. 41—42), поч. Свѣздо ѳглающа снѣца.

22. Пѣснь з. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 42), поч. Сѡ Мѣи дѣо чѣла.

23. Пѣснь ѳ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 43), поч. Сѡ Мѣи дѣо сѣла.

24. Пѣснь д. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 43—44), поч. Сѣла Бѣе, грѣшнымъ людѣмъ помощнице.

25. Пѣснь і. Бѣи под. Возлюбила мѣи (стор. 44), поч. Прѣтал панно, та непрестанно молим оустнами.

26. Пѣснь лѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 44—45), поч. К тѣвѣ Бѣи Мѣи привѣтаемъ.

27. Пѣснь кѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 45—46), поч. Бѣе цѣице, прѣтал Владычице [sic!], пор. Богогл. ч. 139.

28. Пѣснь гѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи, под. Слична ютренко (стор. 46—47), поч. Бѣе вѣрнымъ ѳбороно.

29. Пѣснь дѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи, под. тойжде (стор. 47—48), поч. Слична ютренко до снѣца прикрана.

30. Пѣснь єѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 48—49), поч. Роже слична, дѣо чѣла.

31. Пѣснь зѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи, под. Бѣоѳзбранна (стор. 49—50), поч. Прѣтал панно, сѣгласка цѣице.

32. Пѣснь зѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 50—53), поч. Чѣла дѣо цѣице, Мѣе Бѣородице.

33. Пѣснь ѳѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 53—54), поч. Радѣи сѣице, нѣла застѣпнице.

34. Пѣснь дѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 54—55), поч. Дѣо мѣи привѣла.

35. Пѣснь кѣ. ѡ прѣстоѣ Бѣи (стор. 56), поч. Сѡ прѣтал ѳо, помощнице моѧ, пор. Богогл. ч. 142.

36. Пѣснь кѧ. на довранош' прѣтѣй Бѣи (стор. 56—57), поч. Ѡ Госпоже возвеличenna.

37. Пѣснь кѧ. на ксак' днѣ за утра прѣтой Бѣи (стор. 57—58), поч. Завитай рана ютрин'ко, перекл. з польського.

38. Пѣсн' Кіевская, под. Вознесєла вєст наст. (стор. 58—61). Подаємо тут повний текст сеї піснї:

Пѣсн' Кіевская.

Побѣдителна всѣм' Кіевскїа страни
 Бєспойте мѣцѣ вѣжой пришедшой Ѡ врани.
 Ѡ Вишьгорода Днѣпра Кієкоподолѣ,
 Ёгда варварскїм' полком прєславно ѡдолѣ.
 Призвранна всѣмъ родомъ ковода
 Потопи силѣ в' Днѣпри агаранска рода.
 Й ико йногда в' мори Фаравна сила,
 Под Константином полем Скипрска свѣра дивна.
 В тисащном рокѣ шєст сот' шєсть десатом в'торомъ
 Хотачи плєсти през Днѣпръ за своимъ таборомъ,
 Взяли йконѣ на плотъ вѣ Вишьгородскомъ храмѣ,
 в' Днѣпровой йгаранє да не потонѣт' ймѣ.
 Стопоша на йконѣ вси врази во водѣ, —
 дивна побѣда є сильной Кєвокодѣ. —
 Столпомъ ѡгненнымъ страшнымъ над Днѣпромъ шєлєннымъ,
 шѣмомъ вѣрнымъ, шєлакомъ дождевнымъ.
 Бѣородична же йкона намѣстна,
 Дѣа прѣчѣдна, славна мѣи вєзневѣстна
 Нєслѣши на рѣках' єдинородна сина,
 взяла на свой шєраз врага Татарина.
 Й не втєпє дѣа странѣ Днѣпра винѣ,
 лєчѣ Днѣпромъ в дожд' понєсет' [в] кієвскѣ долинѣ.
 Ёгда же ста под Кієвѣ Мѣїа невѣста,
 плѣнєнна Кієвланомъ в'завши невѣдѣста,
 Же й шєразомъ выти Мѣи Бѣа жива.
 Хотѣла плєсти Днѣпромъ, й прєславна дивна,
 Рождшїа творца свѣтѣ, вѣкѣ стремлєнїю
 противко йдет' Бѣа по повлєнїю.
 Манастирѣ Брат'цкїй прєсто в' Днѣпр измѣрєтъ,
 же недвижнѣ противѣ вєщ' в' тѣ оуѣкрєт'.
 Познавши людє чѣдо, йноци пришедши
 сосѣдъ в'зали вѣжєствєнѣ висєр пронзкєдшїй.
 Ѡ якъ шасливє сѣть водѣ Днѣпровє,

іко сосѣды вст' неба перловне.

Ї воды взяли ковчегъ Мойсея новаго ;

желалъ Кієвъ оусердно здавна таковаго.

Їскѣчен'ній ѿ гори камен' Бишѣгорода
взали такова в' Днѣпри поразивши рода.

Над воды вѣходитъ дщи фараѡна ;

к' твоєму брегѣ спѣшитъ горнаго Сіѡна,

в' нейже Бгъ іавленъ ѣ влгоколилъ жити :

гора сіа хошетъ твой Іорданъ здобити.

С такимъ триумфомъ [кѣ] мѣсто по войнѣ приходитъ,

на знакъ видѣти ѿ Татаръ єдинаго приходитъ.

Оуподоби са кѡпцѣ Владимирѣ крестницѣ,

кисерьъ показалъ ѿ дѣѣв нещирѣ.

Ко шрѣжіем' незноснымъ князіа два брата

к' Кієвъ дворѣ свой шчаютъ, ѿмѣтаютъ врата.

Їцнїй са, цнїй Могило, внтай Бга и мѣткѣ,

приходитъ фѣндаторка к' тибѣ к' недостаткѣ

Їкрїй Могило смѣрти могила ѿ амѣ,

їзволи са зде быти премѣдрости храмѣ.

Оуявленъ ѡвраз ѿ ѡбвѣшенъ веркомѣ

к' рокѣ тисащномъ шест' сот' патдєсатомъ перкомѣ.

Юж' маларскаа ѡго рѣка малюкала,

не замалюванна в нем ѡзва зостала.

Блгодарственнїа вси Кієвскїє страни,

воспойте Мѣцкѣ Братцкѣй пришедшей ѿ брани.

39. Пѣснь прѣстой Бѣи ѿ чѣдовномъ ѡвразѣ
в' Самборн (стор. 61—62), поч. Дивны твоа тайны, пор. Богогласникѣ 1790, ч. 133.

40. Пѣснь ѿ. ѿ том, под. Источникъ (стор. 62—63),
поч. Днѣ цѣнца вєлгласно во вса страни возгрѣмѣла.

41. Пѣснь прѣстой Бѣи, под. Излиа са влгг. (стор.
63—64), поч. Прѣта дѣо мати рѣскаго краю, пор. Богогласникѣ
1790, ч. 134 і Kantyczki z r. 1785, I, 48—49.

В. Начало съ Бгѡм' пѣсней на празники Гдѣскїа
ѿ нарочитымъ сѣым' (стор. 65—136). Мѣца сєптеврїа вѣ
ачало індикта еже естѣ новаго лѣта.

42. Пѣснь ѡ. кѣ Гдѣшнїемѣ Ісѣ Хтѣ, пѣдовєнъ Нєпо-
нїим. (стор. 65—66), поч. Самовластномѣ твоємѣ шчєнїю.

43. Пѣснь ѿ. Ісѣ сладкомѣ (стор. 66—67), поч. Похвалѣ
їнесѣ сладкомѣ Ісѣ.

44. На всемирное воздвиженіе чѣтнаго крѣта Гнѣмъ пѣснь ѿ. подовенъ Стала мѣи волюч. (стор. 68—70), поч. Крѣтъ стѣи днѣ возноспт' са.

45. На сщѣнномученика Іѡсафата казаніе пѣквѣмое ѿ страданіи ѣго, под. Црѣю Хѣ панѣ (стор. 70—73), поч. Послухайте цю зрокниа, перекл. з польського, пор. Богогласникъ 1790, ч. 147 і Kantyczki z r. 1785, IV, 75—78.

46. На зачатіе стѣго прѣрка и прѣдтечи крѣтла Гнѣмъ Іѡанна, пѣснь тла ноты той, ѿко Прійде архаггль (стор. 73—74), поч. Пѣгль с ѣвесе къ Іѡдню.

47. На преставленіе Іѡанна Бгослова въ ксѣ. Генитв. Пксн' ноты той: ГѢ Карваро мѣниче (стор. 75—76), поч. Іѡана Бгослова, пор. Богогласникъ, ч. 190.

48. Мѣа ѡкторкѣи въ д. дѣ. преподобной матерѣ нашей Параскевіи, еже ѣсть Пѣтць Терновской, пѣснь ѿ. под. Дѣо мѣи прѣкаглл (стор. 77—80), поч. Процила еси пѣстыни.

49. Пксн' ѣ. прїдвной Парас. под. Прѣтла панно (стор. 80), поч. Возлюбила мѣи аггаско жити.

50. Стѣомъ всехвалномъ аплѣмъ Лѣцѣ пѣснь ѿ. подовенъ: Бѣе вѣрным ѡб. (стор. 81—82), поч. Прійдѣте вѣрны, въ пѣснѣхъ восхвалимъ.

51. Пѣснь ѣ. подовенъ тойже (стор. 82—83), поч. Что тла нарекъ, аплѣ стѣи.

52. На стѣого и славнаго великомѣчника Димитрія пѣснь ѿ-ѡ, подовенъ Вселла нам новина (стор. 83—85), поч. Прійдѣте вси днесъ вѣрніи.

53. Пѣснь ѣ. под. Бѣе црѣице (стор. 85—86), поч. Ликвѣйте свѣтло праздиюше.

54. Мѣа новкрѣа въ ѿ. на стѣыхъ вѣсрѣвникъ Козмы и Даміана пѣснь самоподовна (стор. 86—89), поч. Стѣтыхъ вѣсрѣвникъ и свѣтила темныхъ.

55. Пѣснь ѣ. под. Бѣе вѣрным ѡвор. (стор. 89—90), поч. Свѣтлый восѣм нам днес сей вѣскѣмъ праздиць.

56. На соборъ архистратига Мухайла пѣснь ѿ подовенъ Закитай црѣко (стор. 91—93), поч. Прійдѣте вси днѣ честно восхвалѣте.

57. Пѣснь ѣ. под. Похвалѣ прим. (стор. 93—96), по Хваламъ тла вси згоднѣ.

58. Мѣа ноемврія въ гї. пѣснь сѣомъ Івану Златоустомъ (стор. 96—98), поч. Златокованню трѣхъ, пор. Богогл. ч. 160.

59. На сѣога айла Андреа, пѣснь ноты той ѡко Резмышлай сѣтк (стор. 98—99), поч. Боспойте вѣрны Петрока сродника.

60. Мѣа декамврія. Сѣой велимъченици Барварѣ пѣснь, может' пѣти на тѣю нотѣ, ѡко тла: Смѣтне ме сѣдце (стор. 100—102), поч. Красна дѣо, кровъ тл оукрашаетъ.

61. Пѣснь ѣ. под. Івана Бѣослова (стор. 103—104), поч. С Барваро мѣниці, пор. Богогласникъ ч. 165.

62. Йже въ сѣыхъ ѡтцѣхъ нѣемъ Николаю архиепѣпѣ пѣснь ѣ-а, подовенъ Дѣо мѣти прѣлаг. (стор. 105—107), поч. Николае сѣтителю.

63. Пѣснь ѣ. с. Никол. под. Фалшикамъ Юно (стор. 107—110), поч. Шо ти за похѣлаѣ воздамъ Николае.

64. Пѣснь г. с. Никол. под. Чѣла дѣо цѣце (стор. 110), поч. Весела намъ всѣмъ настало. Кінця нема. Між стор. 110 і 111 затрачено, судячи по старій пагинаци, 50 сторін.

65. [Пѣснь на Богоявленіе, поч. Іорданъ рѣко оуготовиса], без початку, конецъ на стор. 111. Пор. Богогл. ч. 28. На марг. приписано: Atanas Przeslop[ski] sowtys Kamięski Dnia 9.

66. Пѣснь ѣ. под. С оутроб. дѣмъ (стор. 111—113), поч. Кричат' са Блѣка ко Іордани, пор. Зап. в. т. і. Шевч. XIV, misc. 11 і т. XV, стор. 48.

67. Пѣснь г. под. С прѣстла дѣо (стор. 113—114), поч. Геры сладостъ веселѣа йнкъ испѣщайте.

68. Пѣснь д. под. С оутрокы дѣмъ (стор. 114—115), поч. С Галила Хрѣтосъ, пор. Зап. н. тов. ім. Шевч. XIV, misc. 11.

69. На соборѣ сѣога Івана крѣтителѣ пѣснь ноты той ѡко: Весела намъ всѣмъ (стор. 115—116), поч. Сѣый великій прѣче.

70. Мѣа февварія въ ѣ. ден на Стрѣтеніе Гѣ нѣего пѣснь ѣ. подовенъ Непостижимый (стор. 117—118), поч. Неѡписанный Бѣтъ слоко ѡви са.

71. Пѣснь ѣ. Стрѣт. под. Іордане рѣко стан (стор. 118—120), поч. Симѣшне днес трезви са.

72. Мѣа апріла въ кѣ. денъ. пѣснь сѣомъ велимъченикѣ Гсѣоргію (стор. 120—123), поч. Страдалче Гнѣ, ѣ Гсѣоргіе.

73. Мѣа маа въ дѣ. день, на пренесеніе мощей сѣго Ѡца наш. Николаа пѣснь дѣ. под. Похвалѣ прінес. (стор. 124—126), поч. Тебѣ похвалемъ чюдне Николаа.

74. Пѣснь ѣ. Николаа под. предвѣчный род. (стор. 126—127), поч. Ой хто хто Николаа любитъ пор. Пѣсви набожныя, Перем. 1834, стор. 98—100 і Зап. н. т. і. Шевч. т. XV, ст. 35—36.

75. Мѣа іюніа въ кѣ. днѣ, на рождество сѣаго Ішана крѣтла Гѣна пѣснь сѣа на под. Похвалѣ прінесѣ (стор. 127—129), поч. Горнаго Сіуна, пресвѣтлаго снѣца.

76. Сѣым айтломъ Петръ и Павѣ пѣснь сѣа под. Смутне ми срдце (стор. 128—130), поч. Прійдѣте вѣрнухъ хрѣтѣланъ соборы.

77. Мѣа іюліа въ кѣ. днѣ, сѣомъ и славною прѣркѣ Іліи пѣснь самоподоба (стор. 131—132), поч. Источниче блгодати, пор. Богогл. ч. 20 і Зап. н. т. і. Шевч. т. XV, ст. 42—43.

78. Мѣа августѣ на сѣое прѣвѣраженіе Гѣ Бѣа, пѣснь дѣ. под. Ѡ прѣстал дѣо (стор. 132—133), поч. На Ѡаворѣ прѣвѣраж сѣа, пор. Богогл. ч. 70.

79. Пѣснь ѣ. под. Пѣвѣдител' вѣтм' (стор. 133—134), поч. Вѣзыграйте радостне Ѡаворскыя горы.

80. На вѣткновеніе честной главы крѣтла пѣснь сѣа на под. Ѡ востока восѣа (стор. 134—136), поч. Бѣгамъ въ пѣстину свѣта вѣдалих сѣа.

Г. Компендиум', си ѣсть съвраніе пѣсней чѣтеридѣсятниці и пѣтдѣсятниці (стор. 137—228).

81. Бидлю ѡ мытарни фарис. под. Страшливаго мѣстатѣ (стор. 137—139), поч. Умиленой мѣтвѣ смиреной.

82. Пѣснь ѣ. под. Ѡ строки дѣым (стор. 139—141), поч. Различѣе развѣмѣи дѣше вѣрнал.

83. Бидлю вѣднаго сѣа пѣснь дѣ. под. Ішдан' рѣкко (стор. 142—144), поч. Превзыдохъ мѣра зѣлми, ѡ мой Бжѣ.

84. Пѣснь ѣ. (стор. 144—145), поч. Нѣсмъ достоинъ нарици сѣа сѣомъ твоимъ.

85. Бсѣкотѣ масопѣствѣю пѣснь дѣ. ѡ развѣченіи дѣши Ѡтѣла, под. Ѡ востока восѣа (стор. 146—147), поч. Ѡгда дѣша Ѡтѣла развѣчат' сѣа, пор. Богогл. ч. 235.

86. Пѣснь ѣ. Прошеніе за мѣртвымъ (стор. 147—149) поч. Днѣ гнѣвѣ, днѣ лютѣ вѣдѣ. Се перекладъ звѣсного латиньского гимну Dies irae, dies illa, польскый текстъ Kantyczki I 59—61.

87. В неділю мисопустивю ѡ сѣдѣ, пѣснь ѿ. подобень: Ѡ прекрасна пѣснь. (стор. 150—151). поч. Плачъ сѧ ѿ оужасю.

88. Пѣснь ѿ. под. Радѡй сѧ црїце (стор. 151—152), поч. З волестїю срдца крїпю до Бг҃а.

89. Пѣснь ѿ. ѡ страшом сѣдѣ (стор. 152—154), поч. Гдѣ приходїть грѣшнымъ мѣчїти.

90. Пѣснь ѿ. ѡ страш. сѣдѣ, под. Іѡрд. рѣкѣ (стор. 151—157), поч. Гласѡи цю живо гласѡ страшливогѡ.

91. Пѣснь ѿ. ѡ сѣдѣ грѣшныхъ (стор. 157—158), поч. Плачъ дшїе ѿ рыдай горе, пор. Богогл. ч. 37.

92. Пѣснь ѿ. ѡ чтирехъ рѣчахъ ѡ стат., ѡ смрті, ѡ сѣдѣ, ѡ пеклѣ, ѡ црѣтвѣ, подобень (стор. 158), кїнца брак, в тїлько одна строфа, що поч. Ѡцкїи сѧ дшїо, вѡсь вїска смрті Між стор. 158 і 159, судячи по старїй паїнацаї, брак 12 сторїв.

93. Ндѣла ѿ. стго поста крѣтѡ поклоненїе, пѣснь ѡ крѣтѣ Гдїимъ самоподобна (стор. 159—161), поч. Ѡ тревѣженное древо.

94. В недѣлю четвѣртѡю свѧтого поста тренѡ ѡ страсти Хѡи жалосный (стор. 161—162), поч. Ісѡ Хсѡ всегѡ свѣта.

95. Тренѡ ѿ. жалѡ. о стрѣти Хѡи (стор. 163), поч. Ѡ акѡ ѡкрѣтна в срдцѡ моемъ рана.

96. В свѣотѡ пѣтой ндѣли, похвала прѣстѡи Бг҃їи, пѣснь Бг҃їи самоподобна (стор. 164—166), поч. Хвалѡть тѡ вѡжаще прѣтамъ дѣце. Картка 165—166 в горї передерта так, що бракуе верхньої третїни разом з текстом.

97. В недѣлю пѣтѡю стгѡ поста тренѡ мѡкахъ Хѡыхъ (стор. 166—169), поч. Ѡче Бжѡ всемогѡщїи, переклад з польського пор. Kantyczki IV, 3.

98. Тренѡ ѿ. ѡ мѡкахъ Хвѣткыхъ (стор. 169—170), поч. Ѡ Ісѡ, творче црїю.

99. Тренѡ ѿ. ѡ мѡкахъ, под. Глїчна ютрїн. (стор. 171—172), поч. Ѡ срегїи плачѡ, срдце прѡражаешѡ.

100. Тренѡ ѿ. ѡ мѡ. Хрѣто. под. Глїстїне мѡ срдце, под. Чѡ ти на докѡрѡ ноцѡ Ісѡ, Ісѡ (стор. 172—174); поч. Ѡ кто вѡ нѣ то даль, авѡмъ вѡмъ шрѡтомъ.

101. В недѣлю цвѣтївю пѣснь перва сам. под. (стор. 75—177), поч. Іерѡсалїме. воспрїми днѡсь Хѡ. Акрѡстих: Іѡанѡ Іѡвѡцкї.

102. Пѣснь ѿ. под. Ішрдан рѣко (стор. 178—179), поч. Днесъ благодать нась сокираеть.

103. Пѣснь ѿ. подок. Єлицна ютрен. (стор. 179—182), поч. З ѿна зосланный сѣтъ Бѣа живогѡ. Далі додана на тій самій стор. Стихира глас д. Днесъ бл҃годать ст҃аго д҃ха ндєть сѣбра, без кінца. Первісно теперішня стор. 183 наступала зараз по стор. 178, так що кінець пісні ч. 102 масть ся на стор. 183 і другий раз на 179; дві картки (стор. 179—182) вставлено пізніше.

104. Бѣ ст҃ый ѿ великій четвѣрток тренѣ первый (стор. 183—184), поч. Царю Хр҃те Памє милый, пор. Богогласникъ ч. 39 і Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 52—53.

105. Тренѣ вторый (стор. 184—186), поч. Юже декретъ подпнєть, пор. Богогл. ч. 41 і Зап. в. т. і. Шевч. т. XVII, ст. 55—57.

106. Бѣ ст҃ый ѿ великій пѣток тренѣ жалостный д. (стор. 186), поч. Нѣтъ Хр҃те памє милый, пор. Богогл. ч. 40.

107. Тренѣ жалос. ѿ. под. Ѣ дѣце прѣтам (стор. 187—188), поч. Послушайте, що зробила проклатыхъ Єврейскъ сила.

108. Бѣ ст҃ью ѿ великью свѣотѣ тренѣ жалосный (стор. 189), поч. Що ти на добрѣ ноцѣ Ісє оусплєнный.

109. Бѣ ст҃ью великью ндѣлю Пасхи на Воскрєсєніє Христово пѣснь перва самоподобна (стор. 190—191), поч. Іс Хр҃тє воскресъ ѿнѣк, пор. польскый текст Kantyczki IV, 37—38.

110. Пѣснь ѿ. на Воскрєніє Хр҃то (стор. 191—194), поч. Веселый нам днес днѣ настал, переклад в польского, пор. Kantyczki IV, 36.

111. Пѣснь ѿ. на Воскрєніє Хр҃то, под. Ѣ оутрок. (стор. 194—195), поч. Воскрєс Ісѣ ѡ грока, радость косѣм.

112. Пѣснь д. на Воскрєніє Хр҃то (стор. 195—196), поч. Йзыдѣте аггѣлє лєки въ стрѣтєніє Бѣдєки, пор. Богогл. ч. 52.

113. Пѣснь ѿ. под. Ѣ прекрасна пѣст. (стор. 196—198), поч. Бѣ вечерѣ же свѣотный.

114. Пѣснь ѿ. на Воскрѣ. Хр҃то (стор. 198—200), поч. Іс Хр҃тє з мєртвыхъ всталъ вєстѣ.

115. Бѣ четвѣрток Бѣзнесєніє пѣснь перва, подовєнѣ: Воскрєс Ісѣ ѡ грока (стор. 201—203), поч. Иєрусалим же град ѿ ст҃ый Єѡнѣ, акростих: Иван Бѣховицкѣ.

116. Пѣснь ѿ. Бѣзнесєн. под. Похвалаѣ прин. (стор. 203—204), поч. Прїйдѣте кр҃ный соковлєнный.

118. Пѣснь д. Бѣзнесє. подок. З волєстїю срдца (стор. 207—208), поч. Духовнїємъ д҃ха Хр҃тє дасть нѣжднымъ, акростих: Димитрий Рїйницкый.

119. В неделю пѣтдесятную пѣснь перва, подовенъ Іерусалим (стор. 209—211), поч. Исѣ спѣвитель ншѣ аѣлом сердца, акростих: Иван Буховицкі.

120. Пѣснь ѳ. под. Размышлѣи севѣ (стор. 212—213), поч. Црю нѣснѣи и вѣкшнѣилю.

121. Пѣснь ѳ. о тройци, под. Иврдан' рѣко (стор. 213—215), поч. Тройце сѣла, Бжѣ ласкавыи, пор. Зап. н. т. і. Шевч. т. XV, ст. 30.

122. Пѣснь д. о тройци сѣой, под. Тевѣ честь хвалѣ (стор. 215—216), поч. Творче и Бжѣ, пане ласкавыи.

123. Вѣ неделю ксѣхъ сѣыхъ пѣснь д. ѱ тройци сѣой, под. Яко Бѣом предизк. (стор. 216—218), поч. Прѣсвѣщен'наѣ тройце.

124. Пѣснь ѳ. ѱ сѣыхъ и грѣшныхъ (стор. 218—219), поч. Тамъ за горою за нѣною сѣиѣи веселѣт сѣ.

125. Вѣ девѣтѣи четверѣ Бжѣи плоти, пѣснь д-л. подовен Іврдан рѣко (стор. 219—220), поч. Тевѣ честь хвалѣ ншѣ кѣчнѣи Бжѣ, з польського, пор. Kantyczki IV, стор. 42.

126. Пѣснь ѳ. той же (стор. 220—221), поч. До тевѣ Пани смиренно колами, переклад з польського, пор. Kantyczki IV, ст. 45.

127. Пѣснь ѳ. (стор. 221—222), поч. Іѣ, Іѣ, Іѣ, Іѣ, покарме нѣснѣи.

128. Вѣ пѣтнюнкѣ ѳ. по Воскрѣсеніи лѣмент колесной Бѣи первыи (стор. 222—226), поч. Южѣ та жегнавѣ мой наймил'шѣи сѣѣ Хрѣтѣсе перекл. з польського, пор. Kantyczki IV, стор. 23.

129. Лѣментѣ ѳ. прѣтой Дѣи (стор. 226—228), поч. Стала мѣи колѣюча, переклад латинського гимну Stabat Mater dolorosa, пор. польський текст Kantyczki IV, стор. 20.

XXI. Угроруський сѣпівання А.

Сей сѣпіванняк, привезений д. Гнатюком із північної Угорщини, списаний, судячи по письмі, при кінці XVIII або в початку XIX в. і хоч має більшину пісень таких, які знаходять ся в друкованім Почаївськім Богогласнику, то про те, здасть ся, зладжений незалежно від нього, на основі иньших рукописних збірників. Про се перекоує нас не тільки текст пісень ідентичних з почаївськими, туг значно відмінний, але також брак порядку подібного до друкованого Богогласника і значне число пісень, яких нема в тім виданю і які звичайно не стрічають ся в сѣпіванняках копіованих із друкованої книги.

Рукопис — невеличкий зошит сїрого паперу в більшу 8-ку, сильно затовщений, але зрештою досить добре захований, писаний досить гарним полууставом; текст пісень не роздїлений на вірші, тільки кожда строфа зачинаєть ся а саріте і початкова її буква так само як титул кождої піснї написані киноваром. Початку ані кінця рукопису нема і хоча текст першої піснї маєть ся весь, але нема титулу, що певно був на попередній картці. Рукопис має тепер 12 карток і містять ось які пісні:

1. Пѣснь пастырѣмъ можилъ, (стор. 1—2), пор. руський текст Зап. в. т ім. Шевч. т. XVII. ст. 62—63; польський Kantyczki II, 12.

2. Пѣснь сѣлю Басилію (стор. 2—4), звісна пісня про Василя і Евладія, надрукована мною з галицьких копій у Житю і Слові III, 307—312.

3. Пѣснь Богомвленію Гѣню, под. Воскрєсъ Ісѣ ѿ гроба, поч. Крецлет сѣ Бѣка къ Іордани (стор. 4—5). Пісня не поміщена в Богогласнику, але друкована в пізнійших пісенниках Ставропігійського виданя і досі дуже популярна в горах і на галицькім Підгірїю, пор. дод. XX, ч. 66.

4. Пѣснь Богомвленію Гѣню (стор. 5—6), поч. Іорданъ рѣко оуготови сѣ, пор. Богогласникъ ч. 28; дод. XX ч. 65.

5. Пѣснь Стрѣтенію Гѣню, под. Радѣи сѣ Црїце (стор. 6—7), поч. Сѣкѣло днесъ ликѣйте, ѡалмы восклицайте.

6. Пѣснь во нѣлю ѡ владномъ (стор. 8—9), поч. Нарѣкахъ сидѣши горка Вавилона, — се властиво перевіршований псалом, пор. Богогл. 34.

7. Пѣснь въ нѣлю мѣсопѣстивю (стор. 9—10), поч. Плачи дѣши, рыдай горе, пор. Богогл. ч. 37; дод. XX, ч. 91.

8. Пѣснь ѡ страшномъ сѣдѣ (стор. 10—14), здаєть ся угроруського складаня, подаємо першу строфу:

Горѣ, горѣ дѣши моѣ ко творцѣ своемѣ
Бѣжи, вѣжи съ вѣнемъ къ источникѣ живомѣ,
к' немѣ тамо припади
й его сѣ налади,
который завѣше паматаєть,
кто ко немѣ приєкгаєть.

Ся пісня має акростих, що дає назву автора: Гедеон Пазії.

9. Пѣснь Благовѣщенію прѣстой Богородици, поч. Ликѣи днесъ Сїоне (стор. 14—17), пор. Богогл. ч. 107.

10. Пѣснь великопосна (стор. 17—19), поч. **Ѓ** дѣвице причиста, пор. Богогл. ч. 109 і Зап. в. т. і. Шевч, т. XVII, стор. 53—54.

11. Пѣснь Воскресенію Гѣню (стор. 19—20), поч. Ко-скрестъ Ісѣ ѿ гроба, радість всімъ, пор. дод. XX, ч. 111.

12. Пѣснь Вѣханію Гѣню, под. Кзыйде Бѣъ ко високой горѣ, поч. Радѣи са зѣло, дщи Стѣна (стор. 20—24), пор. Богогл. ч. 49.

13. Пѣснь Вознесенію Гѣню (стор. 24), поч. Кзыйдегъ Бѣъ ко високой горѣ (без кінца), пор. Богогл. ч. 64.

XXII. Угрор. співанник Б. Митра Дочинця.

Такъ називаю сей співанник на основі підпису того, хто 1832 р. писав одну його, найціннішу частину. Властиво-ж співанник складає ся з трьох частей, писаних ріжними руками і в ріжних часах, відмінних одна від одноі і папером і навіть форматом. Часть перша обіймає перших 16 карток і писана десь у початку XIX в., полууставом, без киноварі і без записок на маргінесах чи де инде; друга часть має 36 карток, з тих 4 порожні, писана скорописю, досить недбало, на грубим сивім папері більшої 8-ки, рукою Митра Дочинця в р. 1832; третя часть має тільки 14 карток і є очевидно виривком якогось більшого збірника, не має ані початку ні кінца, писана грубим полууставом, але заокругленим і декуди близьким до курсива, почерком дуже подібним до того, яким писана одна Керестурська Пасня з кінця XVIII в., привезена д. Гнатюком. Зміст сеї збірки ось який:

1. Пѣсн' в нѣлю ш клѣдномъ, под. Фалшикам юност, поч. На рѣках сидѣше (стор. 1—2), пор. дод. XXI, 6.

2. Пѣсн' ш Станомъ [sic! зам. шстатномъ] сѣдѣ, под. Гдѣ ѣвлю са поч. Горѣ, горѣ, дѣше мѣм (стор. 2—5), пор. дод. XXI, 8.

3. Пѣсн' в' нѣлю сыропѣст. ш Ядамѣ й Євѣ, под. **Ѓ** дѣвице прѣст' (стор. 5—7), звісний плач Адамів, поч.

Плакал са Ядамъ под' раєм,
же выгнанъ былъ з райскихъ краекъ
ѿ архангѣлскихъ воевъ.

4. Пѣсн' Благовѣщенію п. Бѣи самоподовна поч. Да прійдетъ всімъ миръ радост (стор. 7—8), пор. Богогл. ч. 98.

5. П'єсн' вѣханію ГДню, под. Бзыйде БГъ поч. Радый са з'кло (стор. 9—11), пор. XXI, 12.

6. П'єсн' Воскресенію Хѣс, под. БГъ оу емпѣрѣ горнем (стор. 12—13); ось перша її строфа:

Иїсь Хѣ з' мертвыхъ всталъ,
 мертвымъ животъ даровалъ
 ѿ житіє нам исправилъ,
 смерти вѣчной нас избавилъ.
 Куріє, куріє вайсен', аллашъ,
 ГДн, ГДн помилый,
 Фквпна' ест' насъ кровію.

7. П'єсн' Вознесенію ГДню, под. Радый са з'кло поч. Бзыйде БГъ къ високой горк (ст. 13—16), пор. дод. XXI, 13.

8. П'єсн' Гошестрїю с. Дѣа, самопод. поч. Источникъ дѣховный (стор. 16—18), пор. Богогл. ч. 61.

9. П'єсн' с. аїлом Петрѣ ѿ Павла, под. Фалшикам юност. (стор. 18—19); ось перша її половина:

Органы йграйте,
 Петра величайте,
 аїла Павла радѣно заграйте!
 Нероне незкожний,
 фараїне проклатый,
 казалъ є мордовати,
 ікъ Пилат' Понтійскій.
 Аїтла Петра казал' мордовати,
 аїтла Павла казал' главѣ стати.
 Нероне безкожний,
 фараїне проклатый,
 вѣдеш' ты на вѣки оу пеклѣ горкѣти.

10. П'єсн' на Прѣвѣраженіє ГДне, под. Мнхайлає: кто іко БГъ, поч. На Оаворк прѣвѣраз са (стор. 19—20), пор. Богогл. ч. 70.

11. П'єсн' Оуспенію прѣтой Бїи, под. Радыйте са вси людїє (стор. 20—22), без кінця; поч. Ярхлїгли з' ѿпа прїишан до Бїи, пор. дод. XX, ч. 14.

12. Пісня про Іеуса Зарваницького (стор. 23—24), угроруська, без початку. Читавмо тут:

Роды земный соверште сѧ,
оу Зарваници веселѣте сѧ:
Безвышаетъ Бгѣ
хрѣтѣанскій рогъ.

Надъ Стрѣпотоу град Зарваница,
в' кролѣствѣ Угерском зрѣт сѧ царица:
надъ водами гласъ,
Бгѣ кзываетъ насъ.

Людѣ тѣбѣ днес сѧ кланяють,
оу Зарваници поклон' ѡдають,
взираетъ миръ вес
приходяще днес.

Львы Ягараномъ сокрѣшилъ главь,
в'крномѣ скиптрѣ додай державъ,
з высоты страхъ,
сокрѣши враговъ в прахъ.

Ся остатня строфа велѣла-б думати, що пісня зложена ще при кінці XVII в. під вражінєм турецьких нападів на Угорщину.

13. Пѣсн' на Покровъ прѣс. Бѣи, под. Бѣе в'крнымъ ѡ корона (стор. 25—26), поч. Предста црѣца на високомъ тронѣ.

14. Пѣсн' с. архистратига Михаила под. На Олворѣк превѣразил сѧ (стор. 26—29), поч. Михаиле: кто яко Бгѣ! велики возепѣлъ ѣ.

15. Пѣсн' Вовѣденію прѣстой Бѣи, под. Радый сѧ црѣце (стор. 29—30), поч. Свѣтлаа зорнице, оутрениа деннице.

16. Пѣсн' сѣнтелю Николаю, под. Предвѣчний роди сѧ (стор. 30—33), пор. Зап. в. т. ім. Шевч. XV, 35.

17. Пѣсн' Рождѣствъ Хрѣтовъ (стор. 33—34), поч. Скунилъ вселатаа, ковче завѣта.

18. Пѣснь Ядамови и Евѣ (стор. 34—36), поч.

Размышлавъ севѣ Ядамъ,
Чого бы сѧ добре звѣдалъ.

19. Пѣсн' великого поета самопод. Не плачь (стор. 36—37), поч. Ѣ Дѣвице прѣчтаа, мѣи благословинаа, пор. Богогласникъ ч. 102.

20. Стихира надгробнаа (стор. 37—38), вірша місцевого складаня:

Зачало премудрости — страхъ Гдѣнь!
Кто бы те завше приати годѣнь

страха Господня, чистъ пророковъ
 Давыдовъ возвѣщаеъ . . . етъ . . .
 Но кожественномъ страхѣ
 в цѣломѣдринномъ оуѣжасѣ
 оуѣскъ любви наеожинства
 не прагнетъ и малжинства.
 Кто оуѣ Бога проситъ мѣдрости,
 вознести покааннемъ...
 Покаймо са слости,
 дастъ намъ Бгѣ во мѣдрости
 оумирти . . . оуѣды,
 Не чинѣмо блѣды.
 Кто тѣло тѣчитъ,
 того Бгѣ наоучитъ;
 кто тѣлѣ оугаждаеъ,
 дѣшѣ изражаеъ;
 кто тѣлѣ фолѣеъ, [sic! зам. фолѣеъ]
 дѣи смѣрть готѣеъ.
 Смѣрть не вонт са прѣта,
 грѣшникомъ люта,
 страшна и погана,
 не вонт са пана.
 Ёсть за грѣхи покѣта,
 не вѣде смѣрть люта.
 Постом са смѣримо,
 во грѣскѣхъ не мрѣмо.
 Кто спѣкати годинѣ,
 таковы подобенѣ:
 плачлива стиѣира;
 смѣртнаа сѣкіра,
 оуѣскѣхъ ѡна сѣчетъ,
 никто не оуѣтечетъ.
 Того са не (кѣнца бракуе).

Початок сеї „стихири“ дуже попсоваий. Було-б дуже пожадано віднайти і опублікувати її всю, а також вивідати, чи її співають, чи може відмовляють при похороні і серед яких обрядів.

21. Пѣснь за здоровна, поч. Кажѣтъ люде (стор. 39—41), пор. Богогласникъ ч. 256.

22. Пѣснь Богоавленію, поч. Йорданъ рѣкко (стор. 41—43), пор. Богогласникъ ч. 28.

23. П'єснь Бїи (стор. 43—45), поч. **Ѓ** мати д'єво сїла,
мати препорочна, пор. дод. XX, ч. 22.

24. П'єснь Рожєствє Христовє (стор. 45—47), поч.
Бїть предв'чний народил сь, пор. П'єсни наб. стор. 6—8.

25. П'єснь Василїю (стор. 48—50), пор. дод. XXI, 2.

26. П'єснь в' нед'лю строп'єстн'ю (стор. 51—54), пор
висше 3. На стор. 50 і 53 в впау підпис: **С**нл п'єсни дака Кв-
шиницкого.

27. П'єснь в свєот'є Лазарєв', подоб. **Ѓ** д'євице пре-
чиста, поч. Ч'лєк'є єдин'є богач'є в'л'є (стор. 55—56).

28. П'єснь во нед'лю цв'ктн', под. **И**врдан'є р'к-
ко (стор. 57—59), поч.

Церквє Снїтнська юж'є вєсел сь
ѡ том, же цар'є твои днес'є приближи сь.

29. П'єснь Воскр'єнїю, п.д. Крещаєт сь Б'їдка (стор.
59—61), поч. Воскрєс'є їс'є ѡгрокє, радост'є вєс'єл, пор. дод. XXI. ч. 11.

30. П'єснь на Вознесєнїє (стор. 62—66), пор. Бого-
гласник'є, ч. 60.

31. П'єснь на Єошєствїє с'їго Д'їл (стор. 67—71),
пор. Богогл. 261. На стор. 71 під текстом підписано: рок'є д'ївл'є.
ѡсел'є Дочинєц'є Митр'єв'є списє на сєм'є лист'є снл п'єсни, р'єка,
п'єт'єпис'є Дочинєц'є Митрєвє. Далї їде відмінне чорнило і по-
черє Дочинця.

32. П'єснь на Воскрєсєнн Х'їо (стор. 72—74), радше на
Томину нед'лю, поч. По востаннн твоєм'є Х'їтє прєславнє мвн сь
оучеником'є твоим'є [мвн].

33. П'єснь ск'їцка (стор. 74—76), ось вона:

Ѓх'є ми тишк'єи жал'є не малыи,
многи скорєи мнл ѡвєли.

Ѓца матер'є ѡставил'є єм'є
и сам'є ѡ нїх'є забл'єднєв'є єм'є.

Оуєс'єх'є жив'єх'є и ѡставил'є,
а днес'є слыш'є, нш'є померли.

Ѓтєц'є мати прєстави сь,
ко мн'є серцє рас'єдвои сь.

Ци не плєх'єи роз'єм'є стал'є сь,
же в ч'єжин'є єм'є загнал'є сь?

Хот'є померли, не вид'єю,
в ч'єжєм'є краю прєбыв'єю.

Плачтє ѡчи, слєзы л'єїтє,

Ща, матеръ южъ невъзрите.
 Оу чѣжинѣ мѣрѣ жити
 и з блискими си не видѣти;
 оу чѣжинѣ превывати,—
 такъ чѣжинѣ треба знати:
 ли чести, ни похвали,
 токмо досыть изнекаги.
 Оу чѣжинѣ превывати —
 не дай Хрѣте оумирати!
 Слезы мои Хрѣте приѣми,
 житие чисто даруй ми!

34. Пѣснь въ страданію на великомъ постѣ, подобенъ Царю Хрѣте (стор. 76—79), поч. Южъ си жиды избрали.

35. Пѣснь ко стѣнѣ Бѣи чѣ доткорнои Повчанскои, подобенъ: Нова радость стала (стор. 79—80). Се живцем перенята новосамбірська пісня, пор. Богогл. ч. 133, тільки в другім ряду зам. Новосамборская церковь поставлено: Нова церковь Повчанская.

36. Пѣснь погребанію Кѣзанътиа, подобенъ Изъточникъ слезы (стор. 81—82), пісня на смерть якогось Мукачівського епископа; читаємо тут:

О Мѣкачъ, Мѣкачъ ѿсироциный,
 такъ тишикъ Бръдѣлъ¹⁾ баръзо смѣциныи.
 Бѣсь народъ людски южъ ламентѣтъ,
 Оуграхъ, Волоухъ велии жалѣтъ.
 Слѣтнаа во трѣба южъ затрѣкла,
 штроглаа смѣрти мѣтла трѣтила.
 И патерицѣ изъ рѣки вышла,
 и архъиерейскѣ пла[ш]чѣ поде[р]ла.

37. Пѣснь во неделю крестопоклонѣю (стор. 82—83), поч. Ісѣсе царю распятый на крестѣ дрекълианомъ.

38. Пѣснь на Рождество Хрѣто, подобенъ: Нова радость стала (стор. 84—85), поч. О востока воснявый, звѣзда ясна показавы.

39. Пѣснь ѿ должности пастыри дѣшевнаго подобенъ (стор. 85—87). Се неповний варіант звѣсноу „Пісні Пастелія“, Мукачівського каноніка з кінця XVІІІ в., опубліковану

¹⁾ З мадярського: tessék, Erdely — прошу, Семигород.

з відпису о. Кралуцького пок. Драгомановим (Житє і Слово I, 452—453). Подаємо тут сей варіант, що хоч не дав повного тексту, але цікавий одною строфою, доданою очевидно пізвійше:

Пасктырю дѣшкннй, ты попе избраннй,
лють грѣшннй ѡчищати Ѡ Бѣа есь данннй.
Йкѣ же дрѣгыхъ ѡчищавшѣ,
кѣть самѣ скверннмъ изостаешѣ
жнючи владно?

.

а ты шкѣ самѣ во тмѣ ходишѣ
и кскѣхъ со собою водишѣ
во рокѣ пекельннхъ!

Идѣть лѣта, попе, приходитѣ коньчина,
абы ты не застала лютаѣ година!
Глѣбоко спишѣ — провѣди са!
Заклѣдикѣ есь — наверни са!
Ѡ попе, покай са!

Ѡхѣ покая са попе, во ты чертъ возметѣ,
коли не зостаешѣ, тогда ты порветѣ.
Такѣ са тѣчишѣ, шѣгѣдѣвешѣ,
же чрево тѣгати не кирѣвешѣ, —
попе, вже покай са!

Тѣсенѣ пѣть до раю, врата гѣскнй;
людѣмъ показѣвешѣ посты тѣрдыѣ,
а сам гѣкшѣ, пишѣ стравы дорогыѣ.
Глѣбоко спишѣ — провѣди са,
заклѣдикѣ есь — наверни са,
Ѡ попе, покай са!

37. Пѣснь стѣомѣ арѣханѣгѣла Мнѣхана (стор. 87—89), поч. Хвалимѣ ты кскѣ згоднѣ зеройнѣ.

38. Пѣснь Ядамѣ челѣкѣкѣ прѣкомѣ скѣтѣ, подокѣнѣ (стор. 90—92), кѣлька стрѣф із звѣсноѣ „Віршѣ про сорѣне свѣта“, надрукованѣ в повнѣм текѣтѣ з галицькоѣ копѣ Житю і Словѣ II, 216—222, в коротшѣм із Яворѣвськогѣ спѣваннѣка в. Записки наук. Тов. ім. Шевченка XIV, misc. 2.

39. Пѣснь ѣ. Ядамѣ ко недѣлю сырѣнѣсенѣю, подокѣнѣ: Ѡ Дѣкицѣ (стор. 92—94), пор. више ч. 3.

40. Сонъ приситон Бѣмъ (стор. 94—96).
41. Сказаніє Гѣмъ (стор. 96—97).
42. Бо нима Фца и сына и стѣго Дѣхламѣнъ (стор. 97—103), всѣ три прозові тексти, звисні апокрифи.
43. Пѣснь свѣцкама (стор. 111), варіант звисної пісні: Кажут люде, що я умру.
44. Сон Богородиці, без титулу (стор. 111—112).
45. Епістолія про неділю, без титулу (стор. 112—116), пор. вше ч. 42.
46. Пѣснь покама ко стѣой Бѣи (стор. 116—117), поч. Плачте са серца.
47. Пісня без титулу (стор. 117):
- Конецъ свѣтѣ юшъ приходитъ,
не горасъ са що день ровитъ:
паны злми наставаютьъ,
мѣзерныи знекажаютъ.
- Яки таки з доломаномъ
вѣлитъ себѣ звати паномъ.
Посли Боже слѣги свои,
що дѣша мои.
Посли Боже ласкѣ свою,
возми, возми дѣшѣ мою.
48. Пѣснь ш страданіи Хрѣа (стор. 118—119), поч. Дѣше мол грѣшнал, востани раненько.
49. Пѣснь при ѡстатной смерти (стор. 120—121), поч. Сѣ широкый свѣтѣ, нѣкѣде в товѣ жити.
50. Пѣснь на рождѣство Хѣо (стор. 121—122), пор. вше ч. 24.
51. Пѣснь ко стѣой Бѣи (стор. 122—123), поч. Богородиц. вѣрнымъ ѡкорона, пор. дод. XX, ч. 28.
52. Пѣснь на погребѣк (стор. 124—125), поч. Источникъ слезы расъливанте са.
53. Пѣснь ѡ старости (стор. 126—127), поч. Фалъшикам юность, нечсна фортѣна.
54. Пѣснь ѡ марѣности свѣтѣа (стор. 127), поч. Чѣмы чловѣкѣк есмь и съчезаемъ.
55. Пѣснь ѡ страданню Хѣа (стор. 128), уривок із пісн. Богогл. 39.
56. Пѣснь надъгробна (стор. 129), поч. Плачи дѣѣ, рыда горѣ, пор. XXI, 7.

57. П'єсь на кожнаго челоу'кка, поч. Гор'к, гор'к, дї'ї
моя (стор. 130), пор. дод. XXI, ч. 8 і XXII, ч. 2.
58. П'єсь ко д'ї[т]и м'я малол'їтним'я (стор. 131—
132), поч. ѿ Б'ї ласкавыи, ѿче безконичный.
59. П'єсь на Благов'їщеніе (стор. 132—133), поч. Ли-
кый днїсь Сишнї.
60. П'єсь на воскресїніе Х'їво (стор. 134—135), поч. Іс'х
Хс'х з мертвых' стал'ь, пор. више 6.
61. П'єсь воскреснаи (стор. 135—136), пор. дод. XXI,
ч. 11; XXII, ч. 29.
62. Прїств'їчний родї си п'ят' л'їты (стор. 136),
тїлько одна строфа, пор. Богогл. ч. 17.
63. П'єсь на с'їом'ѣ ѿц'ѣ Николаю (стор. 137—138),
пор. више 16.

XXIII. Калуський співанник XVIII в.

Сей співанник, в якого лишило ся всего 19 цїлих карток і два вривки, писаний у другїй половинї XVIII в., одною рукою, скорописом, без киноварї. Я одержав його, як і рукопис описаний під ч. XIV, від д. Івана Ом. Левїцкого, який знайшов його між паперами свого батька, що був священником у Берлогах Калуського пов. Збірничок був писаний в части по руськи, в части по польськи і мїстив духовні і св'їтські пісні. Ось його зміст:

1. Прїдв'їчний родїл си под л'їти (стор. 1—4), пор. Богогл. ч. 17, хоча тут текст повнїйший.
2. Некая радость св'їт'ї си змївила (стор. 4), уривок, пор. Богогл. ч. 19.
3. Польська пісня „Witaj święta Wniebowzięta“, без початку (стор. 5—6).
4. Pieśń natalis Х'ї (стор. 6—7), поч. Aniol pasterzom mówił, пор. Kantyczki II, стор. 12.
5. Pieśń na boże narodzenie (стор. 7—8), поч. Paśli pasterze woły, пор. Kantyczki II, стор. 51.
6. Псалма Іван'ѣ Златоустоу (стор. 8—9), поч. Злато-
юваннїю тр'їк'ї, пор. Богогл. ч. 160.
7. П'єсь на введїніе прїст'їи Б'їи (стор. 9—11),
поч. Патриарси трїумф'їты, пор. Богогл. ч. 93; Зап. наук. тов. ім.
Цевч. т. XVII, стор. 72.

8. Oratio gratulatoria Navitatis Xti Dei (стор. 11—13), поч. Dziwna metamorfozis y ledwie do uwierzenia.
9. Пѣснь на сѣой Тройци, под. Ішрдан рѣко (стор. 13—14), поч. Тройце сѣла, Бже ласкавий, пор. Зап. наук. Тов. ім Шевченка т. XV, стор. 40.
10. Пѣснь ко прѣстой Бѣи (стор. 14), поч. Прѣтам Дѣо мѣи рѣскаго краю (більше нема, далѣ очевидно бракуе карток).
11. [Пѣснь на рождество Хѣо], без початку (стор. 15—16), поч. Я ви дѣи и холми возиграйте со нами.
12. Пѣснь прѣстои Бѣи (стор. 16), поч. Г прѣтам пѣо, Дѣо Бѣи, пор. Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XV, стор. 39.
13. Пѣснь на рождество прѣтой Бѣи (стор. 17—18), поч. Рождество дѣи агглом славити.
14. Пѣснь великопѣснам (стор. 18), поч. Г все створени под умѣршим паном, пор. Зап. н. т. і. Шевч. т. XVII, ст. 57.
15. Пѣснь [на страсти Хѣи], титул ушкоджений (стор. 19), поч. Ягглькѣй црю, предѣкнѣй Бже, пор. Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 68.
16. Пѣснь на страсти Хѣи (стор. 19—20), поч. Црю Хрѣте пане милій, пор. Богогл. ч. 39.
17. Пѣснь на воскресенїе Хѣо (стор. 20—21), поч. Воскресѣ ѣо гроба, радост восѣи, пор. дод. XX, ч. 111; XXI ч. 11.
18. Пѣснь сѣомъ Ішанъ (стор. 21—22), поч. Блаженъ оучениче, апостоломъ слава.
19. Фалма на благовѣщенїе прѣтой Бѣи (стор. 22—23), поч. Послан вѣх аггль Гаврийль ко дѣи прѣтой, пор. Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 69.
20. Пѣснь на страсти Хѣи (стор. 24), поч. Скажи мѣнкѣ соловѣю правдѣ, пор. Головацкѣй, Нар. пѣсни Гал. и Угор. Руси, т. II, стор. 736.
21. Пѣснь ѡ Гавлѣ царѣ [и] Давидѣ (стор. 25—26), поч. Ёо великом смѣткѣ Гавель зостаєт, друковано мною із сего рукопису, див. Киевская Старина, 1891, ч. 9, стор. 481.
22. Пѣснь на рождество Хѣо (стор. 27), поч. Радѣйте ся вси людѣ, пор. Пѣсни наб. 1834, стор. 5—6.
23. Фалма на пренесенїе мощей сѣаго [Николаи] (стор. 27—28), поч. Мирѣ многоцѣнное истѣкает з мощей трѣицѣ
24. Пѣснь на Рождество Хрѣтѣво (стор. 29—30), по.. Предѣкнѣй родна ся под лѣкти, пор. више, ч. 1.
25. Пѣснь свѣцкам (стор. 30), без вѣнця.

Щаслива фортѣно, где же си подѣла,
 Якъ мнѣ во паненствѣ вѣрне ѣ слѣжила,
 Я тепер' в малженствѣ послужи мнѣ мало,
 Даки мое сѣдце болше южѣ не выло.

Да коли-б же знала свою лиху долю,
 Не терпѣла би и тяжкую неколю.
 Я всеж то справуєт нелюбовь моего пана,
 Же и молодая якъ рожа зовила.

26. Пісня без початку (стор. 31), поч. **Г** гляди мѣтко
 на крѣтѣ южѣ пана.

27. Пѣснь прѣтой Бѣи Панковецкой (стор. 31—32),
 поч. Цѣтѣ мисленій и кринѣ полній во Панковской веси, пор. Зап.
 наук. тов ім. Шевч. т. XVII, стор. 79.

28. Пѣснь прѣсѣтой Бѣи (стор. 32—33), поч. Прѣукрашина
 бжїю славою.

29. Пѣснь на стѣрти Хѣи в четвѣрток (стор. 33), поч.
Г їє творче црѣ, пор. дод. XX, ч. 98.

30. Пѣснь на рождѣство Хѣо (стор. 34), поч. Нова ра-
 дост стала, пор. Богогл. ч. 22.

31. Psalma na rozdestwo Chrystowo (стор. 34—35),
 поч. Христос си с пани раждаєт, пор. Зап. н. т. і. Шевч. т. XVII,
 стор. 64.

32. Пѣснь на рождѣство Хѣо (стор. 35), поч. Скинїя
 всезалата, пор. дод. XXII, ч. 17.

33. Pisni na bohoiawlenїє hospodne (стор. 36), поч.
 Їврданѣ рѣкко, пор. Богогл. ч. 28.

34. Пѣснь свѣцкля (стор. 40—47), через неввагу пере-
 плетчика переплутано сторони. Приводжу сю пісню в цѣлости:

„Бѣднажѣ мой голова
 оу лихого мѣжа,
 тѣгажѣ мнѣ готова
 тай на сѣци нѣжа:
 нѣ мнѣ погубїти,
 нѣ пожартовати,
 анѣ си втѣшити,
 нѣ поговорити
 мнѣ з людми не даєтѣ.
 Нѣсть мнѣ стѣхи,
 коли мѣжѣ лихїй,
 тилко на печи

лежитѣ ворчачи,
 а всежѣ мене лаетѣ:
 „Богдай траєцю зѣла!
 Я ти би си гзила;
 тевѣ си ригоче,
 а мнѣ си не хоче.
Гї кадѣк же твою ма',
 чомѣ не маєшѣ сорома,
 тилко би си риготала
 и з ничими розмовляла.“
 „Я молоде, ти старїй
 и видит си краснїй!“

Міжє ними незгода, —
 лухъ доле нещасна!
 Лѣпше на пѣши бити,

якъ з нелюбимъ жити,
 с челоуѣкомъ лихимъ
 якъ з ведмедемъ дикимъ
 терпѣти.

35. Пѣснь свѣцкаѧ (стор. 37—38).

Жадалас пари, краснаѧ дѣвонко,
 тѣжачи бѣвши на коли;
 мовилас нераз: „Бѣдна головонко,
 чого тѣжѣ в тѣй неволи?
 Час же би юже, кой мой лѣта
 вжити хотѣт поваленого свѣта
 гладычи [sic!] на свѣт, на люде“.

Щожъ, колиж бо то краснѣиѧ шчи
 ваздростъ чини[ли] каждомъ:
 не спали 8 день, рѣдко коли в ночи,
 сприйли тилко едномъ,
 поглядяючи тѣшили срданко,
 що вѣдѣт мати вѣрно[го] борзинко
 совѣ приѣтелиѧ.

Молодести твоеѧ з милостю хотѣла,
 цювѣ тебе тилко залучити
 ис тим, которого-с срдцемъ полюбила,
 треба южъ вѣде з нимъ жити.
 Ковѣ сно тилко*) часом не бѣдило,
 якъ приѣдет тобѣ слѣхати не мило,
 а терпѣти-жъ треба.

Спомѣнижъ совѣ, счо вѣкѣ коротати
 треба южъ вѣде, з нимъ жити,
 цювѣ ти не пришло крѣпко жалувати
 хорошенкой вроди, —
 або попадешъ в тяжкѣю неволю,
 проклинати маешъ свою долю
 и молодость свою.

36. Псалма на рождество. Pieśń 4-ta (стор. 42—39—40),
 поч. Єнидѣм са вси во Єифлѣм.

37. Псалма на рождество Хѣо (стор. 41—42), поч. Вселенная вселѧ са, пор. Богогл. ч. 9.

*) В рукоц. тилко.

38. Уривок якоїсь сьвітської пісні (стор. 43), без початку, до того картка в одній третій часті ширини передерта від гори до низу і віддерта часть пропала. Лишило ся ось що :

Їй кѣпи мѣжѣ ключ
 замикай мене в коморон[цѣ . . .]
 . . . плю и ти мою комороч[. .]
 ѡй не поможе ключѣ колодоч[ка],
 [ик си оу]дасѣт вѣскока дочка.
 Коли ѡ сѡчѣ з хлопецѣми [гѣлати],
 [вѣдѣт] си твои замки падати ;
 икѣ мене станѣтъ хлс[пецѣ любити],
 вѣдѣт си твои замки л[омити].
 Коли и сѡчѣ, вѣкном [вискочѣ],
 Своего милого закше зс[вачѣ]
 Постараю ѡ си соло[.]
 [помо]жѣтъ хлопецѣ с хлѣбн
 ѡй не поможе вѣрна
 вѣзми

39. Бѣсло спѣвають, уривок якоїсь пісні (стор. 43).

40. Пѣснь Бѣи Почаевской, (стор. 44), уривок без початку.

41. Пролог на Рождество (стор. 45—46), заховали ся тільки шматочки якоїсь рождественської вірші, писаної латинськими буквами. Поч. :

Gdy uslyszal Yro[d mor]derca,
 ze sia wrodył [šwita] samoderzca,
 Zaraz poszlet znyia ludy po . . .
 . . . ty. W
 [Yro]d bezbožny stal oszukanyi
 [.] nystoy obohoj stany [sic!].

XXIУ. Вірші о. Василя Ферлеевича.

Осї вірші, написані коло 1847 р. а надруковані у Чернівцях 349 р., варті уваги як один із остатніх проявів того самоділкового асьменства, яке жило в карпаторуській території в XVII—XVIII іці. Книжечка Ферлеевича в Галичині велика рідкість, на Буковані стрічаєть ся досить часто у сьвященників. Перший подав про єї звістку Ів. Ом. Левіцкый у своїй Гал.-рус. Бібліографіі I, 129

подавши там дословний текст другої титулової карти (без означення, де кінчить ся recto, а починає ся verso), але не згадуючи нічого про її зміст. Проф. Ст. Смаль-Стоцький у своїй праці „Буковинська Русь“, (Чернівці 1900, стор. 85—89) подав доповнене до бібліографічного опису сеї книжки, а власне текст першої титулової картки (обложки), деякі виписки, і схарактеризував дуже вірно Ферлевіча як „последного писателя середного періоду нашої літератури, котрий тягнув ся на Буковину аж до 1849 р.“. Маючи під рукою примірник Ферлевічевих віршів, дарований мені ласкаво о. Козарищуком, парохом у Ковятині, подаю тут її докладний опис разом з деякими виписками. Книжечка малої 8-ки, сторони нумер. 1—67 і 74—79, а надто між 67 а 74 має 7 нумерованих сторін таблиць і на кінці одну нумеровану стор. друкарських помилок, — має дві титулові карти. На обложці читаємо :

Сїи пѣснѣ ѡ алми стихи, котрой ѡ алми, ѡ мѣ, ѡ прозванїе характеръ и селенї в немже ѡбытаетъ краегранесїемъ ѡбъясляетъ. Оу типографїи Черновецкои 1849. (Тут автор хотїв звернути увагу на той факт, що кожда пісня його складана має акростих, у якім показано його імя і стан). Друга титулова карта задрукована по обох боках, має ось який текст. Recto :

Во славу сѣмъ единосѣщнымъ жикотворцїи и нераздѣлимъ Троицы, Оца, ѡна и сѣго Дѣа. Пѣснѣ, ѡ алми ѡли стихи со ѡрмологїишскими нотами ѡ версамї оуподобленнѣ ѡ оукрашеннѣ на концї Индиктїишнѣ зерцалѣ Пасхалїи покозданнои ѡбрѣтаетъ сѣ. Повелѣнїе [sic!] ѡ благословенїемъ ѡхъ кнєскопрєсвѣщенства Євгенїа Гакмана єпископа Бѣковїнскогѡ і ѡхъ консистора, ѡ всегѡ Сѡбора чрезъ цїнзѡрѡ прєсмотреннѣ ѡ ѡсправленнѣ ѡ до типографїи печатати придати позволеннѣ подъ № 3245. Рокѡ 1847.

Verso: Сїи пѣснѣ ѡ алми стихи сложеннїи и написаннїи сѣтъ власною рѡкою ѡ іерєа Евс. Ферлевіча пароха всєи Товтрѣкѣ въ єпархїи Бѣковїнѣ на 1000 ѡдѣмплар. сѣсимъ коштомъ оу типографїи Черновецкои напечаталъ ѡ оумножилъ ѡ мїрѡ на свѣтѣ вѣдалъ на ползѡ дѡшєвнѡго спасенїѡ ѡ длѡ тѣлесногѡ воздержанїѡ родѡ хрєстїанскомѡ. Котрой ѡ алми, ѡ мѣ, ѡ прозванїе характеръ ѡ селенї в немже ѡбытаетъ краегранесїемъ ѡбъясляетъ. Товтри 20 маѡ 1847. Іванъ Єкхардтъ и синѣ, Тїпографъ ѡ Бѣковїнѣ. 1849.

В титулі кїновару не вживано, далї всѣ титулики і початковї букви кождої строфи, що творять акростих, друкованї кїноваром

1. Цалмъ Ѡ початкѣ ѿ до конца свѣта иже Бгѣ сотворилъ, по довенъ гласъ на троне вѣшныи. (Стор. 2—14). Перша строфа під нотами :

В началѣ Бгѣ свѣтъ сотворилъ
небо ѿ землю прооукрасилъ
солнцемъ мѣсяцемъ звѣздами,
хлѣбомъ солю ѿ водами,
рѣжикъ скоти,
всакѣ плоти,
ран во едемѣ,
дѣшѣ въ адамѣ,
Ѣвѣ с кости
Ѡкѣдѣ злости
скоро швили.

В другій строфі згадуєть ся, що Бог у раю наказав прародичам „дѣла страсти имѣ нѣи части“. Виганяючи їх із раю Бог говорить: „ѣ ти Ѣвѣ вѣри живѣ кѣжъкъ въ рѣки“. Виганяючи їх із раю ангел „вѣтъ по плицахъ нагихъ рѣзкою“ і наказує їм : „идѣтъ изъ царства на подданствѣ, рѣскаль ѿ мотикѣ вѣри въ свою рѣкѣ, копай, сапай, на хлѣбѣ старай до своей смертѣ“. Вірно завважив проф. Стоцкий, що Ферлеввич, як видно з сих слів, ще в 1847 р. вважав підданство наслідком первородного гріха! Вроджене Каїна оповідає Ф. на основі звісного апокріфа :

Ѣгда Каїн сѣ народилъ,
привидѣніе діаволъ сотворилъ,
ѣки дѣла седмѣ главѣ малѣ,
кровѣ ѿ сосци зъ Ѣви сцалѣ.
Ѣвѣ плаче,
Ѣдамъ рече:
Чтож ѿ сотворю,
плачѣ твоей оутолою?
нима врачѣ,
намъ Ѡрочѣ
Ѡ седмѣ главѣ сцѣлѣнти.

Дявол беретъ ся помогти йому, а за се

Людей оуѣсѣхъ Ѣдамъ записалъ,
кровю своей записъ запечаталъ:
хѣба ви оуѣскѣтѣ такѣи былъ,
чтобы два рази сѣ родилъ,
разѣ оумиралъ

й воскресалъ,
 може власть мати
 записъ роздѣрати,
 людей ѡдократи,
 тебе звязати,
 Тартаръ предати.

Як бачимо, апокріфічне оповіданє, популяризоване на нашій території в XVIII в. (див. Памятки II, 177—178 і 187), дійшло до Ферлеєвича вже з новим додатком, а власне з умовою: хто буде міг роздерти Адамів запис; про таку умову в давнійших оповіданнях нема вгадки.

В дальшій строфі (стор. 9) подає Ферлеєвич легенду про хрестове дерево також у формі відмінній від тої, яку вона має в старших апокріфах:

Єгда Адамъ вже оумиралъ,
 Сифъ сѣнъ заповѣдалъ:
 сѣмень зъ раю принеси ми
 й на гробѣ посади ми,
 кипарисовъ
 й пегговъ
 кѣпно й кедровъ;
 вѣдетъ расти дрѣвъ
 трилиственъное,
 спаситѣльное
 всѣмъ челоуѣкомъ.

Як звісно, старші апокріфи (Памятки I, 29—30; II, 295—296, 306—307) говорять, що Адам послав Сифа до раю за олієм милосердя, але ангел не дав йому його, а тільки дав три пруті з дерева вѣчного життя; вмираючи Адам воплів собі з тих прутів вінець і вложив їх собі на голову; з тим вінцем його й похоронено, але з него на його могилі виросло дерево з трьома пнями сплєтеними разом.

Далі оповідає вірша Ферлеєвича, як Адам по смерті пішов до пекла, вгадує про потоп і зараз перескакує на вродження Ісусове, що „прежде всѣхъ вѣкъ ѿ ѿца родѣнъ сѣ, на послѣдокъ вѣ ѿ дѣви воплотилъ сѣ й оумиралъ й воскресалъ, клятву потр кнѣзъ, Адама скокодилъ, записъ растерзалъ, Сатанъ сказалъ Тартаръ предалъ“. Згадавши про Ісусове вознесенє і заснова церкви о. Ф. пише далі:

Сѣма тысяща годовѣ наступила,
 злоба наша сѣ оумножила;
 ѿкъ бы дни Бгѣ не прекратилѣ,
 всакѣ плоть бы Бгѣ ни простила;
 нынѣ панства
 ѿ блазинства;
 горе намѣ вѣде,
 Бгѣ нас забѣде.
 еще Бгѣ намѣ терпитѣ,
 покѣвѣ сѣ свѣтѣ скончитѣ,
 избранныхъ ради.

Акростих сеї піснї: Васїлїн Ферленевїч парохъ.

2. Пѣзнѣ [sic!] на рожество Хрѣтово (стор. 15—20), перша строфа під нотами, акростих той сам, зміст не має апокріфічних деталів.

3. Пѣснь страстемѣ Хрїстовим' (стор. 21—26), перша строфа під нотами, акростих той сам. Зміст дуже хаотичний; апокріфічних деталів нема хіба крім одного, що Ісуса розп'яли „на главѣ Ядамовї“ (пор. Памятки II, стор. 342).

4. Пѣснь Прєскатїи Богородици подовенѣ Прєчистла дѣво Мати (стор. 27—30), перша строфа під нотами, акростих: Васїлїн Ферленевїч. Нотую форми: на фронтѣ, ѿкко, вице, ѿвєсь.

5. Пѣснь архаггел Муханлѣ и прочїихъ вєзплотних силѣ (стор. 31—35), перша стр. під нотами, акростих ut supra. В першій строфі вичислено девять ангельських чинів, але як девятий замісь „престолів“ покладено „тму“. Про Михаїла сказано:

Лѣципера ланцомѣ свазалѣ,
 на главѣ егѣ ногою столѣ;
 мечѣ ѿгнемѣ палаєтѣ,
 вѣ десници егѣ сілєтѣ,
 ѿскѣхъ враговѣ ѿстрашлєтѣ,
 громомѣ страшно ѿбивлєтѣ,
 горе всѣмѣ.

В строфі 9 і 10 оповідаєть ся про боротьбу Михаїла вже не з Луципером, а з Сотонаїлом, очевидно на основі апокріфа подібного до надрукованих у нас (Памятки I, 11—16).

6. Пѣснь ст҃аго великомученика Івана новаго нже вѣ Бочавѣ (стор. 36—41), перша строфа під нотами, акро-

стих : Басілін Фірлінівч парох Товтрів ; пісня зложена на основі життя, пор. дод. IX, ч. 13 ; XIV, ч. 4. Цікава тут строфа :

Бъ разбою Търковъ и Москви
взяткѣ моирѣ ажъ до Жолки
многъ времня тамъ пребви,
до Сочави сѣ вѣрбви. 1783.

7. Пѣснь великомученици Барбарѣ (стор. 42—47), перша строфа під нотами, акростих як у 1, пісня на основі життя пор. дод. II, ч. 59 ; IV, ч. 12 ; VI, ч. 9. Цікава тут строфа :

Барбара йстата
до Києва взата
й до нынѣ шкытаеть,
хрѣтїанъ поздоровлаеть ;
хто ю призиваеть,
нагло не вмираеть.

8. Пѣснь Ѡ притчѣй євангелскихъ (стор. 48—52), перша строфа під нотами, акростих як 1, зміст : моралїзація, прикінці притча про блудного сина.

9. Пѣснь ш жизни челоѣческой нынѣшнаго нещдѣшаго вѣка (стор. 53—54), строфа перша під нотами, акростих як 4. Нотую форми : мѣнѣ по гѣлом (по дѣлом), въ неждѣ великѣ ; хто й сѣ молиеть (хто йй) ; оуѣ вѣзвѣ, ни вѣйдѣть.

10. Пѣснь ш страшномъ и трепетномъ сѣдѣ на доромъ пришестїи Хрѣтвомъ (стор. 55—59), перша строфа під нотами, акростих як 6 ; се перерібка звїсної піснї Прийдѣтъ година, з дуже слабими додатками самого Ферлеввича.

11. Пѣснь їхъ висѣкопрешевскащенствѣ Євгенїю Гакманѣ, їхъ консїсторѣ и всемъ соборѣ (стор. 60—62), перша строфа під нотами, акростих як 4. Приводжу деякі строфи сеї чудернацької піснї :

Бскѣ оуважаймо, чисть и хвалѣ даймо
пречистномъ консїсторѣ,
Архіпастирю й нашомъ царю
й кождомъ ассорѣ.
Совѣтъ влагїи, Ѡ всѣхъ драгїи
на сѣсїи зложаютъ,
Інтереса наша въ папери вписана
до насъ присиллютъ.
Філаретъ Бєндївскїи, архимандретъ консїсторскїи

совѣтникъ былъ всѣмъ.

Євгеній Гакманъ єдинъ ѿ всѣхъ избранъ
на Архипастира,

єдина єсть глава, въ Бѣковинѣ слава
архипастиръ мѣра.

Євгеній сватитель ѡсновалъ ѡвитель
въ Черновицкомъ градѣ,

Что ю ѡсватилъ ѿ крестъ кодрѣзилъ
при великой парадѣ.

Хоцемо знати, же всѣмъ церквамъ мати
въ краю Бѣковинѣ,

Ї ни бѣла боша, ни бѣла славынѣйша
ѿ вѣка ѿ до нынѣ.

12. Пѣснь монарскѣ Імператорѣ Францѣ Іосифѣ
(стор. 63—65) строфа 1 під нотами, акростих: Ферленівч парохъ
Твѣтрѣк. Зовсімъ недоладне віршоване.

13. Пѣснь пѣвцемъ подокенъ предстоющихъ Ѳал-
мовъ (стор. 66), без нот, акростих: Б Твѣтрахъ. Вірша pro domo
sua, — ось її текст, що вказує в авторі якесь хоробливе вподобане
в тім, щоб його імя, борони Боже, не було забуте.

Бѣк оўважаймо, лѣтера складаймо

початковѣ въ Ѳалмахъ,

Того изгадаймо, нї забѣваймо,

когда спѣваемъ в домахъ.

Єнъ сѣ трѣдилъ сїи Ѳалми зложилъ,

любовъ малъ оў сердци;

Бѣхъ призывайте, красно заспивайте

маленькѣ младенци.

Того лѣтера на передъ папера

передъ оўказѣтъ,

Рѣжнїи пѣнкта сего и того свѣта

на има композиѣтъ.

Я егѡ роботъ, дай Бжѣ ѡхотѣ

оўсѣмъ намъ спѣкати.

Хоцемо знати, Бга въ сердцѣ мати,

свѣтихъ вихвалати.

Конецъ пѣснїи и Бгѣ хвала,

на вѣки амїнь слава.

На стор. 67 читаємо ось яке nationale автора: „Насилїи Фер-
ленівчѣ парохъ веси Твѣтрѣкѣ въ єпархїи Бѣковинскон рождень

1783, 1 фєвр҃арїа, њзкомпоновал' сїю новозданнїю пасхалїю, ключъ граници 133 лѣтери°. Далї њде поучене, як уживати пасхалїю, а в низу дата: Товтрїй 5 юлїа 1847, Ѡ сздалиа мїра 7855 сочинытел сїа книги Касїлїи Ферленївїч пароухъ Товтрѣкѣъ.

14. Ин дїктїшнѣъ, зєрцало пасхалїи новозданнои (стор. нєнум. 68—71) таблицї на чвертках бїльшого формату.

16. Початокъ гласам їєвангїлїам воскреснимъ (стор. нєнумер. 72), табеля.

16. Настанїє или рожденїє мѣсѣцем (стор. нєнумер. 73), табеля.

17. Ѡглавленїє (стор. 74).

18. Оуставъ пасхалїи такъ треба шукати ключъ граничѣъ (стор. 75—76).

19. Пѣснь ш оумїленїи дѣши (стор. 77—78), без нот, акростях: Касїлї Ферленївїч, калїченою церковщанюю.

20. Ѡписанїє 12 вѣщен, которїи нѣкогда докорого порадкѣш ни зрєватѣъ (стор. 79). Ось тї рїчи: 1. Мудрый без ѡчинкѣш. 2. Богатый без мноостїиѣш. 3. Оубогый гордын. 4. Старый нїбоговойный. 5. Младенецъ нїпослѣшный. 6. Жона без встнѣш. 7. Людє без права. 8. Койна без фїрки. 9. Панѣъ без власти. 10. Христїанымъ сєдраный. 11. Царѣъ гнѣвлївый. 12. Дѣховный лѣкнївый. Стор. 80 порожня.

21. Пєгрѣшностї њлїи ѡбемилки оуб тнпографїи слѣчили сѣ (стор. нєнум. 81). Стор. 82 порожня.

XXV. Суплїка селян їз Залуча з р. 1840.

В р. 1885 одержав я був від о. Гаморака їз Стецєви снятинського повїта орігїнал отсеї суплїки, написанїи на цїваркуши грубого паперу, кирилицєю на однїй сторонї. Знявши собї копїю, яка тодїж була мїою опублїкована в „Дѣлѣ“, я орігїнал звернув о. Гаморакови. На зверхнїй сторонї сєго паперу був ось якнїй адрес:

„До Прїчїстного оубрадѣш Намѣстнїчного грек. кат. городєнского њ надзирателя школьного. Покорна прєзба вѣдѣъ на низѣ пѣдписанихъ; Бѣдѣ ласкави причинїт сѣ за нами вѣднїми њ поратѣйтє, ѣби наша наѣка в школѣ на закѣш нашнїхъ дѣтєй вѣла. њкѣ вѣ сєрединѣ.“

А в сєрединї стоїть ось що:

Пречестни БРАДЪ НАМЪСТНИЧЕ ГРЕКО:КАТО:ГОРОДЕНСКИ Й НАДЗЕРАТЕЛЮ ШКЪЛНИЙ:

Громада наша сама поклааа школу й бѣцала са платити оучителиви, й платить ѡби нашѣ дѣти оучивъ читати, спѣвати, й писати, й 15 лѣтъ ми сами школу будинокъ ѡтримуємо, й дѣти послалиасми, низнати що са значитъ же нашѣ теперѣшнѣ дѣдичѣ нилубать на нашу школу.

1. Заразъ ѡкъ прийшли Б: Б: П: ййвастъ, Григора Боевудку котрий в Княжѣ дакувавъ й дѣти зачавъ оучити, казали зловити з' Рикрутами; хоць вѣнъ горвати, кричали на него, же безъ ѡповѣди панскои оучить дѣти, а же вѣнъ казавъ же тое длатога робить, же му Духовни каже, бив го й кайдани вковавъ.

2. Сего року нашего оучителя Даниила Боевудку, котрий 4 роки нашѣ дѣти оучить, пѣславъ двѣрскихъ слѣгъ з' вѣтсма в' ночи до школи, запровадивъ в' двѣрѣ, а рано взавъ до арешту, й меже рекрутами окувавъ; а належитъ, ѡби сестъ зоставивъ са в' громадѣ й оучивъ дѣти; бо вже трох вратѣв в' жовнѣрахъ: до сего разу таке нивѣробали пани нашому оучителиви, ажъ теперѣшни панѣ, видимо же радивн ѡби школи нивуло.

3. Хлопцѣв котрѣ оумѣють читати, беругъ до лауга, й насмѣвають са мовать: забудеш азвукѣ. вѣдъ лауга ниможуть ходити до церкви, й черезъ тото видать сами пани же мусать призабувати, й для того такъ говоратъ.

4. Видимо же ми вѣднѣ простаки, нивмѣлисмо добре ѡтченашу, а хоць котрий оумѣвъ то забувъ, такъ теперь оучинилсмо школу; хочуть, ѡби котрий оумѣють читати, й тото забували.

5. Насъ вѣднихъ простацѣв вѣдавъ нѣколи нидопустатъ, ѡбисмо хоць тѣлко вмѣли читати, ѡбисмо бога, й цара чтити знали.

6. Чуємо же нѣмихъ, й глухихъ оучать читати, а ми нѣ глухѣ, нѣ нѣмѣ, й сами платимо за школу, низнаємо що са значитъ же такъ нилубать нашу школу; каждому котрий до сего разу навчив са, допѣкають, а ми вѣднѣ простаки нѣкому чѣчого никажемо, що хто вмѣе.

7. Нимаємо пасовиска, до каждой ходовини дѣти ниволимо ѡби пасли. черезъ тото ѡдривают са на лѣто вѣд школи, й бо тато забувать; низнаємо що са значитъ, же нашъ Духовни й нашъ намѣстникъ Гнатински на тое мовчуть; ми видимо, же Духовни видать й знають хто перескажае ѡби школи в про-

стакѣвъ нибүло, длачого нѣчого никажүтѣ, ми того низнаємо, намѣ са здае же нашѣ Дүховнѣ за нами повинни са оүпѣмнүги.

Просимо покѣрни, бүдте ласкари, причинѣт са за нами до високои з'верхности Дүховнои, әби насѣ поратүвали, и әби наша наука вшколѣ нашихъ дѣтей на зливше бүла.

Залүче надѣ Черемшовѣ Дня кд. Окт: гдшм.

Знакомѣ креста сѣтаго пѣдписүем са

Idor Romaniuk Plenipotentes, Mytro Kulzenko ditto., Ioan Kulzenko ditto., Сѣмонѣ Боевүдка з громади, Штифанѣ Күпчүкѣ, Данило Василикѣ, Микита Черевнски, Федорѣ Чиверикѣ, Василь Копанюкѣ, Микита Оровецѣ, Мѣхайло Романюкѣ, Федорѣ Романюкѣ нагор., Никифорѣ Гнатюкѣ, Іванѣ Романюкѣ, Николай Гоанѣ кос:, Штифанѣ Оровецѣ, Сѣмонѣ Оровецѣ Йков:, Олекса Лолованѣ, Василь Гнѣданѣ, Грицко Дакүрѣ, Онѣфрѣй Романюкѣ, Николай Романюкѣ, Сѣмонѣ Оровецѣ, Микита Николайчүкѣ, Кость Дакүрѣ, Василь Оровецѣ, Федорѣ Оровецѣ, Ганаско Оровецѣ, Григорѣ Түтички, Прокопѣ Миронюкѣ, Николай Вкрстюкѣ. Мѣхайло Голоканѣ, Митро Грүдей, Яндрѣй Фочүкѣ, Тимофѣй д:, Йковѣ д:

ДОПОВНЕННЯ.

1. Звістка про Бодянське Учительне євангелиє. До того, що сказано вище на стор. 5—7 про Карпаторуські Учительні євангелия, треба додати ще звістку про той уривок рукописного Учит. єванг., який знаходить ся в монастирі Бодян у північній Угорщині. Першу звістку про сей рукопис подано в часописі „Лѣтопись сербска“, що видавалась у Будимі від 1825 р.; в кв. 11 (р. 1827), стор. 20 подав якийсь Серб відомість про сей рукопис, що має назву „Поучении медѣльниа“, додаючи три сторінки тексту як пробу сербщини для автора зовсім загадкової. Учений Шафарик у своїй книжці „Abkunft der Slaven“, виданій 1828 р. заявив, що євангелиє писане не сербською, але словацькою мовою, тільки що карильськими літерами. Протів сих думок виступив Копітар у однім із додатків до своєї праці *Hesychie glossographi discipulus et epiglossistes Russus in ipsa Constantinopoli sec. XII—XIII, Vindobonae 1840, стор. 27—28.* Він заявив, що сей рукопис руський, *lingua ecclesiastica vetere plus minus mixta hodierna vulgari; solent enim omnes Slavi, in hodierno suarum scholarum statu linguae suae sacrae semidociti, pro suae domesticae dialecti varietate librorum sacrorum obselata linguam hodierna quisque sua variegare.* Варто би заглянути до того монастиря, чи заховав ся ще там той рукопис і чи нема крім него й інших.

2. Польські „кантички“. Цитую люксембурське виданє, без означеня року (маб. 1867) па. *Kantyczki podług wydania 1785. Paryż, księgarnia Luksemburska, ulica de Tournon 16, wydanie 3-e, в чотирьох томиках.* Крім цитованих у мене пісень мають ся тут польські оригінали пісень Кам'янського Богогласника (дод. XX) ч. 8: *Zawitaj córko Ojca przedwiecznego I, 37; ч. 17: Gwiazdo morza I, 28; ч. 36: O gospodze uwielbiona I, 27; ч. 37: Zawitaj ranna jutrzeńko I, 76.* Також в тій збірці також дві руські пісні: *Пречистая дѣво Мати I, 8, передруковану не з Почаївського Богогласника, а з тоїж Кантвички 1785 р., і відтамже передруковану різдвану віршу „Посмотри за чоловіче“, яку недавно видав В. П. Петец із рукописної кантвички Ф. Бернадского з р. 1693 (Извѣстія отд. русскаго языка і словесности Имп. Акад. Наукъ 1899, кн. 3).*

З М І С Т.

	Сторона
Карпаторуська література XVII—XVIII віків	1— 22
Додаток	
I. Другий лист небесний	23— 27
II. Данилівське (угрор.) Учительне євангеліє	27— 37
III. Старомиський рукопис	37— 44
IV. Рукопис Ст. Теслевцьового	44— 55
V. Унгварський рукопис	55— 61
VI. Рукопис із с. Літманової А.	61— 64
VII. Рукопис із с. Літманової Б.	64— 66
VIII. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського	66— 72
IX. Рукопис Павла Кузиковича	72— 77
X. Пісня про Віденщину 1683 р.	77— 80
XI. Дві Карпаторуські перерібки „Александрії“ з XVIII в.	80— 91
XII. Рукопис Ст. Самборни	91— 96
XIII. Рукопис о. Ів. Прислопського	96—100
XIV. Калуський збірник	101—
XV. Іспаський рукопис	102—103
XVI. Рукопис о. Іллі Яремецького Білахевича	103—116
XVII. Ввчностъ пекелная	116— 118
XVIII. Сокольський рукопис	118—124
XIX. Дрогобицький збірник	124—126
XX. Кам'янський Богогласник 1734 р.	126—137
XXI. Угроруський співаник А.	137—139
XXII. Угрор. співаник Б. Митра Дочинця	139—147
XXIII. Калуський співаник XVIII в.	147—151
XXIV. Вірші о. Василя Ферлевича	151—158
XXV. Суплїка селян із Залуча з р. 1840	158—160
Доповнення	161—

